

Een afweging op drassige gronden

Rapport over de wetenschappelijke discussie over de meting van grondwaterstanden in Nederland

Betreft een klacht over de Wageningen University & Research Centre (Wageningen UR) te Wageningen en het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) te Den Haag

De burger heeft er recht op behoorlijk behandeld te worden door de overheid. En laten we duidelijk zijn: meestal gebeurt dat ook. Maar het lukt niet altijd. En dan is het goed dat iemand die zich benadeeld of onrechtvaardig behandeld voelt, voor bescherming terecht kan bij een onafhankelijk instituut. Dat instituut is de Nationale ombudsman.

De Nationale ombudsman levert een bijdrage aan het herstel van vertrouwen in de overheid. Hij doet dit door zijn kennis te delen met overheidsinstanties, onderzoek te starten of mensen te helpen bij onnodige bureaucratie. Een onderzoek van de Nationale ombudsman kan worden afgesloten met een rapport. Daarin staat of de klacht terecht is en wat de overheid kan doen om haar dienstverlening te verbeteren. Deze rapporten zijn openbaar en worden gepubliceerd op www.nationaleombudsman.nl.

Postadres

Postbus 93122
2509 AC Den Haag

Bezoekadres

Bezuidenhoutseweg 151
2594 AG Den Haag
www.nationaleombudsman.nl

Beschouwing:

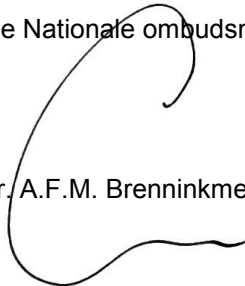
Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) heeft aan een onderdeel van de Wageningen UR (WUR), de Dienst Landbouwkundig Onderzoek, opdracht gegeven om een onderzoek te doen naar onder andere de meting van grondwaterstanden in Nederland. De meest bij het onderzoek betrokken onderzoeker X was op basis van zijn onderzoek ongerust over het feit dat volgens hem in Nederland de grondwaterstanden verkeerd worden gemeten, waardoor er feitelijk veel minder sprake is van verdroging dan door overheidsinstanties wordt aangenomen, met als gevolg dat de werkelijke grondwaterstanden onder andere door Waterschappen te hoog worden gehouden. Dit heeft consequenties voor de landbouw omdat landbouwgronden veel te drassig zouden zijn. Hij vond dat zijn onderzoek gepubliceerd moest worden zodat wetenschappelijk debat mogelijk was over de wijze waarop de grondwaterstand gemeten wordt.

Over de publicatie van de onderzoeksresultaten van X is een discussie ontstaan, die ertoe heeft geleid dat vele commissies in opdracht van de Universiteit Wageningen zich over zijn onderzoek en de publicatie ervan hebben uitgelaten. De publicatie van zijn onderzoek heeft lang op zich laten wachten en vond plaats nadat een tweede onderzoek - met andere conclusies - eerst naar buiten was gebracht. X voelde zich door deze handelwijze van zowel het PBL als opdrachtgever en DLO als opdrachtnemer, als wetenschapper in zijn onderzoeksvrijheid beknot. Daarom heeft hij onder meer via een klokkenluidersmelding bij een daartoe ingestelde commissie en bij de Raad van Toezicht van de Universiteit zijn beklag gedaan. Uiteindelijk was X ook ongelukkig met de wijze waarop zijn klokkenluidersmelding behandeld is en heeft hij zijn klacht aan de Nationale ombudsman voorgelegd. De Nationale ombudsman had de werkgever van X verzocht om gelet op de klacht behoedzaam om te gaan met de rechtspositie van X. Desondanks is X hangende het onderzoek van de Nationale ombudsman via de kantonrechter ontslagen. De Nationale ombudsman betreurt deze handelwijze van de Wageningen UR zeer.

De verschillende onderzoeken rond de meting van grondwaterstanden vormen een complex geheel en de Nationale ombudsman is niet de instantie om uit te maken wat de juiste wijze van meting van grondwaterstanden is. Daarvoor is een wetenschappelijk debat noodzakelijk. Voor dat debat is echter wel vereist dat de verschillende visies en onderzoeksrapporten op tafel komen. De Nationale ombudsman is van oordeel dat PBL en de Wageningen UR geen redelijke afweging hebben gemaakt toen besloten werd om de onderzoeksresultaten van X niet te publiceren. Bovendien heeft Wageningen UR in strijd met het fair play beginsel niet onverwijld een onderzoek laten in stellen toen X zich als klokkenluider meldde.

De Nationale ombudsman,

dr. A.F.M. Brenninkmeijer

Inhoudsopgave

Tijdlijn	1
Voorgeschiedenis	2
Bevindingen	4
Oordeel Nationale ombudsman	28
Informatieoverzicht	34
Achtergrond	34
Bijlagen	50

Tijdslijn¹

27/02/2006	X start via WOT een pilotstudie naar grondwaterstanden voor het PBL.
06/02/2007	X levert conceptrapport
04/05/2007	WOT zet een vervolgonderzoek uit.
11/05/2007	Rapport eerste review van het rapport van X komt uit
12/05/2007	WOT besluit tot een tweede review van het rapport van X
31/01/2008	Beoordeling tweede review
14/08/2008	PBL laat WOT weten niet met de conclusies van het rapport van X in te stemmen vanwege een gebrek aan onderbouwing
15/12/2008	Het vervolgonderzoek wordt gepubliceerd ("WOT 89")
04/06/2009	Derde review van het rapport van X
18/11/2009	X doet een melding op grond van de Klokkenluidersregeling
16/12/2009	Vz RvB stelt voor de behandeling op te schorten tot rapportage commissie Y is afgerond
22/12/2009	Werkgever van X laat een nader onderzoek uitvoeren naar aanleiding van de melding X door commissie Y ² .
28/01/2010	Rapport commissie Y wordt uitgebracht aan Directie Alterra
09/02/2010	Publicatie van het rapport van X ("WOT 94")
17/02/2010	Werkgroep "MIG" wordt ingesteld
21/04/2010	RvB Wageningen UR verzoek Z een onderzoek te doen naar de toepasbaarheid van de klokkenluidersregeling op grond van de melding van X
27/05/2010	Onderzoek is afgerond en rapportage Z komt uit
14/03/2011	X doet een melding op grond van de klokkenluidersregeling bij de RvT en deze stelt 2 onderzoeken in. (Door Van Doorne en door Brughuys)
08/04/2011	Advocaat van werkgever X stuurt aangetekende brief en dient een verzoek ontbinding arbeidsovereenkomst in bij de kantonrechter
28/04/2011	X trekt de melding in
09/05/2011	Werkgever trekt het verzoek ontbinding arbeidsovereenkomst in.
12/05/2011	X doet een melding bij de Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid (de Commissie)
06/2011	Rapport "Van Doorne" en rapport Brughuys komen uit
09/2011	De Commissie komt met een conclusie en een advies aan de RvB Wageningen UR
10/2011	RvB Wageningen UR laten weten een aantal adviezen van de Commissie over te nemen.
10/2011	X schrijft de Nationale ombudsman een e-mailbericht met een beschrijving van zijn casus. Hij legt de Nationale ombudsman een aantal vragen voor

¹ Deze is ten behoeve van de leesbaarheid in het rapport opgenomen, de lijst is niet uitputtend. Slechts de naar de mening van de Nationale ombudsman meest relevante gebeurtenissen staan hierin vermeld.

² In reactie op het tweede verslag van bevindingen gaf de WUR aan dat de commissie Y op 8 december 2012 zou zijn gestart met de werkzaamheden. In het verzoekschrift aan de kantonrechter werd echter gesteld dat de directie van ESG op 22 december 2009 opdracht gaf aan de commissie Y om onderzoek te doen. Deze datum werd overigens ook in het rapport van de commissie Y genoemd.

Voorgeschiedenis

In 2006 startte X (samen met een aantal collega's) - via een onderdeel van de Wageningen UR, de unit Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu (de "WOT") - een pilotstudie naar grondwaterstanden voor het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL). Naar aanleiding daarvan werd een rapport (WOT 94 genaamd) opgesteld. WOT-opdrachtgever PBL constateerde in concepten van het rapport een gebrek aan onderbouwing van een van de conclusies; een oordeel dat werd gedeeld door de WOT en dat mede aanleiding vormde voor de WOT om uit eigen beweging op 14 mei 2007 te besluiten naast een lopende interne review een externe reviewronde van het rapport van X e.a. (hierna: het rapport van X) in te stellen. Op 25 mei 2007 ontving de WOT de interne review, die het rapport positief beoordeelde. Ondertussen werd in juni 2007 naar hetzelfde onderwerp een vervolgstudie ingesteld.³ Op het moment dat rapport WOT 94 werd herzien werd het rapport dat naar aanleiding van het vervolgonderzoek werd opgesteld in december 2008 (WOT 89) gepubliceerd.

De gang van zaken rond het afronden van een wetenschappelijk rapport, namelijk het sommeren van aanpassingen van een conclusie in het rapport nadat dit rapport in een derde reviewronde was goedgekeurd, was voor X naar eigen zeggen aanleiding om in december 2009 via zijn leidinggevende een beroep te doen op de klokkenluidersregeling Wageningen UR. In het rapport stelde X onder meer dat sprake was van verkeerd interpreteren van meetgegevens van grondwaterstanden waardoor hiervan afgeleide (statistische) modellen onjuiste misleidende gegevens opleverden. Dit zou volgens X niet alleen uit eigen studie maar ook uit internationaal gezaghebbende literatuur en eerdere publicaties blijken. Hij stelde dat het publiek bewust onjuist werd geïnformeerd door enerzijds aanpassingen te verlangen in een rapport dat was goedgekeurd door twee hoogleraren en dat was toegezegd aan de Tweede Kamer, en anderzijds het wel publiceren van een vervolgonderzoek waarin gebruik werd gemaakt van onjuiste misleidende meetgegevens (het rapport WOT 89). Het PBL had naar eigen zeggen geen overwegende bezwaren tegen de meettechnische conclusie over foutenanalyse bij filterbuismetingen in de periode 1985-2005, maar wel tegen de naar hun oordeel niet of nauwelijks met analyses ondersteunde algemene politiek-maatschappelijke conclusies over de huidige staat van verdroging van de natuur in Nederland als beleidsprobleem.

De werkgever van X⁴ gaf opdracht voor een nader onderzoek. Dit onderzoek werd uitgevoerd door de commissie Y. De Raad van Bestuur van de Wageningen UR (Wageningen University & Research Center) liet X weten alvorens de melding op grond van de klokkenluidersregeling in behandeling te nemen, de resultaten van dit onderzoek af te willen wachten. Nadat het onderzoek was afgerond en de conclusies en aanbevelingen waren overgenomen, dacht de Raad van Bestuur dat voldoende aan de melding van X tegemoet was gekomen. Het rapport WOT 94 werd gepubliceerd, evenals de kritische reacties daarop.

De melding op grond van de klokkenluidersregeling werd als afgesloten beschouwd. X was het hiermee niet eens omdat hij van mening was dat niet zijn volledige melding was onderzocht. Hij verzocht de Raad van Bestuur zijn melding op grond van de klokkenluidersregeling alsnog in behandeling te nemen. De Raad van Bestuur besloot een nieuw onderzoek in te stellen met de opdracht de toepasbaarheid van de

³ In reactie op de eerste versie van het verslag van bevindingen meldde de Wageningen UR dat X werd gevraagd mee te doen in dit vervolgonderzoek maar dat hij dit weigerde.

⁴ De werkgever van X was Stichting DLO. Wageningen UR is het samenwerkingsverband tussen Wageningen University en Stichting DLO.

klokkenluidersmelding WUR op de melding van X nader te onderzoeken (onderzoek door prof. Z). Intussen had de werkgever van X besloten tot het instellen van een werkgroep ('de werkgroep MIG') die de opdracht kreeg om de controverse rond het meten van grondwaterstanden nader te onderzoeken.

Uit het onderzoek van prof. Z kwam onder meer naar voren dat de gang van zaken rond de snelle publicatie van WOT 89 niet correct was, omdat hiermee op zijn minst de indruk gewekt werd van een zekere vooringenomenheid van WOT en PBL. Geconstateerd werd verder dat de publieke organen niet onjuist geïnformeerd waren. Ook was geen sprake van bewust achterhouden van informatie. In het rapport van Z wordt aangegeven dat X meerdere publicaties op zijn naam heeft staan over grondwaterstanden. De Raad van Bestuur nam deze conclusie over. X kon zich hierin niet vinden en wendde zich tot de Raad van Toezicht. De Raad van Toezicht startte vervolgens twee onderzoeken: één onderzoek waarin de procedurele kant van de melding werd onderzocht en één waarin naar de inhoudelijke kant van de melding werd gekeken. Inmiddels had de werkgever X ontslag aangezegd.

Het aanzeggen van het ontslag was voor X aanleiding de melding bij de Raad van Toezicht in te trekken en in mei 2011 de Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid te benaderen. Op dat moment had de werkgever van X het verzoek tot ontbinding van de arbeidsovereenkomst ingetrokken. De Raad van Toezicht zag in de intrekking van de melding geen aanleiding de twee onderzoeken te staken en in juni 2011 brachten beide onderzoeksbureaus hun rapporten uit. De Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid deed in september 2011 uitspraak en adviseerde de Raad van Bestuur van de WUR onder meer X in zijn melding ontvankelijk te verklaren; de melding inhoudelijk ongegrond te verklaren en te waarborgen dat de interne discussie over de meetmethoden voortvarend en breed zou worden gevoerd en op korte termijn met een standpunt zou worden afgerond. Op 7 oktober 2011 wendde X zich tot de Nationale ombudsman met een aantal vragen over het klokkenluiderstraject.

Op 29 november 2011 verzocht de werkgever opnieuw tot ontbinding van de arbeidsovereenkomst. Per 1 maart 2012 werd de arbeidsovereenkomst van X ontbonden.

De door de Nationale ombudsman onderzochte gedraging

De Nationale ombudsman stelde een onderzoek in naar een aantal gedragingen van de Wageningen UR en het Planbureau voor de Leefomgeving rond de publicatie van een door X opgesteld rapport en de gang van zaken in de klokkenluidersprocedure. De onderzoeksvragen staan vermeld op pagina 18 van dit rapport. De gedraging van het Planbureau voor de Leefomgeving valt onder de verantwoordelijkheid van de minister van Infrastructuur en Milieu.

Bevindingen

I. Inleiding

Visie van X, samengevat⁵

X stelde onder meer dat de onzorgvuldigheid in meten leidt tot de bevinding dat het grondwaterpeil lager wordt bepaald dan dat deze in werkelijkheid is. X duidt dit aan als "numerieke verdroging". Al rond 2003, zo vertelde X in het gesprek met twee medewerkers van de Nationale ombudsman, kwam hij tot de conclusie dat de grondwaterstandmetingen in het kader van een landelijk meetnet niet altijd op de juiste wijze werden geïnterpreteerd. Wegens te drukke werkzaamheden heeft hij dit toen niet aan de orde gesteld, dat kwam - naar eigen zeggen - pas later. Dat was op het moment dat hij erachter kwam dat zijn constatering zowel inhoudelijk, beleidsmatig als politiek gevoelig bleek te liggen.

- Inhoudelijk ligt het volgens X gevoelig aangezien de grondwaterstandsmetingen vaak gebruikt worden om modellen te ijken en/of te toetsen. Het gebruik van modellen dwingt ertoe de complexe werkelijkheid te vereenvoudigen teneinde deze vereenvoudigde concepten in de vorm van formules op te kunnen nemen in een model. De toenemende aandacht voor modellen in de afgelopen decennia had tot gevolg dat voor veel modelleers deze vereenvoudigde concepten een afspiegeling werden van de werkelijkheid. Volgens X is dit één van de redenen dat meetlocaties verkeerd zijn ingericht en de meetgegevens verkeerd worden geïnterpreteerd. Het gebruik van onjuiste misleidende meetinformatie voor het ijken van modellen heeft weer tot gevolg dat rekenresultaten de werkelijkheid niet correct weergeven, hetgeen de herkenbaarheid niet ten goede komt ("numerieke verdroging"). Daarnaast gaf X aan dat indien het model als de werkelijkheid werd gezien en hier iets niet aan klopte, hier ook geen kennis aan kon worden ontleend. Hij legde het als volgt uit: "doordat we onze kennis vaak wel aan modellen ontleenen en modellen vaak gebruiken als bewijs, is hiermee het fundament onder onze waterhuishoudkundige kennis verdwenen, hetgeen als een groot probleem kan worden ervaren." X stelde voorts dat sprake is van een schijnwereld waarbij een wisselwerking is ontstaan tussen het verkeerd interpreteren van metingen en het gebruik van statistische modellen. Hierdoor hebben we de laatste 20 à 30 jaar eigenlijk te maken met een wetenschappelijke dwaling.

- Beleidsmatig ligt het gevoelig omdat beslissingen op diverse beleidsterreinen direct of indirect worden gebaseerd op deze onjuiste meetgegevens en modellen. Als voorbeeld geldt dat de mate van verdroging in termen van een grondwaterstanddaling systematisch wordt overschat door het gebruik van modellen waarin de gelaagdheid van de bodem onvoldoende is meegenomen. Daardoor worden de grondwaterstanden niet juist berekend. Dit zou bijvoorbeeld van invloed kunnen zijn op schadeberekeningen rond grondwateronttrekking.

⁵ Zie voor de volledige visie van X zijn commentaar op het verslag van bevindingen in bijlage 5.

- *Politiek* ligt het ook gevoelig. Er zijn in 2008, in 2011 en in 2012 Kamervragen gesteld over dit onderwerp. In 2008 is op schriftelijke Kamervragen onder meer geantwoord dat op grond van onderzoek niet de conclusie kon worden getrokken dat de omvang van de verdroging wordt overschat, maar ondertussen wordt wel veelvuldig gebruik gemaakt van controversieel verklaarde meetgegevens en daarop gebaseerde modellen. Volgens X zou de politiek volledig geïnformeerd moeten worden over alle ontwikkelingen op dit gebied, juist ook vanwege het 'antiverdrogingsbeleid'. Kennelijk belanden onderzoeken over dit onderwerp in een bureaulade. X gaf verder aan dat door de lobby van 'beleidsuitvoerders' (met kennelijk andere belangen) de politiek onvoldoende geïnformeerd wordt.

De aanleiding voor de klokkenluidersmelding.

X legde de Nationale ombudsman uit wat voor hem de aanleiding vormde een melding op grond van de klokkenluidersmelding te doen. In reactie op het Verslag van Bevindingen reageerden zowel de WUR als PBL op diverse feiten die in de visie van X staan vermeld. Ten behoeve van de leesbaarheid is ervoor gekozen de reacties van WUR en PBL op die punten grotendeels in voetnoten te verwerken.

X bracht naar voren dat de WOT in 2006 een door hem ingediend onderzoeksproject had goedgekeurd. Het betrof een pilotstudie of vooronderzoek in opdracht van het Planbureau voor de Leefomgeving, een overheidsinstantie. De projectgroep zou onderzoek doen naar de wijze waarop grondwaterstanden worden gemeten met het oog op het in kaart brengen van die grondwaterstanden. De projectgroep leverde in februari 2007 een concept-rapport (WOT-rapport 94) dat in mei 2007 positief werd beoordeeld en vervolgens verschillende malen werd herzien vanwege de conclusies die in het rapport stonden. X stelde dat het rapport 94 in totaal drie beoordelingsrondes had gehad (zowel op verzoek van PBL als van de WOT). En terwijl WOT 94 nog ter discussie stond werd in 2007 door PBL het projectplan voor het in 2006 geplande vervolgonderzoek goedgekeurd. De WOT bracht dit vervolgonderzoek wederom onder bij Alterra⁶. Alterra stelde een nieuwe projectgroep samen. Dit vervolgonderzoek onderging slechts één beoordelingsronde en werd alleen beoordeeld door PBL, de opdrachtgever⁷. Dit, alsmede het feit dat X gesommeerd werd om, nadat zijn rapport in een derde beoordelingsronde was goedgekeurd door twee hoogleraren, conclusies aan te passen maakte het naar de mening van X duidelijk dat er sprake was van "wetenschap op bestelling". PBL bestrijdt dit.⁸

Het rapport dat werd opgesteld naar aanleiding van dit (vervolg)onderzoek, werd in december 2008 gepubliceerd (WOT-rapport 89). Het WOT-rapport 94 van X was toen nog steeds niet gepubliceerd, dat werd op dat moment voor de tweede maal beoordeeld. In de loop van de jaren verschenen diverse artikelen over numerieke verdroging. Een persbericht van Alterra, onderdeel van de Wageningen UR, leidde onder meer tot Kamervragen (maart 2008). Het PBL wilde het rapport WOT 94 echter niet zonder enkele aanpassingen in een conclusie publiceren, ook niet nadat het door twee hoogleraren was goedgekeurd⁹. PBL heeft aangegeven de gewraakte conclusie niet acceptabel te vinden

⁶ Zie organogram Wageningen UR, bijlage 1

⁷ Het PBL merkte in reactie op het eerste verslag van bevindingen over dit punt onder meer op dat dit vervolgonderzoek werd begeleid door een brede externe klankbordgroep en slechts één review had ondergaan, (door een senior statisticus van PBL die niet was betrokken bij de WOT-aansturing). Het rapport werd positief beoordeeld door de WOT.

⁸ In reactie op het eerste verslag van bevindingen liet het PBL over deze opmerking van X weten dat een dergelijke aantijging onderbouwd moet worden met bewijsmateriaal over de belangen die PBL zou hebben, anders dan kwaliteitsborging en dat die er niet zijn. PBL stelde dat de beschuldiging van X loos en beschadigend is.

⁹ Het PBL merkte op dat de twee reviewronde plaatsvond in 2009 en dat PBL al in de brief van 14 augustus 2008 had aangedrongen op spoedige publicatie. Het door PBL en tweede reviewer aangegeven

(dit vanwege een gebrek aan onderbouwing). PBL ontkent een –andere- conclusie te hebben aangedragen, zoals X heeft aangegeven in een reactie op het onderzoek van de Nationale ombudsman.

Na goedkeuring van het rapport WOT 94 liet WOT naar aanleiding van een brief van het PBL aan X weten dat de conclusie van beleidsmatige aard in zijn rapport moest worden aangepast. In navolging hiervan droegen WOT en de wetenschappelijk manager van het Centrum Water en Klimaat X op de conclusies aan te passen. Mede doordat het rapport in 2007 en 2008 aan de Tweede Kamer was toegezegd, weigerde X dat. Hij vond dat een grens was overschreden. Volgens hem wilde zijn werkgever in navolging van het PBL willens en wetens onjuiste informatie naar buiten brengen. Het vormde voor hem aanleiding om op 18 november 2009 een melding te doen in het kader van de klokkenluidersregeling. Het ging hem daarbij naar eigen zeggen niet alleen om het schrappen in een conclusie van een wetenschappelijk rapport maar ook om het uitbrengen van de resultaten van een vervolgonderzoek dat volgens hem gedeeltelijk was gebaseerd op onjuiste informatie. Hij uitte bezwaren tegen de wijze waarop de opdrachtgever (het PBL) trachtte de inhoud van het rapport te beïnvloeden.

kwaliteitsprobleem had niet tot aanpassingen geleid die het probleem wegnamen. Daarom werd door PBL de volgende tekstaanpassing voorgesteld: "Het PBL wilde - zoals formeel per brief gemeld in augustus 2008 - dat de WOT het rapport 94 snel zou publiceren, ófwel met enkele aanpassingen (voorkeursoptie) ófwel zonder aanpassingen (maar dan zonder vermelding van PBL). WOT en PBL constateerden dat het rapport nadat het door verschillende hoogleraren en deskundigen was gereviewd, laatstelijk in 2009, en naar aanleiding daarvan meermalen was aangepast, nog steeds niet was aangepast op het punt van een onvoldoende onderbouwde conclusie,"

Het PBL merkte op dat het kwaliteitseisen stelt in de PBL Leidraad voor Omgaan met Onzekerheden, net als de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening eisen stelt aan betrouwbaarheid. Het was volgens het PBL dan ook volstrekt legitiem dat het PBL de WOT aansprak op kwaliteit. PBL had het rapport naar eigen zeggen ondanks een kwaliteitsprobleem geaccepteerd, onder de voorwaarde dat de naam van PBL niet vermeld werd in het WOT-rapport. Het PBL hechtte daaraan om duidelijk te maken dat het een niet voldoende onderbouwde conclusie niet kon goedkeuren of accepteren. Het PBL stelde voorts dat de WOT het negatieve kwaliteitsoordeel over een niet voldoende onderbouwde conclusie, deelde. De wijze waarop de WOT hiermee binnen de WUR omging speelde zich verder buiten het gezichtsveld van PBL af.

De klokkenluidersprocedure

De voorzitter van de Raad van Bestuur werd bij brief van 7 december 2009 door de direct leidinggevende van X op de hoogte gesteld van de melding van X. Op 16 december stelde de voorzitter van de Raad van Bestuur voor de behandeling van zijn beroep op de klokkenluidersregeling op te schorten tot de rapportage van de commissie Y was afgerond¹⁰. Uit de stukken bleek dat de directie ESG¹¹ pas op 22 december 2009 opdracht gaf aan de commissie Y om onderzoek te doen naar het verschil van inzicht.¹² X schreef hierover dat de Raad van Bestuur goedkeuring gaf aan het door de directie van ESG in te stellen onderzoek. De veronderstelling dat de Raad van Bestuur haar onderzoek naar de melding in eerste instantie had opgeschort omdat de directie ESG zelf reeds een onderzoek had ingesteld was volgens X niet juist omdat het onderzoek pas was gestart nadat de Raad van Bestuur toestemming had gegeven voor onderzoek.

Hiermee was de Raad van Bestuur volgens X afgeweken van hetgeen de klokkenluiders-regeling voorschreef. X vroeg zich daarbij af of dit wel past binnen de klokkenluiders-regeling.

¹⁰ In reactie op het eerste verslag van bevindingen meldde Wageningen UR hierover dat de opschorting van het onderzoek door de Raad van Bestuur plaatsvond met goedvinden van X.

¹¹ Zie organogram Wageningen UR, bijlage 1

¹² In reactie op het eerste verslag van bevindingen meldde de Wageningen UR over dit punt het volgende op: "De situatie is dat de directie ESG naar aanleiding van contact over de klokkenluidersmelding, aan de Raad van Bestuur aangaf zelf reeds een onderzoek te hebben ingesteld. De Raad van Bestuur heeft vervolgens aan X voorgesteld om dit onderzoek af te wachten waarbij de Raad van Bestuur heeft toegezegd dat het onderzoek binnen 5 weken zou worden afgerond. De Raad van Bestuur was gebleken dat X wel kon instemmen met deze werkwijze (onderzoek door Y) echter ook dat X bezwaar maakte tegen de vertraging t.a.v. de behandeling van zijn bezwaar. Dat was reden voor de Raad van Bestuur om een termijn te stellen waarbinnen het onderzoek afgerond moest zijn. Een en ander is vermeld in de brief van 16 december 2009 aan X."

Onderzoek door commissie Y (op initiatief van ESG)

Op 28 januari 2010 concludeerde¹³ de commissie Y onder meer dat:

- de WOT niet om aanpassing van concept-rapport 94 had mogen vragen;
- zolang rapport 89 wel en rapport 94 niet was gepubliceerd de overheid onjuist werd geïnformeerd;
- rapport 94 zo spoedig mogelijk alsnog moest worden gepubliceerd.

Dit rapport 94 werd vervolgens gepubliceerd. Ook concludeerde de commissie Y dat zowel het vooronderzoek als het vervolgonderzoek correct waren uitgezet. De WOT was als opdrachtgever immers vrij zijn opdrachtnemers uit te kiezen. Verder vond de commissie Y dat de organisatie van de beoordelingsprocedure nog verder kon worden verbeterd.

Met betrekking tot de wijzigingen van de conclusies schreef de commissie:

"De commissie heeft niet inhoudelijk beoordeeld of de conclusies wel of niet door het onderhavige onderzoek worden onderbouwd. Het rapport heeft drie beoordelingsrondes doorlopen, waarbij in totaal vijf beoordelaars betrokken waren. Twee van de drie rondes, dat wil zeggen, drie van de vijf beoordelaars, kwamen tot de conclusie dat het rapport wetenschappelijk verantwoord was en gepubliceerd kon worden. Naar de mening van de commissie is de vraag of de conclusie van (X; N.o.) valide is, daarmee een punt van wetenschappelijke discussie geworden. Dit is echter geen reden de wetenschappelijke kwaliteit van het rapport in twijfel te trekken. De zienswijze van WOT dat (X; N.o.) conclusies formuleert die niet door zijn onderzoek gestaafd worden, moet de commissie daarmee van de hand wijzen. Over de deelvragen oordeelt de commissie als volgt:

- 1.c De WOT had niet het recht een wijziging van de conclusies te verlangen, aangezien deze de strekking van de inhoud veranderde.
2. Hoewel de wetenschappelijk manager (X; N.o.) lange tijd heeft gesteund heeft hij zich in de laatste fase op het standpunt gesteld dat de gevraagde wijzigingen slechts technisch van aard waren. De commissie onderschrijft dit standpunt niet.
3. De verlangde wijziging strekt verder dan een technische aanpassing.
- (...)

¹³ In reactie op het eerste verslag van bevindingen schreef het PBL: "(...) PBL is het niet eens met de eerste twee weergegeven conclusies (...). Het is voor ons onbegrijpelijk dat de commissie geen eigen beoordeling heeft gemaakt van het deel van de conclusies waar PBL en WOT bezwaar tegen maakten. De commissie had onzes inziens eigenlijk niet anders kunnen doen dan constateren dat deze niet voldoende onderbouwd was in het rapport, maar heeft dat niet gedaan – ook onderkende de commissie niet dat er naar de mening van zowel PBL als WOT sprake was van een kwaliteitsprobleem. Verder zijn veel nuttige methodische aanbevelingen benut in de vervolgstudie, waardoor het robuuste deel van de kennis van rapport 94 in rapport 89 is gebruikt. Tenslotte heeft de commissie zich geen rekenschap gegeven van de contractuele verplichtingen die voortvloeien uit de samenwerkingsovereenkomst tussen PBL en WUR en de coulance die door PBL is betracht bij de gekwalificeerde acceptatie van het rapport op 14 augustus 2008.

De commissie vindt het moeilijk om zich op basis van deze casus een algemeen oordeel te vormen over de verdeling van verantwoordelijkheden. Enkele zaken springen echter duidelijk in het oog:

- Het Planbureau voor de Leefomgeving heeft op 14 augustus 2008 een brief gestuurd aan de WOT Natuur & Milieu met daarin de zinsnede: "alhoewel het project conform het projectplan is uitgevoerd, kunnen wij niet instemmen met de conclusies". Een dergelijke inmenging is in strijd met de Wageningse gedragscode wetenschapsbeoefening, die stelt dat de opdrachtgever geen enkele invloed heeft op de onderzoeksresultaten. (...)
- De WOT had zijn eigen procedure moeten naleven en het rapport op grond van het positieve advies van (...) en na verwerking van zijn commentaar zonder verdere restricties moeten publiceren.
- Doordat het vooronderzoek van (X; N.o.) niet gepubliceerd is en het vervolgonderzoek van (...) wel, wordt de wetenschappelijke discussie over de geldigheid van (X; N.o.) conclusies gefrustreerd.
- Voor zover de commissie heeft kunnen nagaan, is er binnen Alterra geen duidelijk omschreven kwaliteitsborging voor publicaties. (...)

Hoewel in deze casus veel mis is gegaan, heeft de commissie geen aanwijzingen dat er structureel iets mis is in de wetenschapsbeoefening bij Alterra, noch in de taakopvatting van leiding en medewerkers.(...)"

X was echter van oordeel dat het - in zijn ogen misleidende - rapport 89 moest worden ingetrokken. Zo lang dit niet gebeurde was zijn melding (in het kader van de klokkenluidersregeling) van kracht. Volgens hem deed het nadien publiceren van het rapport 94 niet aan de onjuiste informatievoorziening af.

In reactie op het rapport van X hadden collega's vanuit ESG inmiddels een opiniestuk in een vakblad gepubliceerd met een tegenartikel van andersdenkende wetenschappers. In dit artikel werd de inhoud van rapport 94 in twijfel getrokken. X had naar zijn mening een publicatieverbod¹⁴. Dat vloeide voort uit zijn 'verplichte' deelname aan de werkgroep MIG (waarover hierna). Voor hem restte volgens hem dus niets anders dan het volgen van het interne klokkenluidertraject.

Naar aanleiding van de bevindingen van het onderzoek van de commissie Y besloot de directie ESG een werkgroep - de werkgroep MIG - in te stellen met als voornaamste doel mogelijke systematische meetfouten in de grondwaterstanden te kwantificeren en de relevantie ervan voor beleid en uitvoering te beoordelen. Tevens werd beoogd de verhoudingen tussen de aanhangers van de visie van X en die van zijn wetenschappelijke tegenstanders te verbeteren.

¹⁴ In reactie op het eerste verslag van bevindingen meldde de Wageningen UR dat dit ook gold voor de andere MIG-werkgroepleden.

Werkgroep MIG (onderzoek Z)

De werkgroep MIG (Meten en Interpretieren van Grondwaterstanden) werd half maart 2010 ingesteld. Daarbij werd afgesproken dat geen van de werkgroepleden zonder toestemming van de leiding zelfstandig publicaties naar buiten zou brengen (dit om het onderzoek van de werkgroep en de onderlinge verhoudingen niet verder te belasten). Na twee bijeenkomsten verliet X de werkgroep. Hij was het niet eens met de restricties met betrekking tot de communicatie en publicaties van grondwaterstanden. Volgens X was de werkwijze van de werkgroep er op gericht om de discussie omtrent het onderwerp intern te houden, terwijl de WUR zelf wel eenzijdig een opiniestuk publiceerde (en de directie van ESG eerder had toegezegd dat X hierop zou mogen reageren). Met name daarom wilde X niet langer deelnemen aan de werkgroep; hij weigerde dit besluit te heroverwegen en kreeg een officiële waarschuwing. X beschuldigde de directie ESG van censuur (hij wilde publiceren maar dat werd hem geweigerd).^{15 16}

X schreef hierover: "aangezien de werkgroep tot stand is gekomen naar aanleiding van de melding kan hierdoor worden aangegeven dat hiermee ook de melder als gevolg van de melding wordt benadeeld, hetgeen in strijd is met artikel 13 lid 2 van de Klokkenluidersregeling Wageningen UR." (Zie Achtergrond onder 1.) X verzocht de Raad van Bestuur in april 2010 zijn eerdere melding op grond van de klokkenluidersregeling op te pakken (ook omdat hij van mening was dat het onderzoek van de commissie Y niet op zijn volledige melding was gericht). Hierop besloot de Raad van Bestuur emeritus hoogleraar Z een onderzoek te laten instellen naar de vraag of X terecht een misstand had gemeld als bedoeld in de klokkenluidersregeling. Z had eerder in het proces een rol gespeeld onder meer als externe reviewer van het rapport van X.

Wat betreft de bezwaren van X ten aanzien van zijn leidinggevende en werkgroep was de Raad van Bestuur van mening dat deze bezwaren niet binnen de klokkenluidersregeling konden worden behandeld omdat dit ging over persoonlijke klachten betreffende aangelegenheden in verband met arbeid (art. 2 van de Klokkenluidersregeling). Zie Achtergrond onder 1.

In mei 2010 rapporteerde Z onder meer:

- a. Dat hij het eens was met de conclusie van de interne EGS onderzoekscommissie Y dat het een onjuiste beleidsbeslissing was geweest het vervolgonderzoek WOT 89 al in december 2008 te publiceren. In dit rapport waren grondwaterstandgegevens gebruikt die door X als onjuist waren gekarakteriseerd. Door het rapport WOT 89 wel uit te brengen en rapport WOT 94 niet werd aldus Z de indruk gewekt dat de inhoud van WOT 89 beter aansloot op wat werd gewenst door WOT en PBL. Ook sprak Z zich uit over de brief van het PBL, in aanloop naar de publicatie van WOT 94, gedateerd op 14 augustus 2008. Hierin stond het volgende aangegeven: 'alhoewel het project conform het projectplan is uitgevoerd kunnen wij niet instemmen met de conclusies.'
- b. Het met de commissie Y eens te zijn dat een opdrachtgever zich in deze zin niet mag bemoeien met de inhoud van een onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek. Maar Z schreef hier tevens over: "Op advies van de commissie (Y; N.o.) is het rapport WOT 94 in februari 2010 gepubliceerd. Ondanks de twee onacceptabele gebeurtenissen tijdens de reviewperiode, waar (X; N.o.) terecht tegen heeft geprotesteerd, ben ik toch van mening dat bij de reviewprocedure

¹⁵ In reactie op de tweede versie van het verslag van bevindingen gaf Wageningen UR aan dat dit geen correcte weergave was omdat X in een brief aan de RvB van 9 april 2010 zou hebben aangegeven dat hij de instructies van de centrumleiding als censuur ervaarde

¹⁶ Overigens benadrukte de Wageningen UR in dezelfde reactie op het verslag van bevindingen dat X in de periode 2003-2008 15 publicaties over het onderwerp heeft uitgebracht, waarvan 8 in het gezaghebbende en veelgelezen tijdschrift H₂O.

van WOT 94 in de periode 2007-2009 de zorg voor wetenschappelijke kwaliteit steeds voorop heeft gestaan en dat de vertraging bij het publiceren primair te wijten was aan legitieme vragen over genoemde kwaliteit en niet primair aan het bewust achterhouden of manipuleren van informatie. Ik was zelf een van de reviewers in januari 2009 en zeer kritisch over de kwaliteit van het toen voorliggende rapport. Met name de sterk negatieve en daardoor tendentieuze toonzetting in het concept WOT 94 rapport bij het analyseren van het gebruikelijke Alterra grondwaterstandonderzoek riep vragen op en ik kan me goed voorstellen dat de onderzoeksleiding ook daarom koos voor een uitgebreide beoordelingsronde."

- c. Dat X de afgelopen zeven jaar herhaaldelijk en met recht aandacht had gevraagd voor de zijns inziens onjuiste metingen en interpretaties van grondwaterstanden in zandgronden. En dat hij hierover, aldus Z, uitgebreid publiceerd (onder andere in het tijdschrift H2O en in het WOT rapport 94). Hierbij werd wel opgemerkt dat deze laatste publicatie pas na de dwingende aanbeveling van commissie Y plaatsvond. Volgens Z was daarmee informatie 'niet achtergehouden of vernietigd'. Het was beschikbaar.

Verder schreef Z hierover:

"Dat er in zijn beleving weinig mee gedaan is, is voor (X; N.o.) met recht belangrijk, maar vloeit voort uit het wetenschappelijk discours binnen het ESG Centrum voor Water en Klimaat. (...) De politieke gevoeligheid van de door (X; N.o.) geleverde informatie billijkt het uitgebreide reviewproces van zijn rapport dat tot vertraging van zijn publicatie heeft geleid. Wel valt de gang van zaken rond de snelle publicatie van het WOT 89, zoals geschetst, niet goed te praten omdat daarbij op zijn minst de indruk wordt gewekt van een zekere vooringenomenheid van WOT en PBL.
(...) Zijn overtuiging dat zijn inzichten systematisch door CWK (Centrum Water en Kwaliteit; N.o.) en de directie ESG zijn "achtergehouden, vernietigd of gemanipuleerd" en dat daarmee "publieke organen onjuist zijn geïnformeerd", wordt naar mijn mening onvoldoende door de feiten ondersteund."

Verder meldde Z onder meer dat het te betreuren was dat X zich uit het MIG-onderzoek had teruggetrokken. En hij concludeerde dat de klokkenluidersregeling "juridisch gezien" niet van toepassing was op de melding van X.

Op 8 juni 2010 stuurde de Raad van Bestuur een afschrift van het advies aan X. De Raad van Bestuur concludeerde dat het 'conform de regeling een onderzoek heeft ingesteld en gemotiveerd toepasselijkheid heeft afgewezen'. De Raad van Bestuur liet X weten dat als hij het niet eens was met het standpunt van de Raad van Bestuur hij zich tot de Raad van Toezicht moest wenden. De Raad van Bestuur liet verder weten dat het de klokkenluidersprocedure als afgesloten beschouwde. Omdat X van mening was dat Z een inhoudelijke beoordeling had moeten maken en zich niet alleen op de procedurele gang van zaken had moeten richten, legde hij zijn melding op 14 maart 2011 voor aan de Raad van Toezicht. Hij beklagde zich over de wijze waarop de Raad van Bestuur zijn eerdere klokkenluidersmelding had afgehandeld en over het feit dat het onjuist informeren van de overheid onverminderd doorging. De Raad van Toezicht liet weten dat er vanuit wetenschappelijk oogpunt onderzoek was gedaan door de commissie Y, door de directie van Alterra ingesteld, en vervolgens door Z, in opdracht van de Raad van Bestuur en dat de Raad van Toezicht daarom geen aanleiding zag voor het laten verrichten van verder onderzoek naar de inhoudelijke wetenschappelijke inzichten van de melding. Te meer omdat de melding inhoudelijk niet was gewijzigd ten opzichte van de eerdere melding van X bij de Raad van Bestuur. De Raad van Toezicht wenst daarom onderzoek te doen vanuit haar toezichthoudende taak op de organisatie van de Wageningen UR, waarbij het

organisatiebelang centraal diende te staan. Daarbij zou het personele belang van X in acht worden genomen.

De Raad van Toezicht van de WUR startte hierop twee onderzoeken:

1. een onderzoek ten aanzien van de juridische kant van de melding.
2. een onderzoek ten aanzien van de procedurele en inhoudelijke kant.

Op 28 april 2011 liet X weten dat hij geen heil zag in voortzetting van de interne WUR-klokkenluidersprocedure en dat hij zijn melding van 14 maart 2011 introk. Hij zou een melding doen bij de bevoegde externe klokkenluidersinstantie. Desondanks liet de Raad van Toezicht de melding van 14 maart 2011 onderzoeken. De Raad van Bestuur zag in de melding bij de Raad van Toezicht aanleiding het inmiddels ingediende ontbindingsverzoek in te trekken. Als reden werd aangegeven: om de schijn te vermijden dat er op enigerlei wijze een relatie zou bestaan tussen de melding en het ontbindingsverzoek. Dit in afwachting van het naar aanleiding van de melding door de Raad van Toezicht in te nemen inhoudelijk standpunt.

Ad. 1. Het juridisch rapport ("rapportage Van Doorne") dat in juni 2011 verscheen, bevatte de volgende conclusies:

- a. De klokkenluidersregeling schrijft voor dat de ontvangst van een melding aan de melder moet worden bevestigd, dat direct een onderzoek moet worden ingesteld en dat binnen 8 weken een standpunt moet worden ingenomen. Dit alles is gevolgd, zij het met een termijnoverschrijding van 4 dagen. Vervolgens kwam de vraag aan de orde of de toepassing ook in de geest van de Klokkenluidersregeling was en of dit zorgvuldig was gebeurd;
- b. In de periode tot aan het instellen van de onderzoeken had de Raad van Bestuur de Klokkenluidersregeling volgens de onderzoekers correct toegepast. Er was een ontvangstbevestiging gestuurd en X werd op de hoogte gehouden van de procedure;
- c. De onderzoekers konden niet beoordelen of de Raad van Bestuur zorgvuldig had gehandeld door Z te benoemen, gezien zijn eerdere betrokkenheid bij een review van het WOT rapport 94. De Klokkenluidersregeling stelt op dit punt geen nadere eisen. Er was geen verplichting een (onafhankelijke) deskundige te benoemen om het onderzoek uit te voeren. Op sommige punten was de indruk dat het rapport wat snel tot conclusies kwam en dat Z niet zelf een uitgebreid onderzoek had gedaan en zich vooral baseerde op het rapport van de commissie Y.
- d. De Raad van Bestuur maakte zijn standpunt een aantal dagen te laat bekend aan X. Er had een bericht van vertraging uitgestuurd kunnen worden, maar het achterwege blijven daarvan leidde niet tot een noemenswaardige onzorgvuldigheid. Verder had de Raad van Bestuur aangegeven dat de klokkenluidersregeling niet van toepassing werd geacht. Dit was juridisch niet juist, aldus de onderzoekers. De regeling was - gelet op het onderwerp van de melding - van toepassing en de Raad van Bestuur had op basis van de uitkomsten van het door hem gevraagde onderzoek door Z het standpunt ingenomen dat er geen sprake was van onregelmatigheden.

Aangegeven werd dat niet goed beoordeeld kon worden of de Raad van Bestuur voldoende zorgvuldig had gehandeld door Z te benoemen. De conclusie dat het onderzoek van Z beperkt was en dat er op sommige punten 'wat snel tot conclusies' werd gekomen, werd onderschreven. Dit gold eveneens voor de conclusie dat de regeling, gelet op het onderwerp, wel van toepassing was. Het standpunt dat er geen sprake zou zijn geweest van onregelmatigheden werd door Van Doorne niet onderzocht. X meldde hierover in reactie op het verslag van bevindingen dat ook in dit onderzoek de eigenlijke melding wederom niet werd onderzocht.

Ad. 2. De conclusies van het inhoudelijk rapport ("rapportage Brughuys") waren:

- a. de organisatie had de vanaf eind 2009 geconstateerde noodzakelijke verbeteringen opgepakt. Dit betrof zowel de aspecten uit de rapportage Y, de rapportage Z als de brief van de voorzitter van de Raad van Bestuur aan X d.d. 8 juni 2010. Dit betrof ook de monitoring hierop door de Raad van Bestuur;
- b. Door betrokken leidinggevenden, vooral vanuit de leiding van Centrum Water en Kwaliteit en Centrum Bodem en door de HRM functionaris werd in deze periode veel tijd en energie in het proces gestopt, zowel wat betreft het verbeteren van de onderlinge verhoudingen, het verbeteren van het kwaliteitssysteem op de hier relevante elementen en het verder komen met het onderzoek op het betreffende terrein;
- c. Wel werd duidelijk dat in de jaren daarvoor, ondanks alle inzet en goede bedoelingen van betrokken leidinggevenden de organisatie op beschreven facetten niet goed functioneerde en dat daardoor relationele schade ontstond binnen het betrokken team wetenschappers;
- d. Vanuit het onderzoek ontstond het beeld dat niet bewaerd kon worden dat door de melding in het kader van de klokkenluidersregeling X werd benadeeld gedurende het proces dat zich in 2010 en begin 2011 heeft afgespeeld. Integendeel, de organisatie had naar het oordeel van de onderzoeker, alle mogelijke inspanningen gedaan om hem weer mee op het spoor van de organisatie te krijgen.

De Raad van Toezicht liet bij brief van 14 juni 2011 gemotiveerd aan X weten dat er naar zijn mening geen sprake was geweest van onregelmatigheden in de toepassing van de Klokkenluidersregeling WUR.

De (externe) Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid (de Commissie).

Op 12 mei 2011 had X een vermoeden van onregelmatigheid omtrent een (dreiging van) bewust onjuist informeren van publieke organen en/of een (dreigende) verspilling van overheidsgeld" bij de commissie gedaan. Wageningen UR heeft zich met haar 'klokkenluidersregeling Wageningen UR' aangesloten bij de Klokkenluidersregeling van de VNG. De conclusie en advies van de Commissie kwamen uit in september 2011.

De Commissie kwam tot de volgende conclusies:

- a. de melder had juridisch en procedureel op juiste wijze een beroep gedaan op de Klokkenluidersregeling Wageningen UR;
- b. de Raad van Bestuur en de Raad van Toezicht hadden de melding zorgvuldig onderzocht, behoudens termijnoverschrijding;
- c. de melder vroeg terecht aandacht voor dreiging van onregelmatigheden en werd hierin in het gelijk gesteld door het rapport Y en de conclusies van Z.
In de conclusie omtrent de feiten had de Commissie opgemerkt dat er aanvankelijk sprake was van een onregelmatigheid door WOT 94 niet en WOT 89 wel te publiceren. In navolging van het rapport Z werd de volgorde van publiceren niet juist bevonden omdat daarbij op zijn minst de indruk werd gewekt van een zekere vooringenomenheid.
Na publicatie van het rapport WOT 94 en verschillende publicaties van X in het tijdschrift H₂O, waren - aldus de commissie - opdrachtgever en publieke organen op de hoogte van het verschil in wetenschappelijke inzichten in meetmethodes. Volgens de Commissie was er geen sprake meer van het onjuist informeren van publieke organen, noch van een dreiging van bewust achterhouden, vernietigen of manipuleren van feiten.
- d. De instelling van de werkgroep MIG werd door de commissie als een redelijk adequate reactie van de Raad van Bestuur beschouwd. Dit onder de voorwaarde dat de publicatiemogelijkheden van de leden van de werkgroep gelijk waren;

- e. De Commissie achtte het van belang dat de werkgroep snel tot een eindstandpunt kwam. Anders bestond het gevaar dat het beleid zou worden gestoeld of bleef gestoeld op verkeerde aannames wat betreft de meetgegevens.
- f. Een direct verband tussen de melding en het indienen van een ontslagaanvraag werd niet vastgesteld, hoewel aanvankelijk wel de schijn was gewekt.

Over dat laatste schreef de Commissie:

"Op grond van de gang van zaken constateert de Commissie dat aanvankelijk de schijn kan zijn gewekt dat er een directe relatie bestaat tussen het indienen van ontslagaanvraag en de melding. Het intrekken van het ontbindingsverzoek is volgens de Raad van Bestuur ingegeven om juist iedere schijn te vermijden dat er enige relatie zou bestaan tussen de melding en het ontbindingsverzoek. Nu het ontbindingsverzoek door de Raad van Bestuur is ingetrokken en Melder zelf om ontbinding heeft verzocht, kan volgens de Commissie niet gesproken worden van een onregelmatigheid. Wel acht de Commissie het betreurenswaardig dat aanvankelijk die schijn van een relatie melding en ontslag wel is gewekt."

Het advies van de Commissie aan de Raad van Bestuur luidde dan ook:

- a. de melder in zijn melding ontvankelijk te verklaren;
- b. de melding ongegrond te verklaren omdat er uiteindelijk niet gebleken is van nu bestaande onregelmatigheden;
- c. te waarborgen dat de interne discussie over meetmethoden voortvarend en breed werd gevoerd en op korte termijn met een standpunt werd afgerond;
- d. te waarborgen dat de melder gelijke toegang had te mogen publiceren als de overige deelnemers van de werkgroep MIG;
- e. te waarborgen dat melder op geen enkele wijze in zijn positie werd benadeeld ten gevolge van zijn melding;
- f. met melder het gesprek aan te gaan om "een uiterste poging te doen hem bij de discussie te blijven betrekken aangezien hij een belangrijk wetenschappelijk en ook maatschappelijk probleem heeft aangekaart hetwelk politiek gevoelige implicaties heeft en de nodige zorgvuldigheid van aanpak vereist".

Door te concluderen dat de werkgroep MIG als een 'redelijk adequate reactie' kan worden beschouwd om de dreiging van onjuiste informatie en bewust achterhouden van informatie weg te nemen, gaf de Commissie volgens X aan dat er nog steeds sprake was van dreiging van onjuiste informatie en bewust achterhouden van informatie. Tenslotte stelde X dat de Commissie in tegenstelling tot de aankondiging, niet het directe verband tussen de melding en het indienen van de ontslagaanvraag onderzocht, maar alleen uitspraken had gedaan over een direct verband met de tweede melding aan de Raad van Toezicht.

Met betrekking tot het advies van de Commissie om de melding ongegrond te verklaren, schreef X onder meer dat dit wel enige nuancering behoeft omdat de Commissie er namelijk voor had gekozen een dreigende grove schending van regelgeving of beleidsregels niet nader te onderzoeken. Tenslotte stelde X dat de Commissie - door de WUR te adviseren met hem in gesprek te gaan - trachtte hem medeverantwoordelijk te maken. Hij schreef: "ook de Commissie is immers van mening dat er van een mogelijke misstand of onregelmatigheid over verspilling van overheidsgeld sprake kan zijn als de werkgroep niet voortvarend te werk gaat (omdat anders het gevaar bestaat dat het beleid gestoeld wordt of blijft op verkeerde aannames wat betreft de meetgegevens). Daarnaast heeft Wageningen UR door het indienen van een verzoekschrift tot ontbinding van de arbeidsovereenkomst te kennen gegeven dat Wageningen UR het plaatsen van de melder buiten de organisatie prefereert boven het intern oplossen van de problematiek."

Aangezien het intrekken van het ontbindingsverzoek, naar eigen zeggen, louter en alleen is ingegeven om de schijn van een verband tussen het ontbindingsverzoek en de melding te vermijden wordt aan de keuze van Wageningen UR om de melder buiten de organisatie te plaatsen en derhalve een interne oplossing onmogelijk te maken, niets afgedaan." ¹⁷

De voorzitter van de Raad van Bestuur liet X bij brief van 12 oktober 2011 onder meer weten dat de Raad van Bestuur de adviezen 1 en 2 van de Commissie zou overnemen (wat betekende dat hij ontvankelijk was in zijn beroep op de klokkenluidersregeling maar dat zijn melding ongegrond was nu niet was gebleken van onregelmatigheden in de zin van art 1 lid 1 sub d Klokkenluidersregeling Wageningen UR). (Zie Achtergrond onder 1.) Met betrekking tot het standpunt van de Commissie dat de directie ESG op korte termijn een heldere strategie zou moeten formuleren ten aanzien van de beschreven problematiek, werd door de Raad van Bestuur onderschreven. Het proces bleef men 'monitoren'. Verder schreef de voorzitter van de Raad van Bestuur dat de Commissie had geconcludeerd dat er geen verband bestond tussen de melding en het ontbindingsverzoek; X werd dan ook niet benadeeld ten gevolge van zijn melding. Het ontbindingsverzoek betrof de houding van X en zijn gedrag jegens collega's en werkgever, aldus de voorzitter. Het advies om met X in gesprek te gaan, hield de Raad van Bestuur in beraad.

Verzoekschrift Nationale ombudsman

Op 7 oktober 2011 schreef X als klokkenluider een e-mailbericht aan de Nationale ombudsman waarin hij hem onder meer een aantal vragen over de klokkenluidersregeling Wageningen UR voorlegde. Naar aanleiding van deze e-mail vond er op 24 oktober 2011 een intakegesprek op het bureau van de Nationale ombudsman plaats waarin X zijn melding mondeling toelichtte.

Uitnodiging hoorzitting

Naar aanleiding van onder meer hetgeen in het intakegesprek aan de orde was geweest, besloot de Nationale ombudsman in het kader van een (verkennend) onderzoek een hoorzitting te organiseren. Bij brief van 23 november 2011 nodigde hij de Wageningen UR, de Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid en X uit een hoorzitting op het Bureau van de Nationale ombudsman bij te wonen. Daarbij vroeg de Nationale ombudsman de Wageningen UR prudent met de arbeidsrechtelijke positie van X om te gaan. Naar aanleiding van deze uitnodiging meldde de Wageningen UR op 25 november 2011 de bevoegdheid van de Nationale ombudsman in deze zaak te betwisten.

Op 29 november 2011 verzocht de werkgever van X de kantonrechter de arbeidsovereenkomst te ontbinden. Bij het verzoek werd onder meer de brief van 23 november 2011 van de Nationale ombudsman waarin een onderzoek werd aangekondigd, als bijlage meegezonden. De arbeidsovereenkomst werd met ingang van 1 maart 2012 ontbonden waarbij aan X een vergoeding - op basis van de neutrale kantonrechtsformule - werd toegekend ¹⁸.

Op 7 februari 2012 schreef de Wageningen UR een brief naar de Nationale ombudsman met de mededeling dat uit de uitspraak van de kantonrechter zou blijken dat er geen

¹⁷ In reactie op de tweede versie van het verslag van bevindingen meldde de Wageningen UR dat deze zinsnede pertinent onjuist was. De Wageningen UR stelde alles in het werk om de wetenschappelijke discussie over de grondwaterstanden te voeren waarin X herhaaldelijk werd verzocht ter participeren, maar dat deze weigerde. Daarnaast is het, aldus de Wageningen UR, geen interne discussie maar een discussie die open en transparant voor de buitenwereld wordt gevoerd.

¹⁸ Het oordeel van de kantonrechter, gedateerd 31 januari 2012 is samengevat weergegeven in Achtergrond onder 2.

sprake was van een ontslagwens als gevolg van het klokkenluiden. De advocaat van X ontving een afschrift van deze brief. Toen X de Wageningen UR vroeg deze stellingname nader te motiveren, weigerde de Wageningen UR dit. In zijn brief van 11 mei 2012 aan de Wageningen UR liet de Nationale ombudsman de Wageningen UR weten dat wanneer deze (ongevraagd) een uitlating doet over iets wat in een beschikking van een kantonrechter zou staan, het aangewezen lijkt dat de Wageningen UR dit desgevraagd aan betrokkene motiveert en dat hierin voor de Nationale ombudsman geen rol was weggelegd.

Bevoegdheid Nationale ombudsman

Volgens de Wageningen UR was de Nationale ombudsman niet bevoegd de klacht van X in behandeling te nemen omdat deze niet de handelswijze van een bestuursorgaan betrof. Immers, X was in dienst bij de Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO) waarvan in rechte was vastgesteld dat dit geen bestuursorgaan is in de zin van artikel 1:1 Awb (zie Achtergrond onder 3.)¹⁹. De Nationale ombudsman deelde mee zich wel bevoegd te zijn omdat er naar zijn oordeel sprake is van het uitvoeren van een publiekrechtelijke taak door DLO (zie Achtergrond onder 4.).

Na enige discussie over en weer liet de Wageningen UR eind januari 2012 weten ("onder protest hiertoe gehouden te zijn") bereid te zijn medewerking te verlenen aan het onderzoek en aanwezig te zullen zijn bij de hoorzitting.

De hoorzitting van 16 februari 2012

Op 16 februari 2012 vond op het Bureau van de Nationale ombudsman een hoorzitting plaats. De hoorzitting was bedoeld als eerste verkenning van de zaak. Hierbij waren de werkgever van X, secretaris van de Raad van Bestuur en Raad van Toezicht van de Wageningen UR, de raadsman van de werkgever, De voorzitter en de secretaris Commissie Gemeentelijke Overheid, X en twee vertrouwenspersonen aanwezig. Van de hoorzitting werd een verslag gemaakt, wat vervolgens in concept naar de betrokkenen werd gezonden. Het vastgestelde geanonimiseerde verslag is integraal opgenomen in Achtergrond onder 5.

Kamervragen

Op 29 mei 2012 zonden de Kamerleden Koppejan en Holtackers, beiden CDA, Kamervragen over grondwaterstandmetingen in,²⁰ die op 5 september 2012 door de staatssecretaris van Economische zaken, Landbouw en Innovatie, mede namens de staatssecretarissen van Infrastructuur en Milieu en van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, werden beantwoord.

II. Onderzoek door de Nationale ombudsman

Mede naar aanleiding van hetgeen tijdens de hoorzitting aan de orde was gekomen besloot de Nationale ombudsman in mei 2012 het onderzoek toe te spitsen op twee concrete punten, te weten:

1. In hoeverre kan worden gesproken van, zoals X stelt, een onregelmatigheid omtrent een dreigende grove schending van regelgeving of beleidsregels door Wageningen UR en/of het PBL en daarbij meer in het bijzonder: is er sprake van 'wetenschap op bestelling' zoals door X aangegeven;

¹⁹ In reactie op het verslag van bevindingen meldde de Wageningen UR ten aanzien van de bevoegdheid van de Nationale ombudsman dat de door hen aangedragen tegenargumenten nauwelijks in het verslag zijn genoemd. Deze staan in Achtergrond onder 4 vermeld.

²⁰ Zie TK 30825-171, <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-30825-171>

2. Is de Wageningen UR behoorlijk omgegaan met de melding op grond van de klokkenluidersregeling?

Bij brief van 31 mei 2012 legde de substituut-ombudsman zowel de Wageningen UR als het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) de twee hiervoor vermelde specifieke punten als algemene onderzoeksvragen voor. Ook werden beide instanties verzocht een aantal aanvullende vragen te beantwoorden. Aangegeven werd dat de inhoudelijke melding mogelijk onderzocht zou worden.²¹

De Nationale ombudsman hecht eraan te vermelden dat het PBL niet eerder dan vanaf 31 mei 2012 in een klachtprocedure over deze kwestie betrokken is geweest. Tijdens de hoorzitting van 16 februari 2012 en door nadere bestudering van de stukken bleek pas dat PBL, als opdrachtgever van het onderzoek, een belangrijke rol speelde. Daarom besloot de ombudsman PBL ook bij het onderzoek te betrekken. Hij heeft het PBL hiervan persoonlijk op de hoogte gesteld. PBL heeft hierover tijdens het onderzoek tevens laten weten dat zij ook niet betrokken zijn geweest bij de onderzoeken die na de klokkenluidersmelding van X door de Wageningen UR zijn ingesteld.

Ten behoeve van de leesbaarheid van het rapport wordt vanaf dit punt een onderscheid gemaakt tussen de algemene onderzoeksvragen, kortweg aangeduid als:

- II A Wetenschap op bestelling
- II B De klokkenluidersmelding

²¹ Hiervan werd later afgezien omdat in het in juli 2012 uitgebrachte Alterra-rapport 'Meten en interpreteren van grondwaterstanden' Analyse van methodieken en nauwkeurigheid, onder meer werd geconstateerd dat tot nu toe niet op een objectieve wijze kon worden vastgesteld "of veranderingen in de grondwaterstandsdiepte in natuurgebieden met grondwaterafhankelijke natuur systematisch onjuist worden geschat". Er werd een vervolgonderzoek voorgesteld teneinde helderheid te verschaffen in de discussie rond 'numerieke verdroging'. De Nationale ombudsman zag hierin geen rol voor zichzelf weggelegd.

II A. Wetenschap op bestelling

Reactie PBL

Het PBL reageerde bij brief van 27 juni 2012 op de brief van de substituut-ombudsman. PBL gaf eerst een algemene reactie en uitleg over de wijze waarop de pilot en het vervolgproject werden gestart. Het stelde onder meer dat verdroging een van de vele onderwerpen is waarover door DLO voor het PBL in het kader van de WOT de laatste jaren onderzoek werd verricht. PBL stelde voorts dat verdroging eind jaren '80 sterker dan voorheen als probleem werd gezien vanuit een gevoel dat er 'iets mis was met de natte natuur' en dat hier toen een grootschalig onderzoek naar is ingesteld. Geconstateerd werd dat de grondwaterstanden in Nederland vanaf de jaren '50 structureel zijn gedaald.

Volgens het PBL hebben grondwaterstandmetingen hooguit indicatief en in een incidenteel geval een bijdrage geleverd aan de toekenning van de status 'verdroogd' en mede daardoor is, aldus het PBL, de mate van verdroging nooit afdoende gekwantificeerd kunnen worden. Het PBL stelde dat het grondwatertekort wel een maat is voor hoe sterk mogelijke maatregelen moeten zijn om de verdroging effectief te kunnen bestrijden. In 2005 werd DLO dan ook verzocht te onderzoeken of er op basis van metingen en statistieken een beeld kon worden geschetst van de actuele grondwatersituatie in natuurgebieden om deze te kunnen vergelijken met de gewenste grondwatersituatie. Dit pilotproject, waarvan X projectleider was, leverde in 2006 een vergelijking tussen een aantal karteringsmethoden op, op basis waarvan aanbevelingen werden gedaan welke methode het meest geschikt is om grondwaterstandsveranderingen vast te stellen en hoe daar verder mee kan worden omgegaan. De concepten van het rapport van X (dat was gebaseerd op onderzoek uit 2006) bevatten de conclusie dat de verdroging van natuurgebieden veelal werd overschat. Hiertegen had PBL, naar eigen zeggen, zwaarwegende bezwaren omdat deze conclusie niet werd onderbouwd in het rapport. Volgens PBL kon uit de studie van X geen conclusie worden afgeleid over de mate van verdroging. Het PBL meldde voorts:

"Omdat de conclusie onveranderd bleef in de verschillende concepten die het PBL sinds 2006 had ontvangen van het rapport, heeft in augustus 2008 het hoofd WOT N&M medegedeeld dat het aan hem was om te besluiten over de wijze van publicatie (verwezen werd naar een brief van 14 augustus 2008; N.o. zie Achtergrond onder 4.). Het PBL heeft zo acceptatie en goedkeuring aan het projectresultaat onthouden, omdat de beleidsinterpretatie niet onderbouwd was. Tevens heeft PBL aangegeven dat dit een zo spoedig mogelijke publicatie van het rapport niet meer in de weg mocht staan. Wanneer de auteurs het commentaar van het PBL niet over zouden nemen, dan kon het rapport gepubliceerd worden zonder vermelding dat het PBL opdrachtgever was geweest. Deze formele interventie leidde echter niet tot spoedige publicatie van het rapport. In de zomer van 2009 is op verzoek van de WOT N&M wederom een concept beoordeeld door het PBL en bleek de gewraakte formulering van de conclusie niet aangepast te zijn (...). Uiteindelijk is het rapport verschenen in januari 2010, als WOT rapport 94, zonder vermelding van het PBL als opdrachtgever. De conclusie bleek toen in de gepubliceerde versie genuanceerd te zijn tot "De mate van verdroging in termen van een grondwaterstanddaling wordt veelal systematisch overschat".

Terwijl de publicatie van het rapport van (X; N.o.) vertraging opliep vanwege onenigheid over de conclusies, zijn de WOT N&M en het PBL, na afronding van de pilot in 2006, met de vervolgstudie gestart, zoals ook was gepland. Bij beleidsmakers bestond behoefte aan informatie over grondwaterstanden in natuurgebieden en het PBL zag het als zijn plicht om ondanks de aanwezigheid van onzekerheid de best beschikbare

informatie te leveren, met vermelding van het feit dat er nog onzekerheden waren omtrent de vaststelling van de mate van verdroging."

Daarbij gaf PBL weer hoe de pilot en het vervolgproject waren verlopen. In de samenwerkingsovereenkomst tussen PBL en DLO en de daarbij behorende werkafspraken (zie Achtergrond onder 6. en onder 7.) was opgenomen dat PBL onder meer over de goedkeuring en acceptatie van een projectresultaat zou besluiten. Het rapport van X werd niet door PBL geaccepteerd omdat hierin beleidsrelevante conclusies werden getrokken die volgens PBL niet onderzocht en onderbouwd waren. Dit werd volgens PBL ook bevestigd door de tweede review en de reactie op een door X tussentijds gepubliceerd wetenschappelijk artikel. In afwijking van de afspraken stelde PBL, naar eigen zeggen, de eis dat in het WOT-rapport de vermelding van het PBL als opdrachtgever zou worden weggelaten. Het PBL betoogde dat op deze wijze de mogelijkheid werd geboden dat de WOT N&M het rapport naar buiten bracht.

In reactie op de algemene en aanvullende onderzoeksvragen van de substituut-ombudsman liet het PBL voorts weten dat het tijdens de begeleidingsfase van het onderzoek een wetenschappelijke discussie met X gevoerd had. En ondanks de ernstige bezwaren tegen een conclusie in het rapport bood PBL in augustus 2008 ruimte voor publicatie van het ongewijzigde rapport. Ook informeel werd volgens PBL aangedrongen op afronding en publicatie; nadere besluitvorming hieromtrent door DLO werd verder afgewacht. Het PBL stelde de regelgeving of beleidsregels niet te hebben geschonden en meende dat van 'wetenschap op bestelling' geen sprake kon zijn.

Op de vraag op welke wijze in het kader van WOT 94 het onderzoeksvoorstel werd gehonoreerd, antwoordde het PBL onder meer:

"Het project "Pilot Actuele Grondwatersituatie VHR en EHS" was een van de onderzoeken die in 2006 door het PBL zijn uitgezet bij de WOT N&M. In de WOT-kaderbrief van 2005 werd aandacht gevraagd voor een aantal onderzoeksvragen op het gebied van verdroging, ofwel de achteruitgang van natuur door verandering in de grondwatersituatie. Dit om informatie op te kunnen leveren voor o.a. de Natuurbalans. Eén van de vragen richtte zich op het vergroten van kennis over de fysieke mate van verdroging in Nederlandse natuurgebieden. De precieze omvang van het probleem kon niet goed in beeld gebracht worden omdat nationale monitoring ontbrak. Door het ontbreken van meetnetten was evaluatie van de voortgang van beleid ten opzichte van gestelde beleidsdoelen niet mogelijk. Idee was om te onderzoeken in hoeverre bestaande metingen over de actuele grondwaterstand gebruikt zou kunnen worden om te bepalen in hoeverre de actuele grondwaterstand afwijkt van de gewenste grondwaterstand in natuurgebieden, gelet op de natuurdoelen. In het pilotproject werd beoogd een eerste stap te zetten door te kijken hoe de actuele grondwatersituatie in natuurgebieden in beeld gebracht kon worden.

(X; N.o.) werd door de WOT N&M voorgesteld als projectleider. Na gesprekken met de contactpersoon van het PBL, heeft (X; N.o.) de vraagstelling uitgewerkt in een projectvoorstel. In februari 2006 is het projectplan (...) goedgekeurd."

In antwoord op de vraag op welke wijze de uitvoering van het onderzoek werd begeleid liet het PBL de Nationale ombudsman onder meer weten dat na de goedkeuring van het projectplan een aantal malen de voortgang in het onderzoek werd besproken. De meeste begeleiding had plaatsgevonden in de fase van de rapportage, aldus PBL. Over de formulering van beleidsmatig relevante conclusies werd volgens PBL veelvuldig gediscussieerd, met name omdat in het rapport de term "verdroging" op een andere wijze werd gebruikt dan in het beleid. In het projectplan was aangegeven wie het rapport zou

reviewen. Later werd door de WOT, mede naar aanleiding van inhoudelijke opmerkingen van het PBL, op het concept-rapport, alsmede naar aanleiding van de discussie over een tussentijds uitgebracht webbericht, voorgesteld het rapport ook aan een tweede reviewer voor te leggen, zo schreef het PBL in zijn reactie. De eerste reviewer rapporteerde in mei 2007. De tweede reviewer in oktober 2007. Vervolgens zou zijn voorgesteld om samen met X te bekijken in hoeverre de opmerkingen uit de beide reviews in het rapport verwerkt waren. Twee nieuwe (externe) reviewers zouden nog een laatste wetenschappelijke toets doen en in mei 2009 werd het eindconcept van het rapport opgeleverd. Het PBL was echter van mening dat de essentie van het commentaar van PBL niet verwerkt was.

Het PBL stelde voorts dat het vervolgonderzoek dat in 2007 startte ("WOT 89") van begin af aan begeleid werd door een brede externe klankbordgroep. Het projectresultaat werd vervolgens - conform de WOT-procedure - door een van de WOT-aansturing onafhankelijke senior statisticus van het PBL gereviewd, zo liet het PBL de Nationale ombudsman weten. Hierbij hadden ook leden van de klankbordgroep op de resultaten en rapportage gereageerd.

De vraag van de substituut-ombudsman waarom gestart werd met een vervolgonderzoek (WOT 89) ondanks dat de resultaten van WOT 94 (nog) niet waren gepubliceerd beantwoordde het PBL als volgt:

"Voor het PBL was het van belang de onderzoeksvragen uit de WOT-kaderbrief 2006 beantwoord te krijgen en daarmee input te kunnen leveren voor de beantwoording van beleidsvragen uit de kaderbrief van het ministerie aan het PBL. Volgens de procedure van de WOT N&M (...) zou in begin 2007 gestart moeten worden met onderzoek dat hiervoor nodig was. Om tijdverlies te voorkomen en onderzoeksgelden optimaal aan te wenden, is op aandringen van de WOT N&M, gestreefd om voor 1 juli 2007 een projectplan voor het vervolg goedgekeurd te krijgen."

In reactie op de vraag waarom WOT 94 drie en WOT 89 één reviewronde had gehad, schreef het PBL dat normaliter één reviewronde voldoende is voor een WOT-rapport. In het licht van de discussie die was ontstaan over het concept-rapport van X is door de WOT besloten om de eerste reviewronde uit twee reviewers te laten bestaan, en later zelfs een tweede reviewronde, met weer twee reviewers, in te lassen.

"Waar voor WOT 94 aan het eind van het project aan reviewers is gevraagd om commentaar te leveren, is er voor WOT 89 bovendien behalve een eindreview ook van het begin af aan een klankbordgroep geweest."

Aldus het PBL.

De laatste vraag "op welke wijze is gewaarborgd dat de uitkomsten van een onderzoek worden gepubliceerd?" beantwoordde het PBL door te stellen dat het PBL gebruik had gemaakt van zijn recht - conform de samenwerkingsafspraken met WOT N&M - om de naam van het PBL niet aan het rapport te verbinden indien één van de conclusies niet werd bijgesteld om een kwaliteitsprobleem op te lossen. Het PBL had bovendien aan WOT nog ruimte geboden voor publicatie van het rapport maar dan zonder vermelding dat het PBL de opdrachtgever was. In februari 2010 is het rapport gepubliceerd zonder vermelding van PBL als opdrachtgever en met een nuancering van de gewraakte conclusie ten aanzien van verdroging.

Reactie van X op beantwoording vragen door PBL

Na verzending van het verslag van de bevindingen hebben alle betrokken partijen uitvoerig gereageerd. Ook in deze paragraaf werd er ten behoeve van de leesbaarheid ervoor gekozen om die reactie van PBL op deze reactie van X in voetnoten op te nemen, dit geldt eveneens voor de alinea betreffende de reactie van X op de beantwoording vragen door Wageningen UR.

X werd in de gelegenheid gesteld te reageren op hetgeen PBL naar voren had gebracht. In zijn e-mailbericht van 24 augustus 2012 aan de substituut-ombudsman vroeg X zich onder meer af of het uitgeven van het rapport WOT 94 - zonder vermelding van PBL als opdrachtgever - strookte met de wetenschappelijke richtlijnen en codes²². Dit gold eveneens voor de stelling van PBL dat het de mogelijkheid had het resultaat niet te accepteren en kon eisen dat het rapport niet als WOT-publicatie werd gepubliceerd²³. Uit de beantwoording van de vragen door PBL bleek volgens X dat het PBL als opdrachtgever een reviewrapport had ontvangen. Hij vroeg zich af of dit gebruikelijk is en of dit voldoet aan de gangbare wetenschappelijke standaarden en richtlijnen²⁴. X merkte op dat slechts het reviewrapport van de tweede reviewronde werd aangehaald en meegezonden en dat het leek dat PBL selectief was in het verstrekken van informatie aan de Nationale ombudsman. X schreef voorts dat het PBL in zijn reactie had verwezen naar een samenwerkingsovereenkomst. Volgens X was deze overeenkomst eind 2007 in werking getreden en dit kwam niet overeen met de looptijd van het project²⁵. X stelde dan ook de vraag of er een samenwerkingsovereenkomst van kracht was ten tijde van het project en welke gevolgen de samenwerkingsovereenkomst had voor de overeenkomst en het statuut wettelijke dienstverlenende taken.

Op de door PBL meegezonden brief van 14 augustus 2008 (Achtergrond onder 8.) reageerde X met betrekking tot het aantal aangegeven opties voor het afronden van een rapport dat de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW) in 2005 een rapport had uitgebracht met de titel "Wetenschap op bestelling". Hierin werd ingegaan op de omgang tussen wetenschappelijke onderzoekers en hun opdrachtgever. Volgens X werd in dit rapport onder meer voorgesteld dat onderzoekers en opdrachtgevers zich committeren aan een "Verklaring van wetenschappelijke onafhankelijkheid". X verwees naar de volgende passage in de Verklaring²⁶:

"In het contract wordt de wijze van publiceren overeengekomen. Publicatie in een wetenschappelijk tijdschrift vindt plaats in overleg met de opdrachtgever. De onderzoeker heeft echter het laatste woord over inhoud, auteurs, vorm en plaats van de wetenschappelijke publicatie²⁷."

²² In reactie op het verslag van bevindingen merkte het PBL hierover op: "de financier (het Ministerie LNV) stond wel vermeld. Verder gaat het hier om grotendeels een symbolische daad: het PBL accepteert vanwege onvoldoende onderbouwing van een van de conclusies niet en geeft dit op deze wijze weer. Publicatie door de WOT N&M impliceert natuurlijk vrijwel automatisch dat PBL opdrachtgever was van het oorspronkelijke onderzoek. Nogmaals: PBL had ook minder coulant kunnen zijn en überhaupt geen publicatie in de WOT-rapportenserie kunnen accepteren (....) Dit had gekund omdat de WOT het negatieve kwaliteitsoordeel deelde.(...) Onze voorkeur voor aanpassing strookt met het principe van betrouwbaarheid in de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening (waarbij expliciet wordt vermeld dat er geen speculaties in conclusies thuisshoren) waarop we opdrachtnemers in de wetenschap mogen aanspreken."

²³ Het PBL liet in reactie op het verslag van bevindingen hierover onder meer weten dat dit is vastgelegd in de samenwerkingsovereenkomst en niet strijdig is met de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening. De mogelijkheid van niet accepteren bestond omdat de WOT hetzelfde negatieve oordeel had over de kwaliteit van de onderbouwing van de gewraakte conclusie, aldus het PBL.

²⁴ Het PBL liet hierop weten dat reviewrapporten bij de WOT gewoon ingezien kunnen worden.

²⁵ In reactie op het verslag van bevindingen merkte het PBL op dat de samenwerkingsovereenkomst was ingegaan op 1 januari 2007, dus nog vóór het moment dat de reviews begonnen. De samenwerkingsovereenkomst werd getekend op 23 november 2007 en was geldig met terugwerkende kracht vanaf 1 januari 2007. Deze stelde de staande praktijk van werken in de daaraan voorafgaande jaren formeel vast.

²⁶ Wetenschap op bestelling, over de omgang tussen wetenschappelijk onderzoekers en hun opdrachtgever. KNAW-werkgroep opdrachtonderzoek, Amsterdam september 2005, pagina 46.

²⁷ In reactie op het verslag van bevindingen schreef het PBL: "(...) Ten eerste is de wijze van publiceren in de samenwerkingsovereenkomst vastgelegd, en die overeenkomst is gevolgd, met als kanttekening dat PBL méér

X stelde daarom dat op basis van het bovenstaande geconcludeerd kan worden dat de eerste aangegeven optie in de brief van 14 augustus 2008, te weten dat het rapport alsnog moest worden aangepast op basis van het gegeven commentaar, niet mogelijk was omdat het PBL een conclusie in het rapport wilde wijzigen. Dit gold echter ook voor de tweede in de brief opgenomen optie, namelijk het niet vermelden van de opdrachtgever. In de hiervoor vermelde verklaring is hierover aldus X het volgende opgenomen:

"Externe financiers van uitgevoerde opdrachten en/of andere sponsors worden met name genoemd in publicaties en bij andere vormen van openbaarmaking."

X schreef voorts dat uit de beantwoording van de vragen van het PBL bleek dat het PBL het niet eens was met de conclusies en deze aangepast wilde hebben, ook na goedkeuring van het rapport door twee hoogleraren in de derde reviewronde²⁸. De commissie Y had - aldus X - over een dergelijke inmenging van een opdrachtgever reeds eerder aangegeven dat dit in strijd was met de Wageningse gedragscode wetenschapsbeoefening²⁹.

X stelde dat het PBL in de beantwoording van de vragen wederom expliciet aangaf dat in het rapport de essentie van het commentaar van PBL niet verwerkt was. X merkte hierover op dat het wel een rapport betrof dat inmiddels in een derde reviewronde door twee hoogleraren was goedgekeurd. Volgens X leek het PBL hiermee aan te geven dat het voor het PBL alleen van belang was dat het eigen commentaar werd verwerkt in de rapportage en dat de wetenschappelijke kwaliteit hieraan kennelijk ondergeschikt was. X vroeg zich tevens af of het zelf reviewen van rapporten door de opdrachtgever overeenkwam met de wetenschappelijke richtlijnen en standaarden. Tenslotte merkte X op dat PBL kennelijk het recht had om goedkeuring en acceptatie van een rapport te onthouden zolang de formulering en conclusies niet voldeden. Hij vroeg zich af of dit in overeenstemming was met de wetenschappelijke richtlijnen en codes.

Reactie Wageningen UR

In reactie op de brief van de substituut-ombudsman van 31 mei 2012, liet de Wageningen UR het volgende weten op de vraag in hoeverre er gesproken kon worden van een onregelmatigheid omtrent een dreigende grove schending van regelgeving of

ruimte aan de WOT gaf om het rapport ongewijzigd onder WOT-vlag uit te mogen brengen. Ten tweede heeft (X; N.o.) - overigens zonder overleg met de opdrachtgever PBL - in verschillende tijdschriften gepubliceerd over zijn onderzoek. Ten derde wijzen wij er nogmaals op dat in de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening: (...) "speculaties naar aanleiding van de uitkomsten van wetenschappelijk onderzoek worden als zodanig herkenbaar in rapportages meegenomen. Conclusies op basis van de gepresenteerde resultaten behoren hier niet toe." Het is evident dat de sterk veralgemeniseerde maatschappelijk-politieke conclusie in de rapporten van (X; N.o.) speculatief is en niet is af te leiden uit de gepresenteerde resultaten. (...) "²⁸ Het PBL merkte hierover in reactie op het verslag van bevindingen op dat PBL overwegend bezwaar had tegen één specifieke, sterk veralgemeniseerde conclusie (te weten dat de verdroging van natuurgebieden veelal wordt overschat). Deze conclusie was volgens het PBL speculatief en niet onderbouwd door onderzoek. Het PBL stelde dat de hoogleraren die in de tweede reviewronde waren betrokken, aanzienlijke wijzigingsvoorstellen hadden. De ene hoogleraar heeft formeel uiteindelijk positief advies voor publicatie gegeven. De ander heeft in het midden gelaten of publicatie aan de orde zou kunnen zijn afhankelijk van hoe wijzigingsvoorstellen zouden worden overgenomen. Naar de mening van het PBL werd in de discussie op het gepubliceerde artikel duidelijk dat er kritiek was op de wetenschappelijke onderbouwing van de veralgemeniseerde conclusie over verdroging van natuurgebieden. Het oordeel van de reviewers is aldus het PBL meegewogen in het kwaliteitsoordeel van PBL en WOT N&M, maar het zijn niet de reviewers die beslissen over de vraag of een rapport kwalitatief goed genoeg is om gepubliceerd te worden. Daarvoor is de WOT N&M verantwoordelijk.

²⁹ Over de commissie Y oordeelde het PBL dat deze niet zorgvuldig en volledig was geweest. De conclusie dat de reviewers het rapport wetenschappelijk hadden geaccepteerd is volgens het PBL onvolledig omdat een van de reviewers acceptatie in het midden had gelaten. Daarmee werd, naar de mening van het PBL, hun motivatie (te weten dat er een meerderheid van reviewers het rapport had geaccepteerd) ondergraven. Volgens het PBL blijkt hieruit dat het ook onzorgvuldig was om op zo'n smalle basis tot een zwaarwegend besluit te komen. In dit licht blijkt volgens het PBL ook hoe onzorgvuldig het was dat de commissie niet zelf inhoudelijk beoordeelde of de conclusies wel of niet door het onderhavige onderzoek werd onderbouwd.

beleidsregels door Wageningen UR en/of het PBL en daarbij meer in het bijzonder of er sprake was van 'wetenschap op bestelling':

"Er is naar onze mening geen sprake van een onregelmatigheid omtrent een dreigende grove schending van regelgeving of beleidsregels van Wageningen UR. Dit blijkt zowel uit het onderzoek zoals ingesteld door de Raad van Bestuur, de Raad van Toezicht als ook uit het onderzoek zoals ingesteld door de externe commissie klokkenluiders. Er is eveneens geen sprake van wetenschap op bestelling. In onderhavige casus is door onze opdrachtgever een opdracht verstrekt, deze maakte onderdeel uit van een programma waarin meerdere onderzoeksopdrachten zijn verstrekt. Verder wordt de wetenschappelijke inhoudelijke discussie nog steeds gevoerd, waaruit blijkt dat de wetenschappers over dit complexe onderwerp geen unaniem standpunt innemen. Deze discussie wordt transparant en ook voor de buitenwereld toegankelijk gevoerd."

Op de vraag op welke wijze de integriteit van verzoeker als wetenschapper werd gewaarborgd, liet de Wageningen UR onder meer weten dat uit de hoorzitting bij de Nationale ombudsman en uit de stukken uit het dossier bleek dat X nauw overleg had gevoerd met de deskundigen die de reviews hadden uitgevoerd alsmede met de opdrachtgever van het rapport. Ook bleek dat hij zich in vrijheid kon wenden tot de directie toen hij merkte dat hijzelf er niet meer uit kwam en vond dat hij als wetenschapper onheus werd behandeld. Van de kant van de werkgever van X was geen sprake geweest van enige verplichting om het onderzoeksresultaat aan te passen, benadrukte de Wageningen UR.

De substituut-ombudsman legde de Wageningen UR de stelling van X voor, te weten dat de Wageningen UR inbreuk zou maken op de Wageningse Gedragscode Wetenschapsbeoefening (waarin is gewaarborgd dat wetenschappers hun werk in academische vrijheid en onafhankelijkheid verrichten) en hiermee willens en wetens publieke organen onjuist informeert. Zij vroeg de Wageningen UR te reageren op deze stellingname.

De Wageningen UR schreef onder meer dat de Wageningse Gedragscode Wetenschapsbeoefening gebaseerd is op de Gedragscode Wetenschapsbeoefening (Achtergrond onder 9.). Deze omvat volgens de Wageningen aanvaarde richtlijnen en best practices (en dus geen rechtens afdwingbare voorschriften op welke wijze wetenschappelijk onderzoek zou moeten worden verricht). De Wageningen UR schreef:

"In paragraaf V van de gedragscode die handelt over onafhankelijkheid, is het begrip academische vrijheid terug te vinden: *"Wetenschapsbeoefenaars verrichten hun werk in academische vrijheid en in onafhankelijkheid. Voor zover beperkingen van die vrijheid onvermijdelijk zijn worden zij zichtbaar gemaakt.*

In de uitwerking van de gedragslijn worde onder meer vermeld: *Als een wetenschapsbeoefenaar onderwijs of onderzoek in opdracht verricht, wordt hij in staat gesteld om, nadat de kaders zijn vastgesteld, de opdracht onafhankelijk van opdrachtgevers uit te kunnen voeren. De probleemstelling is wetenschappelijk interessant, niet alleen met het oog op het specifieke belang van de opdrachtgever. De gebruikte methode is wetenschappelijk verantwoord. Op de onderzoeksresultaten heeft de opdrachtgever geen enkele invloed.*

Duidelijk is dat de wetenschappers niet allen individueel in absolute academische vrijheid werkzaam zijn en dat dit ook niet door de gedragscode wordt verondersteld. (...) De opdrachtgever heeft invloed op het onderzoek dat verricht wordt binnen de contractresearchorganisatie Stichting DLO in die zin dat deze met diens

onderzoeksvraag en onderzoeksbudget en mogelijk diens eigen inhoudelijke expertise kaders stelt waarbinnen de onderzoekers hun bewegingsvrijheid hebben.(...) Binnen het hier geschetste krachtenveld geldt dat het door Stichting DLO verrichtte onderzoek aan de best practices neergelegd in de gedragscode dient te voldoen. Daarbij kan een individuele medewerker zich heel wat minder persoonlijk gekend en betrokken voelen over gemaakte keuzes of geformuleerde onderzoeksopdrachten terwijl toch door de organisatie aan de gedragscode wordt voldaan."

De Wageningen UR stelde dat zowel tijdens de klokkenluidersprocedure als daarvoor, uitvoerig onderzoek was verricht door meerdere deskundigen naar de vraag of publieke organen wel voldoende geïnformeerd waren over meetfouten. Volgens de Wageningen UR was de conclusie dat publieke organen niet opzettelijk foutief werden geïnformeerd door de werkgever van X. Wageningen UR stelde voorts:

"In het thans uitgebrachte rapport van de werkgroep MIG (het Alterra-rapport) wordt wederom duidelijk dat de problematiek die (X; N.o.) aan de orde heeft gesteld openbaar bekend is, in die zin dat voorheen ruimschoots is gepubliceerd over meetfouten of fouten in statistiek bij het genereren van informatie over grondwaterstanden terwijl het MIG-rapport een uitgebreid overzicht hiervan verschaft."

Reactie X op beantwoording door Wageningen UR

X gaf - in reactie op hetgeen de Wageningen UR beweerde had over het al dan niet opzettelijk foutief informeren van publieke organen - aan dat hierover reeds in de uitspraak van de kantonrechter werd aangegeven dat de overheid onjuist werd geïnformeerd in de periode dat WOT 89 was gepubliceerd en WOT 94 niet. Dit betrof een periode van meer dan een jaar³⁰.

X stelde voorts dat in tegenstelling tot hetgeen in de reactie van Wageningen UR werd aangegeven dat de wetenschappelijk manager van de Wageningen UR zich niet verzet had tegen de aanpassingen "maar deze aanpassingen in navolging van WOT N&M had opgedragen". Ook gaf hij aan dat uit de overeenkomst tussen WOT-statuut, het ministerie en de werkgever van X bleek dat WOT N&M en een onderzoek dat plaatsvond in het kader van een WOT, onder verantwoording van de Raad van Bestuur viel³¹.

Hij stelde voorts dat in de door Wageningen UR opgesomde onderzoeken niet was onderzocht of sprake was van een onregelmatigheid omtrent een dreigende grove schending van regelgeving of beleidsregels. In het onderzoek wat door de Raad van Toezicht was ingesteld om de juridische kant van de melding te bekijken ("rapportage Van Doorne") werd op dit punt nader ingegaan. In dit rapport werd geconcludeerd dat het zorgvuldiger was geweest indien de Raad van Bestuur een (dreigende) grove schending van regelgeving of beleidsregels had onderzocht. In het rapport stond verder aangegeven dat "gezien het feit dat de melder niet expliciet heeft aangegeven dat een beroep gedaan wordt op een (dreigende) grove schending van regelgeving of beleidsregels (het niet

³⁰ Het PBL schreef in reactie op het verslag van bevindingen op de stelling van X over het onjuist informeren het volgende:

"PBL onderschrijft de uitspraak van de WUR dat al jaren ruimschoots bekend is dat er fouten kunnen ontstaan als men bijvoorbeeld geen rekening houdt met de filterdiepte van verschillende grondwaterbuizen op één plek, zeker als de bodemopbouw heterogeen is. Het verlaat uitkomen van het rapport van (X; N.o.) heeft het beschikbaar komen van die kennis dus niet vertraagd. Wij zijn van mening dat de uitspraak van de kantonrechter over het onjuist geïnformeerd zijn van de overheid, zelf onjuist is en berust op het onjuist geïnformeerd zijn van de kantonrechter (...)"

³¹ Het PBL meldde hierover dat in "Verantwoordelijkheden en bevoegdheden WOT-units Wageningen UR d.d. 8-7-2004" staat aangegeven dat het hoofd WOT inhoudelijk volledig onafhankelijk is. De Raad van Bestuur is bevoegd om aanwijzingen te geven, maar onthoudt zich van inhoudelijke aanwijzing of beïnvloeding. Het hoofd WOT is verantwoordelijk voor de kwaliteit van de resultaten van zijn WOT-unit.

onbegrijpelijk werd geacht: N.o) dat deze extra grond indertijd door de Raad van Bestuur niet is onderzocht."

X had naar eigen zeggen echter meermalen aangegeven dat sprake kon zijn van 'wetenschap op bestelling' en aangezien hij een (dreigende) grove schending van regelgeving of beleidsregels als middel zag om een (dreiging van) bewust onjuist informeren van publiek organen vanuit de wetenschap te realiseren, achtte hij schending van de regelgeving van secundair belang. In reactie op hetgeen de Wageningen UR had geschreven over wetenschap op bestelling, schreef X dat in rapportage Van Doorne het volgende was opgenomen:

"Dat er betoogd zou kunnen worden dat er beleidsregels zijn geschonden in deze kwestie, lijkt bijvoorbeeld te volgen uit de Wageningse Gedragscode Wetenschapsbeoefening die bepalingen bevat op het gebied van de onpartijdigheid, betrouwbaarheid en onafhankelijkheid van onderzoekers (...)"

Verder schreef X:

"Naar aanleiding van Kamervragen in 2008 is reeds aangegeven dat er sprake is van een discussie in vakkringen. In 2012 heeft de staatssecretaris expliciet geantwoord dat hij op de hoogte is van de wetenschappelijke discussie over een internationaal handboek in het vakblad *Stromingen*³². In een recente reactie op een artikel (...) staat het volgende

Het dossier 'Numerieke verdroging' beschouwde ik tot voor kort als voorlopig gesloten, in afwachting van het onderzoek van Alterra.

Ook hieruit blijkt dat, overigens in tegenstelling tot antwoorden op Kamervragen, de buitenwereld in de veronderstelling was dat er in afwachting van het onderzoek van Alterra, geen transparante discussie plaatsvond(...). Uit het voorgaande komt de vraag naar voren of het juist is te spreken van een wetenschappelijke discussie of dat een discussie tussen wetenschappers een correctere omschrijving van de situatie is?"

II B. De klokkenluidersmelding

De vraag van de substituut-ombudsman of de Wageningen UR behoorlijk was omgegaan met de melding op de grond van de klokkenluidersregeling beantwoordde de Wageningen UR positief. Dit bleek volgens de Wageningen UR onder meer uit de ingestelde onderzoeken door de Raad van Bestuur, de Raad van Toezicht en de Commissie en de bij deze onderzoeken betrokken externe deskundigen en de bevindingen van deze onderzoeken.

In antwoord op de vraag op welke wijze de integriteit van X als wetenschapper werd gewaarborgd toen hij binnen de organisatie aan de orde wilde stellen dat zijn onderzoeksresultaten tegen zijn wil moesten worden aangepast, schreef de Wageningen UR dat dit betrekking had op een feitencomplex dat geen onderwerp was van de melding van X onder de klokkenluidersmelding. Dit zou blijken uit de brief van X van 26 april 2010 aan de Raad van Bestuur. De twee punten die X hierin aan de orde stelde hadden geen betrekking meer op de gang van zaken voorafgaand aan de publicatie van zijn pilotstudie, welke was neergelegd in WOT rapport 94, aldus de Wageningen UR.

Wageningen UR stelde dat de bezwaren van X - die gingen over het aanpassen van de latere publicatie WOT rapport 94 - al aan de orde kwamen in het onderzoek van de

³² <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-30825-171>

commissie Y. De aanbevelingen van dit rapport werden dan ook, zo schreef de Wageningen UR, door de werkgever van X overgenomen.

De laatste onderzoeksvraag van de substituut-ombudsman was te weten waarom de Wageningen UR het onderzoek naar de melding van X op grond van de klokkenluidersmelding had voortgezet toen X de melding had ingetrokken. Volgens de Wageningen UR was de Raad van Toezicht, op grond van de klokkenluidersregeling (zie Achtergrond onder 1.), gehouden om onverwijld een onderzoek in te stellen. Er bestaat geen bepaling in het reglement die voorziet in het verplicht beëindigen van de behandeling van een melding bij intrekking. De klokkenluidersmelding is, zo schreef de Wageningen UR, geen klachtenregeling. Het is een eigen type regeling met een melding als rechtsingang die beoogt het bestuur van een organisatie te dwingen te reageren op signalen over ernstige vermoedens van onregelmatigheden die door de organisatie worden gepleegd of aan de organisatie verwijtbaar zijn. Het gaat daarbij om zeer ernstige schendingen. Een melding bij de Raad van Toezicht impliceert dan ook dat een melder de behandeling van de melding door de Raad van Bestuur onbevredigend of onvoldoende heeft gevonden. Verder schreef de Wageningen UR:

"Twee aanleidingen derhalve voor een Raad van Toezicht om extra zorgvuldig om te gaan met hetgeen door de melding aan hem bekend is geworden: het vermoeden van onregelmatigheid verhelpen enerzijds; en de wijze waarop de Raad van Bestuur de klokkenluidersprocedure uitvoert en omgaat met de persoon van de klokkenluider anderzijds. De bekendheid van de Raad van Toezicht met de mogelijke schending noopt de Raad uiteraard tot zorgvuldig onderzoek. De noodzaak hiervan is niet per definitie weggenomen door intrekking van de melding. (...) Reden van intrekken van de melding was niet het beëindigd zijn van de onregelmatigheid maar uitsluitend de arbeidsrechtelijke positie van (X; N.o.) en diens interpretatie van de klokkenluidersregeling."

Reactie X

X liet weten dat hij al voldoende was ingegaan op de vraag of de wijze waarop de Wageningen UR met de klokkenluidersregeling was omgegaan behoorlijk was. Zijn visie hierop had hij immers in zijn eerste e-mailbericht aan de Nationale ombudsman verwoord. Wel meldde X, in reactie op de antwoorden van de Wageningen UR, het opmerkelijk te vinden dat de Raad van Bestuur in tegenspraak met hetgeen waartoe zij gehouden zijn, niet direct een onderzoek heeft ingesteld bij zijn eerste melding (en de Raad van Toezicht in haar standpunt hierop had aangegeven dat de Raad van Bestuur de klokkenluidersregeling correct had toegepast).

III Reacties van betrokkenen op het verslag van bevindingen

Bij e-mailbericht van 12 november 2012 kondigde de Nationale ombudsman aan dat het verslag van bevindingen in de laatste week van november of in de eerste week van december naar alle betrokkenen werd gestuurd. In deze mail werd tevens uitgelegd dat slechts die feiten die de Nationale ombudsman van belang achtte voor zijn onderzoek werden opgenomen in het verslag van bevindingen. Ook werd aangegeven dat betrokkenen op het verslag van bevindingen konden reageren indien zij van mening waren dat er sprake was van een onjuiste weergave van feiten of gebeurtenissen, maar dat het uitdrukkelijk niet de bedoeling was om in reactie op het verslag van bevindingen opnieuw standpunten of meningen naar voren te brengen.

Op 27 november 2012 zond de substituut- ombudsman de eerste versie van het verslag van bevindingen naar X, de Wageningen UR en het PBL. Op 10 januari 2013 zond zij de tweede – aangepaste - versie van het verslag van bevindingen aan betrokkenen. In het begeleidende schrijven bij beide verslagen van bevindingen liet zij aan betrokkenen weten dat in beginsel binnen een termijn van twee weken kon worden gereageerd op de verslagen van bevindingen. Zowel X, de Wageningen UR en het PBL hebben op het eerste en de tweede aangepaste versie van het verslag van bevindingen gereageerd. Voor zover de reacties niet in de voorgaande tekst zijn ingevoerd, zijn ze te lezen in Bijlage 5.

Oordeel Nationale ombudsman

Bevoegdheid Nationale ombudsman

In art. 1a van de Wet Nationale ombudsman (WNo, zie Achtergrond onder 3.) is geregeld over welke bestuursorganen de Nationale ombudsman bevoegd is. In deze zaak is artikel 1a, eerste lid, aanhef en onder e van toepassing:

‘Deze wet is van toepassing op de gedragingen van de volgende bestuursorganen:
e. andere bestuursorganen, voor zover zij niet bij algemene maatregel van bestuur zijn uitgezonderd’.

Voor het antwoord op de vraag wat onder bestuursorgaan moet worden verstaan, moet in beginsel worden gekeken naar artikel 1:1, eerste lid, van de Algemene wet bestuursrecht (Awb):

1. *Onder bestuursorgaan wordt verstaan:*

- a. *een orgaan van een rechtspersoon die krachtens publiekrecht is ingesteld, of*
- b. *een ander persoon of college, met enig openbaar gezag bekleed.*

Het Planbureau voor de leefomgeving PBL is onderdeel van de rijksoverheidsorganisatie en valt daarom onder artikel 1:1, eerste lid, van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) onder a.

Wageningen UR heeft de bevoegdheid van de Nationale ombudsman inzake de Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek DLO bestreden.

De Universiteit Wageningen is een overheidsorganisatie die samen met onder andere de Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek DLO onderdeel vormt van Wageningen University & Research Center (Wageningen UR). De Universiteit Wageningen manifesteert zich naar buiten als Wageningen UR. Het College van Bestuur van de Universiteit Wageningen is een orgaan van een rechtspersoon die krachtens publiekrecht is ingesteld. Het bestuurlijk conglomeraat van Wageningen Universiteit en DLO heeft als kenmerk dat er een volledige personele unie is tussen het College van Bestuur van de Universiteit Wageningen en het bestuur van DLO en eveneens een volledige personele unie tussen de raden van toezicht van de beide instanties. DLO verricht verschillende soorten onderzoek, waaronder commercieel onderzoek dat in de markt aangetrokken wordt, maar ook de Wettelijke Onderzoekstaak (WOT) via een opdracht van het Planbureau voor de Leefomgeving. Bij de uitvoering van deze wettelijke onderzoekstaak gaat het om onderwerpen van publiek belang (zoals de meting van het grondwaterpeil in Nederland) waarbij tevens de wetenschappelijke vrijheid van de betrokken onderzoekers in het geding is.

In deze context beschouwt de Nationale ombudsman de privaatrechtelijke rechtspersoon de stichting DLO bij de uitvoering van de wettelijke onderzoekstaak als een persoon of college met enig openbaar gezag bekleed en om die reden is de Nationale ombudsman bevoegd om een oordeel uit te spreken over de behoorlijkheid van de uitvoering van de wettelijke onderzoekstaak en de wetenschappelijke vrijheid van de betrokken onderzoekers.

Oordeel wetenschap op bestelling:

Het is een vereiste van behoorlijk overheidsoptreden dat de overheid de verschillende betrokken belangen tegen elkaar afweegt voordat zij een beslissing neemt. De uitkomst van deze belangenafweging mag niet onredelijk zijn. Dit houdt in dat de overheid bij de beslissing om onderzoek dat in opdracht wordt verricht al dan niet aan meerdere reviews te onderwerpen en op een bepaald moment wel dan niet openbaar te maken haar beslissingen laat rusten op een evenwichtige afweging van belangen zoals contractuele verplichtingen enerzijds en waarden en normen aangaande contractonderzoek anderzijds.

De WUR behoort zich verantwoordelijk te voelen en zorg te dragen voor correcte uitvoering en publicatie van onderzoek volgens normen en waarden als gebruikelijk in de wetenschappelijke wereld. Dit geldt eveneens voor het PBL als opdrachtgever. Bij de uitvoering van wetenschappelijk onderzoek in opdracht van de overheid, behoort het PBL erop toe te zien en te waarborgen dat dit volgens de normen en waarden als gebruikelijk in de wetenschappelijke wereld gebeurt.

De Nationale ombudsman beoordeelt in dit geval of de gedragingen van de WUR en PBL ertoe hebben geleid dat aan normen en waarden als gebruikelijk in de wetenschappelijke wereld in dit concrete geval onvoldoende gewicht is toegekend. Het oordeel van de ombudsman richt zich daarbij op de wijze waarop de WUR en PBL zich rond de publicatie van het onderzoek van verzoeker hebben gedragen en of dat gedrag behoorlijk is.

Gedurende het onderzoek ontstond verschil van mening tussen X en de Nationale ombudsman over de aard van de gedraging waarover de Nationale ombudsman een behoorlijkheidsoordeel geeft. X is van mening dat de Nationale ombudsman tevens moet oordelen over de juistheid van zijn conclusies aangaande de methode om grondwaterstanden te meten. Bij aanvang van het onderzoek was de te onderzoeken gedraging vooralsnog ruim geformuleerd opdat een eventueel onderzoek naar de conclusies over de juiste meetmethode mogelijk was. Gedurende het onderzoek bleek echter dat de wijze waarop grondwaterstanden worden gemeten, onderwerp is en nog altijd blijft van wetenschappelijke discussie³³. Een dergelijke discussie behoort te worden gevoerd in de nationale en internationale wetenschappelijke kringen die op dat vlak deskundig zijn. De Nationale ombudsman ziet hierin geen rol voor zichzelf weggelegd.

De deskundigheid van de Nationale ombudsman ziet op de behoorlijke omgang van de overheid met een wetenschapper als verzoeker en zijn belangen. Daarbij toetst de Nationale ombudsman de wijze waarop de overheid zich jegens een wetenschapper als verzoeker gedraagt en oordeelt of die gedraging behoorlijk is.

Binnen de wetenschap is het gebruikelijk dat de onderzoeksresultaten een review ondergaan alvorens zij gepubliceerd worden. Dat review heeft tot doel om te beoordelen of de resultaten van het onderzoek de conclusies voldoende onderbouwen. In beginsel volstaat één reviewronde.

Uit het voorgaande blijkt dat bij het onderzoek dat uiteindelijk is gepubliceerd als WOT 94, deze weg niet is gevolgd. Een van de conceptconclusies van X riep dusdanige reacties op dat het rapport aan meerdere reviews werd onderworpen. Er zijn uiteindelijk drie review rondes geweest, één interne review en twee externe reviews.

Tussen de verschillende betrokkenen bestaat voorts onenigheid over de uitkomst van de verschillende reviews. X stelt, daarin gesteund door het onderzoek van commissie Y, dat het eerste review geen belemmering vormde voor de publicatie van zijn onderzoek en dat

³³ Zie ook het in juli 2012 uitgebrachte Alterra-rapport 'Meten en interpreteren van grondwaterstanden'.

na de eerste reviewronde zijn onderzoek daarom gepubliceerd diende te worden. Het PBL daarentegen stelt dat dit niet zo eenduidig uit de review is gebleken. Tevens geeft het PBL aan dat de WOT N&M de kritiek van PBL deelde.

Na het eerste review en de weigering van X om een van de conclusies aan te passen, koos de WUR ervoor om meerdere reviewronden te houden. Dit bracht geen uitsluitel omdat het PBL zich op het standpunt bleef stellen dat de gewraakte conclusie ten aanzien van grondwaterstandmetingen niet werd onderbouwd door de onderzoeksresultaten en X bleef weigeren die conclusie aan te passen.

Het punt dat partijen verdeeld hield, was dat PBL overwegend bezwaar had tegen één specifieke, sterk veralgemeniseerde conclusie (te weten dat de verdroging van natuurgebieden veelal wordt overschat). Deze conclusie was volgens het PBL speculatief en niet onderbouwd door onderzoek.

Ondanks werkafspraken is onvoldoende duidelijk geweest welke stappen ondernomen hadden moeten worden op het moment dat het PBL, de opdrachtgever, bezwaar uitte tegen één van de conclusies over grondwaterstandmetingen. Zowel X als PBL als de WOT N&M hebben inhoudelijke, wetenschappelijke kennis over dit onderwerp. Over de hiervoor genoemde conclusie is onenigheid ontstaan en partijen hebben tegenstrijdige opvattingen over de wetenschappelijke onderbouwing van die conclusie. Op dat moment had een redelijk afgewogen keuze gemaakt moeten worden over de vraag: hoe nu verder. En deze keuze had duidelijk gecommuniceerd moeten worden met de betrokkenen. De primaire verantwoordelijkheid hiervoor ligt bij WOT N&M. In plaats daarvan begon een onduidelijk proces met meerdere reviews, waarbij conceptonderzoeken telkens weer werden voorgelegd aan PBL en X gevraagd werd om een conclusie aan te passen. De precieze gang van zaken en wat daarover tussen de betrokkenen over en weer is gecommuniceerd, is in het onderzoek van de Nationale ombudsman niet onomstotelijk vast komen te staan. Uit de reacties op de Verslagen van Bevindingen blijkt dat partijen op punten verschillende interpretaties hebben van hoe een en ander is gegaan en wat daarvan de reden was.

Die verschillen geven aan dat het proces en de gemaakte afspraken destijds onvoldoende expliciet zijn gedocumenteerd en dat er niet goed is gecommuniceerd. Het resultaat hiervan is geweest dat X zich beknot voelde in zijn academische vrijheid en het PBL uiteindelijk aandrang op publicatie zonder vermelding van het PBL als opdrachtgever.

Ondanks het feit dat het onderzoek van X nog niet werd gepubliceerd, ging het geplande vervolgonderzoek wel al van start. De resultaten van dit onderzoek werden, na één review, gepubliceerd als WOT 89 voordat de resultaten van het onderzoek van X openbaar werden gemaakt. Deze gang van zaken brengt met zich mee dat het publiek niet volledig is geïnformeerd. Het wetenschappelijk debat over de wijze van meten en interpreteren van deze metingen van grondwaterstanden kon daarom niet in alle vrijheid en op basis van alle informatie gevoerd worden. Het feit dat er al langer wordt gedebatteerd in de (inter)nationale wetenschappelijke kringen over het meten en interpreteren van grondwaterstanden, doet hier niet aan af. Integendeel, dit had juist reden moeten geven om het beschikbare materiaal voor verdieping van deze discussie door openbaarmaking in het wetenschappelijke forum te brengen.

De handelwijze voorafgaand aan de publicatie van WOT 94 wekt de indruk dat de WUR meer belang lijkt te hechten aan een goede relatie met de opdrachtgever PBL dan aan een vrij te voeren wetenschappelijk debat over alle onderzoeksresultaten. Er werd

opdracht gegeven tot een tweede en derde reviewronde en de resultaten daarvan werden aan het PBL voorgelegd. Tevens werd X gevraagd om bepaalde conclusies aan te passen. Zelfs toen PBL vervolgens liet weten niet akkoord te kunnen gaan met de conclusies van het onderzoek en voorstelde om het onderzoek te publiceren zonder vermelding van PBL als opdrachtgever, ging WUR nog steeds niet tot publicatie van het rapport over. Het streven van de WUR leek te zijn gericht op het publiceren van een rapport met conclusies waar het PBL zich in kon vinden. Uit het onderzoek van de commissie Y en Z komt dan ook duidelijk naar voren dat van X niet verlangd mocht worden zijn gewraakte conclusie te wijzigen. Tevens is het volgens beide onderzoeken onjuist geweest om WOT 89 te publiceren voor WOT 94. Die gang van zaken heeft de indruk gewekt dat de conclusies van WOT 89 beter aansloten bij de wensen van WOT en PBL.

Dat geldt eveneens voor het verbod dat X werd opgelegd om, gedurende zijn deelname aan de MIG-werkgroep, te publiceren. Dit publicatieverbod gold voor alle deelnemers aan de MIG-werkgroep. Hierdoor werd echter alleen X de mogelijkheid ontnomen om in het wetenschappelijk debat te reageren op publicaties waarin zijn onderzoeksresultaten werden bekritiseerd.

Alles overwegende is de Nationale ombudsman van oordeel dat de WUR meer belang hechtte aan een resultaat dat de goedkeuring van de opdrachtgever PBL had, dan aan de academische vrijheid van X en zijn laatste woord over de inhoud van de wetenschappelijke publicatie. Ook ontbrak het aan transparantie over het te volgen proces en de motivatie voor de keuzes daarin.

Door niet direct na de eerste review over te gaan tot publicatie, vervolgens van X te vragen om de gewraakte conclusie te wijzigen, X een publicatieverbod op te leggen en WOT 89 te publiceren voor WOT 94 werd naar het oordeel van de Nationale ombudsman in strijd met het vereiste van een redelijke belangafweging gehandeld. Dit valt de WUR aan te rekenen.

De gang van zaken rond WOT 94 leidde ertoe dat X zich genoodzaakt voelde om een beroep op de klokkenluidersregeling te doen. Uit de onderzoeken die werden ingesteld naar aanleiding van deze melding, bleek dat er geen wetenschappelijke beletselen waren om WOT 94, na de eerste review, te publiceren. Ook was het niet correct dat het vervolgonderzoek WOT 89 eerder werd gepubliceerd dan WOT 94 omdat hiermee niet alle informatie beschikbaar was voor het publiek. Naar aanleiding van de klokkenluidersmelding werd het onderzoek uiteindelijk toch gepubliceerd als WOT 94. De stelling van X, dat er een klokkenluidersmelding nodig was om zijn onderzoek gepubliceerd te krijgen, is dan ook correct.

Doordat de WOT verschillende malen het rapport ter goedkeuring aan PBL voorlegde en PBL aangaf op welke punten zij niet akkoord kon gaan, heeft PBL bij het onderzoek WOT 94 inhoudelijke bemoeienis gehad met de te publiceren resultaten en conclusie. Hoewel het begrijpelijk is dat het PBL ook haar eigen expertise aangaande het meten en interpreteren van grondwaterstanden heeft willen inbrengen, heeft X, als wetenschappelijk onderzoeker op basis van de normen en waarden gebruikelijk in de wetenschappelijke wereld, de eindverantwoordelijkheid voor het te publiceren resultaat. Als opdrachtgever zou het PBL zich niet inhoudelijk met de totstandkoming van conclusies van een onderzoek moeten bemoeien. Uit de afspraken tussen PBL en de WOT blijkt eveneens dat PBL als opdrachtgever over de goedkeuring en acceptatie van het projectresultaat zou besluiten. Ook die werkafspraken brengen met zich mee dat bij het besluit tot acceptatie van onderzoeksresultaten belangen worden afgewogen. Welke belangen dat zijn en welke belangen daarbij zwaarder wegen is niet helder. Een

wetenschappelijk debat over het meten en interpreteren van grondwaterstanden zou in alle vrijheid op basis van alle informatie publiekelijk gevoerd moeten worden. Een afspraak dat PBL een projectresultaat moet goedkeuren en accepteren past daar niet in. Publicatie van het onderzoek zou, zonder voorafgaande belangenafwegingen, na de gebruikelijke reviewronde moeten plaatsvinden met vermelding van PBL als opdrachtgever. Pas na totstandkoming van het rapport zou PBL zijn eventuele kritiek op de conclusies van het rapport moeten bekendmaken. Dit past ook bij het standpunt van de KNAW hierover, zoals verwoord door de KNAW-werkgroep opdrachtonderzoek in "Wetenschap op bestelling".

In de Gedragscode Wetenschapsbeoefening die de WUR ook heeft aanvaard, staat dat wetenschapsbeoefenaars hun werk in academische vrijheid en onafhankelijkheid verrichten. In de uitwerking van de richtlijn staat vervolgens ook dat de opdrachtgever geen enkele invloed heeft op de onderzoeksresultaten. In geval van X heeft PBL meerdere keren aangegeven zich niet te kunnen vinden in één van de conclusies. De onderzoeksresultaten op zichzelf stonden niet ter discussie. Het ging om één bepaalde conclusie die X aan de resultaten verbond. De opdrachtgever, PBL, heeft geen invloed uitgeoefend op de onderzoeksresultaten. Dat X werd gevraagd om conclusies aan te passen lijkt in strijd te zijn met de academische vrijheid en onafhankelijkheid.

Dit punt is zowel de WUR als PBL aan te rekenen. PBL omdat zij niet akkoord wilden gaan met de publicatie met vermelding van PBL als opdrachtgever. Door zich niet als opdrachtgever bekend te maken, geeft PBL te kennen dat zij enkel publicaties wil laten uitgaan die qua conclusies aansluiten bij de eigen visie. De WUR had, zeker nadat uit de reviewronde bleek dat het onderzoek gepubliceerd kon worden, de conclusies van X moeten respecteren. Kritische wetenschappelijke discussies over de conclusies van X hadden vervolgens publiekelijk gevoerd kunnen worden. In plaats daarvan trachtte men X ertoe over te halen een conclusie aan te passen zodat de opdrachtgever PBL hiermee akkoord kon gaan.

PBL en de WUR hebben in hun reacties gedurende het onderzoek van de Nationale ombudsman aangegeven wat hun overwegingen en motieven zijn geweest die hebben geleid tot deze gang van zaken. Daaruit is bij de Nationale ombudsman de stellige indruk ontstaan dat de kwaliteit van de publicatie voor beide partijen voorop heeft gestaan. Met hun eigen expertise en kennis van zaken hebben ze daaraan willen bijdragen maar de communicatie en afspraken daarover waren onvoldoende transparant en duidelijk. Het is niet vast komen te staan dat de WUR en het PBL doelbewust uit waren op wetenschap op bestelling. Feit blijft echter dat de eerste review geen beletsel vormde om het onderzoek van X te publiceren en de wetenschappelijke conclusies van X vatbaar waren voor een breder wetenschappelijk debat.

Nu dat niet is gebeurd is de indruk van wetenschap op bestelling wel gewekt.

Alles overwegende is de Nationale ombudsman van oordeel dat de afwegingen die het PBL en de WUR hebben gemaakt gelet op het belang van onbevangen wetenschappelijk onderzoek niet redelijk waren. Daarmee hebben zij gehandeld in strijd met het vereiste van een redelijke belangenafweging.

Oordeel klokkenluidersmelding

Het beginsel van fair play houdt voor overheidsinstanties in dat zij een onderzoeker als X de mogelijkheid geven zijn procedurele kansen te benutten en daarbij zorgen voor een

eerlijke gang van zaken. Dit houdt in dat de Raad van Bestuur van de WUR er zorg voor draagt dat de klokkenluidersmelding van X correct, voortvarend en volgens de daarvoor geldende regels wordt behandeld.

Uit de interne regelgeving van de WUR aangaande klokkenluidersmeldingen blijkt dat in reactie op een melding onverwijld een onderzoek moet worden ingesteld.

In geval van X is dat niet gebeurd. In reactie op de melding van X stelde de Raad van Bestuur van de WUR op 16 december 2009 aan X voor om eerst het interne onderzoek, ingesteld door de directie van ESG, af te wachten alvorens de klokkenluidersprocedure in gang te zetten. Echter, de opdracht voor het interne onderzoek werd pas een week later, op 22 december 2009, gegeven. Van onverwijld onderzoek instellen in reactie op de melding is daarom geen sprake en niet duidelijk is wat de reden hiervoor is. De Nationale ombudsman is van oordeel dat de Raad van Bestuur van de WUR op dit punt in strijd met het beginsel van fair play heeft gehandeld.

Wel constateert de Nationale ombudsman dat naar aanleiding van de melding van X de WUR uiteindelijk verschillende onderzoeken heeft laten uitvoeren. Ook nadat X zijn melding had ingetrokken, liepen de gestarte onderzoeken door omdat de WUR het van groot belang vond om te onderzoeken of er sprake was van misstanden binnen de organisatie. Hiermee toonde de WUR dat zij de melding van X serieus nam en zich inspande om helder en eerlijk inzichtelijk te maken wat de gang van zaken was geweest. Ook heeft de WUR de adviezen en aanbevelingen die voortkwamen uit de onderzoeken ter harte genomen. Zo is direct tot publicatie van WOT 94 overgegaan toen uit het onderzoek van commissie Y bleek dat er geen reden was om niet te publiceren. Op dit punt is wel gehandeld overeenkomstig het beginsel van fair play.

De Nationale ombudsman is van oordeel dat de WUR met betrekking tot het uitstel van de klokkenluidersmelding gehandeld heeft in strijd met het fair play beginsel, doch wat betreft het serieus onderzoeken van de melding van X wel conform het vereiste van fair play heeft gehandeld.

CONCLUSIE

De klacht over wetenschap op bestelling is gegrond vanwege de schending van het vereiste van redelijke belangenafweging. De klacht over de behandeling van de klokkenluidersmelding is deels gegrond vanwege schending van het beginsel van fair play en deels niet gegrond.

Informatieoverzicht

De bevindingen van het onderzoek zijn onder meer gebaseerd op de volgende informatie.

1. E-mailbericht van X aan de Nationale ombudsman, gedateerd 7 oktober 2011;
2. Diverse door X gezonden achtergrond informatie;
3. Diverse rapporten, genoemd in dit rapport
4. Beschikking kantonrechter, gedateerd 31 januari 2012;
5. Reactie van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) op de onderzoeksvragen van de substituut-ombudsman, gedateerd 27 juni 2012;
6. Reactie van de Wageningen UR op de onderzoeksvragen van de substituut-ombudsman, gedateerd 16 juli 2012
7. Reactie van X op de brieven van het PBL en de Wageningen UR, gedateerd 24 augustus 2012.

Achtergrond

1.
Klokkenluidersregeling Wageningen UR, vastgesteld door het College van Bestuur d.d. 15 september 2008, zie bijlage 2.

2.
Kantonrechterprocedure

In de beschikking van 31 januari 2012 oordeelde de kantonrechter onder meer het volgende:

"(...) Onweersproken is dat de publicatie van WOT94, althans met de status van WOT-rapport en niet als werkdocument, eerst is geschied na een veel langere periode dan gebruikelijk is bij vergelijkbare rapporten. In plaats van één review zijn drie reviews gedaan. Dat is gebeurd omdat de opdrachtgever en financier van het onderzoek, respectievelijk WOT en PBL, de door (X; N.o.) en zijn medeonderzoekers in het rapport neergelegde visie niet deelden. WOT heeft verzocht aanpassingen te doen waartoe de onderzoekers niet bereid waren. Ondertussen is wel WOT89 gepubliceerd, een (ten dele) van WOT94 afwijkende vervolgstudie. Gelet op het oordeel van (twee hoogleraren; N.o) moet worden aangenomen dat de overheid onjuist werd geïnformeerd in de periode dat WOT89 was gepubliceerd en WOT94 niet.

Uit hetgeen zijdens DLO naar voren is gebracht ter gelegenheid van de mondelinge behandeling volgt dat DLO de mogelijkheid had het rapport van (X; N.o.) e.a. als WOT-rapport te (doen) publiceren. Dat heeft zij na de rapportage van (twee hoogleraren; N.o.) ook gedaan. DLO³⁴ heeft dat voordien nagelaten omdat zij hoopte dat de onderzoekers

³⁴ In reactie op het verslag van bevindingen schreef het PBL over de kantonrechterprocedure dat de kantonrechter geen zorgvuldig onderscheid heeft gemaakt tussen DLO en de WOT (als onderdeel van DLO) gelet op de zelfstandige en onafhankelijke verantwoordelijkheid ten aanzien van de inhoud van het werk. Ook heeft de kantonrechter zich er kennelijk geen rekenschap van gegeven dat er volgens PBL én WOT sprake was van een kwaliteitsprobleem, nl. een niet voldoende onderbouwde conclusie. Voorts is geen onderscheid gemaakt tussen PBL als opdrachtgever en WOT als gedelegeerd opdrachtgever. Ook werd ten onrechte door

enerzijds en WOT/PBL anderzijds tot overeenstemming zouden komen over de tekst van het rapport. Dat DLO daarbij (ook) de belangen van PBL als belangrijke opdrachtgever heeft willen behartigen, acht de kantonrechter anders dan (X; N.o.) niet onzuiver, laat staan 'wetenschap op bestelling' zoals hij het heeft aangeduid. Wel kan DLO worden verweten dat zij de impasse die tussen WOT/PBL enerzijds en de onderzoekers anderzijds was ontstaan niet, althans niet tijdig, heeft doorbroken door op eigen verantwoordelijkheid het rapport met de WOT-status te (doen) publiceren. In zoverre is terecht het verwijt van (X; N.o.) aan DLO dat een klokkenluidersprocedure nodig was om WOT94 gepubliceerd te krijgen. (...). DLO heeft de regie willen terugnemen door het instellen van MIG. (X; N.o.) heeft zich daaruit relatief snel teruggetrokken hetgeen (...) als betreurenswaardig is gekwalificeerd. (...).

De kantonrechter is op dit punt van oordeel dat door DLO van X verwacht mocht worden dat hij zou deelnemen aan het, via MIG gestructureerde, debat over de grondwaterstanden. Dat MIG enkel uit 'cosmetische' overwegingen is opgericht, zoals (X; N.o.) aanvoert, acht de kantonrechter gelet op de met die werkgroep gemoeide kosten en personeelsinzet, niet aannemelijk. Dat (X; N.o.) heeft geweigerd omdat niet van de door hem ingenomen standpunten werd uitgegaan, acht de kantonrechter verwijtbaar aan hem.

Eerst (hoewel kort) daarna is bij voornoemd bezwaar van (X; N.o.) tegen MIG gekomen dat (X; N.o.) naar zijn mening meer dan anderen in de werkgroep beknot werd in zijn mogelijkheden om te publiceren over het door MIG behandelde onderwerp. Binnen MIG gold, zo is onweersproken, de afspraak dat over onderwerpen die (eerst) daarin zouden worden besproken, niet extern werd gecommuniceerd. DLO had echter vóór de oprichting van MIG al toestemming gegeven voor de publicatie door enkele latere leden van MIG (...). De kantonrechter acht wel aannemelijk dat ná de oprichting MIG voor alle leden gelijke publicatievoorschriften bestonden, doch die voorschriften strekten zich klaarblijkelijk niet uit tot vóór de oprichting van MIG reeds aangemelde/ingediende publicaties. De genoemde artikelen zijn na de oprichting van MIG gepubliceerd en (X; N.o.) mocht daarop, zo is onweersproken, van DLO niet reageren op grond van voornoemde binnen MIG geldende afspraak terwijl (X; N.o.) te kennen heeft gegeven zich absoluut niet te kunnen vinden in de inhoud van het artikel. (X; N.o.) voert zelfs aan dat hem door DLO is toegezegd dat hij zou mogen reageren welke toezegging nimmer gestand is gedaan, hetgeen niet gemotiveerd is weersproken door DLO. Hoe dat ook zij, de kantonrechter acht de gang van zaken op zijn minst uitermate onhandig. Het maakt dat (X; N.o.) ondanks herhaald verzoek, niet heeft willen terugkeren in MIG. Dat is een omstandigheid die voor rekening en risico komt van DLO.

(...)

Naar het oordeel van de kantonrechter kunnen de verwikkelingen na april 2011 in het kader van deze procedure onbesproken blijven. De verstoring van de verhouding, waarin beide partijen hun hiervoor beschreven rol hebben gehad, was toen reeds een feit. De ontwikkelingen nadien, de herhaalde klokkenluidersmelding en de reactie daarop door DLO, zijn daarvan geen oorzaak maar een uitvloeisel."

3.

a. Algemene wet bestuursrecht, hoofdstuk 1, titel 1.1

"Art. 1:1.

de kantonrechter het volgens het PBL onjuiste oordeel van de commissie Y overgenomen voor wat betreft het onjuist geïnformeerd zijn van de overheid.

-1. Onder bestuursorgaan wordt verstaan:

- a. een orgaan van een rechtspersoon die krachtens publiekrecht is ingesteld; of
- b. een ander persoon of college, met enig openbaar gezag bekleed.

-2. De volgende organen, personen en colleges worden niet als bestuursorgaan aangemerkt:

- a. de wetgevende macht;
- b. de kamers en de verenigde vergadering der Staten-Generaal;
- c. onafhankelijke, bij de wet ingestelde organen die met rechtspraak zijn belast, alsmede de Raad voor de rechtspraak en het College van afgevaardigden;
- d. de Raad van State en zijn afdelingen;
- e. de Algemene Rekenkamer;
- f. de Nationale ombudsman en de substituut-ombudsmannen als bedoeld in artikel 9, eerste lid, van de Wet Nationale ombudsman, en ombudsmannen en ombudscommissies als bedoeld in artikel 9:17, onderdeel b;
- g. de voorzitters, leden, griffiers en secretarissen van de in de onderdelen b tot en met f bedoelde organen, de procureur-generaal, de plaatsvervangend procureur-generaal en de advocaten-generaal bij de Hoge Raad, de besturen van de in onderdeel c bedoelde organen alsmede de voorzitters van die besturen, alsmede de commissies uit het midden van de in de onderdelen b tot en met f bedoelde organen;
- h. de commissie van toezicht betreffende de inlichtingen- en veiligheidsdiensten, bedoeld in artikel 64 van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2002.

3. Een ingevolge het tweede lid uitgezonderd orgaan, persoon of college wordt wel als bestuursorgaan aangemerkt voor zover het orgaan, de persoon of het college besluiten neemt of handelingen verricht ten aanzien van een ambtenaar als bedoeld in artikel 1 van de Ambtenarenwet als zodanig, zijn nagelaten betrekkingen of zijn rechtverkrijgenden, met uitzondering van een voor het leven benoemde ambtenaar werkzaam bij de Raad van State en zijn afdelingen en de Algemene Rekenkamer.

4. De vermogensrechtelijke gevolgen van een handeling van een bestuursorgaan treffen de rechtspersoon waartoe het bestuursorgaan behoort."

b. Wet Nationale ombudsman
" Artikel 1a

1. Deze wet is van toepassing op de gedragingen van de volgende bestuursorganen:

a. Onze Ministers;

b. bestuursorganen van provincies, gemeenten, openbare lichamen, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen, tenzij voor die bestuursorganen een eigen voorziening voor de behandeling van verzoekschriften is ingesteld op grond van respectievelijk artikel 79q van de Provinciewet, artikel 81p van de Gemeentewet, artikel 107 van de Wet openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba, artikel 51b van de Waterschapswet of artikel 10, vierde lid, van de Wet gemeenschappelijke regelingen;

c. bestuursorganen aan welke bij of krachtens wettelijk voorschrift een taak met betrekking tot de politie is opgedragen, voor zover het de uitoefening van die taak betreft;

d. bestuursorganen van provincies, gemeenten, openbare lichamen, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen voor zover het de gedragingen van voor hen werkzame buitengewoon opsporingsambtenaren betreft;

e. andere bestuursorganen, daaronder mede begrepen bestuursorganen in de openbare lichamen, voor zover niet bij algemene maatregel van bestuur uitgezonderd."

4.

De bevoegdheidskwestie

In een e-mailbericht van 25 november 2012 werd het volgende aangegeven:

"(...) (X; N.o.) is in dienst bij Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek, waarvan meerdere malen in rechte is vastgesteld dat dit geen bestuursorgaan is in de zin van artikel 1:1 Awb. De klacht van (X; N.o.) heeft betrekking op de wijze waarop het bestuur van deze stichting c.q. het gemandateerde management van zijn instituut, dat onderdeel uitmaakt van Stichting DLO, heeft gehandeld c.q. zijn klacht/beroep op de klokkenluidersregeling heeft behandeld.

De klokkenluidersregeling die binnen Stichting DLO van kracht is kent behandeling door het college van bestuur van de stichting, vervolgens de mogelijkheid van beroep op de raad van toezicht en vervolgens tenslotte beroep op een externe commissie klokkenluidersregeling. Voor deze externe commissie hebben we de Commissie klokkenluiders gemeentelijke overheid verzocht als externe commissie voor onze klokkenluidersregeling te fungeren. (...)

Hoe dan ook lijkt het mij gezien het bovenstaande duidelijk dat de Nationale ombudsman niet bevoegd is voor zover de klacht van (X; N.o.) gericht is op Stichting DLO. (...)

Gezien het bovenstaande en gezien de uitputtende klachtenbehandeling die wij reeds hebben afgewikkeld, zult u begrijpen dat wij in principe niet bereid zijn naar een hoorzitting te komen als thans reeds kan worden vastgesteld dat de Nationale ombudsman in dezen geen bevoegdheid heeft. (...)"

In een e-mailbericht van 22 december 2011 met bijlage verwoordde de Wageningen UR onder meer:

"(...)

1. Organisatiestructuur Wageningen UR

Wageningen UR bestaat uit drie rechtspersonen, zijnde

- a. De publiekrechtelijke rechtspersoon Wageningen University waarbinnen hoger universitair onderwijs wordt gegeven en wetenschappelijk onderzoek wordt verricht,
- b. De privaatrechtelijke rechtspersoon Stichting DLO binnen welke rechtspersoon verscheidene wetenschappelijke onderzoeksinstituten zijn ondergebracht welke in opdracht van overheden of het bedrijfsleven contract research verrichten. Ook wordt een deel van het onderzoek dat door deze instituten wordt uitgevoerd geheel of gedeeltelijk gesubsidieerd op grond van tal van subsidieregelingen en tenslotte
- c. De privaatrechtelijke rechtspersoon Stichting Van Hall Larenstein die de hogeschool Van Hall Larenstein in stand houdt.

De drie rechtspersonen zijn verbonden door een personele unie: in alle drie de colleges van bestuur van de bewuste rechtspersonen hebben dezelfde drie personen zitting. Ook de samenstelling van de Raden van Toezicht van de drie rechtspersonen is gelijk.

2. Bestuursorganen binnen Wageningen UR

Alleen binnen Wageningen University is sprake van bestuursorganen en ten aanzien van Van Hall Larenstein geldt beperkt, nl. alleen voor het toekennen door het instellingsbestuur van de graad, dat het college van bestuur geldt als bestuursorgaan.

3. Binnen welk deel van de organisatie speelt zich het feitencomplex af waarover klager heeft geklaagd en waarop de klokkenluidersprocedure betrekking had. Klager (...) is in dienst bij Stichting DLO en werkzaam als onderzoeker in een instituut dat is ondergebracht binnen Stichting DLO, nl. Alterra. De klachtbehandeling binnen Wageningen UR betrof activiteiten die binnen of op naam van Alterra zijn verricht. De klacht c.q. klager richtte zich derhalve op het handelen van het management en als eindverantwoordelijke, het bestuur van Stichting DLO. Zodoende trad de Raad van Bestuur in de hoedanigheid van College van Bestuur van Stichting DLO op bij deze klachtbehandeling, evenals de Raad van Toezicht.

4. Kwalificatie Stichting DLO/CvB stichting DLO adhv jurisprudentie: geen bestuursorgaan.

Ten aanzien van Stichting DLO is meerdere malen door de bestuursrechter uitgemaakt dat het college van bestuur noch enig ander te onderscheiden orgaan binnen Stichting DLO kan worden aangemerkt als bestuursorgaan.

LJN AX 8603 Rb Arnhem AWB 05/2423

(...)

Deze uitspraak werd bevestigd in LJN BU 4568, RvS d.d. 16 november 2001.

5. Kwalificatie Raad van Bestuur Wageningen UR/personele unie.

Ter duiding van de personele unie is nog interessant de uitspraak LJN BL 7287, Rechtbank Arnhem d.d. 26 februari 2010.

(...)

Ook wordt weer bevestigd dat (het college van bestuur van) Stichting DLO geen a of b orgaan is in de zin van artikel 1:1 Awb.

Toegepast op onderhavige casus van (X; N.o): indien de Raad van Bestuur door (X; N.o.) wordt geadresseerd naar aanleiding van een klacht over activiteiten binnen Stichting DLO, is dit in de hoedanigheid van college van bestuur van Stichting DLO. (...)"

In een brief van 20 januari 2012 schreef de Wageningen UR:

"(...)

In deze brief lichten wij nogmaals toe op welke gronden wij menen dat u niet bevoegd ben de klacht van (X; N.o.) te onderzoeken.

"(...)

Krachtens artikel 78a lid 3 Grondwet is de bevoegdheid van de Nationale ombudsman bij wet geregeld. Krachtens de Algemene wet bestuursrecht, de Wet Nationale ombudsman en de Grondwet bent u bevoegd tot behandeling van klachten omtrent gedragingen van bestuursorganen.

Door verankering van het klachtrecht in de Algemene wet bestuursrecht moet onder bestuursorgaan in vorenbedoelde zin worden verstaan hetgeen in artikel 1:1 Awb is opgenomen. Artikel 1:1 Awb bepaalt dat onder een bestuursorgaan wordt verstaan:

- a. Een orgaan van een rechtspersoon die krachtens publiekrecht is ingesteld, of
- b. Een ander persoon of college, met enig openbaar gezag bekleed.

Gelet op het gekozen systeem van wetgeving, komt u geen andere of ruimere bevoegdheid toe dan ten aanzien van bestuursorganen in vorenbedoelde zin .

(...) Oprekking bevoegdheden tot andere organen dan bestuursorganen in de zin van artikel 1:1 Awb niet toegestaan.

Er bestaat (derhalve) geen ruimte voor een ruimere invulling van uw bevoegdheden dan in de hiervoor genoemde wetten is voorzien.

Het standpunt neergelegd in par. 4.1 van uw jaarverslag 2007, nl. dat u uw bevoegdheden zou kunnen oprekken tot overheidsorganen die geen bestuursorgaan zijn in de zin van artikel 1:1 Awb resp. artikel 1a Wet Nationale ombudsman, strookt niet met het systeem van de Grondwet en de Algemene wet bestuursrecht.

In het jaarverslag gaat u er in onze optiek dan ook ten onrechte van uit dat uw bevoegdheid zich mede uitstrekt tot andere organen dan bestuursorganen in de zin van artikel 1:1 Awb, indien en voor zover de burger die organen als overheid ervaart (...).

Voor zover u dan ook uw bevoegdheid in dit dossier zou ontleen aan het in uw jaarverslag van 2007 neergelegde standpunt omtrent uw bevoegdheid, betwisten wij de juistheid hiervan. (...)

Vaststaat dat Stichting DLO geen bestuursorgaan is in de zin van de Algemene wet bestuursrecht. Stichting DLO is immers geen krachtens publiekrecht ingesteld orgaan, noch een persoon of college dat met openbaar gezag is bekleed.

Om te onderstrepen dat stichting DLO een privaatrechtelijke rechtspersoon is en qua activiteiten en bevoegdheden niet als bestuursorgaan is aan te merken hecht het college van bestuur van de stichting DLO eraan u erop te wijzen dat Stichting DLO uit 9 gespecialiseerde en marktgeoriënteerde onderzoeksinstituten bestaat. Bij deze stichting zijn 3500 medewerkers in dienst, de stichting is zelfstandig en heeft een eigen winst- en verliesrekening. De onderzoeksomzet bedraagt zo'n 350 M Euro en deze wordt voor

een zeer groot deel via acquisitie uit de markt gehaald, bij zowel bedrijfsleven als (lokale en centrale) overheden, nationaal en internationaal. (...)"

Brief van de Nationale ombudsman van 30 januari 2012 aan de Wageningen UR in reactie op voormelde correspondentie van de Wageningen.

"(...)

Bevoegdheid Nationale ombudsman

(...) Voorts is de Nationale ombudsman bevoegd te oordelen over de uitvoering van wettelijke taken, zelfs als dat niet leidt tot besluiten die op rechtsgevolg gericht zijn. Binnen het kader van titel 9.2 Awb kan ik alle gedragingen van instanties onderzoeken voor zover het de uitoefening van wettelijke taken betreft. In uw verzoekschrift van 29 november 2011 aan de rechtbank Arnhem schreef u onder meer het volgende:

"WUR ondersteunt de overheid bij de uitvoering van wet- en regelgeving die noodzakelijk is om veilig voedsel, gezonde dieren en een duurzame leefomgeving te kunnen garanderen. Dit is vastgelegd in een overeenkomst tussen LNV en WUR, het zgn. WOT-statuut. (...) Het gaat om een door ELI bekostigd samenwerkingsverband tussen verschillende disciplines uit andere DLO-instituten.(...) In februari 2006 keurde de WOT een onderzoeksproject goed dat (X; N.o) had ingediend. Het betreft een onderzoek (...) in opdracht en op kosten van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL), dat een overheidsorgaan is."

(X; N.o.) heeft bevestigd dat zijn werkzaamheden voor DLO een onderzoek op grond van wettelijke onderzoekstaken (WOT) betrof. Nu er naar mijn oordeel sprake is van het uitvoeren van een publiekrechtelijke taak door DLO, acht ik mij mede op die grond bevoegd de melding te onderzoeken".

5.

Geanonimiseerd verslag van de hoorzitting op het Bureau van de Nationale ombudsman gehouden op 16 februari 2012

"De Nationale ombudsman heet alle aanwezigen welkom. Hij licht toe dat deze hoorzitting een eerste verkenning van de zaak is (een 'regie-zitting'). De Nationale ombudsman heeft geconstateerd dat steeds vaker klokkenluiders bij hem aankloppen. Juist omdat ze vaak nergens anders naar toe kunnen. Dergelijke zaken zijn vaak zeer complex, zowel inhoudelijk als procedureel. Zo ook de zaak van de heer X. Het is belangrijk dat de Nationale ombudsman in dit stadium zo goed mogelijk wordt geïnformeerd. Mocht het zo zijn dat de zaak van de heer X daadwerkelijk inhoudelijk wordt onderzocht, dan zullen personen mogelijk onder ede worden gehoord. De Nationale ombudsman vindt het belangrijk dat de waarheid boven tafel komt. Mogelijk wordt dan ook het PBL in het onderzoek betrokken. De wettelijke taak van de Nationale ombudsman is het onderzoeken van overheidshandelen. Dit kan naar aanleiding van een verzoekschrift van een burger, maar ook uit eigen beweging. In deze zaak zit echter een klokkenluiders-aspect. De Nationale ombudsman heeft waargenomen dat klokkenluiderszaken 'a-typisch' zijn in die zin dat bij deze zaken de reguliere werkwijze van de Nationale ombudsman niet passend is. Vandaar dat het belangrijk is om bij deze hoorzitting en bij het mogelijke vervolg, aan het klokkenluiders-aspect voldoende aandacht te kunnen besteden.

Dhr. A, raadsman, brengt naar voren dat hij namens Stichting DLO optreedt en niet namens de Wageningen Universiteit. In deze zaak is niet de Wageningen Universiteit

betrokken maar uitsluitend DLO. DLO is een in 1998 opgerichte privaatrechtelijke organisatie. Weliswaar zijn in DLO enkele voormalige overheidsinstituten ingebracht maar dat maakt haar volgens A niet tot een overheidsorgaan.

De Nationale ombudsman geeft hierover aan dat mocht er een rapport over deze zaak uitgebracht worden, aandacht zal worden besteed aan de bevoegdheidskwestie. Over de rol van de Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid (hierna: de commissie) in deze, merkt de Nationale ombudsman op dat hij op voorhand kan aangeven dat de positie van de commissie een bijzondere is en dat het eventuele onderzoek zich niet zal richten op de vraag wat de commissie in deze zaak precies heeft gedaan. Deze zitting heeft tot doel om zo goed mogelijk geïnformeerd te worden over wat er in deze zaak is gebeurd en daarin heeft de commissie ook een belangrijke rol.

Op de vraag van de Nationale ombudsman wat op dit moment de stand van zaken is, brengt de heer **X** naar voren dat hij tot 1 maart 2012 in dienst is van DLO. **Dhr. A** licht daarop toe dat het ontbindingsverzoek niet zal worden ingetrokken, zodat de beschikking van de kantonrechter kracht van gewijsde krijgt.

De Nationale ombudsman legt een open vraag voor. Wat DLO en de **X** terugkijkend op het hele proces, anders of liever gedaan?

B, algemeen directeur ESG, antwoordt op deze vraag dat in de eerste plaats DLO een wetenschappelijke kennisorganisatie is waar meningsverschillen gebruikelijk en wenselijk zijn. Meningsverschillen van wetenschappers leiden namelijk in beginsel tot een debat of tot een hernieuwd inzicht of onderzoeksvraag. In die zin is dit 'dagelijkse kost' voor DLO. Als DLO in al deze gevallen in de beginfase al heel veel 'zwaarte' oplegt, dan wordt de kennisorganisatie als het ware gesmoord. In het hele proces heeft DLO naar maximaal vermogen geprobeerd in deze zaak ruimte te bieden aan **X** om zijn zienswijze in te brengen en dat binnen DLO te geleiden tot een wetenschappelijke discussie. Het is verschrikkelijk jammer dat dit niet heeft geleid tot een situatie waarin beide partijen met elkaar in gesprek zijn gebleven en met elkaar de uitdaging zijn aangegaan om tot een gezamenlijk vervolg te komen. **B** heeft op een gegeven moment geconstateerd dat er spanning zat tussen de wetenschappers, wat overigens niet alleen aan **X** viel te verwijten. Het stelt teleur dat DLO en **X** in een vraagstuk als dit, dat maatschappelijk heel interessant is, niet tot een gezamenlijke conclusie hebben kunnen laten komen maar dat DLO nu zonder **X** aan deze conclusie moet werken. Dat is ontzettend jammer want **X** was een kundige collega.

Volgens **B** heeft **X** inhoudelijk gezien zeker een punt. De werkgroep MIG (Meten en Interpretieren van Grondwaterstanden) zal met conclusies komen met betrekking tot de vraag wat een correcte wijze van meten is. Een vraag die hieraan gekoppeld is, is de vraag of verschillende manieren van meten ook tot andere *uitkomsten* zullen leiden. Dat is een kennisvraag waar men nog niet veel verder mee gekomen is. Dit is ook een belangrijke maatschappelijke vraag.

Op het moment dat het onderzoeksresultaat van **X** naar PBL gestuurd was, is er een discussie ontstaan tussen PBL en **X**. Voor DLO is het gebruikelijk dat een eindconcept met de opdrachtgever (i.c. PBL) wordt besproken. Dit is niet om de oren te laten hangen naar de wensen van de opdrachtgever, maar om door het gesprek aan te gaan tot vernieuwde inzichten te kunnen komen. Het is gebruikelijk dat er een review van deskundigen zit bij dergelijke procedures. Omdat het dispuut tussen **X** en PBL hardnekkig bleek, is besloten tot een tweede review over te gaan. Toen het hem

duidelijk werd dat de situatie wel heel erg vervelend begon te worden, heeft B besloten om de 2 deskundigen in te schakelen. Deze deskundigen zijn tot de conclusie gekomen dat er een onevenwichtigheid was ontstaan omdat WOT 89 wel en WOT 94 niet was gepubliceerd. Toen heeft DLO besloten het rapport WOT 94 alsnog uit te brengen ondanks dat PBL het daarmee niet eens was³⁵.

X antwoordt op de vraag van de Nationale ombudsman dat, terugkijkend op het hele proces, hij zich verbaast over het punt waarop nu is uitgekomen. In eerste instantie werden de resultaten zeer positief ontvangen, hetgeen onder meer tot uiting komt in persberichten die vanuit Wageningen UR de deur uit gingen. De bovenste paar meter van de bodem bleken belangrijker dan gedacht. Aangezien deze bovenste paar meter onder de core business van Wageningen vallen, kon Wageningen zich hiermee op de kaart zetten. Voor X is het, ook achteraf gezien, niet duidelijk wanneer het omslagpunt is gekomen en hoe dit is ontstaan. Het is hem niet duidelijk of dit vanuit collega's is geweest (bijvoorbeeld de statistici – indien je niet weet wat je meet met de meetgegevens geen statistiek kan bedrijven-), of dat PBL dan wel het ministerie hierin een rol heeft of hebben gespeeld.

B merkt desgevraagd op dat de situatie volgens hem 'ongemakkelijk' werd op het moment dat X zijn kamer binnenkwam met de mededeling dat er getracht werd conclusies in een rapport aan te passen. Het werd B op dat moment duidelijk dat er tussen de verschillende collega's spanningen waren. Wel had B eerder geluiden opgevangen, maar hij had aanvankelijk het idee dat dit door desbetreffende managers correct werd opgepakt. Hij was verrast toen hij merkte dat het de sfeer had dat iemand, in dit geval X, zich onder druk gezet voelde.

X antwoordt hierop dat, op het moment dat hij eind 2009 werd verzocht in de conclusies te schrappen nadat het rapport meermalen in een review procedure was beoordeeld en goedgekeurd door hoogleraren, voor hem het omslagpunt was bereikt.

Op de vraag van de Nationale ombudsman waarom er tijdens het onderzoek WOT 94 een vervolgonderzoek werd ingesteld, brengt **X** naar voren dat dit naar zijn idee te maken kon hebben met PBL die bepaalde thema's heeft rond het uitbrengen van de Natuurbalans. In 2008 was het thema 'water' een hoofdthema en vanuit dat oogpunt wilde PBL verder met de informatie. (N.B. A, raadsman, merkt over de hiervoor gebruikte term "tijdens" in reactie op het verslag op dat zijn cliënte dit woord 'te zwaar' vindt aangezet omdat het WOT 94-onderzoek was opgeleverd en voor het eerst ge-reviewed voordat het WOT-89 was uitgezet; N.o)

B legt uit dat DLO doorlopend onderzoek verricht voor PBL. Hier zit volgens hem ook het omslagpunt, zoals eerder benoemd. Dat WOT 89 heel snel na WOT 94 is opgestart, met iemand anders als projectleider was kennelijk voor X reden om te denken dat hem een poets werd gebakken.

De echtgenote van X brengt naar voren dat het op zijn minst curieus is om een vervolgonderzoek te starten zolang de pilotstudie nog loopt.

³⁵ In reactie op het verslag van bevindingen, waarvan het verslag van de hoorzitting deel uitmaakte, schreef het PBL dat deze zin niet juist was omdat het PBL juist had aangedrongen op snelle publicatie (met als voorkeursoptie aanpassing van het rapport maar als tweede optie ongewijzigd publiceren). Ten tijde van het besluit van DLO om te publiceren was al bijna anderhalf jaar duidelijk dat PBL gekwalificeerd geaccepteerd had en het PBL-commentaar door de WOT louter als advies werd gezien.

In antwoord op de vraag van de Nationale ombudsman waarom er bij WOT 94 drie beoordelingsrondes noodzakelijk werden geacht en bij WOT 89 maar één, vertelt **B** dat de reden hiervoor gelegen was in het feit dat de aanpassingen die PBL in het rapport wenste, voor de wetenschappelijk manager niet principieel waren maar voor X wel. (N.B. X merkte hierover in reactie op het verslag op dat uit het dossier blijkt dat de wetenschappelijk manager pas na de derde reviewronde en goedkeuring door twee hoogleraren voor het publiceren van het rapport betrokken is bij de afronding/publicatie van het rapport; N.o.) Daar is 'het gedoe' om gebleven en daarmee heeft het uitbrengen van het WOT 94 te lang geduurd. B zelf heeft desgevraagd geen mening over de inhoudelijke discussie. (N.B. Raadsman A merkte over deze zinsnede op dat dit op zich juist is maar dat zijn cliënte wil voorkomen dat de indruk wordt gewekt dat B zich aan het voortbestaan van de onderlinge meningsverschillen zou hebben onttrokken. Het was, zo schrijft A in reactie op het verslag, juist in een poging die meningsverschillen te overbruggen dat B de werkgroep MIG instelde. Hierbij zou bedacht moeten worden dat er niet slechts twee tegenovergestelde 'kampen' waren; er waren meer stromingen. Dat is aldus A de reden dat een werkgroep een geschikter model is voor het bereiken van consensus dan bijvoorbeeld een onafhankelijke derde; N.o.)

De Nationale ombudsman vraagt of er in de KNAW-richtlijnen hierover iets staat bepaald. Het is naar zijn mening een beetje raar als een onderzoeker buigt voor de werkgever of de opdrachtgever. Dat is niet iets wat wij zouden moeten willen.

X vraagt zich af in hoeverre de discussie principieel is of niet. De situatie was dat er een rapport lag dat al was goedgekeurd door twee hoogleraren; is het dan nog geoorloofd om aanpassingen voor publicatie te verlangen?

B geeft hierop aan dat 'goedgekeurd' een onjuiste woordkeuze is. Er was een review die positief was. Een tweede review stond er op andere onderdelen anders in. B benadrukt dat PBL een belangrijke opdrachtgever is, die ook kennis-inhoudelijk gezien serieus genomen wordt. Daarom is het onbevredigend als PBL, de opdrachtgever en een onderzoeker van DLO er samen niet uitkomen. Wellicht had DLO, achteraf gezien, eerder stevig moeten ingrijpen.

De echtgenote van X geeft aan dat juist vanwege het feit dat de beide reviews verschilden, er besloten is tot een derde review. X vult hierop aan dat zij van mening waren dat het rapport WOT 94 gepubliceerd kon worden. De derde review is overigens correct afgewerkt. (N.B. X merkte hierover in reactie op het verslag op dat uit het dossier blijkt dat in het kader van de derde reviewronde de twee hoogleraren op verzoek van WOT expliciet hebben aangegeven dat het rapport kon worden uitgebracht; N.o.)

B geeft aan dat dit correct is. PBL wenste het rapport echter nog niet uit te brengen³⁶. Vervolgens is op directieniveau besloten een onafhankelijk onderzoek in te stellen. Dit onderzoek werd verricht door 2 hoogleraren. Nadat zij concludeerden dat sprake was van onevenwichtigheid wat betreft de informatie naar buiten, is direct besloten het rapport WOT 94 uit te brengen, overigens nog steeds onder protest van PBL³⁷.

X vindt het opmerkelijk dat als een rapport driemaal is gereviewd en akkoord bevonden door hoogleraren, PBL de conclusies nog steeds ter discussie stelt. PBL heeft dit ook in een brief (gedateerd 28 juli 2009; N.o.) aangegeven. WOT 89 is slechts door de 'eigen mensen' van PBL gereviewd terwijl WOT 94 drie maal (ook extern) is gereviewd. Toch hebben beide rapporten dezelfde status.

³⁶ Dit was volgens het PBL niet correct, zie voetnoot 29

³⁷ Idem

B vertelt dat naar aanleiding van deze zaak, op advies van de twee hoogleraren, de reviewprocedure is aangepast. PBL zet op dit moment druk op de uitkomsten van de werkgroep MIG, in die zin dat men zich afvraagt hoe het nu daadwerkelijk zit met de meetmethoden. Waarschijnlijk brengt de werkgroep eind februari een rapport uit.

C, vertrouwenspersoon van X brengt naar voren dat het gaat om een rapport dat driemaal gereviewd is en dat goedgekeurd is, maar dat de opdrachtgever niet uit wil brengen en nog wordt dit aangemerkt als 'er is een verschil van mening'. **De echtgenote van X** sluit zich hierbij aan en merkt op dat C hier een wezenlijk punt aanhaalt. Zij vraagt zich af waarom het wordt afgedaan als een meningsverschil tussen wetenschappers terwijl wetenschappelijk bewezen is dat de waterstanden onjuist worden gemeten. **X** wil er in dit kader nog op wijzen dat PBL destijds een brief (de brief van 28 juli 2009; N.o) heeft gestuurd waarin werd aangegeven waarom het kennelijk niet wenselijk was dat het rapport WOT 94 naar buiten kwam.

B licht desgevraagd toe dat op het moment dat X naar hem toekwam met het verhaal dat er getracht werd een rapport aan te passen, er besloten is tot het instellen van een extern onderzoek. Toen dit onderzoek net was opgestart, deed X een melding op grond van de klokkenluidersregeling. In onderling overleg werd overeengekomen om het externe onderzoek eerst af te wachten. De onderzoeksopdracht lag in de trant van "hebben wij het goed gedaan als werkgever" en 'hoe zit het met de publicatie van het onderzoek'.

X geeft aan dat dit niet de juiste weergave van de situatie is en dat er op het moment dat hij de melding op grond van de klokkenluidersregeling deed geen onderzoek was ingesteld, zoals dat door B naar voren wordt gebracht. Uit diverse mailcorrespondentie blijkt bijvoorbeeld dat de Raad van Bestuur pas veel later toestemming heeft gegeven voor een onderzoek.

D, commissielid van de Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid, legt uit dat de commissie werd geconfronteerd met deze zaak op het moment dat het 'al uit de rails' was gelopen. Het was al snel duidelijk dat het ging om een serieuze zaak. Er heeft een gesprek met X plaatsgehad, die op dat moment met ontslag werd bedreigd. D heeft vanuit zijn eigen universitaire ervaring met werken voor een opdrachtgever gemerkt dat als de uitkomsten van dat onderzoek niet bevallen, er onderhandelingen plaatsvinden tussen de opdrachtgever en de uitvoerder van het onderzoek. D kon zich in deze zaak dan ook wel voorstellen dat er druk op de onderzoeker bestond om zijn conclusies aan te passen of om het rapport niet te publiceren. De commissie heeft dit buitengewoon serieus gewogen. De commissie heeft geprobeerd een zitting met DLO en X te beleggen, maar dat is vanwege de vakantie helaas niet gelukt. Er zijn aparte sessies geweest. Voor de commissie waren twee dingen belangrijk:

1. in hoeverre kan een klokkenluider met zijn mening naar buiten komen;
2. hoe wordt omgegaan met de melding en wat is de arbeidsrechtelijke positie.

Met betrekking tot het eerste punt concludeerde de commissie dat X wel kon publiceren en hiervan was de opdrachtgever (en zelfs ook de Tweede Kamer en de minister) op de hoogte. Wat dat betreft was er geen 'doofpot'. X had naar het oordeel van de commissie ook evenveel mogelijkheden om in het kader van de werkgroep te publiceren. Ook omdat er veel (overheids)geld mee gemoeid is, adviseerde de commissie aan de Raad van Bestuur dat de werkgroep snel met resultaten naar buiten zou komen en dat daarbij X ook werd betrokken. Omdat de ontslagaanvraag op dat moment was ingetrokken (dit om de schijn te vermijden dat de ontslagaanvraag iets met de rol van X als klokkenluider te maken zou hebben) heeft de commissie hierover niet geadviseerd. De

inhoudelijk wetenschappelijke melding heeft de commissie niet onderzocht. Er werd dus alleen gekeken of X met betrekking tot de procedure gelijke kansen heeft gehad en of hij met zijn melding naar buiten kon komen.

X is van mening dat de commissie zijn melding niet toereikend heeft onderzocht. Hij hecht er daarnaast waarde aan te vermelden dat de kantonrechter een ander oordeel heeft voor wat betreft gelijke kansen om te publiceren. Wat voor X voorop staat is dat het inhoudelijke vraagstuk over het meten, interpreteren en modelleren van grondwaterstanden niet is opgelost.

Bij de beslissing om WOT 94 te publiceren (dit naar aanleiding van de aanbeveling van de twee hoogleraren) werd gelijktijdig door de directie besloten om 'tegengeluiden' naar buiten te brengen. Dat vond X prima in het kader van het wetenschappelijk debat. Hij mocht hierop echter niet reageren omdat in de werkgroep MIG was afgesproken dat de onderzoekers niet meer als individu mochten publiceren, maar alleen als werkgroep. Hierdoor zijn publieke organen wederom onjuist geïnformeerd en is het antwoord van de minister uit 2008, waarin is aangegeven dat de minister de discussie in vakkringen zou volgen, beïnvloed.

B benadrukt nogmaals dat het instellen van de werkgroep MIG was bedoeld als een mogelijkheid om de partijen tot elkaar te brengen. Deze samenwerking is niet tot stand gekomen. Het is niet zo dat DLO de oren naar de opdrachtgever zou laten hangen. Dit verwijt aan het adres van DLO betreurt hij dan ook. (N.B. X liet hierover in reactie op het verslag weten dat uit het dossier blijkt dat een brief van het PBL van 28 juli 2009 voor WOT en de wetenschappelijk manager aanleiding was om ten onrechte aanpassingen in het rapport (94) te verlangen; N.o.) Op de vraag van de Nationale ombudsman of er inmiddels een veldonderzoek heeft plaatsgehad antwoordt **B** dat de werkgroep MIG binnenkort resultaten zal publiceren en waarschijnlijk tot de aanbeveling komt om veldonderzoek te doen.

Op de vraag van de Nationale ombudsman waarom hij zijn melding bij de Raad van Toezicht had ingetrokken, antwoordt X dat de problematiek rond het meten, interpreteren en modelleren van grondwaterstanden niet was opgelost. Dit heeft hem doen besluiten de melding nogmaals te doen, ditmaal bij de Raad van Toezicht. Hij had toen al te horen gekregen dat deze stap nogal ongebruikelijk was (tweemaal intern een melding doen) en had het advies gekregen de melding aan de Raad van Toezicht te omzeilen. Toch wilde X de organisatie de kans geven om de melding 'wel goed op te pakken'. Na zijn (tweede) melding, heeft DLO een ontslagaanvraag bij de kantonrechter ingediend. Hieruit heeft X opgemaakt dat er bij DLO kennelijk de intentie niet was om tot een oplossing te komen. Dat vervolgens werd aangegeven dat het intrekken van het ontbindingsverzoek louter was ingegeven om de schijn van een koppeling tussen de melding en het ontslag te vermijden, geeft ook aan dat DLO niet bereid was aan een oplossing te werken. Daarnaast kon het ontslag tot gevolg hebben dat er geen beroep meer mogelijk zou zijn.

C vult aan dat er ook een procedureel aspect aanzat. X heeft de melding ingetrokken omdat de organisatie op dat moment een verzoek tot ontbinding van de arbeidsovereenkomst had ingediend bij de kantonrechter. Dit was de directe aanleiding om de melding te doen bij de commissie.

E, secretaris van de Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid, merkt hierover op dat een klokkenluider via meerdere manieren bij de commissie terecht kan komen: ofwel de gehele interne procedure moet hebben doorlopen, dus tot en met de Raad van Toezicht, of er moet tussentijds sprake zijn van dreiging met ontslag.

B geeft aan dat het initiatief tot het ontbinden van het arbeidscontact in eerste instantie bij X lag. Dat was in december 2010

X geeft aan dat dit niet juist is en verwijst naar een gesprek. Uit het dossier blijkt dat er een gesprek tijdens zijn ziekte op 16 december een gesprek heeft plaatsgevonden. Dit blijkt ook uit e-mailberichten van 17 december 2010.

C geeft ook aan dat de bewering met betrekking tot het initiatief niet juist is. Hij verwijst naar een door hem geschreven brief waaruit hij een passage voorleest.

B vervolgt dat DLO daar op dat moment niet op in wilde gaan omdat beide partijen net met elkaar in gesprek waren gegaan en dit nu net het debat over de meetmethode was, dat men wilde hebben. De werkgroep vergaderde zonder de aanwezigheid van X, omdat X weigerde (verder c.q. opnieuw) deel te nemen aan de vergaderingen van de werkgroep MIG. Daarmee ontstond een situatie waarbij het arbeidscontact weliswaar voortduurde maar X zich feitelijk onttrok aan deelname van de werkgroep. Dit zette, ook op de collega's van X, veel druk. Vandaar dat X werd gesommeerd om aan de werkgroep MIG deel te nemen. Toen hij dat weigerde werd overgegaan tot het aanvragen van ontslag.

Op de vraag van de Nationale ombudsman waarom de werkgroep MIG voor hem niet meer de context was om zijn werk goed te kunnen doen, antwoordt **X** dat hij aanvankelijk heel positief was. Het betekent dat je verder gaat kijken dan waar je op dat moment staat. In de eerste bijeenkomst van de werkgroep werd gesproken over restricties rond publicaties. Dit strookte niet met de eerder gemaakte afspraken en wetenschappelijke richtlijnen. Het wetenschappelijk debat werd hiermee teniet gedaan.

Op de vraag van de Nationale ombudsman of in het kader van conflicthantering op een bepaald moment overwogen is om een neutrale derde als bemiddelaar in te schakelen, antwoordt **B** dat dit, in dit stadium na alles wat er inmiddels al was gebeurd, niet meer is overwogen.

Op de vraag van de Nationale ombudsman of hij nu een redelijk beeld heeft van wat er zich heeft afgespeeld of dat hij wellicht nog belangrijke informatie mist, antwoordt **A** dat de andere leden van de werkgroep niet gehoord zijn. Om een evenwichtig beeld te krijgen van wat er rondom de werkgroep MIG heeft plaatsgevonden, is het noodzakelijk ook andere geluiden te horen. Dit geldt eveneens voor de serie incidenten die hebben plaatsgevonden alsmede het gedrag van X. Dit heeft uiteindelijk geleid tot het aanvragen van het ontslag van X.

D meldt dat het voor hem persoonlijk heel interessant is om te weten waarom WOT 89 nu uiteindelijk eerder is gepubliceerd dan WOT 94 en de druk die hierbij mogelijkwerijs van de opdrachtgevers is uitgegaan. De commissie heeft helaas geen mogelijkheid gezien hier verder op in te gaan omdat het rapport van de twee hoogleraren X volledig in het gelijk stelde. Deze vraag vindt D in de gehele procedure de meest interessante alsmede de vraag waarom er 'onder protest van PBL' is gepubliceerd. Waarom had PBL er zoveel problemen mee?

De Nationale ombudsman vraagt de aanwezigen zich in gedachten te verplaatsen naar 2017 en terug te kijken naar dit moment. Wat was voor hen een mooie uitkomst van de procedure bij de Nationale ombudsman geweest.

B antwoordt hierop dat hij hoopt dat er in 2017 kan worden teruggekeken naar iets waaraan de maatschappij een (vakinhoudelijke) conclusie verbonden heeft. Daarbij hoopt hij dat er door de bemoeienis van de Nationale ombudsman, een omgangsvorm is gecreëerd waarbij niet met modder wordt gegooid, maar op constructieve wijze is geprobeerd een (maatschappelijke) conclusie te bewerkstelligen. De vraag is echter hoe dit debat het best gevoerd kan worden. Als de Nationale ombudsman hierop toe kan zien dan bewijst hij de alle aanwezigen hier aan tafel maar ook daarbuiten, een goede dienst.

X geeft aan dat gezien de beschikbare internationale literatuur een tijdswindow van 5 jaar erg lang is. Het gaat om een discussie die van maatschappelijk belang is en die invloed heeft op beleid. Daarmee wordt onze maatschappij geraakt. Hij vraagt zich dan ook af of een instituut als DLO een aantal onderzoekers de hand boven het hoofd mag houden. **X** hoopt dat in 2017 op de juiste wijze wordt gemeten en dat de modellen inhoudelijk zijn bijgesteld.

De Nationale ombudsman constateert dat er bij beide partijen overeenstemming is voor wat betreft het vakinhoudelijk punt (N.B. **A** merkte over deze constatering onder meer op dat andere leden van de werkgroep, die niet zijn gehoord, anders tegenover de problematiek aankijken dan **X**; N.o.). Beide partijen vinden het belangrijk dat de controverse rond het meten wordt opgelost. Bij **X** bestaat er, zo vat de Nationale ombudsman het samen, echter onvrede over de wijze waarop het instituut hiermee is omgegaan want, als er wordt uitgegaan van wat er al allemaal ligt en van wat er in de internationale onderzoeksliteratuur op dit punt ligt, dan is het volgens **X** evident dat het punt dat hij heeft gemaakt correct is.

De echtgenote van X vult hierop aan dat zolang iedereen maar blijft zeggen dat het om een meningsverschil gaat er waarschijnlijk niet op korte termijn een oplossing zal worden gevonden. Met name de agrariërs zijn hiervan de dupe.

A vraagt aan **X** wat hij eigenlijk bedoelt met 'oplossing'. Is het niet zo dat hij eigenlijk wil dat het rapport WOT 89 wordt ingetrokken? Wat is de oplossing volgens **X**?

X geeft aan dat het niet gaat om het intrekken van WOT rapport 89. Waar het om gaat is dat er weer op de juiste wijze wordt gemeten en dat de modellen worden aangepast. Het ministerie zou moeten uitgaan van andere uitgangspunten waardoor het Nederlands beleid inzake schaderegelingen en beleidsterreinen zoals het mestbeleid, bestrijdingsmiddelenbeleid, e.d. verandert. Ongeveer 5 jaar lang is getracht de huidige manier van meten en interpreteren bij te sturen. Dit heeft niet mogen baten. Een reden hiervoor is door DLO verwoord in het eerste verzoekschrift dat in april 2011 naar de kantonrechter is gestuurd. In dit verzoekschrift staat dat indien mocht blijken dat het ministerie schaderegelingen op door DLO verstrekte onjuiste informatie heeft gebaseerd, de kans bestaat dat er vele en hoge schadeclaims zullen komen.

In antwoord op de vraag van de Nationale ombudsman 'stel dat de visie van **X** juist blijkt te zijn, hoe wordt dit vanuit maatschappelijke verantwoordelijkheid gewaardeerd?', meldt **B** dat dit wel vaker is gebeurd binnen DLO.

Als DLO weet dat het gelijk heeft, dan wordt dit ook zo naar buiten gebracht. Dit vergt wel een zorgvuldige aanpak. Als dit tot de conclusie leidt dat er binnen Nederland tot dan toe onjuist is gemeten, dan is dat een feit. De impact op de werkgroep MIG is enorm. (N.B. over deze opmerking meldde **A** in reactie op het verslag dat **B** hiermee doelde op zowel de klokkenluidersprocedure als (de aanloop naar) het arbeidsconflict, waarbij de aandacht die **X** naar zich toetrok niet in verhouding staat tot de inzet van de

overige leden van de werkgroep, die hun best deden om tot een wetenschappelijke conclusie te komen; N.o.)

De onderzoekers die daar nu in zitten, ergeren zich **aldus B** wild dat er zo veel energie naar X gaat. Zij willen ook die aandacht. Dit hele 'gedoe' heeft bepaald niet geholpen aan de voortgang en aan de eenduidigheid. Aan de andere kant heeft DLO er wel voor te zorgen dat er op korte termijn een eenduidige conclusie naar buiten komt.

X brengt nog naar voren dat het opmerkelijk is dat het instituut in staat is om rapporten naar buiten te brengen waarvan men eigenlijk (achteraf) niet weet of de conclusie juist is. Hoe moet dit worden beoordeeld in het licht van de wetenschap? Er zijn bepaalde procedures en richtlijnen. De hele discussie is ontstaan door het wel of niet hanteren van deze wetenschappelijke richtlijnen. Er is dus kennelijk een discussie waarvan de verantwoording niet meer bij de wetenschap ligt. Er wordt immers gezegd dat 'men' op de hoogte is van het feit dat er een inhoudelijke discussie ligt, met andere woorden: beleidsmakers en Kamerleden moeten zelf maar bepalen wat het juiste beleid is. Terwijl naar de mening van X de wetenschap er verantwoordelijk voor is dat de juiste informatie naar buiten wordt gebracht.

D brengt naar voren dat hij graag in 2017 zou zien dat de beleidsmakers zich minder bezighouden met de conclusies van onderzoekers (en daarmee hun invloed uitoefenen). Het is merkwaardig dat dergelijke rapporten eerst tot een consensus moeten leiden. Het zou prachtig zijn dat in dergelijke onderzoeken de mogelijkheid van 'dissenting opinions' zou bestaan (zoals dat ook in de Europese rechtspraak gewoon is) en dat dit dan vervolgens aan de beleidsmakers wordt meegegeven. Daarmee wordt meer recht gedaan aan de integriteit van de opvattingen van wetenschappers.

X geeft tot slot nog aan dat hij zich tot de Nationale ombudsman heeft gewend met een aantal vragen. Deze vragen zijn in dit kader zijdelings aan de orde gekomen maar hij vindt het wel van belang dat op deze vragen een antwoord komt.

C merkt nog op dat 'het gedoe' mede is ontstaan doordat in de diverse procedures de inhoudelijke discussie 'geparkeerd' werd. Wanneer er gewerkt wordt aan een oplossing zou het helpen als ook naar het inhoudelijke vraagstuk wordt gekeken.

De Nationale ombudsman sluit vervolgens de hoorzitting en bedankt de aanwezigen voor hun inbreng. Het verslag van de hoorzitting zal in concept binnen drie weken aan de aanwezigen worden toegezonden met de vraag eventuele correcties of op- en aanmerkingen te vermelden. Vervolgens zal het vastgestelde verslag onder vermelding van eventuele vervolgstappen (in een begeleidend schrijven) aan de betrokkenen worden gezonden".

6.

Samenwerkingsovereenkomst betreffende de kennisontwikkeling en kennistoepassing voor de planbureau functies Natuur en Milieu, zie bijlage 3

7.

Werkafspraken behorende bij de Samenwerkingsovereenkomst WOT-unit Natuur & Milieu en het Milieu- en Natuurplanbureau, zie bijlage 3.

8.

Brief Planbureau voor de Leefomgeving aan de Wageningen UR, gedateerd op 14 augustus 2008.

"Onderwerp

Afronding rapport 'Actuele grondwaterstandsituatie in natuurgebieden'

(...)

De aanleiding voor deze brief is de al geruime tijd lopende discussie met (X; N.o.) over de afronding van zijn rapport "Actuele grondwatersituatie in natuurgebieden". De definitieve afronding van het rapport laat daardoor al enige tijd op zich wachten. Het projectplan is in 2006 door ons goedgekeurd. Alhoewel het project conform het projectplan is uitgevoerd kunnen wij niet instemmen met de conclusies. Ook de review door het KIWA bevestigt dit. Afgesproken is dat ons commentaar en dat van KIWA verwerkt zou worden in het eindrapport. Dit is tot op heden nog niet gebeurd. Voor mij resteren er drie opties:

1. het rapport wordt alsnog aangepast op basis van het gegeven commentaar;
2. het rapport blijft onveranderd ; in dat geval vindt publicatie van het rapport onder de verantwoordelijkheid plaats van de WOT zonder enige vermelding dat PBL de opdrachtgever is geweest;
3. het rapport wordt niet gepubliceerd; in dat geval moeten we overleggen over alternatieve aanwending van het beschikbare budget omdat de WOT haar afspraken niet is nagekomen.

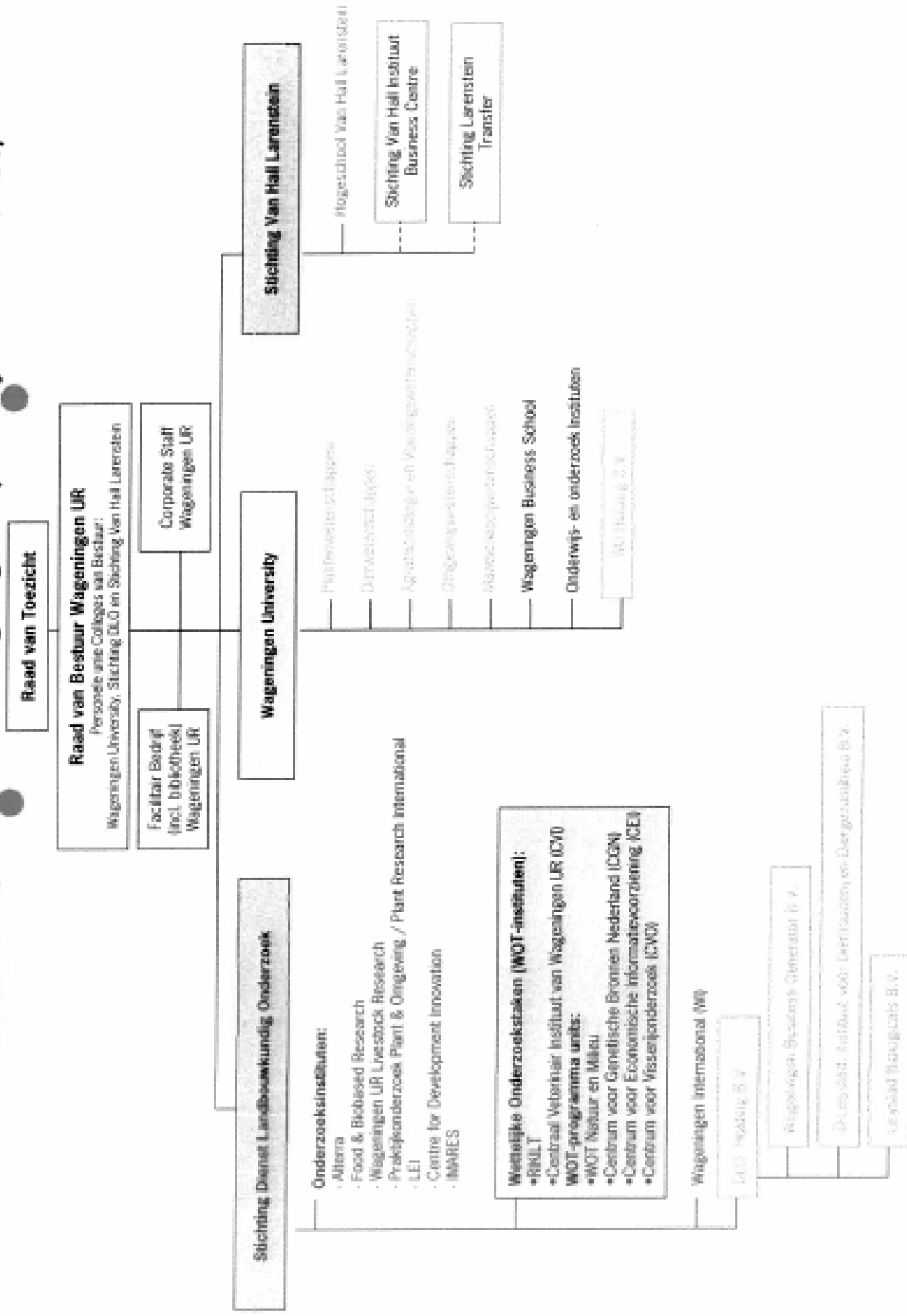
Al met al vind ik de ontstane situatie zeer vervelend. Het is schadelijk voor het PBL maar ook voor de WUR. Ik wil daarom zo snel mogelijk tot een vergelijk komen. Mijn voorkeur heeft optie 1. Ik wil daarom graag een afspraak maken over een termijn waarop ik het definitieve, door mij goedgekeurde rapport tegemoet kan zien. (...)" .

9.

Gedragscode Wetenschapsbeoefening, zie bijlage 4

Bijlage 1

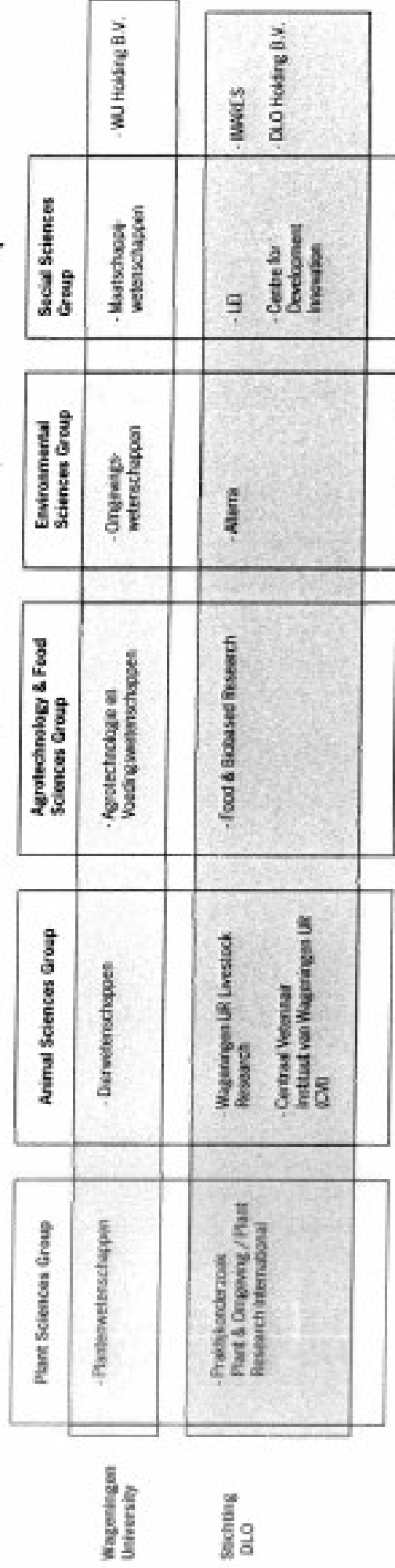
Organogram Wageningen UR

Raad van Bestuur Wageningen UR

Personele and Colleges van Bestuur:
Wageningen University, stichting DLO en stichting Van Hall Larenstein

Sciences Groups Wageningen UR

Bijlage 2

Klokkenluidersregeling Wageningen UR

KLOKKENLUIDERSREGELING WAGENINGEN UR

vastgesteld door het College van Bestuur d.d. 15 september 2008

A. Algemene bepalingen

Artikel 1 Definities

1. In deze regeling wordt verstaan onder:

a. Raad van Bestuur:	het College van Bestuur van Wageningen Universiteit, het College van Bestuur van de Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek alsmede het College van Bestuur van de Stichting Van Hall Larenstein;
b. Raad van Toezicht:	Raad van Toezicht Wageningen UR;
c. Wageningen UR	samenwerkingsverband van Wageningen Universiteit, de Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek en de Stichting Van Hall Larenstein;
d. vermoeden van een onregelmatigheid:	een op redelijke gronden gebaseerd vermoeden binnen Wageningen UR omtrent: - een (dreigend) strafbaar feit;- een (dreigende) grove schending van regelgeving of beleidsregels;- een ernstig gevaar voor de volksgezondheid, de veiligheid of het milieu;- een (dreiging van) bewust onjuist informeren van publieke organen of- (een dreiging van) het bewust achterhouden, vernietigen of manipuleren van informatie over deze feiten;- een (dreigende) verspilling van overheidsgeld;
e. medewerker:	degene die bij Wageningen Universiteit of bij de Stichting DLO of bij de Stichting Van Hall Larenstein al dan niet in dienst werkzaam is of student is aan Wageningen Universiteit of Hogeschool Van Hall Larenstein;
f. leidinggevende:	degene die direct leiding geeft aan de medewerker; voor studenten is dit de decaan
g. vertrouwenspersoon:	de door de Raad van Bestuur aangewezen onafhankelijke functionaris tot wie de medewerker zich met een vermoeden van een onregelmatigheid kan wenden;
h. raadsman:	iedere persoon die het vertrouwen van de medewerker geniet en op wie een geheimhoudingsplicht rust;
i. externe commissie	de externe commissie Klokkenluiders als bedoeld in artikel 8.

Onder een vermoeden van een onregelmatigheid wordt niet begrepen een vermoeden

van inbreuk op de wetenschappelijke integriteit. *

Artikel 2 Werkingssfeer regeling

Deze regeling is niet bestemd voor:

- het melden van persoonlijke klachten van medewerkers over hen persoonlijk betreffende aangelegenheden in verband met de arbeid;
- het melden van gewetensbezwaren in verband met het verrichten van normale ondernemingsactiviteiten en
- het uiten van kritiek op door de werkgever gemaakte beleidskeuzes.

B. Interne procedure

Artikel 3 Meldingsprocedure

1. a. Tenzij er sprake is van een uitzonderingsgrond als bedoeld in artikel 9 lid 2 of van de situatie als bedoeld in artikel 5, meldt de medewerker een vermoeden van een onregelmatigheid bij zijn leidinggevende of, indien hij dit niet wenselijk acht, bij de vertrouwenspersoon. Melding aan de vertrouwenspersoon kan ook plaatsvinden naast de melding aan zijn leidinggevende.
b. De medewerker kan de leidinggevende of vertrouwenspersoon verzoeken zijn identiteit niet bij de Raad van Bestuur bekend te maken.
2. De in het eerste lid bedoelde leidinggevende of vertrouwenspersoon draagt er persoonlijk zorg voor dat de voorzitter van de Raad van Bestuur middels een schriftelijke verklaring van de medewerker op de hoogte wordt gesteld van het gemelde vermoeden van een onregelmatigheid en van de datum waarop de melding is ontvangen.
3. De voorzitter van de Raad van Bestuur zendt de medewerker die een vermoeden van een onregelmatigheid kenbaar heeft gemaakt, een ontvangstbevestiging, waarin het gemelde vermoeden van een onregelmatigheid en de datum van ontvangst is opgenomen.
4. Naar aanleiding van de melding van een vermoeden van een onregelmatigheid stelt de Raad van Bestuur direct een onderzoek in.
5. De medewerker en degene aan wie het vermoeden van een onregelmatigheid is gemeld behandelen de melding vertrouwelijk. Zonder toestemming van de voorzitter van de Raad van Bestuur wordt geen informatie verschaft aan derden binnen of buiten Wageningen UR. Bij het verschaffen van informatie zal de naam van de medewerker voor zover redelijkerwijs mogelijk niet worden genoemd en ook overigens zal de informatie zo worden verstrekt dat de anonimiteit van de medewerker voor zover mogelijk gewaarborgd is.

Artikel 4 Standpunt Raad van Bestuur

1. Binnen een periode van acht weken vanaf het moment van de interne melding wordt de medewerker door of namens de voorzitter van de Raad van Bestuur schriftelijk op de hoogte gebracht van een inhoudelijk standpunt omtrent het gemelde vermoeden van een onregelmatigheid, waarbij tevens wordt aangegeven tot welke stappen de melding heeft geleid.
2. Indien het standpunt niet binnen acht weken kan worden gegeven, wordt de medewerker door of namens de voorzitter van de Raad van Bestuur hiervan in kennis

gesteld en geïnformeerd over de termijn waarbinnen deze een standpunt tegemoet kan zien.

Artikel 5 Melding aan Raad van Toezicht

1. De medewerker meldt het vermoeden van een onregelmatigheid bij de voorzitter van de Raad van Toezicht indien:
 - a. hij het niet eens is met het standpunt als bedoeld in artikel 4;
 - b. hij geen standpunt heeft ontvangen binnen de vereiste termijn, bedoeld in het eerste en tweede lid van artikel 4;
 - c. de termijn, bedoeld in het tweede lid van artikel 4, gelet op alle omstandigheden onredelijk lang is en de medewerker hier tegen bezwaar heeft gemaakt bij de voorzitter van de Raad van Bestuur;
 - d. het vermoeden van een onregelmatigheid een lid van de Raad van Bestuur betreft;
2. De melding dient schriftelijk en gemotiveerd te worden ingediend bij de voorzitter van de Raad van Toezicht.
3. De voorzitter van de Raad van Toezicht bevestigt de ontvangst van een melding van een vermoeden van een onregelmatigheid aan de medewerker en stelt de Raad van Bestuur op de hoogte van de melding.
4. Onverwijld wordt door de Raad van Toezicht een onderzoek naar aanleiding van de melding van een vermoeden van een onregelmatigheid gestart.
5. De medewerker en degene aan wie het vermoeden van een onregelmatigheid is gemeld behandelen de melding vertrouwelijk. Zonder toestemming van de voorzitter van de Raad van Toezicht wordt geen informatie verschaft aan derden binnen of buiten Wageningen UR. Bij het verschaffen van informatie zal de naam van de medewerker voor zover redelijkerwijs mogelijk niet worden genoemd en ook overigens zal de informatie zo worden verstrekt dat de anonimiteit van de medewerker voor zover mogelijk gewaarborgd is.

Artikel 6 Standpunt Raad van Toezicht

1. Binnen een periode van acht weken vanaf het moment van de melding wordt de medewerker door of namens de voorzitter van de Raad van Toezicht schriftelijk op de hoogte gesteld van het inhoudelijke standpunt omtrent het gemelde vermoeden van een onregelmatigheid.
2. Indien het standpunt niet binnen acht weken kan worden gegeven, wordt de medewerker door of namens de voorzitter van de Raad van Toezicht hiervan schriftelijk in kennis gesteld en aangegeven binnen welke termijn hij een standpunt tegemoet kan zien.

Artikel 7 Raadpleging

De medewerker kan, alvorens een vermoeden van een onregelmatigheid te melden, zijn vermoeden bespreken met een raadsman om hem om raad te vragen.

C. Externe melding

Artikel 8 Commissie Klokkenluiders

1. Als extern meldpunt functioneert de Commissie klokkenluiders gemeentelijke overheid.

2. De Commissie heeft tot taak een vermoeden van een onregelmatigheid, dat door een medewerker met toepassing van de artikel 9 bij de Commissie is gemeld, te onderzoeken en de Raad van Bestuur daaromtrent te adviseren.

Artikel 9 Voorwaarden voor melding aan de Commissie Klokkenluiders

1. De medewerker kan het vermoeden van een onregelmatigheid melden bij de Commissie indien er sprake is van een uitzonderingsgrond als bedoeld in het volgende lid.
2. Een uitzonderingsgrond doet zich voor, indien er sprake is van:
 - a. een situatie waarin de melder in redelijkheid kan vrezen voor tegenmaatregelen als gevolg van een interne melding;
 - b. een eerdere melding conform deze regeling van in wezen dezelfde onregelmatigheid, die de onregelmatigheid niet heeft weggenomen;
 - c. acuut gevaar, waarbij een zwaarwegend en spoedeisend maatschappelijk belang onmiddellijke externe melding noodzakelijk maakt;
 - d. een wettelijke plicht of bevoegdheid tot direct extern melden;
 - e. een duidelijke dreiging van verduistering of vernietiging van bewijsmateriaal.

Artikel 10 Ontvangstbevestiging en onderzoek van de Commissie Klokkenluiders

1. De Commissie bevestigt de ontvangst van een melding van een vermoeden van een onregelmatigheid aan de medewerker die het vermoeden heeft gemeld.
2. Indien de Commissie dit voor de uitoefening van haar taak noodzakelijk acht, stelt zij een onderzoek in.
3. Ten behoeve van het onderzoek is de Commissie bevoegd alle noodzakelijke inlichtingen in te winnen bij alle medewerker (incl. studenten) en organen van Wageningen UR. Zij kan inzage verlangen van alle documentatie en correspondentie die zij voor de beoordeling van de melding van belang acht.
4. De Commissie kan het onderzoek of gedeelten daarvan opdragen aan één van de leden of een deskundige.
5. Wanneer de inhoud van bepaalde door de Raad van Bestuur verstrekte informatie vanwege het vertrouwelijke karakter uitsluitend ter kennisneming van de Commissie dient te blijven, wordt dit aan de Commissie meegedeeld. De Commissie beveiligd informatie met een vertrouwelijk karakter tegen kennisneming door onbevoegden.

Artikel 11 Advies van de Commissie Klokkenluiders

1. De Commissie legt binnen zes weken haar bevindingen omtrent de melding van een vermoeden van een onregelmatigheid neer in een advies aan de Raad van Bestuur en zendt een afschrift van haar advies aan de medewerker met inachtneming van het eventuele vertrouwelijke karakter van de Commissie verstrekte informatie.
2. Indien het advies niet binnen zes weken gegeven kan worden, wordt de termijn door de Commissie met ten hoogste vier weken verlengd. De Commissie stelt de Raad van Bestuur en de medewerker daarvan schriftelijk in kennis.
3. Het advies wordt in geanonimiseerde vorm en met inachtneming van het eventueel vertrouwelijke karakter van aan de Commissie verstrekte informatie en de ter zake geldende wettelijke bepalingen openbaar gemaakt op een wijze die de Commissie geëigend acht, tenzij zwaarwegende belangen zich daartegen verzetten.

Artikel 12 (Nader) standpunt Raad van Bestuur

1. Binnen twee weken na ontvangst van het advies bedoeld in artikel 11 stelt de Raad van Bestuur de medewerker en de Commissie Klokkenluiders op de hoogte van zijn (nader) standpunt. Daarbij wordt aangegeven tot welke stappen en/of maatregelen het advies heeft geleid.
2. Aan de medewerker die de Commissie heeft verzocht zijn identiteit niet bekend te maken geschiedt de berichtgeving van het nadere standpunt via de commissie.
3. Een van het advies afwijkend (nader) standpunt wordt gemotiveerd.

D. Rechtsbescherming

Artikel 13 Rechtsbescherming

1. De geheimhoudingsplicht krachtens de CAO is niet van toepassing op de medewerker die een interne melding doet bij zijn leidinggevende, vertrouwenspersoon, de Raad van Toezicht of de Commissie Klokkenluiders en daarbij voldoet aan de van toepassing zijnde voorwaarden gesteld in de artikelen 3, 5, en 9.
2. De medewerker die met inachtneming van de bepalingen in deze regeling een vermoeden van een onregelmatigheid heeft gemeld, wordt op geen enkele wijze in zijn positie benadeeld als gevolg van het melden daarvan, tenzij deze aantoonbaar te kwader trouw heeft gehandeld.
3. De vertrouwenspersoon en de leidinggevende, als bedoeld in artikel 1, worden op geen enkele wijze benadeeld als gevolg van het fungeren als zodanig krachtens deze regeling.

Artikel 14 Citeertitel en inwerkingtreding

Deze regeling wordt aangehaald als "Klokkenluidersregeling Wageningen UR" en treedt in werking met ingang van 1 september 2008.

¹zie hiervoor "Klachtenprocedure wetenschappelijke integriteit" vastgesteld door de Raad van Bestuur Wageningen UR d.d. 5 februari 2004.

Bijlage 3

Samenwerkingsovereenkomst betreffende de kennisontwikkeling en kennistoepassing voor de planbureau functies Natuur en Milieu

Alsmede de werkafspraken behorende bij de Samenwerkingsovereenkomst WOT-unit Natuur en Milieu en het Milieu- en Natuurplanbureau

Samenwerkingsovereenkomst betreffende de kennisontwikkeling en kennistoepassing voor de planbureau functies Natuur en Milieu

Partijen:

Het Milieu- en Natuurplanbureau, gevestigd te Bilthoven, te dezen rechtsgeldig vertegenwoordigd door de directeur, de heer prof. [REDACTED] hierna te noemen MNP,

en

De Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek, gevestigd te Wageningen, bij volmacht vertegenwoordigd door de domeintrekker Groene Ruimte, de heer ir. [REDACTED] hierna te noemen DLO,

Beide hierna enkelvoudig te noemen: Partij

Overwegende,

- Dat het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) –namens de Staat der Nederlanden – en de Stichting DLO ter uitvoering van de Wettelijke Onderzoekstaken (WOT) voor de planbureau functies Natuur en Milieu een uitvoeringsovereenkomst met bijbehorend WOT-statuut hebben gesloten, hierna te noemen: "de Uitvoeringsovereenkomst".
- Dat de Regeling Subsidie Stichting DLO voorziet in de uitvoering van WOT door DLO.
- Dat LNV met MNP 'Afspraken Opdrachtgever-Opdrachtnemer' is overeengekomen, waarbij inbegrepen de afspraak dat de directeur MNP via het hoofd WOT Natuur & Milieu (WOT N&M) leiding geeft aan de gerichte aansturing van de kennisontwikkeling en kennistoepassing binnen de instituten van DLO voor de planbureau functies Natuur en Milieu.
- Dat DLO en MNP de intentie hebben om in samenwerking een optimale uitvoering van de planbureau functies Natuur en Milieu door het MNP mogelijk te maken. Dit met wederzijds respect voor elkaars doelen en belangen.
- Dat deze samenwerking tot doel heeft de voor planbureautaken relevante expertise van DLO structureel in stand te houden, om zo het jaarlijkse werkprogramma nu en in de toekomst adequaat te kunnen uitvoeren.
- Dat het gewenst is de samenwerking tussen DLO en MNP op dit gebied nader te regelen.

Komen als volgt overeen:

1. Taken

- 1.1 De WOT N&M te Wageningen voert Wettelijke Onderzoekstaken uit voor de planbureau functies Natuur en Milieu. Deze taken zijn nader gespecificeerd in de Uitvoeringsovereenkomst.
- 1.2 De wijze van uitvoering van deze taken is vastgelegd in de Werkafspraken die als bijlage 1 bij deze samenwerkingsovereenkomst zijn opgenomen. Hieronder vallen in elk geval afspraken over de wederzijdse verantwoordelijkheden en bevoegdheden, over de interne en externe communicatie en over de termijnen van opdrachtverlening, goedkeuring en oplevering.
- 1.3 De werkafspraken gelden als bindende nadere uitwerking van de diverse taken opgenomen in de overeenkomst en zullen jaarlijks zo nodig worden geactualiseerd.

2. Bindende en ontbindende voorwaarden
 - 2.1 Deze overeenkomst kan door zowel MNP als door DLO gerechtelijk of buitengerechtelijk worden ontbonden wegens toerekenbare tekortkoming door de andere partij in de nakoming van één of meer verbintenissen uit deze overeenkomst, wanneer die andere partij na sommatie en ingebrekestelling onder een in acht te nemen redelijke termijn desondanks in verzuim blijft, tenzij de tekortkoming, gezien haar bijzondere aard of geringe betekenis, deze ontbinding met haar gevolgen niet mocht rechtvaardigen, onverlet het bepaalde in artikel 6 van deze overeenkomst.
 - 2.2 Deze overeenkomst eindigt van rechtswege ingeval de Uitvoeringsovereenkomst LNV-DLO eindigt.
 - 2.3 Indien de planbureautaken van het MNP overgenomen worden door een ander rijksonderdeel, dan zal deze overeenkomst onverkort van kracht blijven en in zijn geheel worden overgenomen door dit rijksonderdeel.
3. Duur
 - 3.1 Deze overeenkomst wordt aangegaan voor onbepaalde tijd met als ingangsdatum 1 januari 2007.
 - 3.2 Deze overeenkomst kent een opzegtermijn van 2 jaar, behoudens het gestelde in artikel 2. Opzegging dient schriftelijk te geschieden.
 - 3.3 Elk jaar, te beginnen in 2009, vindt – na een evaluatie – zo nodig aanpassing van deze overeenkomst plaats.
4. Financiering
 - 4.1 Voor de uitvoering van het geheel van taken wordt door LNV aan DLO een vergoeding toegekend gebaseerd op het DLO-tarief en de DLO-systematiek onderzoeks-begrotingen. Verschuldigde bedragen zullen direct vanuit LNV aan DLO overgemaakt worden zonder tussenkomst van MNP.
5. Sturingsmodel vanwege overeenkomst

Het sturingsmodel voor de planbureaufuncties Natuur en Milieu, uitgevoerd door de WOT N&M, bestaat uit de volgende onderdelen:

 - 5.1 Toezicht

Er is een Commissie van Toezicht (CvT) ingesteld onder voorzitterschap van LNV, die toeziet op de uitvoering van deze overeenkomst en de beschikbaarheid van adequate expertise en faciliteiten voor de uitvoering van de beschreven WOT.
 - 5.2 Aansturing en begeleiding
 - 5.2.1 Aansturing en begeleiding vinden plaats in kwartaaloverleggen tussen betrokkenen van MNP en WOT N&M.
 - 5.2.2 Binnen dit overleg vindt afstemming plaats tussen de uit te voeren activiteiten van de WOT N&M, en de jaarlijkse werkprogramma's van het MNP. Uitgangspunt bij de programmering is de inhoudelijke eigen verantwoordelijkheid van het MNP.
 - 5.2.3 Tevens zullen door dit overleg de voortgang, op basis van MNP-rapportages en plannings, de financiële verantwoording van het afgelopen jaar en de inhoudelijke en financiële planning voor het komend jaar besproken, getoetst en vastgesteld worden.

6. Geschillenregeling

- 6.1 Alle geschillen in verband met deze overeenkomst of met afspraken die daarmee samenhangen, worden beslecht door de bevoegde civiele rechter. Een partij kan zich echter pas op andere wijze dan in kort geding tot de rechter wenden, indien het geschil niet volgens de procedure van het tweede tot en met vierde lid binnen 10 weken is opgelost.
- 6.2 Een partij die meent dat een geschil bestaat, deelt dat schriftelijk aan de andere partij(en) mee. De mededeling bevat een aanduiding van het geschil.
- 6.3 Binnen 15 werkdagen na de dagtekening van de in het tweede lid bedoelde mededeling zendt elke partij zijn zienswijze over het geschil, evenals een voorstel voor een oplossing daarvan, aan de andere partij(en).
- 6.4 Binnen 15 werkdagen na afloop van de in het derde lid genoemde termijn overleggen partijen over een oplossing van het geschil. Elke partij kan zich door deskundigen doen bijstaan. Indien één van partijen binnen 5 werkdagen na afloop van de in het derde lid genoemde termijn de wens daartoe kenbaar maakt, wordt het overleg voorgezeten door een door partijen gezamenlijk of, bij gebreke van overeenstemming daarover binnen twee dagen, door LNV te benoemen voorzitter.
- 6.5 Elke partij draagt de eigen kosten, voortvloeiend uit de procedure van het tweede tot en met het vierde lid. De kosten van de in het vierde lid bedoelde voorzitter worden door elke partij voor een gelijk deel gedragen.

7. Overige regelingen

- 7.1 De Regeling Subsidie Stichting DLO en het WOT-statut zijn van toepassing op het onderhavige onderzoek voor zover hier niet nader bepaald.

Datum: 23 november 2007
Plaats: Wageningen

Het Milieu- en Natuurplanbureau,
voor deze:
De directeur

Stichting DLO,
voor deze:
De domeintrekker Groene Ruimte

Bijlage 1

Werkafspraken behorende bij de Samenwerkingsovereenkomst WOT-unit Natuur & Milieu en het Milieu- en Natuurplanbureau

Doel

Het doel van deze werkafspraken is te verduidelijken hoe de aansturing van de planbureautaken van de WOT Natuur & Milieu (WOT N&M) door het Milieu- en Natuurplanbureau (MNP) in beginsel zal plaatsvinden, en hoe de WOT N&M de uitvoering van het onderzoek leidt. Verheldering, concretisering en het aanbrengen van uniformiteit in de leiding en sturing moet ertoe bijdragen dat het onderzoek bij DLO adequaat gericht wordt op de planbureaufuncties Natuur en Milieu. Bijkomend doel is de wederzijdse betrokkenheid van DLO en MNP te verhogen, zowel op operationeel als strategisch niveau.

De uitvoering van het onderzoek door de WOT N&M omvat drie taken:

1. de kennistoepassing, bestaande uit directe bijdragen aan wettelijke producten;
2. de kennisontwikkeling, bestaande uit het aanleveren van 'bouwstenen';
3. de kennisbasis, bestaande uit innovatief onderzoek, gericht op de langere termijn.

Hoofdpijnen aansturing

- Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) stelt, middels de Directie Kennis (DK), jaarlijks budget beschikbaar aan Wageningen UR (DLO) voor uitvoering van taken voor het MNP betreffende de wettelijk vastgelegde natuur- en milieuplanbureaufunctie. Dit wordt jaarlijks vastgelegd in de kaderbrief van LNV aan DLO.
- Namens het College van Bestuur van DLO (CvB DLO) treedt de directeur Environmental Sciences Group (dESG) als vertegenwoordiger op.
- Het hoofd van de WOT Natuur & Milieu (hWOT) heeft met het oog op de onafhankelijkheid van het onderzoek volmacht door het CvB DLO verleend gekregen voor uitvoering van de Wettelijke Onderzoekstaken. De directie van de Wageningen UR-kennisinstellingen (resource-eenheid) committeert zich hieraan, zoals vastgelegd in het WOT-implementatieplan van DLO.
- De directeur MNP (dMNP) geeft via hWOT sturing aan de productie van en kennisontwikkeling voor MNP-producten bij de kennisinstellingen van DLO, onderdeel van Wageningen UR.
- MNP treedt in dit kader op als opdrachtgever, WOT N&M als opdrachtnemer namens DLO.
- In alle gevallen, waarin geen overeenstemming kan worden bereikt (projectplan, wijzigingen, acceptatie van een product), beslist uiteindelijk de dMNP, na overleg met de dESG.

Structuur

De rol van LNV in de relatie MNP-WUR

LNV (directie Kennis) financiert de bijdrage van Wageningen UR aan de planbureaufuncties Natuur en Milieu in de vorm van programmasubsidies. LNV verbindt hieraan condities die zijn vastgelegd in:

- de subsidievoorwaarden DLO (regeling subsidie Stichting DLO 1998);
- het WO- statuut (2001);
- de Uitvoeringsovereenkomst Planbureau functies Natuur en Milieu (2004).

Deze vorm van onderzoeksfinanciering is recent door Berenschot geëvalueerd en als positief beoordeeld.

De subsidievoorwaarden DLO

De belangrijkste condities zijn:

- Werken volgens de planning- en controlcyclus van de Directie Kennis van LNV (met kaderbrief op 1 mei en goedkeuringsbrief op 15 december);
- Verantwoordingsplicht (kwartaalrapportages).

Het WOT statuut

De belangrijkste condities zijn:

- Onafhankelijkheid (van commercieel belang): projectleider ondertekent daartoe een WOT-verklaring;
- Deskundigheid en aantoonbare wetenschappelijke kwaliteit (reviews, visitaties);
- Een Kwaliteitsmanagementsysteem (ISO-gecertificeerd);
- Commissie van Toezicht (tweemaal per jaar);

(nb: adviescommissies zijn niet verplicht)

De Uitvoeringsovereenkomst Planbureau functies Natuur en Milieu

De belangrijkste condities zijn:

- De wettelijke basis (in dit geval de wet op NPB-functie en MPB-functie);
- De wijze waarop MNP kan sturen.

De programmacommissie

- dMNP laat zich adviseren door één programmacommissie Natuur en Milieu met meer programmalijnen met als leden de programmaleiders WOT, de betrokken teamleiders MNP en hWOT (onder leiding van een MNP-teamleider, in beginsel hNLBI).
- Per programmalijn wordt aan de door de hWOT aangewezen programmaleider door dMNP een programmacontactpersoon MNP (in het algemeen een MNP-teamleider) aangewezen.
- Programma's worden onderverdeeld in projecten met WUR-projectleiders en MNP-contactpersonen.
- De programmacommissie overlegt minimaal drie keer per jaar (in aansluiting op de P&C-cyclus MNP) en bespreekt daarin op hoofdlijnen (en details waar noodzakelijk) de voortgang en de afstemming, evenals de jaarrapportage en het werkplan op hoofdlijnen.
- De programmacommissie overlegt minimaal één keer per jaar over (ontwikkeling in) strategische vragen, beschikbaarheid expertise, voortgang, tevredenheid en evaluatie van deze overeenkomst, die kan leiden tot bijstelling van de afspraken. Dit overleg kan worden uitgebreid met de overige teamleiders MNP en wetenschappelijk managers Alterra en LEI (en eventueel overige DLO-kennisinstituten).

Het werkprogramma

De totstandkoming van het werkprogramma

Schematisch:

1. kaderbrief van MNP (1 juni voor kennisontwikkeling, 15 september voor kennistoepassing);
 2. concept werkprogramma van WOT met projectvoorstellen (= preproposals) (1 september resp. 1 oktober);
 3. prioritering en aanwijzingen projectvoorstellen door MNP (1 oktober);
 4. uitwerking projectvoorstellen tot projectbeschrijvingen (= proposals) in definitief werkprogramma van WOT (1 november);
 5. goedkeuring werkprogramma programma door MNP (1 december);
 6. uitwerking projectbeschrijvingen tot projectplannen door WOT (vanaf 1 december);
 7. goedkeuring projectplannen door MNP (vanaf 1 december tot 1 februari).
- dMNP stuurt jaarlijks uiterlijk 1 juni op basis van de kaderbrief MNP (ontvangen vanuit de ministeries) een kaderbrief WOT aan het CvB DLO met de middellange termijn kennisvragen (de kennisontwikkeling) voor volgend jaar (of volgende jaren).
 - De WOT-programmaleiders stellen op basis daarvan, in samenspraak met hun MNP-counterparts, een programma van projectvoorstellen op dat op 1 september ter vaststelling en prioritering aan dMNP wordt voorgelegd. De dMNP laat zich hierin adviseren door de programmacommissie.
 - dMNP stuurt jaarlijks uiterlijk 15 september een kaderbrief WOT aan het CvB DLO met de gewenste directe bijdragen aan de wettelijke MNP-producten (kennistoepassing).
 - Programmaleiders stellen op basis daarvan een programma van projectvoorstellen voor kennistoepassing op dat op 1 oktober ter vaststelling en, indien nodig, prioritering aan dMNP wordt voorgelegd. Binnen het budget Kennistoepassing dient een vrije ruimte van ongeveer 10% aangehouden te worden. Deze vrije ruimte wordt gaande het jaar ingevuld.
 - Op basis van de prioritering en verdere aanwijzingen gegeven door dMNP op 1 oktober worden, onder aansturing van de programmaleiders, de projectvoorstellen door de DLO-projectleiders uitgewerkt tot een werkprogramma met projectbeschrijvingen (kennisontwikkeling en kennistoepassing).
 - Het werkplan met alle projectbeschrijvingen (kennisontwikkeling en kennistoepassing) wordt uiterlijk 1 november aan dMNP voorgelegd.
 - dMNP stelt op basis van een advies van de MNP-teamleiders het (meer)jaarlijkse werkprogramma vast en verleent uiterlijk 1 december de formele opdracht tot uitvoering aan DLO (brief aan het CvB).

De uitvoering van het werkprogramma

- WOT-programmaleiders bewaken de uitvoering van start tot aan oplevering product.
- Door de DLO-projectleiders worden, in samenspraak met de MNP-contactpersonen, de projectplannen uitgewerkt.
- De MNP-contactpersoon op programmaniveau heeft binnen het MNP mandaat om binnen de omvang van het programma goedkeuring te geven aan wijzigingen in het programma, inclusief aanpassingen in projecten en invulling vrije ruimte.
- De MNP-projectcontactpersoon heeft binnen het MNP mandaat om goedkeuring te geven aan een projectplan, aan wijzigingen in de uitvoering van het project (binnen budget) en aan de acceptatie van producten. Deze worden schriftelijk vastgelegd.

- De DLO-programmaleider stelt, na ontvangst van de goedkeuring door MNP-projectcontactpersoon vast dat een project, al dan niet onder aanvullende voorwaarden, van start kan gaan.
- DLO-projectleiders voeren het project conform het projectplan uit, en overleggen over de voortgang regelmatig met de MNP-contactpersoon en de WOT-programmaleider.
- Resultaats- of inspanningsverplichting (afhankelijk van de aard van het project) wordt inclusief criteria voor deze verplichting en wijze van review vooraf vastgelegd in het projectplan.
- DLO-projectleiders melden de afronding van het project bij de MNP-projectcontactpersoon en de DLO-programmaleider. De afronding wordt getoetst aan de hand van de in het projectplan afgesproken criteria (inspannings- of resultaatsverplichting).
- De MNP-projectcontactpersoon besluit over de goedkeuring (= acceptatie) van producten en het afsluiten van een project en meldt dit schriftelijk aan de WOT-projectleider, de WOT-programmaleider en de MNP-programmacontactpersoon. De WOT-programmaleider meldt goedkeuring van producten en afsluiting van projecten aan HWOT.
- In geval van niet goedkeuren ligt de bewijslast dat niet aan het projectplan is voldaan bij het MNP.

Indien er na bespreking in de Programmacommissie nog verschil van mening blijft bestaan over acceptatie van een product, wordt dit als geschil voorgelegd aan dMNP en dESG.

Externe communicatie

- Uitkomsten van het onderzoek van WOT N&M worden in beginsel altijd gepubliceerd vanwege de openbaarheid van publiek onderzoek en de onafhankelijkheid.
- Publicatie van WOT-rapporten is in beginsel pas mogelijk na acceptatie van het product door het MNP.
- Resultaten van kennistoepassing (bijdragen aan MNP-producten) kunnen pas worden gepubliceerd na het openbaar worden van het MNP-product.
- Het MNP wordt altijd tevoren geïnformeerd over voorgenomen publicaties. De timing en dosering van de externe communicatie gebeurt in onderling overleg. Afspraken over publicatie van (deel)producten dienen in principe in het projectplan te worden vastgelegd.
- Indien er verschil van mening ontstaat over publicatie van resultaten van het onderzoek WOT N&M wordt dit als geschil voorgelegd aan dMNP en dESG.
- Indien het resultaat van een onderzoek WOT N&M niet wordt geaccepteerd door MNP (en hierover overeenstemming is tussen MNP en WOT N&M), en WOT N&M het toch wil publiceren, is hier geen bezwaar tegen, maar zal dat niet als WOT-rapport of WOT-publicatie worden gedaan.

Overleg en verantwoording

- dMNP rapporteert aan het 3DG-MNP overleg over de voortgang van het integrale werkprogramma inclusief het WOT-deel.
- dMNP overlegt tweemaal per jaar met dESG (namens het CvB DLO) over de samenwerking, ook in meerjarenperspectief. Eenmaal in het voorjaar (terugkijkend) en eenmaal in het najaar (voorkijkend).

Bijlage 4

De Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening
Principes van goed wetenschappelijk onderwijs en onderzoek

2004, herziening 2012

De Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening

Principes van goed wetenschappelijk onderwijs en onderzoek

2004, herziening 2012¹
Vereniging van Universiteiten VSNU

¹ De gedragscode wetenschapsbeoefening (december 2004) is in mei 2012 op een enkel punt aangepast: Op pagina 5, waar de bepaling is toegevoegd dat van elke wetenschapsbeoefenaar wordt verwacht dat hij in zijn wetenschappelijke omgeving handhaving van de code zo goed mogelijk zal bevorderen; En op pagina 10 is het vermelden van nevenfuncties een verplichting voor de wetenschapsbeoefenaar geworden. Deze tekst is aangepast aan de afspraken die daarover in het AB VSNU in 2009 zijn gemaakt. Voor het overige is de tekst van de code gehandhaafd.

INHOUD

De Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening

Preambule	3
Principes en uitwerkingen	5
I. Zorgvuldigheid	5
II. Betrouwbaarheid	6
III. Controleerbaarheid	7
IV. Onpartijdigheid	8
V. Onafhankelijkheid	9
Toelichting	10
Dilemma's	11

N.B.: op de plaatsen in deze gedragscode waar voor de derde persoon enkelvoud omwille van de leesbaarheid uitsluitend het woord "hij" is gebruikt, gelieve de lezer dit te interpreteren als "hij/zij".

De Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening

Preambule

1. Deze *Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening* is opgesteld op verzoek van de Vereniging van Universiteiten. Aanleiding voor het opstellen van de gedragscode is de breed gedragen overtuiging dat (werknemers aan) instellingen die een maatschappelijke rol vervullen, gehouden zijn aan correcte uitoefening van hun taken. Regels die correcte uitoefening beschrijven dienen op schrift gesteld te zijn om ze te delen en elkaar, indien nodig, er op aan te kunnen spreken.
2. De code is van toepassing op wetenschapsbeoefening, waaronder wordt verstaan wetenschappelijk onderwijs en onderzoek aan alle universiteiten in Nederland. Preciezer gezegd is de code bedoeld voor de individuele wetenschapsbeoefenaar.
3. De code heeft als uitgangspunt de bestuurlijk autonome universiteit die de academische vrijheid van de daarbinnen werkzame wetenschapsbeoefenaren garandeert. De universiteit draagt daarbij de verantwoordelijkheid om die vrijheid te laten passen binnen de kaders van de vastgelegde onderwijs- en onderzoeksprogramma's.
4. De code heeft tegelijkertijd als uitgangspunt dat de universiteit een samenwerkingsverband is van diverse bij de universiteit betrokken partijen. De belanghebbenden zijn werknemers en studenten, maar ook de overheid, maatschappelijke groeperingen en het bedrijfsleven. Integer handelen door iedere wetenschapsbeoefenaar is een essentiële voorwaarde voor het stellen van vertrouwen in de wetenschap door belanghebbenden. Integer handelen is de steunpilaar waarop goede wetenschapsbeoefening rust.
5. De code bevat principes die de bij een universiteit betrokken wetenschapsbeoefenaars (docenten en onderzoekers) individueel, tegenover elkaar en tegenover de maatschappij in acht zouden moeten nemen. De principes kunnen worden opgevat als algemene opvattingen over goede wetenschapsbeoefening; ze zijn niet bedoeld als aanvullende juridische regels. Als overkoepelend principe geldt dat iedere wetenschapsbeoefenaar gebonden is aan de kaders die door Nederlandse en internationale wetgeving zijn gesteld. Aan die wettelijke kaders wordt in deze gedragscode verder geen aandacht besteed. Een tweede overkoepelend principe is transparantie; iedere wetenschapsbeoefenaar dient inzichtelijk te (kunnen) maken hoe hij deze principes in praktijk brengt.
6. De code beschrijft gewenst gedrag en is in dat opzicht complementair aan de regelingen die de universiteiten en het Landelijk Orgaan Wetenschappelijke Integriteit (LOWI) hebben opgesteld over de handelwijze bij ongewenst gedrag. Daarom bevat de code geen sanctieregels of klachtenprocedures.
7. De in de code genoemde principes zijn nader gespecificeerd in uitwerkingen. Deze uitwerkingen vormen een zekere normstelling voor het gedrag van docenten en onderzoekers. Zij geven de nationale en internationale "best practice" weer. Afwijkingen kunnen onder omstandigheden gerechtvaardigd zijn. Het kunnen toepassen van de bepalingen is afhankelijk van de concrete omstandigheden waarin de wetenschapsbeoefenaar zich bevindt. Bovendien veranderen de omstandigheden waarin de universiteit zich bevindt met enige regelmaat. Iedere wetenschapsbeoefenaar dient echter desgevraagd in staat te zijn gemotiveerd uit te leggen of - en zo ja waarom en in hoeverre - hij afwijkt van de uitwerkingen van de universitaire gedragscode (de regel "pas toe of leg uit").

8. De code omvat deze preambule, de principes en de uitwerkingen. De code is onderverdeeld in vijf stukken:

- I. Zorgvuldigheid
- II. Betrouwbaarheid
- III. Controleerbaarheid
- IV. Onpartijdigheid
- V. Onafhankelijkheid

Na de code is ter verheldering een toelichting op de principes opgenomen. Om discussie te bevorderen zijn ten slotte enkele dilemma's toegevoegd.

9. Alle universiteiten en de daar werkzame wetenschapsbeoefenaren doen al het nodige om zich de inhoud van deze code zo spoedig mogelijk eigen te maken. De universiteiten dragen er bovendien zorg voor dat de gedragscode wordt besproken in de universitaire gemeenschap, met name door de gedragscode een plaats te geven in het onderwijs aan aankomende wetenschappers (het onderzoeksmaster- en promovendi-onderwijs). Hierdoor wordt bewustwording gestimuleerd van wat wordt verstaan onder goed wetenschappelijk onderwijs en onderzoek.

10. Deze code verplicht de wetenschapsbeoefenaar niet alleen tot naleving, maar verplicht hem ook al het mogelijke te doen om de naleving ervan in zijn academische omgeving te bevorderen en te handhaven.

11. De Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening is vastgesteld door het Algemeen Bestuur van de Vereniging van Universiteiten op 17 december 2004 en treedt in werking op 1 januari 2005. De code is op enkele punten aangepast op 25 mei 2012.

PRINCIPES EN UITWERKINGEN

I. Zorgvuldigheid

Principe

Wetenschappelijke activiteiten geschieden met zorgvuldigheid. Toenemende prestatiedruk mag daaraan geen afbreuk doen.

Uitwerking

I.1 Zorgvuldigheid blijkt uit precisie en nuance bij het verzorgen van wetenschappelijk onderwijs en het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek en het publiceren van de resultaten daarvan.

I.2 Iedere wetenschapsbeoefenaar toont respect voor mensen en dieren die betrokken zijn bij wetenschappelijk onderwijs en onderzoek. Onderzoek met mensen is principieel slechts mogelijk als zij "informed consent" hebben verleend en de risico's gering zijn. De privacy van de betrokkenen wordt afdoende beschermd. Als onderzoek met mensen of dieren enig risico oplevert, moet het belang van het onderzoek het nemen van dat risico rechtvaardigen.

I.3 Door correcte bronvermelding wordt duidelijk gemaakt dat er niet wordt gepronkt met andermans veren. Dit geldt ook voor informatie die van het internet is gehaald.

I.4 Auteurschap wordt erkend. In het vakgebied gebruikelijke regels worden daarbij nageleefd.

I.5 Zorgvuldigheid beperkt zich niet tot informatieoverdracht, maar strekt zich ook uit tot de relaties tussen wetenschapsbeoefenaren onderling en met studenten.

- I.6 Goed mentorschap is essentieel: een student en een juniormedewerker bevinden zich in een afhankelijke positie. De verantwoordelijkheden van personen betrokken bij onderwijs en onderzoek zijn duidelijk omschreven en worden nageleefd.
- I.7 Een wetenschapsbeoefenaar vermijdt persoonlijke relaties die een redelijke twijfel zouden kunnen wekken aan de objectiviteit van zijn beslissingen, of tot enige vorm van dwang of uitbuiting van een hiërarchisch ondergeschikte zouden kunnen leiden.
- I.8 De beoordeling van studieprestaties is gebaseerd op expliciete en van tevoren bekendgemaakte criteria. De docent is bereid iedere beoordeling nader toe te lichten. Studenten weten in voldoende mate waarop zij worden beoordeeld.
- I.9 Een wetenschapsbeoefenaar draagt er zorg voor dat zijn deskundigheid voor het uitoefenen van zijn taken op peil blijft. Hij aanvaardt geen taken waarvoor hij de nodige deskundigheid mist. Zo nodig geeft hij de grenzen van zijn deskundigheid aan.
- I.10 Schade ontstaan door fouten of nalatigheid wordt naar vermogen hersteld.
- I.11 Een wetenschapsbeoefenaar is medeverantwoordelijk voor de kwaliteit van het onderwijsprogramma waarvoor hij onderwijs verzorgt, en voor de wetenschappelijke en maatschappelijke waarde van het onderzoeksprogramma waaraan hij deelneemt. Hij volgt zijn eigen voorkeuren alleen voor zover dat met die verantwoordelijkheid verenigbaar is.

II. Betrouwbaarheid

Principe

De reputatie van betrouwbaarheid van de wetenschap wordt door iedere wetenschapsbeoefenaar met zijn handelwijze ondersteund en versterkt. Een wetenschapsbeoefenaar is betrouwbaar in de uitvoering van zijn onderzoek en het rapporteren daarover, en evenzeer in de overdracht van zijn kennis in onderwijs en publicaties.

Uitwerking

- II.1 Het selectief weglaten van onderzoeksresultaten wordt gemeld en beargumenteerd. De gegevens zijn daadwerkelijk verzameld. De gebruikte statistische methoden zijn toepasbaar op de verkregen data.
- II.2 Speculaties naar aanleiding van de uitkomsten van wetenschappelijk onderzoek worden als zodanig herkenbaar in rapportages opgenomen. Conclusies op basis van de gepresenteerde resultaten behoren hier niet toe. Suggesties voor vervolgonderzoek kunnen wel op speculaties berusten in de vorm van de mogelijke betekenis van de verkregen resultaten.
- II.3 Het systeem van peer review kan slechts functioneren onder de aanname dat andermans gedachtegoed wordt gerespecteerd.
- II.4 Een wetenschapsbeoefenaar geeft, als beslissingen over zijn loopbaan of zijn taken aan de orde zijn, een volledig en eerlijk beeld van zijn bekwaamheden.
- II.5 Bij informatieoverdracht in het onderwijs wordt selectieve weergave van beschikbare kennis vermeden of beargumenteerd. Overgedragen kennis is duidelijk onderscheidbaar van eigen opvattingen of speculaties daarover.

III. Controleerbaarheid

Principe

Gepresenteerde informatie is controleerbaar. Als onderzoeksresultaten openbaar worden gemaakt, blijkt duidelijk waar de gegevens en de conclusies op zijn gebaseerd, waaraan ze zijn ontleend en waar ze te controleren zijn.

Uitwerking

III.1 Onderzoek moet gerepliceerd kunnen worden om de juistheid ervan te testen. De keuze van de onderzoeksvraag, de opzet van het onderzoek, de keuze van de gehanteerde methode en verwijzing naar geraadpleegde bronnen is nauwkeurig gedocumenteerd.

III.2 De kwaliteit van dataverzameling, data-invoer, dataopslag en dataverwerking wordt goed bewaakt. Goede verslaglegging van alle stappen en controle op de uitvoering is noodzakelijk (labjournaals, voortgangsrapportages, documentatie van afspraken en beslissingen enz.).

III.3 De bewaartermijn van ruwe onderzoeksgegevens is minimaal 5 jaar. Deze gegevens worden op aanvraag ter beschikking gesteld aan andere wetenschapsbeoefenaren.

III.4 Ruwe onderzoeksgegevens worden zodanig gearchiveerd dat deze te allen tijde met een minimum aan tijd en handelen kunnen worden geraadpleegd.

III.5 Bij al het onderwijsmateriaal, ook bij mondelinge informatieoverdracht, wordt de herkomst of de bron daarvan vermeld.

IV. Onpartijdigheid

Principe

De wetenschapsbeoefenaar laat zich bij zijn wetenschappelijke activiteiten leiden door geen ander belang dan het wetenschappelijk belang. Hij is altijd bereid zich daarvoor te verantwoorden.

Uitwerking

IV.1 Wetenschapsbeoefenaars geven anderen ruimte om zich intellectueel onafhankelijk op te stellen. Dit geldt met name wanneer er sprake is van een hiërarchische relatie, zoals tussen promotor en promovendus, of tussen docent en student.

IV.2 De keuze van methoden en criteria is uitsluitend afgestemd op het doel van waarheidsvinding en niet op externe doelen als commercieel succes of politieke invloed.

IV.3 Een reviewer gaat bij zichzelf te rade of er sprake kan zijn van een onpartijdig oordeel over een manuscript, bijvoorbeeld als het om een concurrerende onderzoeksgroep gaat.

IV.4 In de beoordeling van de prestaties van anderen (peer review bij onderwijs, onderzoek en manuscripten) laat een wetenschapsbeoefenaar zich leiden door wetenschapsinhoudelijke argumenten. Hij ziet af van een oordeel over een manuscript als er sprake is van enige betrokkenheid bij het betreffende onderwijs of onderzoek.

IV.5 Een wetenschapsbeoefenaar is pas verdediger van een bepaald wetenschappelijk standpunt als dat standpunt voldoende wetenschappelijk is onderbouwd. Rivaliserende standpunten dienen daarnaast te worden gemeld en toegelicht.

IV.6 Het voorschrijven van uitsluitend eigen studieboeken in het onderwijs wordt in elk geval op curriculumniveau vermeden.

IV.7 Iedere universiteit vermeldt in zijn jaarverslag hoe is omgegaan met het rapporteren van nevenfuncties van zijn werknemers.

IV.8 Iedere aan een universiteit verbonden wetenschapsbeoefenaar publiceert een actueel en volledig overzicht van zijn relevante nevenfuncties en maakt die informatie toegankelijk via de website van de universiteit.

V. Onafhankelijkheid

Principe

Wetenschapsbeoefenaars verrichten hun werk in academische vrijheid en in onafhankelijkheid. Voor zover beperkingen van die vrijheid onvermijdelijk zijn worden zij zichtbaar gemaakt.

Uitwerking

V.1 Als een wetenschapsbeoefenaar onderwijs of onderzoek in opdracht verricht, wordt hij in staat gesteld om, nadat de kaders zijn vastgesteld, de opdracht onafhankelijk van opdrachtgevers uit te kunnen voeren. De probleemstelling is wetenschappelijk interessant, niet alleen met het oog op het specifieke belang van de opdrachtgever. De gebruikte methode is wetenschappelijk verantwoord. Op de onderzoeksresultaten heeft de opdrachtgever geen enkele invloed.

V.2 Opdrachten dragen aantoonbaar bij aan het wetenschappelijk onderwijs of onderzoek.

V.3 Altijd is duidelijk wie de opdrachtgever is van een bepaalde wetenschappelijke activiteit, wat de verhouding is van de uitvoerder tot de opdrachtgever, of er eventuele adviseurschappen of andere verbindingen bestaan, et cetera.

V.4 Publicatie van wetenschappelijke onderzoeksresultaten is gewaarborgd. In afspraken met een externe financier wordt altijd vastgelegd dat de wetenschapsbeoefenaar de vrijheid heeft de bevindingen binnen een nader aangeduide redelijke termijn te publiceren.

V.5 Externe financiers van uitgevoerde opdrachten worden met name genoemd; voor onderzoek betekent dat vermelding bij publicaties, voor onderwijs betekent dat vermelding bij cursusaankondiging en -materiaal.

Toelichting op de principes die in de code zijn gebruikt

I. Zorgvuldigheid: *voorzichtige netheid; toegewijde nauwkeurigheid*

Het handelen van een wetenschapsbeoefenaar is zorgvuldig als het gebeurt met de toewijding en de nauwkeurigheid die nodig zijn om het beroep goed te kunnen uitoefenen. Hoewel de zorg van de wetenschapsbeoefenaar zich daarbij primair richt op de bevordering van de belangen waarvoor het beroep is ingesteld, kennisverwerving en kennisvergroting, is het ook een eis van zorgvuldigheid de belangen van derden niet onnodig of disproportioneel te schaden.

II. Betrouwbaarheid: *het feit dat of de mate waarin iets of iemand te betrouwen of geloofwaardig is*

Een wetenschapsbeoefenaar handelt betrouwbaar als hij de gerechtvaardigde verwachtingen van anderen met betrekking tot zijn beroepsuitoefening niet beschaamt.

Betrouwbaarheid heeft zowel betrekking op het gedrag van de wetenschapsbeoefenaar als op zijn schriftelijke werk. Een zeer specifieke invulling van het begrip betrouwbaarheid is te vinden in het statistische concept betrouwbaarheid, dat betrekking heeft op analyse van experimenteel verkregen data. Indien relevant wordt over deze (statistische) onzekerheid van onderzoeksresultaten in publicaties melding gemaakt. In het kader van dit principe wordt betrouwbaarheid in brede zin bedoeld.

III. Controleerbaarheid: *gecontroleerd kunnende worden. [Controleren: toezicht oefenen op enig beheer, beleid, gedrag, op een werking of werkzaamheid; nagaan, nazien (of iets klopt, of het zo is)]*

Handelen is controleerbaar als het voor anderen mogelijk is om na te gaan of het voldoet aan relevante maatstaven (bijvoorbeeld van kwaliteit of fatsoen).

IV. Onpartijdigheid: *onvooringenomen, niet door persoonlijke belangen, voorkeur of genegenheid zich bij zijn oordeel latende leiden.*

Een wetenschapsbeoefenaar is onpartijdig als hij zich bij zijn oordeelsvorming en beslissingen niet laat leiden door persoonlijke belangen, voorkeur, genegenheid of vooroordeel.

V. Onafhankelijkheid: *van niemand afhankelijk, aan niemand ondergeschikt of onderworpen, in doen en laten door niemand beperkt; niet in iemands macht of te zijner beschikking staande; niet door iets bepaald of geregeld worden.*

Bij de presentatie van inzichten als juist en relevant is een wetenschapsbeoefenaar onafhankelijk als hij zich daarbij alleen laat beïnvloeden door het oordeel van anderen in de mate waaraan aan dat oordeel wetenschappelijke autoriteit toekomt.

De cursief weergegeven definities van de principes zijn afkomstig uit van Dale's Groot Woordenboek der Nederlandse Taal (12^e druk, 1992)

Dilemma's

De opstellers van de gedragscode zijn zich er van bewust dat met deze code niet alle problemen zijn opgelost. Er zijn grensgevallen en dilemma's te bedenken of bekend uit de wetenschapspraktijk waar een code geen pasklaar antwoord op kan hebben. Om discussie over de gedragscode en de grenzen daarvan te stimuleren is een aantal daarvan hieronder opgenomen.

I. Dilemma's bij zorgvuldigheid

I.a Een bekend wetenschapper staat bekend om zijn intuïtieve benadering. Daarbij komen nogal eens 'losse eindjes' voor, die hij aan zijn ondergeschikten laat om in te vullen. Zonder hun bijdrage ('het vuile werk') zouden zijn ideeën beperkt zijn gebleven tot interessante observaties. Toch wordt dit groepswerk door de

wetenschappelijke gemeenschap op het conto geschreven van de bekende wetenschapper, die zich dat laat welgevallen. Is dit acceptabel?

I.b Mag een onderzoeker terughoudendheid in het innemen van morele en politieke standpunten in de media laten varen, als zijn collega's een genuanceerde houding onnodig vinden en onbekommerd in zijn ogen verkeerde standpunten innemen?

I.c Een onderzoeker is een ware perfectionist. Doordat hij voor publicatie van zijn onderzoeksresultaten in de ogen van zijn collega's te hoge standaarden aanlegt, dreigt de totale output van zijn onderzoeksgroep geringer te worden dan bij de eerstvolgende visitatie wenselijk lijkt. Mogen zijn collega's van de onderzoeker verwachten dat hij zijn standaarden verlaagt?

II. Dilemma's bij betrouwbaarheid

II.a Een docent wordt door zijn studenten op handen gedragen omdat hij zeer enthousiasmerend en eloquent is. In het vuur van zijn betoog schildert hij soms vergezichten die de reikwijdte van bestaande kennis ruim overschrijden, maar dat wordt daarbij niet aangegeven. Is dit acceptabel?

II.b Een onderzoeker heeft veel data verzameld en resultaten gepubliceerd over een maatschappelijk relevant onderwerp, waarbij hij zich op basis van de uitkomsten kritisch uitlaat ten aanzien van dat onderwerp. Nadat hij een opdracht op zijn expertiseterrein heeft gekregen van een belanghebbende (de rijksoverheid) schrijft hij een rapport waarin een aanmerkelijk positievere toon wordt aangeslagen. Dat komt voort uit een lichte wijziging in enkele aannames en statistische significantieniveaus, die hij verklaart uit voortschrijdend inzicht en verbeterde meetmethodes. Het rapport krijgt een sleutelfunctie in de besluitvorming van de rijksoverheid, maar collega-onderzoekers lopen er tegen te hoop. Valt de onderzoeker hierin iets te verwijten?

III. Dilemma's bij controleerbaarheid

III.a Een onderzoeker heeft contractonderzoek uitgevoerd waarbij de afspraak is gemaakt dat de uitkomsten twee jaar geheim blijven; in die periode kan de opdrachtgever er zijn winst mee doen. Na twee jaar publiceert de onderzoeker de resultaten in een gerenommeerd tijdschrift. Een geïnteresseerde maar sceptische collega wil graag over de ruwe data beschikken om na te gaan of de claims in het artikel terecht zijn, maar de onderzoeker geeft deze ruwe data niet vrij onder verwijzing naar het contract. Daarin staat dat de ruwe data vijf jaar geheim blijven. Na vijf jaar mag de onderzoeker de ruwe data vernietigen. Is dit acceptabel?

III.b Een docent heeft een studieboek geschreven dat bedoeld is voor eerstejaars studenten. Om de leesbaarheid te vergroten heeft hij geen literatuurverwijzingen opgenomen, maar per hoofdstuk slechts een lijstje met aanvullende leestips. Toch heeft hij bij het schrijven van het boek uitvoerig geput uit het werk van collega's uit de hele wereld. Had hij dat toch gedetailleerd moeten vermelden?

IV. Dilemma's bij onpartijdigheid

IV.a Een wetenschapper wordt gevraagd om een referentie ter ondersteuning van een kandidaat voor een omvangrijke persoonlijke subsidie. Hij heeft zeer sterke

vermoedens dat andere kandidaten aanbevelingen van inflatoire aard krijgen. Moet hij desalniettemin een volstrekt eerlijk en onpartijdig oordeel geven?

IV.b Een docent is betrokken bij het formuleren van verplichte literatuur voor een cursus. Hij stelt een door hemzelf geschreven boek voor, waarover hij royalty's ontvangt. Als dat boek wordt opgenomen in de verplichte lijst, moet hij dat geld dan afdragen?

IV.c Onderzoekers hebben patent op een vinding verkregen. Ze willen dit patent graag te gelde maken. Daarvoor is nader onderzoek noodzakelijk, dat ze binnen de eigen instelling willen uitvoeren. Is dat acceptabel of moet hiervoor een zelfstandige eenheid (een BV of iets dergelijks) worden opgericht?

V. Dilemma's bij onafhankelijkheid

V.a Hoeveel invloed mag een opdrachtgever hebben op de probleemstelling van een onderzoek? En op de voorgenomen aanpak? (Wanneer) mag hij bijsturen tijdens de uitvoering van het onderzoek? Of bij de verslaglegging?

V.b Voor een bepaald onderzoek waarvoor een open inschrijving is uitgeschreven kunnen twee verschillende onderzoeksmethoden worden gebruikt. Methode A is duur, maar zeer betrouwbaar. Methode B is veel goedkoper, maar veel minder betrouwbaar. Een onderzoeker overweegt een voorstel in te dienen. Methode A zou in dit geval in de ogen van de onderzoeker de meest aangewezen methode zijn om te gebruiken. Mag hij zijn kans om de opdracht binnen te halen vergroten door in zijn voorstel toch te kiezen voor methode B?

V.c Mag een onderzoeksvoorstel in een NWO-programma aangepast worden aan de theoretische voorkeuren van de programmaleiding, die soms al uit de beschrijving van het programma blijken?

Colofon

De tekst van de *Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening* is opgesteld door een VSNU-werkgroep die als volgt was samengesteld:

- prof. mr. P.F. van der Heijden, Rector magnificus UvA (voorzitter);
- prof. dr. ir. J. Fokkema, Rector magnificus TUDelft;
- prof. dr. S.W.J. Lamberts, Rector magnificus EUR;
- prof. mr. G.P.M.F. Mols, Rector magnificus UM;
- prof. dr. G.A. den Hartogh, hoogleraar Ethiek en haar geschiedenis, FGW, UvA;
- mw. dr. M.E.A. Stouthard, secretaris AmCOGG, AMC, UvA;
- dr. A.A. Post, senior beleidsmedewerker onderzoek, UvA (secretaris).

Amsterdam, 25 oktober 2004

Bijlage 5

De reacties op het Verslag van Bevindingen.

Integrale reactie van X op het eerste verslag van bevindingen

Bij e-mailbericht van 10 december 2012 reageerde X op het Verslag van Bevindingen. In het rapport werden slechts de door X aangegeven feitelijke onjuistheden dan wel onduidelijkheden gewijzigd, alsmede datgene dat naar de mening van de Nationale ombudsman voor het oordeel noodzakelijk was. Gezien het feit dat de reactie van X op het verslag van bevindingen zeer uitvoerig was, is er voor gekozen de gehele reactie van X (integraal) als bijlage bij het rapport te voegen.

Tijdslijn:

27/02/2006	X start via WOT een pilotstudie naar grondwaterstanden voor het PBL.	Bijlage
29/03/2007	WOT vraagt Wageningen UR om een standpunt	T1
06/02/2007	X levert conceptrapport	
06/04/2007	Alterra WUR publiceert e-nieuwsbericht	T2
10/04/2007	Algemeen Overleg Tweede Kamer	TK1
11/04/2007	B neemt contact op met oorspronkelijk 4 ^e auteur WOT94	T3
11/04/2007	B neemt contact op met X	T4
04/05/2007	WOT zet een vervolgonderzoek uit	
11/05/2007	Eerste review van het rapport van X.	
12/05/2007	WOT besluit tot een tweede review van het rapport van X	
03/07/2007	Wageningen UR stuurt Standpunt Verdroging naar WOT	T5
31/01/2008	Beoordeling tweede review	
11/03/2008	Persbericht	T6
14/03/2008	Tweedekamervragen	TK2
14/08/2008	PBL laat WOT weten niet met de conclusies van het rapport van X in te stemmen	T7
11/09/2008	PBL publiceert de Natuurbalans 2008	
15/12/2008	Het vervolgonderzoek wordt gepubliceerd ("WOT 89")	
04/06/2009	Derde review van het rapport van X	
28/07/2009	PBL laat WOT wederom weten niet met de conclusies van het rapport van X in te stemmen	T8
26/10/2009	Mailwisseling met het ministerie n.a.v. WOT94	TM1
12/11/2009	Er vindt een gesprek plaats waarin WUR X opdraagt het rapport aan te passen	
18/11/2009 07/12/2009	Direct leidinggevende van X doet een melding op grond van de Klokkenluidersregeling	T9
11/12/2009	Werkgever van X laat een nader onderzoek uitvoeren naar aanleiding van de melding X door onderzoekers Y.	
28/01/2010	Rapport Y komt uit	T10
09/02/2010	Publicatie van het rapport van X ("WOT 94") op advies van onderzoekers Y.	
13/02/2010	X verzoekt RvB de klokkenluiderprocedure weer in werking te stellen	T11
17/02/2010	Werkgroep "MIG" wordt ingesteld	
09/04/2010	X verzoekt RvB nogmaals de klokkenluiderprocedure weer in werking te stellen	T12

21/04/2010	RvB Wageningen UR verzoekt Z een onderzoek te doen naar de toepasbaarheid van de klokkenluidersregeling op grond van de melding van X	T13
26/04/2010	X stuurt brief aan RvB, n.a.v. Brief RvB	T14
27/05/2010	Onderzoek is afgerond en rapportage Z komt uit	T15
08/06/2010	RvB stuurt brief aan X n.a.v. rapportage Z	T16
25/06/2010	X stuurt brief aan RvB aangezien de onregelmatigheid niet is weggenomen	T17/T17a
15/07/2010	RvB stuurt brief aan X	T18
14/03/2011	X doet een melding op grond van de klokkenluidersregeling bij de RvT en deze stelt 2 onderzoeken in.	T19-T22
08/04/2011	Advocaat werkgever stuurt aangetekende brief en dient een ontbindingsverzoek in bij de kantonrechter	T23-T24
28/04/2011	X trekt de melding in	T25-T27
09/05/2011	Werkgever trekt ontbindingsverzoek in	T28
12/05/2011	X doet een melding bij de Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid (de Commissie)	T29
08/06/2011	Rapport "Van Doorne" en rapport Brughuys komen uit	
14/06/2011	RvT stuurt brief aan X met een standpunt, reactie van X	T30-T31
04/07/2011	Tweedekamervragen	TK3
29/09/2011	De Commissie komt met een conclusie en een advies aan de RvB Wageningen UR, bevindingen van X	T32-T33
13/10/2011	RvB Wageningen UR laten weten een aantal adviezen van de Commissie over te nemen.	T34
18/10/2011	X stuurt brief aan tweedekamerleden	TK4
29/10/2011	X schrijft de Nationale ombudsman een e-mailbericht met een beschrijving van zijn casus. Hij legt de Nationale ombudsman een aantal vragen voor	T35
25/11/2011	Brief van Staatssecretaris	TK5
01/12/2011	Werkgever dient wederom een verzoekschrift in bij de kantonrechter	
15/12/2011	Lijst van tweedekamervragen	TK6
31/01/2012	Gerechtelijke uitspraak	T36-T37
07/02/2012	Briefwisseling n.a.v. stellingname WUR over ontslaggrond	T38-T43
29/05/2012	tweedekamervragen	TK7

Voorgeschiedenis

In 2006 startte X - via een onderdeel van de Wageningen UR, de unit Wettelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu (de "WOT") - een pilotstudie naar grondwaterstanden voor het Planbureau voor de leefomgeving (PBL). Naar aanleiding daarvan werd een rapport (WOT 94 genaamd) opgesteld dat in mei 2007 in een eerste review positief werd beoordeeld. In de loop der tijd zijn er door Alterra onderdeel van Wageningen UR verschillende artikelen en nieuwsberichten over het meten, interpreteren en modelleren van grondwaterstanden in relatie tot ondermeer verdroging gepubliceerd. Naar aanleiding van artikelen over onjuistheden in grondwaterstandsgegevens heeft de WOT, teneinde voorbereid te zijn op een eventueel maatschappelijk debat, een nader standpunt aan de Wageningen UR gevraagd (T1). Wetenschappelijk managers van de Wageningen UR onderschrijven de analyse en de conclusies van X e.a. Tevens schrijven de wetenschappelijk managers: De bevindingen van X e.a. kunnen grote gevolgen hebben voor beleidsgevoelige onderwerpen als verdroging, wateroverlast, natschade voor de landbouw, uitspoeling van stoffen en effectiviteit van maatregelen in het kader van WB21 en KRW. De beleidsgevoeligheid van de conclusies lijkt de oorzaak te zijn van de commotie rondom de beide artikelen (T5). Het een en ander bleek ook samen te vallen met het moment dat de

Tweede Kamer zich zou uitspreken over het advies van de Taskforce Verdroging (T3, T4, T7) en leidde al in 2007 tot tweedekamervragen (TK1). Ook in de jaren daarna zijn verschillende malen kamervragen gesteld (TK2 t/m TK7). De kamervragen resulteerden ondermeer in de toezegging van de toenmalige minister het WOT-rapport 94 naar de Tweede Kamer te zullen sturen (TK1, TK2). Het ministerie is van de situatie op de hoogte maar voelt er weinig voor het door de minister aan de Tweede Kamer toegezegde rapport naar de Tweede Kamer te sturen (TM1). Het door de minister toegezegde rapport is nooit naar de Tweede Kamer gestuurd.

In juni 2007 werd naar hetzelfde onderwerp een vervolgstudie ingesteld. Omdat de opdrachtgever PBL het niet eens was met de conclusie van het rapport van X, besloot WOT een tweede (en later een derde) reviewronde van het rapport van X in te stellen. Op het moment dat rapport WOT 94 werd herzien werd het rapport dat naar aanleiding van het vervolgonderzoek werd opgesteld in december 2008 (WOT 89) gepubliceerd. In september 2008 waren conclusies uit dit rapport (WOT 89) reeds door het PBL gepubliceerd in de Natuurbalans 2008.

De gang van zaken rond het afronden van een wetenschappelijk rapport, namelijk het sommeren van aanpassingen van een conclusie in het rapport nadat dit rapport in een derde reviewronde was goedgekeurd door twee hoogleraren, was voor X aanleiding om in december 2009 via zijn leidinggevende een beroep te doen op de klokkenluidersregeling Wageningen UR (T9). Zijn leidinggevende voorziet de melding van een voorstel voor een onderzoek in opdracht van de directie. In het rapport stelde X onder meer dat sprake is van verkeerd interpreteren van meetgegevens van grondwaterstanden waardoor hiervan afgeleide (statistische) modellen onjuiste misleidende gegevens opleveren. Dit zou volgens X niet alleen uit eigen studie maar ook uit internationaal gezaghebbende literatuur en eerdere publicaties blijken. Hij constateerde dat het publiek bewust onjuist werd geïnformeerd door enerzijds aanpassingen te verlangen in een rapport dat was goedgekeurd door twee hoogleraren dat was toegezegd aan de Tweede Kamer, en anderzijds het wel publiceren van een vervolgonderzoek waarin gebruik is gemaakt van onjuiste misleidende meetgegevens (WOT-rapport 89).

In plaats van de melding conform de klokkenluidersregeling Wageningen UR ter hand te nemen geeft de Raad van Bestuur van de WUR de werkgever van X toestemming om een nader onderzoek in te stellen. Dit onderzoek werd uitgevoerd door Y. De Raad van Bestuur van de WUR liet X weten alvorens de melding op grond van de klokkenluidersregeling in behandeling te nemen, de resultaten van dit onderzoek af te willen wachten. De commissie Y komt tot de conclusie dat X terecht betoogt dat een publiek orgaan onvolledig – en daardoor onjuist – geïnformeerd wordt indien WOT-rapport 94 niet wordt gepubliceerd. Dit geldt te meer daar het vervolgonderzoek (WOT-rapport 89) inmiddels wel gepubliceerd is (T10). De resultaten van dit vervolgonderzoek (WOT 89) waren echter al voordat deze was gepubliceerd door het PBL in de Natuurbalans 2008 opgenomen. Het onderzoek van Y bleek echter betrekking te hebben op een beperkt deel van de melding. Nadat het onderzoek was afgerond en de conclusies en aanbevelingen waren overgenomen heeft de Wageningen UR niet alleen besloten het rapport (WOT 94) uit te brengen maar ook besloten tegenreacties te publiceren. Aangezien niet de volledige melding was onderzocht heeft X de Raad van Bestuur verzocht zijn melding op grond van de klokkenluidersregeling alsnog in behandeling te nemen (T11). Dit heeft de Raad van Bestuur in eerste instantie niet gedaan. Na een herhaald verzoek (T12, T13, T14) werd een nieuw onderzoek ingesteld met de opdracht de toepasbaarheid van de klokkenluidersmelding WUR op de melding van X nader te onderzoeken (onderzoek door prof. Z). Intussen had de werkgever van X besloten tot het instellen van een werkgroep ('de werkgroep MIG') die de opdracht kreeg om de controverse rond het meten van grondwaterstanden nader te onderzoeken. In deze werkgroep werden tevens afspraken gemaakt over publiceren, waardoor reageren op de eerdergenoemde tegenreacties niet was toegestaan. Terwijl naar aanleiding van

tweedekamervragen meerdere malen was geantwoord dat de discussie in vakkringen over het onderwerp door bewindspersonen met belangstelling zou worden gevolgd (TK2, TK3).

Uit het onderzoek van prof. Z kwam onder meer naar voren dat de gang van zaken rond de snelle publicatie van WOT 89 niet correct was omdat hiermee op zijn minst de indruk gewekt werd van een zekere vooringenomenheid van WOT en PBL. In tegenstelling tot het onderzoek van Y constateert Z dat de publieke organen niet onjuist geïnformeerd waren. Ook zou er geen sprake van bewust achterhouden van informatie zijn (T15). De Raad van Bestuur nam deze conclusie over (T16). X kon zich hierin niet vinden en gaf dit aan aan de Raad van Bestuur (T17, T17a, T18) en wendde zich later tot de Raad van Toezicht (T19). De Raad van Toezicht startte vervolgens 2 onderzoeken: één onderzoek waarin de juridische kant van de melding werd onderzocht en één waarin naar de wijze waarop de aanbevelingen van de eerdere onderzoeken in het kader van de melding waren opgepakt (T20 t/m T22). In de tussentijd werd X door het College van Bestuur ontslag aangezegd (T23, T24).

Het aanzeggen van het ontslag was voor X aanleiding om de melding bij de Raad van Toezicht in te trekken (T25 t/m T27) en in mei 2011 de Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid (CKGO) te benaderen (T29). In de tussentijd trekt de werkgever het ontbindingsverzoek in (T28). De Raad van Toezicht zag in de intrekking van de melding geen aanleiding de twee onderzoeken te staken en in juni 2011 brachten beide onderzoeksbureaus zonder hoor en wederhoor toe te passen hun rapporten uit. Vervolgens neemt de Raad van Toezicht een standpunt in (T30) waarop X op verzoek van de CKGO reageert (T31). De Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid deed in september 2011 uitspraak en adviseerde de Raad van Bestuur van de WUR X in zijn melding ontvankelijk te verklaren; de melding inhoudelijk ongegrond te verklaren nu uiteindelijk niet gebleken is van nu bestaande onregelmatigheden en te waarborgen dat de interne discussie over de meetmethoden voortvarend en breed zou worden gevoerd en op korte termijn met een standpunt zou worden afgerond. Aangezien anders het gevaar bestaat dat het beleid gestoeld wordt of blijft op verkeerde aannames wat betreft de meetgegevens. Tevens geeft de CKGO aan dat X een belangrijk wetenschappelijk en ook maatschappelijk probleem heeft aangekaart hetwelk politiek gevoelige implicaties heeft en de nodige zorgvuldigheid van aanpak vereist (T32, T33). Het advies van de CKGO was voor X aanleiding een brief naar tweedekamerleden van de kamercommissies EL&I en I&M te sturen (TK4). Op 7 oktober 2011 wendde X zich tot de Nationale ombudsman met een aantal vragen over het klokkenluiderstraject (T35). Dit gaf aanleiding voor de Nationale ombudsman om een onderzoek in te stellen. De brief waarin de Nationale ombudsman zijn onderzoek aan de Wageningen UR kenbaar maakte is vervolgens opgenomen in een tweede ontbindingsverzoek. Bij beschikking van 31 januari 2012 werd de arbeidsovereenkomst van X ontbonden (T36, T37). In de gerechtelijke uitspraak is ondermeer aangegeven dat de overheid onjuist werd geïnformeerd, er een klokkenluidersprocedure nodig was om een wetenschappelijk rapport gepubliceerd te krijgen en dat niet gereageerd mocht worden op een artikel.

Onderzochte gedraging

Mede naar aanleiding van hetgeen tijdens de hoorzitting aan de orde is gekomen heeft de Nationale ombudsman besloten een eerder vastgestelde en voorlopige onderzoeksopdracht te weten: "verzoeker vraagt de Nationale ombudsman de wijze te onderzoeken waarop de Wageningen UR en de Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid de klokkenluidersregeling naar aanleiding van zijn melding hebben toegepast, alsmede de melding zelf", toe te spitsen op de volgende –algemeen gestelde - punten, te weten:

1. In hoeverre kan er worden gesproken van, zoals verzoeker stelt, een onregelmatigheid omtrent een dreigende grove schending van regelgeving of

beleidsregels door Wageningen UR en/of het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en daarbij meer in het bijzonder: is er sprake van 'wetenschap op bestelling' zoals door verzoeker is aangegeven;

2. Is de Wageningen UR behoorlijk omgegaan met de melding op grond van de klokkenluidersregeling?

Bevindingen

I. Inleiding

Visie van X.

X stelde onder meer dat de onzorgvuldigheid in meten leidt tot de bevinding dat het grondwaterpeil veelal lager wordt bepaald dan dat deze in werkelijkheid is. X duidt dit aan als "numerieke verdroging". Al rond 2003, zo vertelde X in het gesprek met twee medewerkers van de Nationale ombudsman, constateerde hij dat verschillende meetmethoden tot verschillende resultaten leide. Wegens tijdgebrek is dit toen niet nader onderzocht. Uit nader onderzoek is later gebleken dat de grondwaterstandmetingen in het kader van een landelijk meetnet niet altijd op de juiste wijze worden geïnterpreteerd. Toen bleek dat verschillende onderzoeksmethoden tot deze conclusie leide heeft hij dit aan de orde gesteld. De conclusie dat we te maken hebben met onjuiste misleidende gegevens, welke overeenkomt met een internationaal handboek, bleek zowel inhoudelijk, beleidsmatig als politiek gevoelig te liggen (T35).

- *Inhoudelijk* ligt het volgens X gevoelig aangezien de grondwaterstandsmetingen vaak gebruikt worden om modellen te ijken en/of te toetsen. Het gebruik van modellen dwingt ertoe de complexe werkelijkheid te vereenvoudigen teneinde deze vereenvoudigde concepten in de vorm van formules op te kunnen nemen in een model. De toenemende aandacht voor modellen in de afgelopen decennia had tot gevolg dat voor veel modelleers deze vereenvoudigde concepten een afspiegeling werd van de werkelijkheid (simulacrum). Volgens X is dit één van de redenen dat meetlocaties verkeerd zijn ingericht en de meetgegevens verkeerd worden geïnterpreteerd. Het gebruik van onjuiste misleidende meetinformatie voor het ijken van modellen heeft weer tot gevolg dat rekenresultaten de werkelijkheid niet correct weergeven, hetgeen de herkenbaarheid niet ten goede komt ("numerieke verdroging"). Daarnaast geeft X aan dat indien het model als de werkelijkheid wordt gezien en hier iets niet aan klopt, hier ook geen kennis meer aan kan worden ontleend. Doordat we onze kennis vaak wel aan modellen ontleen en modellen vaak gebruiken als bewijs is hiermee het fundament achter onze waterhuishoudkundige kennis verdwenen, hetgeen als een groot probleem kan worden ervaren. X stelde dat sprake is van een schijnwerkelijkheid waarbij een wisselwerking is ontstaan tussen het verkeerd interpreteren van metingen en het gebruik van (statistische) modellen. Hierdoor hebben we in Nederland de laatste 20 à 30 jaar eigenlijk te maken met een wetenschappelijke dwaling.
- *Beleidsmatig* ligt het gevoelig aangezien het verkeerd meten, interpreteren en modelleren van de grondwaterstand verregaande consequenties heeft en dat verschillende beleidsterreinen direct of indirect worden gebaseerd op deze onjuiste misleidende meetgegevens en modellen. Ook uit een Noord-Amerikaans handboek blijkt dat op basis van een onderzoek naar grondwatergegevens van duizenden peilbuizen is geconstateerd dat meer dan 65% van de peilbuizen, die sinds het eind van de jaren zeventig van de vorige eeuw in Noord-Amerika zijn geplaatst, één of meer problemen hebben en derhalve niet correct zijn geplaatst voor de meetdoelstelling. Dit heeft tot gevolg dat voor veel van deze peilbuizen grondwaterstandsgegevens, doorlatendheidsgegevens of waterkwaliteitsgegevens

zijn afgeleid die niet representatief zijn voor het doel waarvoor ze zijn geplaatst. De consequentie hiervan is:

- 1) onjuiste en misleidende grondwaterstands- of stijghoogtekaarten en de hiermee samenhangende stromingsrichting en gradiënten;
- 2) onjuiste en misleidende stroomsnelheidsberekeningen;
- 3) onjuiste en misleidende grondwaterkwaliteitsgegevens.

Een voorbeeld van een direct gevolg voor het beleid is dat de mate van verdroging in termen van een grondwaterstandsaling veelal systematisch wordt overschat. De meer indirecte gevolgen hebben betrekking op het gebruik van modellen waarin de gelaagdheid in de bodem onvoldoende is meegenomen waardoor ondermeer grondwaterstanden, de interactie tussen gebieden en de grondwaterstroming niet juist worden berekend. Dit is weer van invloed op het doorrekenen van maatregelen voor verschillende beleidsterreinen zoals het verdrogingsbeleid, mestbeleid, bestrijdingsmiddelenbeleid en de zoetwatervoorziening. Daarnaast kan worden opgemerkt dat water van belang is als productiefactor in de landbouw. Aangezien de grondwaterstand medebepalend is voor de beschikbaarheid van water voor de plant is een onjuiste inschatting van de grondwaterstand ook van invloed op bijvoorbeeld schadeberekeningen rond grondwateronttrekkingen waardoor individuen kunnen worden benadeeld.

- *Politiek* ligt het ook gevoelig. Er zijn in 2007 (TK1), in 2008 (TK2), in 2011 (TK3) en in 2012 (TK5, TK6, TK7) Kamervragen gesteld over dit onderwerp. In 2008 is op schriftelijke Kamervragen onder meer geantwoord dat op grond van onderzoek niet de conclusie kon worden getrokken dat de omvang van de verdroging wordt overschat. Terwijl in Commissie Y tot de conclusie komt dat indien WOT-rapport 94 niet zou worden gepubliceerd dit tot gevolg zou hebben dat een publiek orgaan onvolledig – en daardoor onjuist – geïnformeerd zou worden en in WOT94 geconcludeerd is dat de mate van verdroging in termen van een grondwaterstandsaling veelal systematisch wordt overschat. Daarnaast wordt ondertussen wel veelvuldig gebruik gemaakt van controversieel verklaarde meetgegevens en daarop gebaseerde modellen. Tevens wordt geantwoord dat er ook een verschil van mening is over mogelijk verkeerde interpretaties van meetgegevens en dat de minister deze discussie in vakkringen met belangstelling zal volgen. Later dat jaar staat in de natuurbalans 2008 het volgende: *Ondanks de onzekerheden bevestigt de nieuwe nulmeting dat de verdroging het lastig maakt om de doelen van het natuurbeleid te bereiken. Zeker 55% tot 70% van de oppervlakte grondwaterafhankelijke natuur in Nederland is te droog. Dit blijkt uit een recent overzicht van metingen van de grondwaterstand in natuurgebieden. Uit deze metingen blijkt ook dat de knelpunten fors zijn: de grondwaterstand ligt gemiddeld 45 tot 60 cm lager dan gewenst voor de beoogde natuurdoeltypen.* Deze resultaten zijn deels gebaseerd op de ter discussie staande metingen en statistische modellen.

Op Wikipedia is ondermeer het volgende over censuur aangegeven: *Censuur is het gebruiken van de macht van de staat, een bepaalde groepering, of van bepaalde individuen, om informatie achter te houden of de expressie aan banden te leggen. Over het algemeen heerst de opvatting, dat censuur voor "criminalisering" zorgt, van bepaalde acties, of van de (al dan niet suggestieve) communicatie van zulke acties. In moderne zin bestaat censuur uit elke poging om informatie, gezichtspunten of methoden van uitdrukking zoals kunst of schuttingtaal te verbannen. Het doel van censuur is om de status quo te handhaven, om de ontwikkeling van een maatschappij, of een afwijkende mening van een individu of een groep mensen, te onderdrukken. Censuur kan worden onderscheiden in preventieve censuur, waarbij niet zonder toestemming vooraf gepubliceerd mag worden, en repressieve censuur, waarbij na publicatie een verbod of andere maatregelen tegen de publicatie worden getroffen.*

Indien binnen een wetenschappelijke organisatie getracht wordt op verzoek van opdrachtgevers te censureren kan in navolging van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) gesproken worden van wetenschap op bestelling. Daarnaast blijkt uit het voorgaande dat het een inperking van de vrijheid van meningsuiting betreft, teneinde de status quo te kunnen handhaven om de ontwikkeling van de maatschappij te onderdrukken, terwijl vrijheid van meningsuiting een absolute voorwaarde voor een democratische samenleving is.

De genoemde preventieve censuur is tot op zekere hoogte in het kader van het ingezette klokkenluiderstraject onderzocht. Het onderzoek van een commissie heeft dan ook tot gevolg gehad dat het desbetreffende rapport (WOT94) werd gepubliceerd. Dit is echter niet de enige beslissing die de directie van de Environmental Sciences Group (ESG) onderdeel van Wageningen UR nam. Naast het uitbrengen van het desbetreffende rapport (WOT94) werd besloten om toestemming te geven voor de publicatie van artikelen waarin een kritisch standpunt werd ingenomen jegens het standpunt zoals gepubliceerd in WOT94, waar vervolgens niet op gereageerd mocht worden (T36, T37). Hierdoor is naast preventieve censuur ook repressieve censuur een belangrijke rol gaan spelen. Dit aspect speelde ook rond het instellen van een werkgroep rond het meten en interpreteren van grondwaterstanden (MIG). Deze repressieve censuur is echter in de onderzoeken die in het kader van het klokkenluiderstraject hebben plaatsgevonden niet onderzocht.

Het voorgaande maakt ook duidelijk dat het instellen van de werkgroep MIG en het ontslag van de melder ook vormen van repressieve censuur zijn. Daarnaast kan worden aangegeven dat de vereniging van universiteiten (VSNU) en de KNAW recentelijk de Code Wetenschapsbeoefening hebben aangescherpt. Deze aanscherping is als volgt verwoord: *Deze code verplicht de wetenschapsbeoefenaar niet alleen tot naleving, maar verplicht hem ook al het mogelijke te doen om de naleving ervan in zijn academische omgeving te bevorderen en te handhaven.* Uit onderzoek van de Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid (CKGO) is gebleken *dat het een belangrijk wetenschappelijk en ook maatschappelijk probleem betreft hetwelk politiek gevoelige implicaties heeft en de nodige zorgvuldigheid van aanpak vereist.* Daarnaast heeft deze commissie aangegeven dat *het gevaar bestaat dat het beleid gestoeld wordt of blijft op verkeerde aannames wat betreft de meetgegevens (T32, T33).* In de gerechtelijke uitspraak betreffende de ontbinding van de arbeidsovereenkomst van X is ondermeer aangegeven dat de overheid onjuist werd geïnformeerd, er een klokkenluidersprocedure nodig was om een wetenschappelijk rapport, dat in het kader van wettelijke dienstverlenende taken gemaakt is, gepubliceerd te krijgen en dat niet gereageerd mocht worden op een artikel (T36, T37). Dit heeft tot gevolg dat juist de eerdergenoemde door de VSNU en KNAW doorgevoerde aanscherping van de Code Wetenschapsbeoefening, waardoor van wetenschappers wordt verwacht dat ze al het mogelijke doen om de naleving van de code in zijn of haar academische omgeving te bevorderen en te handhaven, in de praktijk kan leiden tot ontslag. Daarnaast kan worden opgemerkt dat hiermee ook een signaal binnen een organisatie wordt afgegeven die tot gevolg kan hebben dat het melden van inbreuken op de wetenschappelijke integriteitscode alleen maar minder gemakkelijk zullen worden gedaan, hetgeen in strijd is met eerdergenoemde aanscherping van de Code Wetenschapsbeoefening. Hierdoor reikt de repressieve vorm van censuur verder dan de persoon in kwestie.

Numerieke verdroging heeft gevolgen voor een groot aantal aspecten. De positieve boodschap is dat we weer kunnen gaan meten en modelleren wat agrariërs en terreinbeheerders in het veld ervaren door weer op de juiste wijze te gaan meten en modelleren. Dit komt de herkenbaarheid en daarmee het draagvlak voor maatregelen ten goede. Deze positieve boodschap is echter gezien de gevoeligheden binnen het antiverdrogingsbeleid en de gevoeligheden rond een wetenschappelijke dwaling door beleidsuitvoerders en collega-hydrologen omgedraaid naar een onwelkome boodschap. Dit heeft tot gevolg dat gebruik gemaakt wordt van bekende gebruikelijke doofpotstrategieën

waarbij richtlijnen, gedragcodes en regelingen niet worden nageleefd. Door het niet naleven van richtlijnen en gedragscodes wordt ondermeer een inbreuk gepleegd op (wetenschappelijke) integriteit en worden publieke organen onjuist geïnformeerd.

De gang van zaken rond het afronden van een wetenschappelijk rapport (WOt-rapport 94) dat was toegezegd aan de Tweede Kamer, maar nooit naar de tweede kamer is gestuurd, is hier een kenmerkend voorbeeld van. Het desbetreffende rapport heeft in tegenstelling tot hetgeen gebruikelijk is in plaats van één, drie beoordelingsrondes ondergaan. Nadat het desbetreffende rapport was goedgekeurd door twee hoogleraren is X door Wageningen-UR gesommeerd een conclusie in het rapport aan te passen. In de tussentijd heeft Wageningen-UR, ondanks het feit dat door de minister is geantwoord dat deskundigen nog van mening zouden verschillen over de betrouwbaarheid van grondwaterstandmetingen en hun interpretaties, in opdracht van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) een vervolgonderzoek uitgevoerd dat ondermeer gebaseerd is op deze metingen waarvan de kwaliteit niet bekend is. Dit vervolg onderzoek is beoordeeld door de opdrachtgever zelf en heeft resultaten opgeleverd die voordat deze gerapporteerd waren in een wetenschappelijk rapport (WOt-rapport 89) al in de natuurbalans 2008 zijn opgenomen. De onjuiste informatievoorziening die hiermee heeft plaatsgevonden is het gevolg van de wens vanuit de opdrachtgever die op een bepaalde manier geïnformeerd wilde worden, waardoor we eigenlijk te maken hebben met wetenschap op bestelling. Om wetenschap op bestelling mogelijk te maken is zowel een vragende als een faciliterende partij noodzakelijk. Wetenschap op bestelling zou immers niet kunnen bestaan zonder één van beide. In deze situatie hebben we te maken met een inbreuk op de wetenschappelijke integriteit die tot gevolg heeft dat publieke organen, al dan niet gewenst, onjuist zijn geïnformeerd.

De problematiek rond numerieke verdroging is zo veel mogelijk gebracht vanuit voortschrijdend inzicht. De ontstane discussie heeft echter tot gevolg gehad dat duidelijk is geworden dat de waterdeskundigen zijn gaan afwijken van de kennis rond het correct meten en interpreteren van grondwaterstanden die halverwege de vorige eeuw beschikbaar was. Hierdoor is ook naar voren gekomen dat het gebruik van onjuiste misleidende informatie, indien gebruik was gemaakt van de kennis in de oude literatuur, vermijdbaar was geweest. Uit de handelswijze van de afgelopen jaren kan echter worden geconcludeerd dat naast vermijdbaarheid ook verwijtbaarheid een belangrijke rol is gaan spelen. Dit heeft echter tot gevolg dat bijdraaien alleen maar moeilijker is geworden.

Uiteindelijk trekken zowel landbouw als natuur aan het kortste eind. De natuur is immers niet gebaat bij beleid dat met minder draagvlak minder snel en gemakkelijk kan worden uitgevoerd. De landbouw heeft veelal te maken met een overschatting van bufferzones, te rigoureuze maatregelen en onjuiste schaderegelingen.

De aanleiding voor de klokkenluidersmelding

In 2006 keurde de WOT een onderzoeksproject goed dat X had ingediend. Het betrof een pilotstudie of vooronderzoek in opdracht van het Planbureau voor de Leefomgeving, een overheidsinstantie. De projectgroep zou onderzoek doen naar karteringsmethoden om te kunnen bepalen welke karteringsmethode het meest geschikt is om gebruikmakend van alle beschikbare informatie de ondiepe grondwaterstand zo actueel mogelijk landsdekkend in kaart te kunnen brengen, om uiteindelijk de mate van verdroging in de verdroogde natuurgebieden te kunnen bepalen (T8). De projectgroep trachte hierbij tevens rekening te houden met recente inzichten over de wijze waarop grondwaterstanden worden gemeten met het oog op het in kaart brengen van die grondwaterstanden. Naar aanleiding van deze inzichten zijn er in de loop der tijd door Alterra onderdeel van Wageningen UR verschillende artikelen en nieuwsberichten over het meten, interpreteren en modelleren van

grondwaterstanden in relatie tot ondermeer verdroging gepubliceerd (T2, T6). Naar aanleiding van artikelen over onjuistheden in grondwaterstandsgegevens heeft de WOT, teneinde voorbereid te zijn op een eventueel maatschappelijk debat, een nader standpunt aan de Wageningen UR gevraagd (T1). Wetenschappelijk managers van de Wageningen UR onderschrijven de analyse en de conclusies van X e.a. Tevens schrijven de wetenschappelijk managers: "De bevindingen van X e.a. kunnen grote gevolgen hebben voor beleidsgevoelige onderwerpen als verdroging, wateroverlast, natschade voor de landbouw, uitspoeling van stoffen en effectiviteit van maatregelen in het kader van WB21 en KRW. De beleidsgevoeligheid van de conclusies lijkt de oorzaak te zijn van de commotie rondom de beide artikelen." (T5). Het een en ander bleek ook samen te vallen met het moment dat de Tweede Kamer zich zou uitspreken over het advies van de Taskforce Verdroging (T8) en leidde op 10 april 2007 tot tweedekamervragen (TM1). Naar aanleiding van dit overleg heeft een medewerker van het PBL ("B") die een bijdrage geleverd had aan de voorbereiding van het overleg en het overleg ook bijgewoond had het Management Team van het PBL (toendertijd MNP) ingelicht (T4). In een mail over deze terugkoppeling schrijft B ondermeer *Het overleg kenmerkte zich door een combinatie van een lastig communiceerbaar onderwerp (verdroging), een minister die nog niet goed in haar dossier zit en 4 nieuwe leden van de TK met eveneens beperkte dossierkennis, maar wel met een grote drang tot scoren. De TK wil zich bemoeien met afspraken die in het kader van het ILG tussen Rijk en de provincies zijn gemaakt..... In het overleg werd de publicatie van X e.a. door de TK-leden gekoppeld aan het advies van de Taskforce, waarin eveneens wordt gerefereerd aan peilbuiswaarnemingen. Gevolg was dat men het niet meer snapte. De minister heeft toegezegd de publicatie van Alterra plus een reactie daarop van LNV op korte termijn naar TK (korte termijn is niet nader geduid) te zullen sturen. Het lijkt me logisch dat LNV de koninklijke weg volgt en jullie om een nader standpunt zal vragen. En dat er daarna wellicht nog een discussie onder deskundigen zal plaats vinden voordat er een reactie naar de TK wordt gestuurd. So be prepared!*

Op deze dag (11 april 2007) neem B tevens telefonisch contact op met de oorspronkelijk vierde auteur van WOT 94. Van dit telefoongesprek maakt B een samenvatting van het gesprek (T3). Hieruit komt naar voren dat het telefoongesprek met name betrekking heeft op het door de WOT gevraagde standpunt. In deze samenvatting van het gesprek schrijft B ondermeer: *Wij (MNP c.q. WOT) moeten nog formeel instemmen met het rapport. Bovenstaande nuancerings zal in elk geval zijn doorwerking moeten hebben in het rapport. Als we dan nog op grond van (wetenschappelijke) argumenten van mening zijn dat er een onterechte koppeling tussen een op zich correcte meetmethode en een beleidsveld wordt gelegd, kunnen we in het uiterste geval onze goedkeuring aan het rapport onthouden. Ik verwacht dat we dan wel de poppen aan het dansen hebben. T zal met dit signaal nogmaals een poging doen het standpunt van Alterra in beweging te krijgen.*

Ook in de jaren daarna zijn verschillende malen kamervragen gesteld. De kamervragen resulteerden ondermeer in de toezegging van de toenmalige minister het WOT-rapport 94 naar de Tweede Kamer te zullen sturen. Dit heeft echter nooit plaatsgevonden.

De projectgroep leverde in februari 2007 een concept-rapport (WOTrapport 94) dat in mei 2007 positief werd beoordeeld en vervolgens gezien de beleidsgevoeligheid van de uitkomsten verschillende malen werd beoordeeld. In totaal heeft het rapport 94 drie beoordelingsrondes gehad (zowel op verzoek van PBL (T7) als van de WOT). Terwijl er discussie was over de kwaliteit en bruikbaarheid van meetgegevens werd in 2007 door PBL aan Alterra opdracht gegeven voor een vervolgonderzoek. Alterra stelde een nieuwe projectgroep samen onder leiding van de oorspronkelijk vierde auteur van de pilotstudie (WOT 94). De overige onderzoekers hebben gezien de discussie over de kwaliteit en bruikbaarheid van de meetgegevens niet aan dit onderzoek deelgenomen. Zij waren van mening dat er eerst helderheid dient te zijn over de kwaliteit en bruikbaarheid van de te gebruiken basisgegevens alvorens deze gebruikt kunnen worden in een vervolgonderzoek.

Dit vervolgonderzoek onderging slechts één beoordelingsronde, werd alleen beoordeeld door de opdrachtgever (PBL) en leverde voordat het onderzoek was gepubliceerd getallen die door het PBL zijn opgenomen in de Natuurbalans 2008. Het voorgaande in combinatie met de opdracht om, nadat WOT-rapport 94 in een derde beoordelingsronde was goedgekeurd door twee hoogleraren, conclusies aan te passen maakte het duidelijk dat er hier volgens X sprake was van "wetenschap op bestelling". Terwijl het een rapport betreft (WOT 94) dat reeds in 2007 door de toenmalige minister was toegezegd aan de Tweede Kamer.

Het rapport dat werd opgesteld naar aanleiding van dit (vervolg)onderzoek, werd in december 2008 gepubliceerd (WOT-rapport 89). Het WOT-rapport 94 van X was toen nog steeds niet gepubliceerd, dat werd op dat moment voor de tweede maal beoordeeld. In de loop der jaren zijn verschillende artikelen over numerieke verdroging verschenen. Een persbericht van Alterra onderdeel van Wageningen UR leidde onder andere tot tweedekamervragen (T6, maart 2008). Het **PBL** wilde het rapport 94 echter niet zonder enkele aanpassingen in een conclusie publiceren, ook niet nadat het door twee hoogleraren was goedgekeurd. Het betreft een conclusie die in een veel eerder stadium door het PBL (toentertijd MNP) is aangedragen, hetgeen ondermeer uit het in 2007 door WOT gevraagde standpunt rond verdroging van de WUR blijkt (T5). Na goedkeuring van het rapport 94 in 2009 liet WOT naar aanleiding van een brief van het PBL (T8), echter aan X weten dat een conclusie in zijn rapport nog moest worden aangepast. In navolging hiervan hebben WOT en de wetenschappelijk manager van Wageningen UR X opgedragen de conclusie aan te passen. Mede doordat het rapport in 2007 en 2008 was toegezegd aan de Tweede Kamer weigerde X dat. Hij vond dat een grens was overschreden. Volgens hem wilde zijn werkgever in navolging van het PBL willens en wetens onjuiste informatie naar buiten brengen. Het vormde voor hem aanleiding op 18 november 2009 een melding te doen in het kader van de klokkenluidersregeling. Het ging hem daarbij zoals aangegeven in de melding niet alleen om het schrappen in een conclusie van een wetenschappelijk rapport maar ook om het uitbrengen van de resultaten van een vervolgonderzoek dat uitgaande van WOT 94 en internationale literatuur gedeeltelijk was gebaseerd op onjuiste misleidende informatie (T9). Hij uitte bezwaren tegen de wijze waarop de opdrachtgever (het PBL) trachtte de inhoud van het rapport te beïnvloeden. Voor de motieven hiervoor wordt verwezen naar de brief van het PBL die ten grondslag lag aan de opdracht om een conclusie aan te passen (T8). Het ministerie is van de situatie op de hoogte maar voelt er weinig voor het door de minister aan de Tweede Kamer toegezegde rapport naar de Tweede Kamer te sturen (TM1).

De klokkenluidersprocedure

De voorzitter van de Raad van Bestuur werd bij brief van 7 december 2009 (T9) door de direct leidinggevende van X op de hoogte gesteld van de melding van X in het kader van de klokkenluidersprocedure. In deze brief voorzag de direct leidinggevende van X de melding van een voorstel voor een onderzoek in opdracht van de directie van ESG (T9). Op 16 december stelde de voorzitter van de Raad van Bestuur voor de behandeling van zijn beroep op de klokkenluidersregeling op te schorten tot de rapportage van een commissie bestaande uit twee hoogleraren (commissie Y) was afgerond. Uit de stukken bleek echter dat de directie ESG pas op 22 december 2009 opdracht gaf aan Y om onderzoek te doen naar het verschil van inzicht. Uit een mail van de directiesecretaris blijkt dat de Raad van Bestuur op 12 december 2009 goedkeuring gaf aan het door de directie van ESG in te stellen onderzoek door Y. De veronderstelling dat de Raad van Bestuur haar onderzoek naar de melding in eerste instantie had opgeschort omdat de directie ESG zelf reeds een onderzoek had ingesteld was volgens X niet juist omdat het onderzoek pas was gestart nadat de Raad van Bestuur toestemming had gegeven voor onderzoek. Hiermee was de Raad van Bestuur volgens X afgeweken van hetgeen de klokkenluidersregeling voorschreef. X vroeg zich daarbij af of dit wel past binnen de klokkenluidersregeling.

Onderzoek door commissie Y (op initiatief van ESG)

Op 28 januari 2010 concludeerden Y onder meer dat (T10):

De commissie heeft niet onderzocht of het beroep van X op de klokkenluidersregeling terecht is. Wel is de commissie van mening dat hij terecht betoogt dat een publiek orgaan onvolledig – en daardoor onjuist – geïnformeerd wordt indien zijn rapport niet wordt gepubliceerd. Dit geldt te meer daar het rapport van het vervolgonderzoek inmiddels wel gepubliceerd is. Hieronder wordt verder ingegaan op de deelvragen die aan de commissie gesteld zijn.

- De WOT had niet het recht een wijziging van de conclusies te verlangen, aangezien deze de strekking van de inhoud veranderde ;
- Hoewel de wetenschappelijk manager van CWK X lange tijd heeft gesteund, heeft hij zich in de laatste fase op het standpunt gesteld dat de gevraagde wijzigingen slechts technisch van aard waren. De commissie onderschrijft dit standpunt niet.
- De verlangde wijziging strekt verder dan een technische aanpassing.
- Het Planbureau voor de Leefomgeving heeft op 14 augustus 2008 een brief gestuurd aan de WOT Natuur & Milieu met daarin de zinsnede: "Alhoewel het project conform het projectplan is uitgevoerd kunnen wij niet instemmen met de conclusies". Een dergelijke inmenging is in strijd met de Wageningse gedragscode wetenschapsbeoefening, die stelt dat de opdrachtgever geen enkele invloed heeft op de onderzoeksresultaten.
- In het projectplan was opgenomen dat een collega zou optreden als interne beoordelaar, waarmee het eindproduct kwaliteitsniveau B zou krijgen. De WOT had zijn eigen procedure moeten naleven en het rapport op grond van het positieve advies van de collega en na verwerking van zijn commentaar zonder verdere restricties moeten publiceren.
- Doordat het vooronderzoek van X c.s. niet gepubliceerd is en het vervolgonderzoek wel, wordt de wetenschappelijke discussie over de geldigheid van X zijn conclusies gefrustreerd.
- rapport 94 zo spoedig mogelijk alsnog moest worden gepubliceerd.

Ook werd geconcludeerd dat zowel het vooronderzoek als het vervolgonderzoek correct waren uitgezet. De WOT is als opdrachtgever immers vrij zijn opdrachtnemers te kiezen. Verder vond men dat de organisatie van de beoordelingsprocedure nog verder kon worden verbeterd. Naar aanleiding van de conclusies van het rapport van de commissie Y heeft de directie van ESG besloten WOT 94 te publiceren. Tegelijk met deze beslissing heeft de directie van ESG besloten tegenreacties te publiceren (T36, T37).

X was echter van oordeel dat commissie Y niet de volledige melding had onderzocht. De melding had naast het niet uitbrengen van WOT 94 ook betrekking op het wel uitbrengen en uitvoeren van een vervolgonderzoek (WOT 89), terwijl ondermeer uit de pilotstudie naar voren is gekomen dat we met betrekking tot grondwaterstands-informatie te maken kunnen hebben met onjuiste misleidende gegevens. Zo lang de volledige melding niet in samenhang was onderzocht was zijn melding (in het kader van de klokkenluidersregeling) van kracht (T11). Volgens hem deed het nadien publiceren van het rapport 94 niet aan de onjuiste informatievoorziening af. Commissie Y was immers van mening dat een publiek orgaan onvolledig – en daardoor onjuist – geïnformeerd wordt indien zijn rapport niet wordt gepubliceerd en dat dit te meer geldt daar het rapport van het vervolgonderzoek inmiddels wel gepubliceerd is. Terwijl resultaten uit het vervolgonderzoek (WOT 89) door het PBL reeds voordat WOT 89 was gepubliceerd waren opgenomen in de Natuurbalans 2008. Daarnaast had ESG weliswaar besloten WOT 94 te publiceren maar tegelijkertijd besloten een opiniestuk in een vakblad en een tegenartikel van andersdenkende wetenschappers te publiceren. In deze artikelen werd de inhoud van rapport 94 in twijfel getrokken. X kreeg vervolgens een publicatieverbod (zie hieronder "Werkgroep MIG"). Dat vloeide voort uit zijn 'verplichte' deelname aan de werkgroep MIG (T23, T24). Voor hem restte naar eigen zeggen dus niets anders dan het volgen van het interne klokkenluiderstraject. Relevant hierbij is ook

dat naar aanleiding van tweedekamervragen in april 2008 geantwoord is dat *op grond van het onderzoek niet de conclusie kan worden getrokken dat de omvang van verdroging is overschat (TK2)*. Terwijl Y tot de conclusie kwam dat indien WOT94 niet zou worden gepubliceerd dit tot gevolg zou hebben dat een publiek orgaan onvolledig – en daardoor onjuist – geïnformeerd zou worden. In WOT 94 is geconcludeerd dat de mate van verdroging in termen van een grondwaterstandsaling veelal systematisch wordt overschat, hetgeen niet overeenkomt met het antwoord van de minister.

Ondermeer naar aanleiding van de bevindingen van het onderzoek van de commissie Y besloot de directie van ESG een werkgroep in te stellen met als voornaamste doel om mogelijke systematische meetfouten in de freatische grondwaterstanden te kwantificeren en de relevantie ervan voor beleid en uitvoering te beoordelen en de verhoudingen tussen de aanhangers van de visie van X en die van zijn wetenschappelijke tegenstanders te verbeteren.

Werkgroep MIG (onderzoek Z)

Naar aanleiding van de klokkenluidersmelding werd de werkgroep MIG (Meten en Interpreteren van Grondwaterstanden) half maart 2010 ingesteld. Daarbij werd afgesproken dat geen van de werkgroepleden zonder toestemming van de leiding zelfstandig publicaties naar buiten zou brengen (dit om het onderzoek van de werkgroep en de onderlinge verhoudingen niet verder te belasten). Na twee bijeenkomsten verliet X de werkgroep. Hij was het niet eens met de restricties met betrekking tot de communicatie en publicaties van grondwaterstanden. Volgens X was de werkwijze van de werkgroep er op gericht om de discussie omtrent het onderwerp intern te houden, terwijl de WUR zelf wel eenzijdig een opiniestuk en een tegenreactie van collega's publiceerde en de directie van ESG eerder had toegezegd dat hij hierop zou mogen reageren (T36, T37). Terwijl de Minister in de antwoorden op tweedekamervragen aangegeven de discussie in vakkringen met belangstelling te zullen volgen (TK2). Met name daarom wilde X niet langer deelnemen aan de werkgroep, temeer het opiniestuk het uitgangspunt vormde voor de werkgroep MIG; In eerste instantie weigerde hij dit besluit te heroverwegen en kreeg een officiële waarschuwing. Vervolgens zijn er kernpunten overeengekomen die toetreding tot de werkgroep weer mogelijk maakte, hetgeen heeft plaatsgevonden (T23, T24). X beschuldigde de directie van ESG van censuur (hij wilde publiceren maar dat werd hem geweigerd).

X schreef hierover: "aangezien de werkgroep tot stand is gekomen naar aanleiding van de melding kan hierdoor worden aangegeven dat hiermee ook de melder als gevolg van de melding wordt benadeeld, hetgeen in strijd is met artikel 13 lid 2 van de Klokkenluidersregeling Wageningen UR." (Zie Achtergrond onder 1.) X verzocht de Raad van Bestuur, nadat deze geen gehoor had gegeven aan zijn eerdere verzoek (T11), in april 2010 (T12) zijn eerdere melding op grond van de klokkenluidersregeling op te pakken omdat hij van mening was dat het onderzoek van de commissie Y niet op zijn volledige melding was gericht (T11). Hierop besloot de Raad van Bestuur emeritus hoogleraar Z een onderzoek te laten instellen naar de vraag of X terecht een misstand had gemeld als bedoeld in de klokkenluidersregeling (T13, T14). Z had eerder in het proces een rol gespeeld onder meer als externe reviewer van het rapport van X en als dagvoorzitter van een interne discussiebijeenkomst rond numerieke verdroging.

Voor wat betreft de bezwaren van X ten aanzien van zijn leidinggevende over de werkgroep (T12) was de Raad van Bestuur van mening dat deze bezwaren niet binnen de klokkenluidersregeling konden worden behandeld omdat dit zou gaan over persoonlijke klachten betreffende aangelegenheden in verband met arbeid (art. 2 van de Klokkenluidersregeling). Zie Achtergrond onder 1.

Het onderzoek van Z betrof de volgende onderzoeksvragen (T15):

1. Uit studie door onder andere ondergetekende, maar ook uit internationale gezaghebbende literatuur en publicaties van ondermeer de rechtsvoorganger van Alterra blijkt dat er sprake is van verkeerd interpreteren van meetgegevens, waardoor (statistische) modellen onjuiste en misleidende gegevens opleveren. Ondanks dat dit bekend was, werd door Alterra het resultaat van vervolgonderzoek gepubliceerd, waarin deze beschikbare kennis niet afdoende werd betrokken. Hierdoor is de situatie ontstaan dat tot op heden publieke organen bewust onjuist zijn geïnformeerd.
2. Ook de door de directie van ESG voorgestelde en de te publiceren oplossingsstrategie wordt gekenmerkt door het niet gebruik maken van bestaande kennis zoals in het voorgaande punt wordt beschreven. Hierdoor wordt er bewust informatie achtergehouden en wordt de discussie rond het onderwerp gemanipuleerd en worden publieke organen nog steeds niet goed geïnformeerd. Verder kost de te publiceren onderzoeksopzet onnodig veel tijd waardoor naast de verspilling van geld, de onnodige negatieve maatschappelijke gevolgen onverantwoord lang blijven voortduren.

In mei 2010 rapporteerde Z onder meer (T15):

- X en anderen hebben met ondiepe metingen aangetoond dat grondwaterstandsmetingen in 3m diepe buizen in sommige anisotrope zandgronden een te diepe waterstand aangaven, die leidde tot onjuiste ("te droge") Gt schattingen: uit ondiepe waarnemingen bleek dat de gronden natter waren dan werd geschat.. In deze gevallen was de landbouw dus minder schadelijk voor de natuur dan op basis van de traditionele (diepe) metingen tot dusver was aangenomen. Een politiek geladen uitkomst. Genoemde anisotropie heeft betrekking op een deel van de zandgronden. Hoeveel is niet bekend maar het wordt geschat op meer dan 50% (zie WOT 94). Deze waarnemingen worden door alle hydrologen erkend. Alleen is nog de vraag hoe uitgebreid deze problemen voorkomen en juist op dit punt verschillen de meningen sterk.
- dat de Wageningen UR geen informatie had achtergehouden;
- dat X geen censuur had ondervonden;
- Maar intussen gebeurde iets anders. WOt rapport 89, dat ook betrekking had op grondwaterstanden in natuurgebieden, en dat in feite een vervolgonderzoek was op het onderzoek van X e.a., werd al in december 2008 gepubliceerd en ik ben het eens met de conclusie van de interne ESG onderzoekscommissie Y dat dit een onjuiste beleidsbeslissing is geweest. In rapport 89 zijn grondwaterstandsgegevens gebruikt die door X als onjuist zijn gekarakteriseerd. Hij weigerde dan ook om aan dit rapport mee te werken. Door rapport 89 wel uit te brengen en rapport 94 vooralsnog niet werd sterk de indruk gewekt dat de inhoud van WOt 89 beter aansloot op wat werd gewenst door WOt en PBL, een in wetenschappelijke zin niet acceptabele indruk, die ook in het rapport Y terecht aan de kaak is gesteld;
- dat het snel publiceren van rapport 89 (nog voordat rapport 94 was gepubliceerd) weliswaar de indruk van vooringenomenheid wekte, maar dat van misleiding van publieke organen geen sprake was. Geconcludeerd werd dat het publiek 'hooguit' was blootgesteld geweest aan tegenstrijdige berichtgeving;
- Een tweede probleem in de aanloop naar de publikatie van WOt94 was de brief van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL), de opdrachtgever, van 14 augustus 2008: "alhoewel het project conform het projectplan is uitgevoerd kunnen wij niet instemmen met de conclusies". Opnieuw ben ik het eens met Y dat de opdrachtgever zich niet in deze zin mag bemoeien met de inhoud van een onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek.
- Met deze constatering is echter de vraag in hoeverre "publieke organen juist dan wel onjuist zijn geïnformeerd", niet beantwoord. Geconstateerd moet worden dat de signalen vanuit Alterra en ESG op het punt van het onderhavige dossier in hoge mate verwarrend en tegenstrijdig zijn geweest voor de buitenwereld. Dat bleek ook uit een artikel in het Agrarisch Dagblad van 11 maart 2008, zoals geciteerd door Y in

hun rapport, dat leidde tot kamervragen over implicaties van verkeerd gemeten grondwaterstanden voor het natuurbeleid. Minister Verburg antwoordde op 8 april 2008 o.a. dat: "deskundigen nog van mening verschillen over de betrouwbaarheid van grondwaterstandsmetingen en hun interpretaties". De deskundigen verschillen in april 2010 dus nog steeds van mening en dit mag dienen als voorbeeld van ontoereikend onderzoeksbeleid. Op het punt van het onderzoek naar de dynamiek van de grondwaterstand heeft het de afgelopen jaren op onthutsende wijze ontbroken aan visie en leiderschap, waardoor een onderzoeksstrategie ontbrak en verschillende, tegenstrijdige signalen (waaronder die van X) werden gegeven vanuit Alterra en ESG. Hier is dus naar mijn mening niet primair sprake van het "bewust misleiden van publieke organen" maar van pure bestuurlijke onmacht om het onderzoek te structureren en als eenheid naar buiten te treden, leidend tot algehele verwarring. Ook al hadden ze het gewild, het onderzoeksmanagement was niet bij machte om publieke organen te misleiden. Van een dergelijke intentie is me overigens ook niets gebleken.

- Er is nu dringend behoefte aan een algemene onderzoeksstrategie rond het thema natuur en water dat recht doet aan alle complexiteiten van het systeem, inclusief die welke door X zijn gesignaleerd. De maatschappelijke en wetenschappelijke geloofwaardigheid van Alterra op het punt van het grondwaterdossier staat op het spel en dat is een bijzonder ernstige constatering.
- dat het viel te betreuren dat X zich uit het MIG-onderzoek had terugtrokken.

Hij concludeerde voorts dat "juridisch gezien" de klokkenluidersregeling niet van toepassing was op de melding van X.

Op 8 juni 2010 stuurde de Raad van Bestuur een afschrift van het advies aan X (T16). De Raad van Bestuur concludeerde dat het 'conform de regeling een onderzoek heeft ingesteld en gemotiveerd toepasselijkheid heeft afgewezen'. De Raad van Bestuur liet X weten dat als hij het niet eens was met het standpunt van de Raad van Bestuur hij zich tot de Raad van Toezicht moest wenden. Op 25 juni 2010 stuurt X een brief aan de Raad van Bestuur aangezien de onregelmatigheid niet is weggenomen (T17, T17a). De Raad van Bestuur liet echter weten dat het de klokkenluidersprocedure als afgesloten beschouwde (T18). Omdat X van mening was dat Z een inhoudelijke beoordeling had moeten maken en zich niet alleen op de procedurele gang van zaken had moeten richten, legde hij zijn melding op 14 maart 2011 voor aan de Raad van Toezicht (T19 t/m T22). Hij beklagde zich over de wijze waarop de Raad van Bestuur zijn eerdere klokkenluidersmelding had afgehandeld en over het feit dat het onjuist informeren van de overheid onverminderd doorging. Een nadere uitleg van de melding heeft X als volgt in de brief aan de Raad van Toezicht geschreven: Ondanks dat bekend was dat zoals eerder aangegeven kamervragen rond het onderwerp waren gesteld heeft Wageningen UR getracht, nadat een WOt-rapport (nr. 94) was goedgekeurd door twee hoogleraren, een conclusie aan te passen en te schrappen in dat WOt-rapport (94). Naast het aanpassen van een conclusie heeft Wageningen UR, ondanks het feit dat door de minister is geantwoord dat deskundigen nog van mening zouden verschillen over de betrouwbaarheid van grondwaterstandsmetingen en hun interpretaties, in opdracht van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) een vervolgonderzoek uitgevoerd dat ondermeer gebaseerd is op deze ter discussie staande metingen. Dit vervolg onderzoek heeft resultaten opgeleverd die voordat deze gerapporteerd waren in WOt-rapport89 in de natuurbalans 2008 zijn opgenomen. De onjuiste informatievoorziening die middels WOt-rapport89 en de natuurbalans 2008 heeft plaatsgevonden is echter nog steeds niet weggenomen. Een ander aspect wat hierbij een rol speelt is het feit dat het PBL bepaalde uitkomsten wilde ontvangen, waardoor we te maken kunnen hebben met wetenschap op bestelling. In deze situatie kunnen we te maken hebben met een inbreuk op de wetenschappelijke integriteit die ook tot gevolg heeft dat publieke organen al dan niet gewenst onjuist worden geïnformeerd. Daarom zou ik u willen verzoeken bij deze melding tevens de klachtenregeling wetenschappelijke integriteit te betrekken en uw standpunt tevens in het licht van deze regeling te zien.

De Raad van Toezicht liet weten dat er vanuit wetenschappelijk oogpunt onderzoek was gedaan door de commissie Y, door de directie van Alterra ingesteld, en vervolgens door Z, in opdracht van de Raad van Bestuur en dat de Raad van Toezicht daarom geen aanleiding zag voor het laten verrichten van verder onderzoek naar de inhoudelijke wetenschappelijke inzichten van de melding. Te meer omdat de melding inhoudelijk niet was gewijzigd ten opzichte van de eerdere melding van X bij de Raad van Bestuur. De Raad van Toezicht wenst daarom onderzoek te doen vanuit haar toezichthoudende taak op de organisatie van de Wageningen UR, waarbij het organisatiebelang centraal diende te staan. Daarbij zou het personele belang van X in acht worden genomen.

De Raad van Toezicht van de WUR startte hierop twee onderzoeken die zonder hoor en wederhoor toe te passen hebben plaatsgevonden:

1. een onderzoek ten aanzien van de juridische kant van de melding.
2. een onderzoek ten aanzien van de procedurele en inhoudelijke kant.

De advocaat van de werkgever stuurt op 24 maart 2011 een aangetekende brief (T23, T24) en vervolgens op 8 april 2011 een ontbindingsverzoek naar de kantonrechter. In de aangetekende brief komen ondermeer een publicatieverbod en het verwijt dat X het maatschappelijk belang belangrijker acht dan het bedrijfsbelang prominent naar voren. Voor X is met het aanzeggen van het ontslag duidelijk geworden dat Wageningen UR het scheiden van wegen prefereerde boven het daadwerkelijk oplossen van de problematiek. Dit is dan ook voor X de aanleiding om op 28 april 2011 de melding bij de Raad van Toezicht in te trekken teneinde het externe meldingstraject niet te doorkruisen. (T25 t/m T27). Hij zou een melding doen bij de bevoegde externe klokkenluidersinstantie. Desondanks liet de Raad van Toezicht de melding van 14 maart 2011 onderzoeken. De Raad van Bestuur zag in de melding bij de Raad van Toezicht aanleiding het inmiddels ingediende ontbindingsverzoek op 9 mei 2011 in te trekken (28). Uit de stukken blijkt echter dat de concernjurist van de Raad van Bestuur op 28 maart in naam van de voorzitter van de Raad van Toezicht een brief heeft gestuurd naar de Raad van Bestuur om deze op de hoogte te brengen van de melding (T20). Hieruit blijkt dat de klokkenluidersmelding aan de Raad van Toezicht ten tijde van de indiening van het ontbindingsverzoek reeds bekend behoorde te zijn bij de Raad van Bestuur. Temeer deze brief van 28 maart 2011 is behandeld door dezelfde concernjurist die de Klokkenluidersmelding aan de Raad van Toezicht heeft behandeld.

Ad. 1. Het juridisch rapport ("rapportage Van Doorne") dat in juni 2011 verscheen, bevatte de volgende conclusies:

- a. De klokkenluidersregeling schrijft voor dat de ontvangst van een melding aan de melder moet worden bevestigd, dat direct een onderzoek moet worden ingesteld en dat binnen 8 weken een standpunt moet worden ingenomen. Dit alles is gevolgd, zij het met een termijnoverschrijding van 4 dagen. Vervolgens kwam de vraag aan de orde of de toepassing ook in de geest van de Klokkenluidersregeling was en of dit zorgvuldig was gebeurd;
- b. In de periode tot aan het instellen van de onderzoeken had de Raad van Bestuur de Klokkenluidersregeling volgens de onderzoekers correct toegepast. Er was een ontvangstbevestiging gestuurd en X werd op de hoogte gehouden van de procedure;
- c. De onderzoekers konden niet beoordelen of de Raad van Bestuur zorgvuldig had gehandeld door Z te benoemen, gezien zijn eerdere betrokkenheid bij een review van het WOT rapport 94. De Klokkenluidersregeling stelt op dit punt geen nadere eisen. Er was geen verplichting een (onafhankelijke) deskundige te benoemen om het onderzoek uit te voeren. Op sommige punten was de indruk dat het rapport wat snel tot conclusies kwam en dat Z niet zelf een uitgebreid onderzoek had gedaan en zich vooral baseerde op het rapport van de commissie Y.
- d. De Raad van Bestuur maakte zijn standpunt een aantal dagen te laat bekend aan X. Er had een bericht van vertraging uitgestuurd kunnen worden, maar het achterwege blijven daarvan leidde niet tot een noemenswaardige onzorgvuldigheid. Verder had de Raad van

Bestuur aangegeven dat de klokkenluidersregeling niet van toepassing werd geacht. Dit was juridisch niet juist, aldus de onderzoekers. De regeling was - gelet op het onderwerp van de melding - van toepassing en de Raad van Bestuur had op basis van de uitkomsten van het door hem gevraagde onderzoek door Z het standpunt ingenomen dat er geen sprake was van onregelmatigheden.

Op verzoek van de Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid heeft X een reactie op de rapportage van Van Doorne geschreven. In deze reactie staan de volgende conclusies:

Op basis van het voorgaande kan worden aangegeven dat in tegenstelling tot hetgeen Van Doorne aangeeft de Raad van Bestuur van Wageningen UR niet direct een onderzoek heeft ingesteld en derhalve de termijnoverschrijding van 4 dagen in werkelijkheid veel groter is.

In de periode tot aan het instellen van het onderzoek heeft de voorzitter van de Raad van Bestuur goedkeuring gegeven aan een onderzoek in opdracht van de Directie van ESG. Dit onderzoek van de commissie Y is pas na goedkeuring van de voorzitter van de Raad van Bestuur van start gegaan. Hierdoor komt de vraag naar voren of het niet eigenlijk een door de Raad van Bestuur gedelegeerd onderzoek betreft dat diensgevolge onder de werkingssfeer van de klokkenluidersregeling behoorde te vallen.

De Raad van Bestuur heeft de melding niet direct opgepakt nadat de melder had aangegeven de melding weer in werking te stellen. Ook na nadere motivering op verzoek van de Raad van Bestuur wordt het meldingstraject niet hervat. Voor het oppakken van de melding blijkt een brief noodzakelijk die ruim twee maanden later wordt verstuurd.

Op basis van de bovenstaande punten kan worden aangegeven dat de mening van Van Doorne dat de klokkenluidersregeling tot aan het instellen van het onderzoek correct is opgepakt niet plausibel is.

Van Doorne geeft verder aan niet goed te kunnen beoordelen of de Raad van Bestuur voldoende zorgvuldig heeft gehandeld door Z te benoemen. De conclusie dat het onderzoek beperkt is en op sommige punten wat snel tot conclusies wordt gekomen wordt onderschreven. Ook de conclusie dat de regeling gelet het onderwerp van de melding wel van toepassing is wordt onderschreven.

Het standpunt dat er geen sprake was van onregelmatigheden is door Van Doorne niet onderzocht. Dit heeft tot gevolg dat met dit onderzoek de eigenlijke melding wederom niet is onderzocht.

Ad. 2. De conclusies van het inhoudelijk rapport ("rapportage Brughuys") waren:

- a. de organisatie had de vanaf eind 2009 geconstateerde noodzakelijke verbeteringen opgepakt. Dit betrof zowel de aspecten uit de rapportage Y, de rapportage Z als de brief van de voorzitter van de Raad van Bestuur aan X d.d. 8 juni 2010. Dit betrof ook de monitoring hierop door de Raad van Bestuur;
- b. Door betrokken leidinggevenden, vooral vanuit de leiding van Centrum Water en Kwaliteit en Centrum Bodem en door de HRM functionaris werd in deze periode veel tijd en energie in het proces gestopt, zowel wat betreft het verbeteren van de onderlinge verhoudingen, het verbeteren van de kwaliteitssysteem op de hier relevante elementen en het verder komen met het onderzoek op het betreffende terrein;
- c. Wel werd duidelijk dat in de jaren daarvoor, ondanks alle inzet en goede bedoelingen van betrokken leidinggevenden de organisatie op beschreven facetten niet goed functioneerde en dat daardoor relationele schade ontstond binnen het betrokken team wetenschappers;
- d. Vanuit het onderzoek ontstond het beeld dat niet beweerd kon worden dat door de melding in het kader van de klokkenluidersregeling X werd benadeeld gedurende het proces dat zich in 2010 en begin 2011 heeft afgespeeld. Integendeel, de organisatie had naar het oordeel van de onderzoeker, alle mogelijke inspanningen gedaan om hem weer mee op het spoor van de organisatie te krijgen.

Op verzoek van de Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid heeft X een reactie op de rapportage Brughuys geschreven. In deze reactie is ondermeer het volgende aangegeven:

Middels een brief van 28 april 2011 heeft X aan de Raad van Toezicht kenbaar gemaakt dat het dossier dat de Raad van Toezicht beschikbaar had wellicht niet volledig was. Daarnaast kan worden aangegeven dat er in het kader van het onderzoek van Brughuys geen hoor en wederhoor heeft plaatsgevonden. Hierdoor komt de vraag naar voren of de beschreven feiten en omstandigheden volledig en juist zijn. Op basis van het overzicht van de geraadpleegde documenten kan worden aangegeven dat een groot aantal relevante documenten niet zijn geraadpleegd. Daarnaast kan worden aangegeven dat het opmerkelijk is dat de geïnterviewde medewerkers van Wageningen UR allen een leidinggevende positie hebben.

De Raad van Toezicht liet bij brief van 14 juni 2011 gemotiveerd aan X weten dat er naar zijn mening geen sprake was geweest van onregelmatigheden in de betekenis van de Klokkenluidersregeling WUR (T30).

Op verzoek van de Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid heeft X een reactie op het standpunt van de Raad van Toezicht geschreven (T31). In deze reactie is ondermeer het volgende aangegeven:

Op 14 juni 2011 heeft de Raad van Toezicht een standpunt inzake melding klokkenluidersregeling toegezonden. Het betreft een melding van een onregelmatigheid die teneinde een externe melding niet te doorkruisen was ingetrokken. Alhoewel over het eventuele intrekken van een melding in de klokkenluidersregeling niets is opgenomen is de Raad van Toezicht van mening dat een melding van een onregelmatigheid niet kan worden ingetrokken door andere omstandigheden dan dat de onregelmatigheid zich niet langer zou voordoen. Met deze insteek heeft de Raad van Toezicht getracht het doorzetten van het onderzoek en het formuleren van een standpunt te legitimeren. De Raad van Toezicht heeft hiermee echter gemeend tot een standpunt te kunnen komen zonder het volledige dossier er bij te betrekken en zonder hoor en wederhoor toe te passen.

De (externe) Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid (de Commissie).

Op 12 mei 2011 had X een vermoeden van onregelmatigheid omtrent een (dreiging van) bewust onjuist informeren van publieke organen en/of een (dreigende) verspilling van overheidsmiddelen bij de commissie gedaan (T29). Wageningen UR heeft zich met haar "klokkenluidersregelingen Wageningen UR" aangesloten bij de Klokkenluidersregeling van de VNG.

De conclusie en advies van de Commissie kwamen uit in september 2011. De commissie kwam tot de volgende conclusies (T32):

- a. de melder had juridisch en procedureel op juiste wijze een beroep gedaan op de Klokkenluidersregeling Wageningen UR;
- b. de Raad van Bestuur en de Raad van Toezicht hadden de melding zorgvuldig onderzocht, behoudens termijnoverschrijding;
- c. Er was aanvankelijk sprake van een onregelmatigheid door niet publiceren van Wot 94 en het wel publiceren van Wot 89. De volgorde van publiceren werd niet juist bevonden in navolging van het rapport van Z. Daarbij werd op zijn minst de indruk gewekt van een zekere vooringenomenheid. Na publicatie van rapport Wot 94 en verschillende publicaties van X, o.a. in het tijdschrift H20, waren opdrachtgever en publieke organen op de hoogte van het verschil in wetenschappelijke inzichten in meetmethodes. Hier zijn zelfs kamervragen over gesteld, zodat gesteld kan worden dat de minister en de Tweede Kamer op de hoogte zijn van de verschillen van inzicht in de wijze van meten. Derhalve is er volgens de Commissie geen sprake meer van het onjuist informeren van publieke organen, noch van een dreiging

van het bewust achterhouden, vernietigen of manipuleren van deze feiten. de melder vroeg daarom terecht aandacht voor dreiging van onregelmatigheden en werd hierin in het gelijk gesteld door het rapport Y en de conclusies van Z.

d. Het instellen van de werkgroep MIG, waarmee ook X oorspronkelijk heeft ingestemd, is onder voorwaarden geen onredelijke oplossing, om dreiging van onjuiste informatie en bewust achterhouden van informatie weg te nemen. Als voorwaarden geldt wel dat ieder een gelijke mogelijkheid houdt tot inbreng (bv. van literatuur) en gelijke mogelijkheid heeft tot publiceren binnen afgesproken regels. Immers de Commissie vindt belangrijk dat op gelijke wijze door iedereen gepubliceerd kan worden, zodat voor de buitenwereld merkbaar is dat de discussie nog gaande is en dat nog niet beslist is.

De instelling van de werkgroep MIG werd daarom door de commissie als een redelijk adequate reactie van de Raad van Bestuur beschouwd. Dit onder voorwaarden dat de publicatiemogelijkheden van de leden van de werkgroep gelijk waren;

e. Van een mogelijke misstand of onregelmatigheid over verspillen van overheidsgeld kan volgens de

Commissie sprake zijn als de werkgroep niet voortvarend te werk gaat en niet op korte termijn met

een standpunt naar buiten komt. Anders bestaat het gevaar dat het beleid gestoeld wordt of blijft op

verkeerde aannames wat betreft de meetgegevens. Daarom acht de commissie het van belang dat de werkgroep snel tot een eindstandpunt kwam.

f. Een direct verband tussen de melding en het indienen van een ontslagaanvraag heeft de Commissie niet kunnen vaststellen, maar de schijn is aanvankelijk wel gewekt.

Het advies van de Commissie aan de Raad van Bestuur luidde dan ook:

a. de melder in zijn melding ontvankelijk te verklaren;

b. de melding ongegrond te verklaren nu uiteindelijk niet gebleken is van nu bestaande onregelmatigheden;

c. te waarborgen dat de interne discussie over meetmethoden voortvarend en breed werd gevoerd en op korte termijn met een standpunt werd afgerond;

d. te waarborgen dat de melder gelijke toegang had te mogen publiceren als de overige deelnemers van de werkgroep MIG;

e. te waarborgen dat melder op geen enkele wijze in zijn positie werd benadeeld ten gevolge van zijn melding;

f. met melder het gesprek aan te gaan om een uiterste poging te doen hem bij de discussie te blijven betrekken aangezien hij een belangrijk wetenschappelijk en ook maatschappelijk probleem heeft aangekaart hetwelk politiek gevoelige implicaties heeft en de nodige zorgvuldigheid van aanpak vereist.

X heeft zijn bevindingen naar aanleiding van het advies van de Commissie op schrift gesteld (T33). In zijn bevindingen schrijft X ondermeer de volgende reacties:

Door te concluderen dat de Raad van Bestuur en de Raad van Toezicht de melding zorgvuldig hebben onderzocht stemt de Commissie ondermeer in met het feit dat de Raad van Toezicht haar onderzoek heeft voortgezet terwijl de melding was ingetrokken en geeft de Commissie goedkeuring aan het feit dat de onderzoeken in opdracht van de Raad van Toezicht zijn uitgevoerd zonder hoor en wederhoor toe te passen.

De Commissie geeft aan dat er aanvankelijk sprake was van een onregelmatigheid door niet publiceren van Wot 94 en het wel publiceren van Wot 89. Hiermee geeft de Commissie aan dat met het alleen uitbrengen van Wot 89 sprake was van onjuiste informatievoorziening. Wat de Commissie niet aangeeft is dat de onjuiste onderzoeksresultaten in Wot 89 in de Natuurbalans 2008 zijn terechtgekomen.

De Commissie is van mening dat gesteld kan worden dat de minister en de Tweede Kamer op de hoogte zijn van de verschillen van inzicht in de wijze van meten. Derhalve is er volgens de Commissie geen sprake meer van het onjuist informeren van publieke organen, noch van een dreiging van het bewust achterhouden, vernietigen of manipuleren van deze feiten. Met deze conclusie wordt aangegeven dat het juist is om te spreken over een verschil van inzicht binnen de exacte wetenschap. De minister en de tweede kamer kunnen welliswaar op de hoogte zijn van de verschillen van inzicht, maar het is de vraag of, gezien de conclusie van Z en de internationale literatuur, het juist is dat er een verschil van inzicht is. Daarnaast is het de vraag of het, indien er op juiste gronden een verschil van inzicht in de wijze van meten en modelleren zou zijn, gerechtvaardigd is om door te gaan met het gebruik van controversiële meetgegevens en modellen om daarop beleid en schaderegelingen te baseren. Met deze conclusie geeft de Commissie aan dat de verantwoording voor het gebruik van de ter discussie staande gegevens en modellen en de eventuele nadelige gevolgen hiervan voor de maatschappij als geheel en individuen in het bijzonder, kan worden neergelegd bij de de minister en de Tweede Kamer. Zij zijn immers op de hoogte van een al dan niet terechte discussie rond de kwaliteit en de hiermee samenhangende gebruikswaarde van meetgegevens en modellen. Dit is dan ook de reden voor X geweest om een brief naar de tweedekamerleden van de vaste kamercommissies van EL&I en I&M te sturen (TK4).

Het is opmerkelijk dat de Commissie concludeert dat de werkgroep MIG onder voorwaarden geen onredelijke oplossing is om dreiging van onjuiste informatie en bewust achterhouden van informatie weg te nemen. In de voorgaande conclusie heeft de Commissie namelijk geconcludeerd dat er volgens de Commissie geen sprake meer is van het onjuist informeren van publieke organen, noch van een dreiging van het bewust achterhouden, vernietigen of manipuleren van deze feiten. Het vervolgens concluderen dat de werkgroep MIG geen onredelijke oplossing is om een dreiging van onjuiste informatie en bewust achterhouden van informatie weg te nemen is hiermee in tegenspraak, tenzij de Commissie eigenlijk van mening is dat de onjuiste informatievoorziening in werkelijkheid nog niet is opgelost.

Naar de mening van X is het terecht dat de Commissie aangeeft dat er van een mogelijke misstand of onregelmatigheid over verspilling van overheidsgeld sprake kan zijn indien de werkgroep MIG niet voortvarend te werk gaat en niet op korte termijn met een standpunt naar buiten komt, omdat anders het gevaar bestaat dat het beleid gestoeld wordt of blijft op verkeerde aannames wat betreft de meetgegevens.

Tenslotte stelde X dat de commissie in tegenstelling tot de aankondiging, niet het (indirecte) verband tussen de melding en het indienen van de ontslagaanvraag onderzocht, maar alleen uitspraken had gedaan over een direct verband met de tweede melding aan de Raad van Toezicht. Verder schreef X ondermeer het volgende: "...het feit dat er tussen Wageningen UR en de melder een onoverbrugbaar verschil van inzicht bestaat ten aanzien van de wijze waarop door Wageningen UR met wetenschappelijke onderzoeksgegevens wordt omgegaan. De melder is van mening dat Wageningen UR de gedragscode Wetenschapsbeoefening, waarin is gewaarborgd dat wetenschapsbeoefenaars hun werk verrichten in academische vrijheid en onafhankelijkheid, volstrekt negeert en daarmee willens en wetens publieke organen onjuist informeert. Aangezien melder hier niet langer medeverantwoordelijk voor kan zijn kan de melder hier niet langer deel van uitmaken."

Met betrekking tot het advies van de commissie om de melding ongegrond te verklaren, schreef X onder meer dat dit wel enige nuancering behoeft omdat de commissie er namelijk voor had gekozen een dreigende grove schending van regelgeving of beleidsregels niet nader te onderzoeken. Daarnaast is, gezien het feit dat de commissie concludeert dat de werkgroep als een redelijk adequate reactie kan worden beschouwd om dreiging van onjuiste informatie en bewust achterhouden van informatie weg te nemen, de Commissie niet overtuigend in het advies om de melding ongegrond te verklaren. De Commissie heeft met deze conclusie immers aangegeven dat er nog steeds sprake is van dreiging van

onjuiste informatie en bewust achterhouden van informatie. De genoemde aspecten hebben tot gevolg dat het advies de melding ongegrond te verklaren niet plausibel is.

Het is opmerkelijk dat de Commissie Wageningen UR adviseert om op korte termijn met een standpunt te komen. Wageningen UR heeft namelijk verschillende keren een standpunt rond het meten, modelleren en interpreteren van grondwaterstandsgegevens ingenomen. In april 2007 heeft Wageningen UR een elektronisch nieuwsbericht gemaakt (T2). In juli 2007 heeft Wageningen UR op verzoek van WOT een standpunt ingenomen (T5). In maart 2008 heeft Wageningen UR een persbericht verzonden (T6). In juni 2010 publiceert Wageningen UR een opiniestuk in het vakblad H2O. Dit laatste opiniestuk blijkt echter niet overeen te komen met de eerder gepubliceerde standpunten.

Tenslotte stelde X dat de commissie - door de WUR te adviseren met hem in gesprek te gaan om een uiterste poging te doen hem bij de discussie te blijven betrekken aangezien hij een belangrijk wetenschappelijke en ook maatschappelijk probleem heeft aangekaart hetwelk politiek gevoelige implicaties heeft - trachtte hem medeverantwoordelijk te maken. Hij schreef: "Ook de commissie is immers van mening dat er van een mogelijke misstand of onregelmatigheid over verspilling van overheidsgeld sprake kan zijn als de werkgroep niet voortvarend te werk gaat omdat anders het gevaar bestaat dat het beleid gestoeld wordt of blijft op verkeerde aannames wat betreft de meetgegevens. Daarnaast heeft Wageningen UR door het indienen van een verzoekschrift tot ontbinding van de arbeidsovereenkomst te kennen gegeven dat Wageningen UR het plaatsen van de melder buiten de organisatie prefereert boven het intern oplossen van de problematiek. Aangezien het intrekken van het ontbindingsverzoek, naar eigen zeggen, louter en alleen is ingegeven om de schijn van een verband tussen het ontbindingsverzoek en de melding te vermijden wordt aan de keuze van Wageningen UR om de melder buiten de organisatie te plaatsen, en derhalve een interne oplossing onmogelijk te maken, niets afgedaan." De voorzitter van de Raad van Bestuur liet X bij brief van 12 oktober 2011 (T34) onder meer weten dat de Raad van Bestuur de adviezen 1 en 2 van de commissie zou overnemen (wat betekende dat hij ontvankelijk was in zijn beroep op de klokkenluidersregeling maar dat zijn melding ongegrond was nu niet was gebleken van onregelmatigheden in de zin van art 1 lid 1 sub d Klokkenluidersregeling Wageningen UR). (Zie Achtergrond onder 1.) Met betrekking tot het standpunt van de commissie dat de directie ESG op korte termijn een heldere strategie zou moeten formuleren ten aanzien van de beschreven problematiek, werd door de Raad van Bestuur onderschreven. Het proces bleef men 'monitoren'. Verder schreef de voorzitter van de Raad van Bestuur dat de commissie had geconcludeerd dat er geen verband bestond tussen de melding en het ontbindingsverzoek; X werd dan ook niet benadeeld ten gevolge van zijn melding. Het ontbindingsverzoek betrof de houding van X en zijn gedrag jegens collega's en werkgever, aldus de voorzitter. Het advies om met X in gesprek te gaan, hield de Raad van Bestuur in beraad.

Verzoekschrift Nationale ombudsman

Op 7 oktober 2011 schreef een klokkenluider ("X") een e-mailbericht (T35) aan de Nationale ombudsman waarin hij hem onder meer een aantal vragen over de klokkenluidersregeling Wageningen UR voorlegde. Naar aanleiding van deze e-mail vond er op 24 oktober 2011 een intakegesprek op het bureau van de Nationale ombudsman plaats waarin X zijn melding mondeling toelichtte.

Uitnodiging hoorzitting

Naar aanleiding van onder meer hetgeen in het intakegesprek aan de orde was geweest, besloot de Nationale ombudsman in het kader van een (verkennend) onderzoek een hoorzitting te organiseren. Bij brief van 23 november 2011 nodigde hij de Wageningen UR, de Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid en X uit een hoorzitting op het Bureau van de Nationale ombudsman bij te wonen. Daarbij vroeg de Nationale ombudsman

de Wageningen UR prudent met de arbeidsrechtelijke positie van X om te gaan. Naar aanleiding van deze uitnodiging meldde de Wageningen UR op 25 november 2011 de bevoegdheid van de Nationale ombudsman in deze zaak te betwisten.

Op 29 november 2011 verzocht de werkgever van X de kantonrechter de arbeidsovereenkomst te ontbinden. Bij het verzoek werd onder meer de brief van 23 november 2011 van de Nationale ombudsman waarin een onderzoek werd aangekondigd, als bijlage meegezonden. De arbeidsovereenkomst werd met ingang van 1 maart 2012 ontbonden waarbij aan X een vergoeding werd toegekend (T36, T37). Vervolgens stuurt de Wageningen UR een brief aan de Nationale ombudsman waarin staat dat uit de gerechtelijke uitspraak zou blijken dat volgens de rechter geen sprake zou zijn van een ontslagwens wegens klokluiden. De Wageningen UR blijkt niet bereid deze stellingname nader te motiveren (T38 t/m T43).

Bevoegdheid Nationale ombudsman

Volgens de Wageningen UR was de Nationale ombudsman niet bevoegd de klacht van X in behandeling te nemen omdat deze niet de handelswijze van een bestuursorgaan betrof. Immers, X was in dienst bij de Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO) waarvan in rechte was vastgesteld dat dit geen bestuursorgaan is in de zin van artikel 1:1 Awb (zie Achtergrond onder 3.). Wageningen UR liet dan ook weten in principe niet bereid te zijn naar een hoorzitting te komen. De Nationale ombudsman stelde zich wel bevoegd te achten omdat er naar zijn oordeel sprake is van het uitvoeren van een publiekrechtelijke taak door DLO (zie Achtergrond onder 4.). Na enige discussie over en weer liet de Wageningen UR op 31 januari 2012 weten ("onder protest hiertoe gehouden te zijn") bereid te zijn medewerking te verlenen aan het onderzoek en aanwezig te zullen zijn bij de hoorzitting.

De hoorzitting van 16 februari 2012

Op 16 februari 2012 vond op het Bureau van de Nationale ombudsman een hoorzitting plaats. De hoorzitting was bedoeld als eerste verkenning van de zaak. Hierbij waren de werkgever van X, secretaris van de Raad van Bestuur en Raad van Toezicht van de Wageningen UR, de raadsman van de werkgever, De Commissie Gemeentelijke Overheid, X en twee vertrouwenspersonen aanwezig. Van de hoorzitting werd een verslag gemaakt, wat vervolgens in concept naar de betrokkenen werd gezonden. Het vastgestelde geanonimiseerde verslag is integraal opgenomen in Achtergrond onder 5.

Kamervragen

Op 10 april 2007 worden Tijdens een algemeen overleg van de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit vragen over dit onderwerp gesteld en zegt de Minister toe WOT 94 naar de kamer te zullen sturen (TK1). Naar aanleiding van dit overleg stuurt een medewerker "B" van het PBL (toendertijd MNP) aan X het volgende e-mailbericht (T4):

Gisteren was er Algemeen overleg tussen de minister van LNV Verburg en de vaste kamercommissie van LNV over het advies van de taskforce verdroging. Onderstaand ter kennisname een terugmelding van mijn kant aan het MT-MNP.

Verdroging; algemeen overleg TK met minister van LNV Op 10 april vond een AO plaats van de Vaste kamercie voor LNV met de minister van LNV; aanleiding was het advies van de Taskforce Verdroging en de reactie daarop van LNV aan de TK. B heeft een bijdrage geleverd aan de voorbereiding van het overleg en het overleg ook bijgewoond. Het overleg kenmerkte zich door een combinatie van een lastig communiceerbaar onderwerp (verdroging), een minister die nog niet goed in haar dossier zit en 4 nieuwe leden van de TK met eveneens beperkte dossierkennis, maar wel met een grote drang tot scoren. De TK wil zich bemoeien met afspraken die in het kader van het ILG tussen Rijk en de provincies zijn

gemaakt. De discussie ging dan ook vooral over details (aantal gebieden op de zg TOP-lijst, relatie met oude 40% doelstelling, wel/geen aankoop nodig, interne buffering van de effecten in natuurgebieden) en over beschikbaar budget versus ambitie (vooral haalbaar en betaalbaar). Ook werd er gewezen op een recente publicatie van Alterra (X et al.), waarin gesteld wordt dat verdroging wordt overschat. De minister heeft toegezegd de publicatie aan de TK te zullen toezenden, vergezeld van een toelichting waarom de bevindingen van Alterra ten onrechte binnen de beleidscontext van verdroging worden geplaatst. De betreffende publicatie is al langer onderwerp van discussie tussen MNP en Alterra.

In het overleg werd jouw publicatie door de TK-leden gekoppeld aan het advies van de Taskforce, waarin eveneens wordt gerefereerd aan peilbuiswaarnemingen. Gevolg was dat men het niet meer snapte. De minister heeft toegezegd de publicatie van Alterra plus een reactie daarop van LNV op korte termijn naar TK (korte termijn is niet nader geduid) te zullen sturen. Het lijkt me logisch dat LNV de koninklijke weg volgt en jullie om een nader standpunt zal vragen. En dat er daarna wellicht nog een discussie onder deskundigen zal plaats vinden voordat er een reactie naar de TK wordt gestuurd. So be prepared!

Mede daarom zou ik graag zien, dat we e.e.a. onderling af stemmen om te voorkomen, dat er 2 (1 van Alterra en 1 van MNP) verschillende zienswijzen gaan ontstaan, die we later op een of andere manier weer aan elkaar moeten praten. Daarom stuur ik je bijgaand een ruwe versie van de opmerkingen en discussiepunten van Collega bij jouw artikel 'Verdroging veelal systematisch onderschat' met het verzoek daar op te reageren. Zonodig kunnen we er a.s. dinsdag over praten.

Op dezelfde dag (11 april 2007) neem B tevens telefonisch contact op met de oorspronkelijk vierde auteur van WOT 94 ("T"). Van dit telefoongesprek maakt B een samenvatting van het gesprek (T3). Hieruit komt naar voren dat het telefoongesprek met name betrekking heeft op het door de WOT gevraagde standpunt. In deze samenvatting van het gesprek schrijft B ondermeer: *Wij (MNP c.q. WOT) moet nog formeel instemmen met het rapport. Bovenstaande nuancering zal in elk geval zijn doorwerking moeten hebben in het rapport. Als we dan nog op grond van (wetenschappelijke) argumenten van mening zijn dat er een onterechte koppeling tussen een op zich correcte meetmethode en een beleidsveld wordt gelegd, kunnen we in het uiterste geval onze goedkeuring aan het rapport onthouden. Ik verwacht dat we dan wel de poppen aan het dansen hebben. T zal met dit signaal nogmaals een poging doen het standpunt van Alterra in beweging te krijgen.*

Op 18 maart 2008 werden er naar aanleiding van een persbericht van Alterra en een hiervan afgeleid nieuwsbericht in Agrarisch Dagblad schriftelijke kamervragen over het onderwerp gesteld (TK2). Op 4 juli 2011 worden naar aanleiding van een artikel met de titel 'Valse voorspelling van verdroging in een numeriek model' Kamervragen rond het onderwerp gesteld (TK3). Vervolgens zijn in 2012 meerdere malen kamervragen gesteld (TK4 t/m/TK7).

II. Onderzoek door de Nationale ombudsman

Mede naar aanleiding van hetgeen tijdens de hoorzitting aan de orde was gekomen besloot de Nationale ombudsman in mei 2012 het onderzoek toe te spitsen op twee concrete punten, te weten:

1. In hoeverre kan worden gesproken van, zoals X stelt, een onregelmatigheid omtrent een dreigende grove schending van regelgeving of beleidsregels door Wageningen UR en/of het PBL en daarbij meer in het bijzonder: is er sprake van 'wetenschap op bestelling' zoals door X aangegeven;
2. Is de Wageningen UR behoorlijk omgegaan met de melding op grond van de klokkenluidersregeling?

Bij brief van 31 mei 2012 legde de substituut-ombudsman zowel de Wageningen UR als het Planbureau voor de Leefomgeving de twee hiervoor vermelde specifieke punten als algemene onderzoeksvragen voor. Ook werden beide instanties verzocht een aantal aanvullende vragen te beantwoorden. Aangegeven werd dat de inhoudelijke melding mogelijk onderzocht zou worden⁵:

⁵ Hiervan werd later afgezien omdat in het in juli 2012 uitgebrachte Alterra-rapport 'Meten en interpreteren van grondwaterstanden' Analyse van methodieken en nauwkeurigheid, werd geconstateerd dat tot nu toe niet op een objectieve wijze kon worden vastgesteld "of veranderingen in de grondwaterstandsdiepte in natuurgebieden met grondwaterafhankelijke natuur systematisch onjuist worden geschat". Er werd een vervolgonderzoek voorgesteld waarmee een wetenschappelijk gefundeerd, objectief antwoord moet kunnen worden gegeven op de vraag of grondwaterstanden zijn gedaald in gebieden met grondwaterafhankelijke natuur (Alterra-rapport 2345).. De Nationale ombudsman zag hierin geen rol voor zichzelf weggelegd.

Op 8 oktober 2012 heeft de Nationale ombudsman X een reactie op het Alterra-rapport "Meten en interpreteren van grondwaterstanden, analyse van methodieken en nauwkeurigheid", Alterra-rapport 2345, gevraagd. Dit rapport is als bijlage bij de beantwoording op de Kamervragen gevoegd (TK7). In de door de Nationale ombudsman gevraagde reactie heeft X het volgende aangegeven: Het betreft een wetenschappelijk rapport, waarvan verwacht mag worden dat deze tot stand is gekomen conform de geldende wetenschappelijke gedragscodes en richtlijnen en gebaseerd is op onderbouwde wetenschappelijke feiten en hiervan afgeleide wetenschappelijke kennis die op de juiste wijze tot stand zijn gekomen. Aangezien het onderzoek van de Nationale ombudsman zich toespitst op een onregelmatigheid omtrent een dreigende grove schending van regelgeving of beleidsregels wordt hoofdzakelijk vanuit dit oogpunt nader gekeken naar Alterra-rapport 2345. Vooralsnog worden een aantal discrepanties in de beschikbare stukken aangegeven:

- Alterra-rapport 2345 is, terwijl dit niet expliciet door de Tweede Kamer is gevraagd, als bijlage naar de Tweede Kamer gestuurd. WOT-rapport 94 is voor het eerst in 2007 toegezegd aan de Tweede Kamer maar blijkt nooit naar de tweede kamer te zijn gestuurd.
- De conclusie Alterra-rapport 2345: 'Tot nu toe is dus niet op een objectieve wijze vastgesteld of veranderingen in de grondwaterstandsdiepte in natuurgebieden met grondwaterafhankelijke natuur systematisch onjuist worden geschat.' Komt overeen met de wens van de opdrachtgever (PBL) die dit meerdere malen middels brieven kenbaar heeft gemaakt (T7, T8).
- Na circa 2,5 jaar heeft de werkgroep MIG haar onderzoeksrapport gepubliceerd. Er blijkt echter een discrepantie tussen de conclusies in het onderzoeksrapport en het standpunt dat Wageningen UR indertijd (2007) naar aanleiding van vragen van WOT Natuur & Milieu hebben ingenomen (T5).
- Verschillende bewindspersonen hebben naar aanleiding van kamervragen geantwoord dat verdroging voornamelijk wordt gebaseerd op de achteruitgang van vegetatie terwijl in Alterra-rapport 2345 conclusies met betrekking tot verdroging worden getrokken op basis van grondwaterstandsmetingen (TK2, TK3, TK5, TK6, TK7).
- In het voorwoord van Alterra-rapport 2345 is aangegeven dat een deel van het werk gefinancierd is vanuit kennisbasis 'Duurzame ontwikkeling van de groenblauwe ruimte'. Het betreft financiering die afkomstig is van het ministerie van EL&I. In de beschikking van de kantonrechter is aangegeven dat de werkgroep, aangeduid als MIG, wordt gefinancierd door de WUR (T36, T37).
- Uit de beantwoording van staatssecretaris Bleker op 20 februari 2012 van een vraag van de vaste commissie voor Economische Zaken, Landbouw en Innovatie blijkt dat er een wetenschappelijke discussie is over een internationaal handboek (TK6). In Alterra-rapport 2345 is niet verwezen naar dit internationale handboek terwijl Alterra-rapport 2345 wel als bijlage bij de beantwoording op Kamervragen later dat jaar is gevoegd (TK7).

- In Alterra-rapport 2345 wordt vervolgonderzoek voorgesteld waarmee een wetenschappelijk gefundeerd, objectief antwoord moet kunnen worden gegeven op de vraag of grondwaterstanden zijn gedaald in gebieden met grondwaterafhankelijke natuur. Aangezien bij de totstandkoming van verdroging als erkend beleidsthema gebruik is gemaakt van grondwaterstandsinformatie komt op basis van Alterra-rapport 2345 de vraag naar voren of verdroging als beleidsthema wel op de juiste wetenschappelijk gefundeerde, objectieve werkwijze tot stand is gekomen en of de getallen in de Natuurbalans 2008 op de juiste wetenschappelijk gefundeerde, objectieve werkwijze tot stand zijn gekomen en of deze correct zijn.

- De titel van Alterra-rapport 2345 is: Meten en interpreteren van grondwaterstanden; Analyse van methodieken en nauwkeurigheid. Aangezien gemeten grondwaterstanden de basis vormen voor veel modellen, beleidsterreinen, hydrologische maatregelen en schadeberekeningen mag verwacht worden dat hier nader op wordt ingegaan (TK3). De commissie klokkenluiders gemeentelijke overheid heeft aangegeven dat van een mogelijke misstand of onregelmatigheid over verspilling van overheidsgeld sprake kan zijn als de werkgroep niet voortvarend te werk gaat en niet op korte termijn met een standpunt naar buiten komt. Anders bestaat het gevaar dat het beleid gestoeld wordt of blijft op verkeerde aannames wat betreft de meetgegevens (T32, T33). In het standpunt van de Wageningen UR (2007) Staat ondermeer het volgende: De bevindingen van X e.a. kunnen grote gevolgen hebben voor beleidsgevoelige onderwerpen als verdroging, wateroverlast, natschade voor de landbouw, uitspoeling van stoffen en effectiviteit van maatregelen in het kader van WB21 en KRW. De beleidsgevoeligheid van de conclusies lijkt de oorzaak te zijn van de commotie rondom de beide artikelen (T5). Hieruit blijkt dat de Wageningen UR zich er van bewust is dat de problematiek rond het meten, interpreteren en modelleren van de grondwaterstand verstrekende gevolgen kan hebben. Het is dan ook opmerkelijk dat niet op andere beleidsterreinen wordt ingegaan en het is de vraag of het gerechtvaardigd is dat in Alterra-rapport 2345 eigenlijk alleen wordt ingegaan op het beleidsterrein verdroging.

- In 2010 heeft de Wageningen UR in het vakblad H2O een opiniestuk gepubliceerd. Hierop mocht van de Wageningen UR niet worden gereageerd, hetgeen ook uit de gerechtelijke uitspraak betreffende de ontbinding van de arbeidsovereenkomst van X blijkt (T36, T37). Indien dit opiniestuk wordt vergeleken met Alterra-rapport 2345 blijkt dat er opvallend veel overeenkomsten zijn en komt de vraag naar voren of met Alterra-rapport 2345 eigenlijk wel stappen vooruit zijn gezet. Een opmerkelijk verschil tussen beide publicaties is dat de in het opiniestuk aangekondigde veldmetingen niet hebben plaatsgevonden, waardoor Alterra-rapport 2345 niet op aanvullende meetinformatie is gebaseerd. Uit het voorgaande komt uitgaande van hetgeen de Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid heeft aangegeven: Van een mogelijke misstand of onregelmatigheid over verspilling van overheidsgeld kan volgens de Commissie sprake zijn als de werkgroep niet voortvarend te werk gaat en niet op korte termijn met een standpunt naar buiten komt. Anders bestaat het gevaar dat het beleid gestoeld wordt of blijft op verkeerde aannames wat betreft de meetgegevens (T32)., en het standpunt van de wetenschappelijk managers van de Wageningen UR uit 2007 (T5), wederom de vraag naar voren of het gerechtvaardigd is geweest een werkgroep circa 2 ½ jaar aan Alterra-rapport 2345 te laten werken. Daarnaast dient te worden opgemerkt dat in afwachting van de afronding van Alterra-rapport 2345 de Wageningen UR de communicatie rond het onderwerp heeft beperkt.

- In Alterra-rapport 2345 is niet verwezen naar de meest relevante literatuur. Het betreft ondermeer literatuur die afkomstig is van een werkgroeplid die in het verleden op basis van grondwaterstandsmetingen een artikel heeft geschreven met de titel '100 jaar verdroging in kaart' en het handboek waar volgens de staatssecretaris discussie over is (TK6). Daarnaast kan worden opgemerkt dat in het rapport vaak wordt verwezen naar recentere literatuur terwijl bepaalde aspecten al beschreven staan in literatuur die ongeveer halverwege de vorige eeuw al is gepubliceerd. Het aspect rond hydrostatisch evenwicht is hier een kenmerkend voorbeeld van. In het Alterra-rapport 2345 wordt (bij figuur 3.5) verwezen naar

literatuur uit 2002, terwijl in WOT-rapport 94 (bij figuur 3.3) verwezen wordt naar literatuur uit 1940.

- In Alterra-rapport 2345 staat ondermeer het volgende: De ruimtelijke en temporele representatie van de grondwaterstand of grondwaterstandskarakteristiek in een gebied staat of valt met de juistheid van de gebruikte basisinformatie, dus de gemeten grondwaterstand. Het is dan ook opmerkelijk dat enerzijds het tijdsaspect bij het meten van de grondwaterstand onderbelicht blijft in Alterra-rapport 2345 en anderzijds de temporele en ruimtelijke representatie van grondwaterkarakteristieken aan de hand van onderzoeken die niet gecontroleerd zijn op de juistheid van de gebruikte basisinformatie/waarnemingen wordt beschreven. Hierbij kan tevens worden opgemerkt dat men in Alterra-rapport 2345 tot de conclusie komt dat we niet precies weten wat we meten en niet weten hoe fouten doorwerken in het eindresultaat. Het is dan ook opmerkelijk dat deze bevindingen in navolging van de wens van het PBL wel worden doorvertaald naar de conclusie dat niet kan worden vastgesteld dat veranderingen in de grondwaterstandsdiepte in natuurgebieden met grondwaterafhankelijke natuur systematisch onjuist wordt geschat, en niet in navolging van de internationale literatuur de conclusie wordt getrokken dat we te maken hebben met onjuiste misleidende basisinformatie waardoor verdroging in termen van een grondwaterstandsdaling niet op een objectieve wijze is vastgesteld.

- De onderzoeksopzet kan in hoge mate bepalend zijn voor conclusies. In de verklaring van wetenschappelijke onafhankelijkheid (notitie KNAW: Wetenschap op bestelling) is opgenomen dat de opzet van het onderzoek niet wordt toegespitst in de richting van eventueel door de opdrachtgever gewenste uitkomsten. Door in Alterra-rapport 2345 geen gebruik te maken van ruimtelijke en temporele aspecten van het meten van de grondwaterstand en de doorvertaling naar grondwaterstandskarakteristieken in de definitie van systematische fout is de mogelijkheid gecreëerd om tot de conclusie te komen dat grondwaterstandsdiepten systematisch onjuist worden geschat. Deze conclusie komt overeen met de wens die het PBL meerdere malen te kennen heeft gegeven (T7, T8).

- Alterra-rapport 2345 heeft een sterke statistische insteek waardoor een aantal aspecten onderbelicht blijven, hetgeen van invloed is op conclusies. Uit het voorgaande blijkt echter ook dat Alterra-rapport 2345 relevant is voor de onderzoeksvraag van de Nationale ombudsman aangezien naar aanleiding van Alterra-rapport 2345 wederom meerdere aspecten rond de schending van wetenschappelijke gedragscodes en richtlijnen met betrekking tot wetenschappelijke integriteit naar voren komen. Dit soort aspecten spelen ook rond het publiceren van WOT-rapport 89 en 94 een belangrijke rol. Daarnaast kan worden vastgesteld dat vanuit de Wageningen UR wetenschappelijke rapporten worden gepubliceerd die tegengestelde conclusies bevatten.

Ten behoeve van de leesbaarheid van het rapport wordt vanaf dit punt een onderscheid gemaakt tussen de algemene onderzoeksvragen, kortweg aangeduid als:

II A Wetenschap op bestelling

II B De klokkenluidersmelding

II A. Wetenschap op bestelling

Reactie PBL

Het PBL reageerde bij brief van 27 juni 2012 op de brief van de substituut-ombudsman. PBL gaf eerst een algemene reactie en uitleg over de wijze waarop de pilot en het vervolgproject werden gestart. Het stelde onder meer dat verdroging een van de vele onderwerpen is waarover door DLO voor het PBL in het kader van de WOT de laatste jaren onderzoek werd verricht. PBL stelde voorts dat verdroging eind jaren '80 sterker dan voorheen als probleem werd gezien vanuit een gevoel dat er 'iets mis was met de natte natuur' en dat hier toen een grootschalig onderzoek naar is ingesteld. Geconstateerd werd dat de grondwaterstanden in Nederland vanaf de jaren '50 structureel zijn gedaald. Volgens het PBL hebben

grondwaterstandmetingen hooguit indicatief en in een incidenteel geval een bijdrage geleverd aan de toekenning van de status 'verdroogd' en mede daardoor is, aldus het PBL, de mate van verdroging nooit afdoende gekwantificeerd kunnen worden. Het PBL stelde dat het grondwatertekort wel een maat is voor hoe sterk mogelijke maatregelen moeten zijn om de verdroging effectief te kunnen bestrijden. In 2005 werd DLO dan ook verzocht te onderzoeken of er op basis van metingen en statistieken een beeld kon worden geschetst van de actuele grondwatersituatie in natuurgebieden om deze te kunnen vergelijken met de gewenste grondwatersituatie. Dit pilotproject, waarvan X projectleider was, leverde in 2006 een vergelijking tussen een aantal karteringsmethoden op, op basis waarvan aanbevelingen werden gedaan welke methode het meest geschikt is om grondwaterstandsveranderingen vast te stellen en hoe daar verder mee kan worden omgegaan. De concepten van het rapport van X (dat was gebaseerd op onderzoek uit 2006) bevatten de conclusie dat de verdroging van natuurgebieden veelal werd overschat. Hiertegen had PBL, naar eigen zeggen, zwaarwegende bezwaren omdat deze conclusie niet werd onderbouwd in het rapport. Volgens PBL kon uit de studie van X geen conclusie worden afgeleid over de mate van verdroging.

Het PBL meldde voorts:

"Omdat de conclusie onveranderd bleef in de verschillende concepten die het PBL sinds 2006 had ontvangen van het rapport, heeft in augustus 2008 het hoofd WOT N&M medegedeeld dat het aan hem was om te besluiten over de wijze van publicatie (verwezen werd naar een brief van 14 augustus 2008; N.o., zie Achtergrond onder 4.). Het PBL heeft zo acceptatie en goedkeuring aan het projectresultaat onthouden, omdat de beleidsinterpretatie niet onderbouwd was. Tevens heeft PBL aangegeven dat dit een zo spoedig mogelijke publicatie van het rapport niet meer in de weg mocht staan. Wanneer de auteurs het commentaar van het PBL niet over zouden nemen, dan kon het rapport gepubliceerd worden zonder vermelding dat het PBL opdrachtgever was geweest. Deze formele interventie leidde echter niet tot spoedige publicatie van het rapport. In de zomer van 2009 is op verzoek van de WOT N&M wederom een concept beoordeeld door het PBL en bleek de gewraakte formulering van de conclusie niet aangepast te zijn (...). Uiteindelijk is het rapport verschenen in januari 2010, als WOT rapport 94, zonder vermelding van het PBL als opdrachtgever. De conclusie bleek toen in de gepubliceerde versie genuanceerd te zijn tot "De mate van verdroging in termen van een grondwaterstanddaling wordt veelal systematisch overschat".

Terwijl de publicatie van het rapport van (X; N.o) vertraging opliep vanwege onenigheid over de conclusies, zijn de WOT N&M en het PBL, na afronding van de pilot in 2006, met de vervolgstudie gestart, zoals ook was gepland. Bij beleidsmakers bestond behoefte aan informatie over grondwaterstanden in natuurgebieden en het PBL zag het als zijn plicht om ondanks de aanwezigheid van onzekerheid de best beschikbare informatie te leveren, met vermelding van het feit dat er nog onzekerheden waren omtrent de vaststelling van de mate van verdroging."

Daarbij gaf PBL weer hoe de pilot en het vervolgproject waren verlopen. In de samenwerkingsovereenkomst tussen PBL en DLO en de daarbij behorende werkafspraken (zie Achtergrond onder 6. en onder 7.) was opgenomen dat PBL onder meer over de goedkeuring en acceptatie van een projectresultaat zou besluiten. Het rapport van X werd niet door PBL geaccepteerd omdat hierin beleidsrelevante conclusies werden getrokken die volgens PBL niet onderzocht en onderbouwd waren. Dit werd volgens PBL ook bevestigd door de tweede review en de reactie op een door X tussentijds gepubliceerd wetenschappelijk artikel. In afwijking van de afspraken stelde PBL, naar eigen zeggen, de eis dat in het WOT-rapport de vermelding van het PBL als opdrachtgever zou worden weggelaten. Het PBL betoogde dat op deze wijze de mogelijkheid werd geboden dat de WOT N&M het rapport naar buiten bracht.

In reactie op de algemene en aanvullende onderzoeksvragen van de substituutombudsman liet het PBL voorts weten dat het tijdens de begeleidingsfase van het onderzoek een wetenschappelijke discussie met X gevoerd had. En ondanks de ernstige bezwaren tegen een conclusie in het rapport bood PBL naar eigen zeggen in augustus 2008 ruimte voor publicatie van het ongewijzigde rapport. Ook informeel werd volgens PBL aangedrongen op afronding en publicatie; nadere besluitvorming hieromtrent door DLO werd verder afgewacht. Het PBL stelde de regelgeving of beleidsregels niet te hebben geschonden en meende dat van 'wetenschap op bestelling' geen sprake kon zijn.

Op de vraag op welke wijze in het kader van WOT 94 het onderzoeksvoorstel werd gehonoreerd, antwoordde het PBL onder meer:

"Het project "Pilot Actuele Grondwatersituatie VHR en EHS" was een van de onderzoeken die in 2006 door het PBL zijn uitgezet bij de WOT N&M. In de WOTkaderbrief van 2005 werd aandacht gevraagd voor een aantal onderzoeksvragen op het gebied van verdroging, ofwel de achteruitgang van natuur door verandering in de grondwatersituatie. Dit om informatie op te kunnen leveren voor o.a. de Natuurbalans. Eén van de vragen richtte zich op het vergroten van kennis over de fysieke mate van verdroging in Nederlandse natuurgebieden. De precieze omvang van het probleem kon niet goed in beeld gebracht worden omdat nationale monitoring ontbrak. Door het ontbreken van meetnetten was evaluatie van de voortgang van beleid ten opzichte van gestelde beleidsdoelen niet mogelijk. Idee was om te onderzoeken in hoeverre bestaande metingen over de actuele grondwaterstand gebruikt zou kunnen worden om te bepalen in hoeverre de actuele grondwaterstand afwijkt van de gewenste grondwaterstand in natuurgebieden, gelet op de natuurdoelen. In het pilotproject werd beoogd een eerste stap te zetten door te kijken hoe de actuele grondwatersituatie in natuurgebieden in beeld gebracht kon worden.

(X; N.o.) werd door de WOT N&M voorgesteld als projectleider. Na gesprekken met de contactpersoon van het PBL, heeft (X; N.o.) de vraagstelling uitgewerkt in een projectvoorstel. In februari 2006 is het projectplan (...) goedgekeurd."

In antwoord op de vraag op welke wijze de uitvoering van het onderzoek werd begeleid liet het PBL de Nationale ombudsman onder meer weten dat na de goedkeuring van het projectplan een aantal malen de voortgang in het onderzoek werd besproken. De meeste begeleiding had plaatsgevonden in de fase van de rapportage, aldus PBL. Over de formulering van beleidsmatig relevante conclusies werd volgens PBL veelvuldig gediscussieerd, met name omdat in het rapport de term "verdroging" hierin op een andere wijze werd gebruikt dan in het beleid. In het projectplan was aangegeven wie het rapport zou reviewen. Later werd mede naar aanleiding van inhoudelijke opmerkingen van het PBL op het concept-rapport, alsmede naar aanleiding van de discussie over een tussentijds uitgebracht webbericht, voorgesteld het rapport ook aan een tweede reviewer voor te leggen, zo schreef het PBL in zijn reactie. De eerste reviewer rapporteerde in mei 2007. De tweede reviewer in oktober 2007. Vervolgens zou zijn voorgesteld om samen met X te bekijken in hoeverre de opmerkingen uit de beide reviews in het rapport verwerkt waren. In december van dat jaar was het commentaar van de reviewers verwerkt. Twee nieuwe (externe) reviewers zouden nog een laatste wetenschappelijke toets doen en in mei 2009 werd het eindconcept van het rapport opgeleverd. Het PBL was echter van mening dat de essentie van het commentaar van PBL niet verwerkt was.

Het PBL stelde voorts dat het vervolgonderzoek dat in 2007 startte ('WOT 89') van begin af aan begeleid werd door een brede externe klankbordgroep. Het projectresultaat werd vervolgens - conform de WOT-procedure - door het PBL gereviewd, zo liet het PBL de Nationale ombudsman weten. Hierbij hadden ook leden van de klankbordgroep op de resultaten en rapportage gereageerd.

De vraag van de substituut-ombudsman waarom gestart werd met een vervolgonderzoek (WOT 89) ondanks dat de resultaten van WOT 94 (nog) niet waren gepubliceerd beantwoordde het PBL als volgt:

"Voor het PBL was het van belang de onderzoeksvragen uit de WOT-kaderbrief 2006 beantwoord te krijgen en daarmee input te kunnen leveren voor de beantwoording van beleidsvragen uit de kaderbrief van het ministerie aan het PBL. Volgens de procedure van de WOT N&M (...) zou in begin 2007 gestart moeten worden met onderzoek dat hiervoor nodig was. Om tijdverlies te voorkomen en onderzoeksgelden optimaal aan te wenden, is op aandringen van de WOT N&M, gestreefd om voor 1 juli 2007 een projectplan voor het vervolg goedgekeurd te krijgen."

In reactie op de vraag waarom WOT 94 drie en WOT 89 één reviewronde had gehad, schreef het PBL dat normaliter één reviewronde voldoende is voor een WOT-rapport. In het licht van de discussie die was ontstaan over het concept-rapport van X is besloten om een tweede, en later zelfs een derde reviewronde in te lassen.

"Waar voor WOT 94 aan het eind van het project aan reviewers is gevraagd om commentaar te leveren, is er voor WOT 89 bovendien behalve een eindreview ook van het begin af aan een klankbordgroep geweest."

Aldus het PBL.

De laatste vraag "op welke wijze is gewaarborgd dat de uitkomsten van een onderzoek worden gepubliceerd?" beantwoordde het PBL door te stellen dat het PBL gebruik had gemaakt van zijn recht - conform de samenwerkingsafspraken met WOT N&M - om het rapport niet goed te keuren zolang één van de conclusies niet werd bijgesteld. Het PBL had naar eigen zeggen ruimte geboden voor publicatie van het rapport maar dan zonder vermelding dat het PBL de opdrachtgever was. In januari 2012 is het rapport gepubliceerd zonder vermelding van PBL als opdrachtgever en met een nuancering van de gewraakte conclusie ten aanzien van verdroging.

Reactie van X op beantwoording vragen door PBL

X werd in de gelegenheid gesteld te reageren op hetgeen PBL naar voren had gebracht. In zijn e-mailbericht van 24 augustus 2012 aan de substituut-ombudsman vroeg X zich onder meer af of het uitgeven van het rapport WOT 94 - zonder vermelding van PBL als opdrachtgever - strookte met de wetenschappelijke richtlijnen en codes, zoals ondermeer in het KNAW-rapport 'Wetenschap op bestelling' aan de orde komt. Dit gold eveneens voor de stelling van PBL dat het de mogelijkheid had het resultaat niet te accepteren en kon eisen dat het rapport niet als WOT-publicatie werd gepubliceerd.

Rond het onderwerp verdroging geeft X ondermeer het volgende aan. Vanaf 1990 is verdroging een erkend thema binnen het milieubeleid. Om de omvang van het probleem in kaart te brengen is eind jaren 80 ondermeer gebruik gemaakt van hydrologische informatie. Het hydrologische deel van het verdrogingsonderzoek is gericht geweest op de veranderingen in grondwaterstanden en -stijghoogten. Hierbij is gebruik gemaakt van peilbuisinformatie en is ondermeer de volgende constatering gedaan (T5, [REDACTED] et al., 1989): "Het is opvallend dat de daling van de stijghoogte van de diepere filters in het watervoerend pakket vaak groter is dan de daling van de ondiepe grondwaterstand. Dit is een aanwijzing voor regionaal voorkomende verdroging, waarbij het watervoerend pakket een belangrijke rol vervult bij de regionale doorwerking van stijghoogtedalingen."

Uit het voorgaande kan worden geconcludeerd dat bij de totstandkoming van verdroging als erkend beleidsthema gebruik is gemaakt van grondwaterstandsinformatie afkomstig van peilbuizen. Daarnaast kan worden aangegeven dat reeds voordat verdroging erkend was als

beleidsthema geconstateerd is dat de daling van diepere filters in het watervoerend pakket vaak groter is dan de daling van de ondiepe grondwaterstand.

Een advies van de Commissie Integraal Waterbeheer (CIW) heeft er ondermeer toe geleid, dat LNV medio 2005 een bestuurlijke taskforce verdroging heeft ingesteld met als doel werkbare oplossingen te zoeken om de verdroging aan te pakken. Deze taskforce komt ondermeer tot de volgende conclusie: "Het ontbreekt aan een goed en objectief systeem van meten en weten. Dit belemmert het ontstaan van een duidelijk beeld van aard en omvang van de verdroging en de voortgang van het herstel. Dit draagt bij aan het ontbreken van een 'sense of urgency' en het ontbreken van draagvlak voor maatregelen."

Op 10 april 2007 vindt er in de Tweede Kamer een algemeen overleg plaats (TK1). Naar aanleiding van dit overleg stuurt een medewerker "B" van het PBL (toendertijd MNP) aan X een emailbericht (T4).

Eerder die dag heeft medewerker G van het PBL telefonisch contact met de oorspronkelijk 4^e auteur van WOT 94 ("T"). Van dit telefoongesprek stuurt B een samenvatting waarin een poging wordt gedaan het standpunt van Alterra in beweging te krijgen (T3). Het betreft het standpunt dat op 29 maart 2007 door WOT aan de Wageningen UR is gevraagd en op 3 juli is toegezonden (T5).

In dit standpunt is ondermeer het volgende aangegeven:

1. *Er is geen inhoudelijke discussie over de fysische mechanismen die de geconstateerde verschillen in de gemeten grondwaterstanden kunnen veroorzaken. Met de op dit moment beschikbare gegevens leidt dat, in een eerste analyse, tot de conclusies van X e.a.*

2. *..... Het is dan ook niet vreemd om de met verschillende methoden geconstateerde dalingen in grondwaterstanden te koppelen aan verdroging. De titel van de bijdrage in H2O/21 "Verdroging veelal systematisch overschat" is door MNP (thans PBL) aangedragen. Het woord "systematisch" heeft betrekking op een fout die daar waar die optreedt ertoe leidt dat de verdroging wordt overschat. Het woord veelal is een nuancering hierop als gevolg van de voorkomende ruimtelijke verschillen.*

3. *De bevindingen van X e.a. kunnen grote consequenties voor de inzetbaarheid van modellen en bestanden hebben bij de uitvoering van de WO-taken. Bij vraag 1 en 2 is al aangegeven dat er sprake is van grote ruimtelijke variabiliteit en dat betere onderbouwing nodig is. Kwantificeren van de consequenties voor de door MNP (thans PBL) ingezette modellen en bestanden vraagt eveneens nader onderzoek.*

De bevindingen van X e.a. kunnen grote gevolgen hebben voor beleidsgevoelige onderwerpen als verdroging, wateroverlast, natschade voor de landbouw, uitspoeling van stoffen en effectiviteit van maatregelen in het kader van WB21 en KRW. De beleidsgevoeligheid van de conclusies lijkt de oorzaak te zijn van de commotie rondom de beide artikelen. Om die reden hebben de auteurs juist gepleit voor aanvullend onderzoek om hun resultaten en conclusies te verbeteren en gevolgen voor beleid beter te kunnen inschatten. De eerstvolgende stap daarin is het nauwkeuriger kwantificeren van de grootte en van de ruimtelijke verbreiding van verschillen tussen grondwaterstanden gemeten in diepe peilbuizen en andere soorten van grondwaterstandsgegevens.

Op 23 mei 2007 schrijft de teamleider van X aan WOT: "Gegeven deze review en de eerdere reactie van T vraag ik me af of het nodig is nog een extra review te laten uitvoeren. De onderbouwing van dit rapport staat niet ter discussie. Naar mijn idee kan dit rapport dan ook op korte termijn worden afgerond en uitgebracht zodat het uitgangspunt voor de vervolgstudie helder is, de offerte kan worden uitgewerkt en het project op tijd kan starten."

Samenvattend komt het er op neer dat met het verschijnen van de Natuurbalans 2008 en WOT rapport 89 de conclusie, dat de verdroging in termen van een grondwaterstandsaling veelal systematisch wordt overschat, onderschreven is. Uit WOT rapport 89 wordt immers nogmaals duidelijk dat het gebruik van verschillende gegevensbronnen een fors verschil in de mate van verdroging laten zien. Daarnaast wordt nogmaals duidelijk dat deze verschillen systematisch zijn. Indien naar de getallen wordt gekeken blijkt dat de bestuurlijke verdroging voor alleen de grondwaterafhankelijke natuur beduidend hoger uitkomt dan de historische verdroging voor zowel landbouw als natuur, hetgeen niet plausibel is.

In de beantwoording van de vragen door PBL is aangegeven dat er bij beleidsmakers de behoefte bestond aan informatie over grondwaterstanden in natuurgebieden en dat het PBL het ondanks de onzekerheden als zijn plicht zag de best beschikbare informatie te leveren. De discussie ging echter juist over de kwaliteit en bruikbaarheid van de meetgegevens, zoals ook blijkt uit het antwoord op tweedekamervragen (TK2). Zolang over de kwaliteit en bruikbaarheid van deze basisgegevens geen helderheid bestaat is conform de internationale literatuur nog steeds de kans aanwezig dat gebruik wordt gemaakt van onjuiste misleidende gegevens.

Uit de beantwoording van de vragen door PBL bleek volgens X dat het PBL als opdrachtgever een reviewrapport had ontvangen. Hij vroeg zich af of dit gebruikelijk is en of dit voldoet aan de gangbare wetenschappelijke standaarden en richtlijnen. X merkte op dat slechts het reviewrapport van de tweede reviewronde werd aangehaald en meegezonden en dat het leek dat PBL selectief was in het verstrekken van informatie aan de Nationale ombudsman. X schreef hierover het volgende: "Daarnaast kan worden opgemerkt dat alleen het reviewrapport van de tweede reviewronde wordt aangehaald en meegestuurd. Aangezien het PBL alleen het reviewrapport van de tweede review aanhaalt lijkt het er op dat het PBL selectief is in het verstrekken van informatie. Indien het PBL niet de beschikking heeft over de andere reviewrapporten komt de vraag naar voren waarom het PBL wel de beschikking heeft over het reviewrapport van het KIWA en niet de beschikking heeft over de andere reviewrapporten?" X schreef voorts dat het PBL in zijn reactie had verwezen naar een samenwerkingsovereenkomst. Volgens X was deze overeenkomst eind 2007 in werking getreden en dit kwam niet overeen met de looptijd van het project. X stelde dan ook de vraag of er een samenwerkingsovereenkomst van kracht was ten tijde van het project en welke gevolgen de samenwerkingsovereenkomst had voor de overeenkomst en het statuut wettelijke dienstverlenende taken.

Op de door PBL meegezonden brief van 14 augustus 2008 (T7, Achtergrond onder 8.) reageerde X met betrekking tot het aantal aangegeven opties voor het afronden van een rapport dat de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW) in 2005 een rapport had uitgebracht met de titel "Wetenschap op bestelling". Hierin werd ingegaan op de omgang tussen wetenschappelijke onderzoekers en hun opdrachtgever. Volgens X werd in dit rapport onder meer voorgesteld dat onderzoekers en opdrachtgevers zich committeren aan een "Verklaring van wetenschappelijke onafhankelijkheid". Deze verklaring bevat aldus X de volgende tekst:

"In het contract wordt de wijze van publiceren overeengekomen. Publicatie in een wetenschappelijk tijdschrift vindt plaats in overleg met de opdrachtgever. De onderzoeker heeft echter het laatste woord over inhoud, auteurs, vorm en plaats van de wetenschappelijke publicatie."

X stelde daarom dat op basis van het bovenstaande geconcludeerd kan worden dat de eerste aangegeven optie in de brief van 14 augustus 2008, te weten dat het rapport alsnog moest worden aangepast op basis van het gegeven commentaar, niet mogelijk was omdat het PBL een conclusie in het rapport wilde wijzigen. Dit gold echter ook voor de tweede in de

brief opgenomen optie, namelijk het niet vermelden van de opdrachtgever. In de hiervoor vermelde verklaring is hierover aldus X het volgende opgenomen:

"Externe financiers van uitgevoerde opdrachten en/of andere sponsors worden met name genoemd in publicaties en bij andere vormen van openbaarmaking."

X stelde ook dat de derde optie, namelijk het rapport wordt niet gepubliceerd wellicht de enige optie die mogelijk was, alhoewel ook hierover in de 'Verklaring van wetenschappelijke onafhankelijkheid' iets is opgenomen: Wetenschappelijke onderzoekresultaten worden gepubliceerd ongeacht of ze gunstig of ongunstig zijn voor de opdrachtgever.

X schreef voorts dat uit de beantwoording van de vragen van het PBL bleek dat het PBL het niet eens was met de conclusies en deze aangepast wilde hebben, ook na goedkeuring van het rapport door twee hoogleraren in de derde reviewronde, hetgeen blijkt uit de memo van 28 juli 2009 (T8). De commissie Y had - aldus X - over een dergelijke inmenging van een opdrachtgever reeds eerder aangegeven dat dit in strijd was met de Wageningse gedragscode wetenschapsbeoefening (T10). X schreef daarom: Met ander woorden een dergelijke herhaalde inmenging is een klassiek voorbeeld van wetenschap op bestelling.

X stelde dat het PBL in de beantwoording van de vragen wederom expliciet aangaf dat in het rapport de essentie van het commentaar van PBL niet verwerkt was. X merkte hierover op dat het wel een rapport betrof dat inmiddels in een derde reviewronde door twee hoogleraren was goedgekeurd. Volgens X leek het PBL hiermee aan te geven dat het voor het PBL alleen van belang was dat het eigen commentaar werd verwerkt in de rapportage en dat de wetenschappelijke kwaliteit hieraan kennelijk ondergeschikt was. X vroeg zich tevens af of het zelf reviewen van rapporten door de opdrachtgever overeenkwam met de wetenschappelijke richtlijnen en standaarden. Tenslotte merkte X op dat PBL kennelijk het recht had om goedkeuring en acceptatie van een rapport te onthouden zolang de formulering en conclusies niet voldeden aan de wens van het PBL als opdrachtgever. Hij vroeg zich af of dit in overeenstemming was met de wetenschappelijke richtlijnen en codes zoals ondermeer door de KNAW gepubliceerde notitie met de titel 'Wetenschap op bestelling'.

Reactie Wageningen UR

In reactie op de brief van de substituut-ombudsman van 31 mei 2012, liet de Wageningen UR het volgende weten op de vraag in hoeverre er gesproken kon worden van een onregelmatigheid omtrent een dreigende grove schending van regelgeving of beleidsregels door Wageningen UR en/of het PBL en daarbij meer in het bijzonder of er sprake was van 'wetenschap op bestelling':

"Er is naar onze mening geen sprake van een onregelmatigheid omtrent een dreigende grove schending van regelgeving of beleidsregels van Wageningen UR. Dit blijkt zowel uit het onderzoek zoals ingesteld door de Raad van Bestuur, de Raad van Toezicht als ook uit het onderzoek zoals ingesteld door de externe commissie klokkenluiders. Er is eveneens geen sprake van wetenschap op bestelling. In onderhavige casus is door onze opdrachtgever een opdracht verstrekt, deze maakte onderdeel uit van een programma waarin meerdere onderzoeksopdrachten zijn verstrekt. Verder wordt de wetenschappelijke inhoudelijke discussie nog steeds gevoerd, waaruit blijkt dat de wetenschappers over dit complexe onderwerp geen unaniem standpunt innemen. Deze discussie wordt transparant en ook voor de buitenwereld toegankelijk gevoerd."

Op de vraag op welke wijze de integriteit van verzoeker als wetenschapper werd gewaarborgd, liet de Wageningen UR onder meer weten dat uit de hoorzitting bij de Nationale ombudsman en uit de stukken uit het dossier bleek dat X nauw overleg had

gevoerd met de deskundigen die de reviews hadden uitgevoerd alsmede met de opdrachtgever van het rapport. Ook bleek dat hij zich in vrijheid kon wenden tot de directie toen hij merkte dat hijzelf er niet meer uit kwam en vond dat hij als wetenschapper onheus werd behandeld. Van de kant van de werkgever van X was geen sprake geweest van enige verplichting om het onderzoeksresultaat aan te passen, benadrukte de Wageningen UR.

De substituut-ombudsman legde de Wageningen UR de stelling van X voor, te weten dat de Wageningen UR inbreuk zou maken op de Wageningse Gedragscode Wetenschapsbeoefening (waarin is gewaarborgd dat wetenschappers hun werk in academische vrijheid en onafhankelijkheid verrichten) en hiermee willens en wetens publieke organen informeert. Zij vroeg de Wageningen UR te reageren op deze stellingname.

De Wageningen UR schreef onder meer dat de Wageningse Gedragscode Wetenschapsbeoefening gebaseerd is op de Gedragscode Wetenschapsbeoefening (Achtergrond onder 9.) Deze omvat volgens de Wageningen aanvaarde richtlijnen en best practices (en dus geen rechsens afdwingbare voorschriften op welke wijze wetenschappelijk onderzoek zou moeten worden verricht). De Wageningen UR schreef:

"In paragraaf V van de gedragscode die handelt over onafhankelijkheid, is het begrip academische vrijheid terug te vinden: *"Wetenschapsbeoefenaars verrichten hun werk in academische vrijheid en in onafhankelijkheid. Voor zover beperkingen van die vrijheid onvermijdelijk zijn worden zij zichtbaar gemaakt."*

In de uitwerking van de gedragslijn worde onder meer vermeld: *Als een wetenschapsbeoefenaar onderwijs of onderzoek in opdracht verricht, wordt hij in staat gesteld om, nadat de kaders zijn vastgesteld, de opdracht onafhankelijk van opdrachtgevers uit te kunnen voeren. De probleemstelling is wetenschappelijk interessant, niet alleen met het oog op het specifieke belang van de opdrachtgever. De gebruikte methode is wetenschappelijk verantwoord. Op de onderzoeksresultaten heeft de opdrachtgever geen enkele invloed.*

Duidelijk is dat de wetenschappers niet allen individueel in absolute academische vrijheid werkzaam zijn en dat dit ook niet door de gedragscode wordt verondersteld. (...) De opdrachtgever heeft invloed op het onderzoek dat verricht wordt binnen de contractresearchorganisatie Stichting DLO in die zin dat deze met diens onderzoeksvraag en onderzoeksbudget en mogelijk diens eigen inhoudelijke expertise kaders stelt waarbinnen de onderzoekers hun bewegingsvrijheid hebben.(...)

Binnen het hier geschetste krachtenveld geldt dat het door Stichting DLO verrichtte onderzoek aan de best practices neergelegd in de gedragscode dient te voldoen. Daarbij kan een individuele medewerker zich heel wat minder persoonlijk gekend en betrokken voelen over gemaakte keuzes of geformuleerde onderzoeksopdrachten terwijl toch door de organisatie aan de gedragscode wordt voldaan."

De Wageningen UR stelde dat zowel tijdens de klokkenluidersprocedure als daarvoor, uitvoerig onderzoek was verricht door meerdere deskundigen naar de vraag of publieke organen wel voldoende geïnformeerd waren over meetfouten. Volgens de Wageningen UR was de conclusie dat publieke organen niet opzettelijk foutief werden geïnformeerd door de werkgever van X. Wageningen UR stelde voorts:

"In het thans uitgebrachte rapport van de werkgroep MIG (het Alterra-rapport) wordt wederom duidelijk dat de problematiek die (X; N.o.) aan de orde heeft gesteld openbaar bekend is, in die zin dat voorheen ruimschoots is gepubliceerd over meetfouten of fouten in statistiek bij het genereren van informatie over grondwaterstanden terwijl het MIG-rapport een uitgebreid overzicht hiervan verschaft."

Reactie X op beantwoording door Wageningen UR

X gaf - in reactie op hetgeen de Wageningen UR beweerd had over de inbreuken op de Wageningse gedragscode Wetenschapsbeoefening (waarin is gewaarborgd dat wetenschappers hun werk in academische vrijheid en onafhankelijkheid verrichten) en hiermee willend en wetens publieke organen informeert - aan dat In tegenstelling tot hetgeen in het antwoord door de Wageningen UR is aangegeven blijkt uit ondermeer de gerechtelijke uitspraak (T36) dat *gelet op het oordeel van Y moet worden aangenomen dat de overheid onjuist werd geïnformeerd in de periode dat WOT89 was gepubliceerd en WOT94 niet*. Dit betrof een periode van meer dan een jaar.

Tevens geeft X aan dat naar aanleiding van het thans uitgebrachte rapport van de werkgroep MIG blijkt dat dergelijke inbreuken op de Wetenschappelijke gedragscode nog steeds actueel zijn. Kenmerkend voorbeeld hiervan is het selectief weergeven van beschikbare kennis. Een voorbeeld hiervan is het ontbreken van de beschikbare kennis uit een internationaal handboek terwijl de staatssecretaris heeft geantwoord dat hierover een wetenschappelijke discussie gaande is (TK6). Hierbij kan tevens worden opgemerkt dat dit een aspect betreft dat ook in de Wageningse Gedragscode Wetenschapsbeoefening is opgenomen. Daarnaast wordt in het desbetreffende rapport veelvuldig gebruik gemaakt van onderzoeksresultaten die verkregen zijn zonder de hieraan ten grondslag liggende meetgegevens op juistheid te controleren terwijl de staatssecretaris heeft aangegeven dat *elke gebiedsstudie begint met een screening naar de bruikbaarheid van de peilbuizen. Resultaten hiervan staan gewoonlijk in de betreffende rapportage van de studie (TK6)*. Hierdoor is het de vraag of de gebruikte statische methoden toepasbaar zijn op de verkregen data. Een aspect dat ook in de Wageningse Gedragscode Wetenschapsbeoefening is opgenomen. Een ander belangrijk aspect dat is opgenomen in de Wageningse Gedragscode Wetenschapsbeoefening is dat *de keuze van de methode en criteria uitsluitend is afgestemd op het doel van waarheidsvinding en niet op externe doelen als commercieel succes of politieke invloed*. Gezien de inhoudelijke component die hierbij een rol speelt wordt verwezen naar een conceptartikel waaruit naar voren komt dat de gehanteerde statistische aanpak van het onderzoek in hoge mate bepalend is voor het onderzoeksresultaat. Dit heeft tot gevolg dat de conclusie in het MIG-rapport past bij de meermaals geuite wens van het PBL (T7, T8) en in tegenspraak is met het standpunt dat de Wageningen UR in 2007 heeft ingenomen (T5). In de Wageningse Gedragscode Wetenschapsbeoefening is ook opgenomen dat de opdrachtgever op de onderzoeksresultaten geen enkele invloed heeft. Het is dan ook opmerkelijk dat de genoemde conclusie uit het Alterra-rapport 2345 voldoet aan de door de opdrachtgever ten onrechte gewenste aanpassing in WOT94 die de opdrachtgever herhaaldelijk kenbaar heeft gemaakt. Een ander aspect dat in de Wageningse Gedragscode Wetenschapsbeoefening naar voren komt is dat schade, ontstaan door fouten of nalatigheid naar vermogen wordt hersteld en dat belangen van derden niet onnodig of disproportioneel worden geschaad. In het door de werkgroep MIG gepubliceerde Alterra-rapport 2345 is alleen aandacht besteed aan het beleidsterrein verdroging. Al dan niet systematische meetfouten zijn echter ook van invloed op tal van andere beleidsterreinen, het nemen van maatregelen en schadeonderzoek (T5, TK3). Deze aspecten zijn buiten beschouwing gelaten terwijl ondermeer uit het standpunt van de wetenschappelijk managers naar aanleiding van vragen van WOT N&M (T5) duidelijk is dat de Wageningen UR zich bewust is van deze mogelijke effecten. Dit blijkt ook uit het eerste verzoekschrift dat DLO onderdeel van Wageningen UR naar de kantonrechter heeft gestuurd. In dit verzoekschrift is hierover het volgende opgenomen: *Hij heeft DLO/ Alterra verzocht zijn bevindingen eenzijdig te mogen publiceren. DLO/ Alterra heeft dit verboden. Het betreft hier een uitermate gevoelig onderwerp dat zou kunnen leiden tot vele en hoge schadeclaims van agrariërs indien zou blijken dat het ministerie de compensatievergoedingen op verkeerde door DLO/Alterra aangeleverde gegevens omtrent numerieke verdroging zou hebben gebaseerd*. Daarnaast kan worden opgemerkt dat dit aspect ook in de niet aangehaalde gezaghebbende internationale literatuur duidelijk naar voren komt.

X stelde voorts dat in tegenstelling tot hetgeen in het antwoord door de Wageningen UR is aangegeven blijkt uit het verslag van de bespreking van 12 november 2009 en het onderzoek van Y (T10) dat door de wetenschappelijk manager aanpassingen in het rapport werden opgedragen die waren voorzien van een ultimatum, hetgeen ook blijkt uit het proces-verbaal van de rechtzitting. Hieruit blijkt ook dat, in tegenstelling tot hetgeen is aangegeven in het antwoord van de Wageningen UR, Stichting DLO in de vorm van een wetenschappelijk manager van Wageningen UR zich niet heeft verzet tegen aanpassingen maar deze aanpassingen in navolging van WOT N&M heeft opgedragen. Daarnaast kan worden aangegeven dat ondermeer uit de overeenkomst WDT-statuuut tussen het ministerie en de stichting DLO blijkt dat WOT N&M en onderzoek dat plaatsvindt in het kader van WDT-taken onder verantwoording van de RvB vallen.

Hij stelde voorts dat in de beantwoording van de vragen van de Nationale ombudsman wordt aangegeven dat naar de mening van Wageningen UR geen sprake van een onregelmatigheid omtrent een dreigende grove schending van regelgeving of beleidsregels van Wageningen UR zou zijn en dat dit zou blijken uit het onderzoek zoals ingesteld door de RvB, de RvT als ook uit het onderzoek ingesteld door de Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid (CKGO). Uit de genoemde onderzoeken blijkt echter dat een onregelmatigheid omtrent een dreigende grove schending van regelgeving of beleidsregels van Wageningen UR niet is onderzocht. Hierop is in de rapportage van Van Doorne die in opdracht van de RvT is gemaakt expliciet ingegaan (zie 3.17 en 3.18 rapportage Van Doorne). In mijn bevindingen naar aanleiding van het advies van de CKGO aan de RvB is hierover het volgende opgenomen (T33):

In de rapportage van Van Doorne is namelijk aangegeven dat zij van mening zijn dat het zorgvuldiger was geweest indien de Raad van Bestuur een (dreigende) grove schending van regelgeving of beleidsregels had onderzocht. Hierbij is verwezen naar de veelvuldige correspondentie waarin impliciet wordt opgemerkt dat er niet juist c.q. in strijd met beleidsregels is gehandeld. Gezien het feit dat de melder niet expliciet heeft aangegeven dat een beroep wordt gedaan op een (dreigende) grove schending van regelgeving of beleidsregels acht Van Doorne het niet onbegrijpelijk dat deze extra grond indertijd door de Raad van Bestuur niet is onderzocht. Zowel in de gesprekken met de Commissie als in schriftelijke stukken is deze grond van de melding expliciet aan de orde gekomen en is door de melder gevraagd ook deze grond van de melding te onderzoeken. Voor de reden dat deze grond van de melding niet eerder expliciet aan de orde is gekomen heeft de melder het volgende in een reactie die op verzoek van de Commissie is gemaakt opgenomen:

Het is van belang aan te geven dat er herhaaldelijk door de melder is aangegeven dat er bijvoorbeeld sprake kan zijn van wetenschap op bestelling. Aangezien de melder een (dreigende) grove schending van regelgeving of beleidsregels als middel ziet om een (dreiging van) bewust onjuist informeren van publieke organen vanuit de wetenschap te realiseren en de maatschappij hinder ondervindt van de onjuiste informatievoorziening acht de melder de schending van regelgeving of beleidsregels van secundair belang. Het schenden van regelgeving of beleidsregels als middel om onjuist te informeren geeft juist aan dat het om bewust onjuist informeren gaat. Daarnaast kan worden opgemerkt dat in de regeling ook is opgenomen dat de regeling niet bestemd is voor het uiten van kritiek op door de werkgever gemaakte beleidskeuzes. Hierdoor kan er een spanningsveld ontstaan indien alleen gekeken zou worden naar (dreigende) grove schending van regelgeving of beleidsregels.

Verder schreef X:

In de beantwoording van de vragen van de Nationale ombudsman wordt eveneens aangegeven dat naar de mening van Wageningen UR er geen sprake zou zijn van wetenschap op bestelling. Hierover is in de rapportage van Van Doorne het volgende opgenomen:

Dat er betoogd zou kunnen worden dat er beleidsregels zijn geschonden in deze kwestie, lijkt bijvoorbeeld te volgen uit de Wageningse Gedragscode Wetenschapsbeoefening die bepalingen bevat op het gebied van de onpartijdigheid, betrouwbaarheid en onafhankelijkheid van onderzoekers. Het Rapport van Z meldt namelijk dat:
"Door rapport 89 wel uit te brengen en rapport 94 vooralsnog niet werd sterk de indruk gewekt dat de inhoud van WOT 89 beter aansloot op wat werd gewenst door Wot en PBL, een in wetenschappelijke zin niet acceptabele indruk"
"Wot rapport 89 (...) werd al in december 2008 gepubliceerd en ik ben het eens met de conclusie van de interne ESG onderzoekscommissie Y dat dit een onjuiste beleidsbeslissing is geweest"

"Een tweede probleem in de aanloop naar de publicatie Wot 94 was de brief van PBL, de opdrachtgever, van 14 augustus 2008: "althoewel het project conform het projectplan is uitgevoerd kunnen wij niet instemmen met de conclusies" Opnieuw ben ik het met Y eens dat de opdrachtgever zich niet in deze zin mag bemoeien met de inhoud van onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek".

Daarnaast kan worden aangegeven dat de memo van het PBL van 28 juli 2009 (T8) die de aanleiding was om ten onrechte aanpassingen in een, door twee hoogleraren goedgekeurd, rapport te verlangen niet in de onderzoeken is meegenomen.

Verder schreef X:

In de beantwoording van de vragen van de Nationale ombudsman wordt verder aangegeven dat de wetenschappelijke inhoudelijke discussie nog steeds wordt gevoerd, waaruit blijkt dat de wetenschappers over dit complexe onderwerp geen unaniem standpunt innemen en deze discussie transparant en ook toegankelijk voor de buitenwereld zou worden gevoerd.

Uit de gerechtelijke uitspraak blijkt echter dat niet gereageerd mocht worden op artikelen die Wageningen UR heeft uitgebracht (T36, T37). Hierover is het volgende in de beschikking opgenomen:

4.7. Eerst (hoewel kort) daarna is bij voornoemd bezwaar van [werknemer] tegen MIG gekomen dat [werknemer] naar zijn mening meer dan anderen in de werkgroep beknot werd in zijn mogelijkheden om te publiceren over het door MIG behandelde onderwerp. Binnen MIG gold, zo is onweersproken, de afspraak dat over onderwerpen die (eerst) daarin zouden worden besproken, niet extern werd gecommuniceerd. DLO had echter vóór de oprichting van MIG al toestemming gegeven voor de publicatie door enkele latere leden van MIG van de zijdens DLO als producties 22 en 23 overgelegde artikelen. Daarin wordt een kritisch standpunt ingenomen jegens het standpunt zoals [werknemer] dat mede betreft. De kantonrechter acht wel aannemelijk dat ná de oprichting van MIG voor alle leden gelijke publicatievoorschriften bestonden, doch die voorschriften strekten zich klaarblijkelijk niet uit tot vóór de oprichting van MIG reeds aangemelde/ingediende publicaties. De genoemde artikelen zijn na de oprichting van MIG gepubliceerd en [werknemer] mocht daarop, zo is onweersproken, van DLO niet reageren op grond van voornoemde binnen MIG geldende afspraak terwijl [werknemer] te kennen heeft gegeven zich absoluut niet te kunnen vinden in de inhoud van het artikel. [werknemer] voert zelfs aan dat hem door DLO is toegezegd dat hij zou mogen reageren welke toezegging nimmer gestand is gedaan, hetgeen niet gemotiveerd is weersproken door DLO. Hoe dat ook zij, de kantonrechter acht de gang van zaken op zijn minst uitermate onhandig. Het maakt dat [werknemer], ondanks herhaald verzoek, niet heeft willen terugkeren in MIG. Dat is een omstandigheid die voor rekening en risico komt van DLO.

"Naar aanleiding van Kamervragen in 2008 is reeds aangegeven dat er sprake is van een discussie in vakkringen (TK2). In 2012 heeft de staatssecretaris expliciet geantwoord dat hij op de hoogte is van de wetenschappelijke discussie over een internationaal handboek in het vakblad Stromingen (TK6). In een recente reactie op een artikel in het vakblad Stromingen

staat echter het volgende *Het dossier 'Numerieke verdroging' beschouwde ik tot voor kort als voorlopig gesloten, in afwachting van het onderzoek van Alterra*. Ook hieruit blijkt dat, overigens in tegenstelling tot antwoorden op Kamervragen, de buitenwereld in de veronderstelling was dat er in afwachting van het onderzoek van Alterra, geen transparante discussie plaatsvond. Daarnaast kan worden aangegeven dat het opmerkelijk is dat naar het desbetreffende internationale handboek zowel in de reacties op numerieke verdroging in de vakbladen als in het recent gepubliceerde Alterra-rapport 2345 van de werkgroep MIG niet wordt verwezen terwijl de staatssecretaris heeft geantwoord dat hierover een wetenschappelijke discussie gaande was (TK6). Uit het voorgaande komt de vraag naar voren of het juist is te spreken van een wetenschappelijke discussie of dat een discussie tussen wetenschappers een correctere omschrijving van de situatie is?"

IIB. De klokkenluidersmelding

De vraag van de substituut-ombudsman of de Wageningen UR behoorlijk was omgegaan met de melding op de grond van de klokkenluidersregeling beantwoordde de Wageningen UR positief. Dit bleek volgens de Wageningen UR onder meer uit de ingestelde onderzoeken door de Raad van Bestuur, de Raad van Toezicht en de Commissie en de bij deze onderzoeken betrokken externe deskundigen en de bevindingen van deze onderzoeken.

In antwoord op de vraag op welke wijze de integriteit van X als wetenschapper werd gewaarborgd toen hij binnen de organisatie aan de orde wilde stellen dat zijn onderzoeksresultaten tegen zijn wil moesten worden aangepast, schreef de Wageningen UR dat dit betrekking had op een feitencomplex dat geen onderwerp was van de melding van X onder de klokkenluidersmelding. Dit zou blijken uit de brief van X van 26 april 2010 aan de Raad van Bestuur. De twee punten die X hierin aan de orde stelde hadden geen betrekking meer op de gang van zaken voorafgaand aan de publicatie van zijn pilotstudie, welke was neergelegd in WOT rapport 94, aldus de Wageningen UR. Wageningen UR stelde dat de bezwaren van X - die gingen over het aanpassen van de latere publicatie WOT rapport 94 - al aan de orde kwamen in het onderzoek van de commissie Y. De aanbevelingen van dit rapport werden dan ook, zo schreef de Wageningen UR, door de werkgever van X overgenomen.

De laatste onderzoeksvraag van de substituut-ombudsman was te weten waarom de Wageningen UR het onderzoek naar de melding van X op grond van de klokkenluidersmelding had voortgezet toen X de melding had ingetrokken. Volgens de Wageningen UR was de Raad van Toezicht, op grond van de klokkenluidersregeling (zie Achtergrond onder 1.), gehouden om onverwijld een onderzoek in te stellen. Er bestaat geen bepaling in het reglement die voorziet in het verplicht beëindigen van de behandeling van een melding bij intrekking. De klokkenluidersmelding is, zo schreef de Wageningen UR, geen klachtenregeling. Het is een eigen type regeling met een melding als rechtsingang die beoogt het bestuur van een organisatie te dwingen te reageren op signalen over ernstige vermoedens van onregelmatigheden die door de organisatie worden gepleegd of aan de organisatie verwijtbaar zijn. Het gaat daarbij om zeer ernstige schendingen. Een melding bij de Raad van Toezicht impliceert dan ook dat een melder de behandeling van de melding door de Raad van Bestuur onbevredigend of onvoldoende heeft gevonden. Verder schreef de Wageningen UR:

"Twee aanleidingen derhalve voor een Raad van Toezicht om extra zorgvuldig om te gaan met hetgeen door de melding aan hem bekend is geworden: het vermoeden van onregelmatigheid verhelpen enerzijds; en de wijze waarop de Raad van Bestuur de klokkenluidersprocedure uitvoert en omgaat met de persoon van de klokkenluider anderzijds. De bekendheid van de Raad van Toezicht met de mogelijke schending noopt de Raad uiteraard tot zorgvuldig onderzoek. De noodzaak hiervan is niet per definitie weggenomen door intrekking van de melding. (...) Reden van intrekken van de melding was

niet het beëindigd zijn van de onregelmatigheid maar uitsluitend de arbeidsrechtelijke positie van (X; N.o.) en diens interpretatie van de klokkenluidersregeling.'

Reactie X

X liet weten dat hij over de wijze waarop is omgegaan met de melding op grond van de klokkenluidersregeling in de stukken reeds was ingegaan. Dit was voor X immers ook de reden om middels e-mail (T35) een aantal vragen aan de Nationale ombudsman voor te leggen. Het betreft met name de opmerkingen bij het standpunt van de Raad van Toezicht en de opmerkingen naar aanleiding van het onderzoek van Van Doorne en Brughuijs. Vooralsnog lijkt het X met betrekking tot dit punt voldoende om hiernaar te verwijzen.

Daarnaast gaf X het volgende aan: Na circa 2,5 jaar heeft de werkgroep MIG haar onderzoeksrapport gepubliceerd. Er blijkt echter een discrepantie tussen de conclusies in het onderzoeksrapport en het standpunt dat de wetenschappelijk managers van Wageningen UR indertijd (2007) naar aanleiding van vragen van WOT Natuur & Milieu hebben ingenomen en dat ter kennisname naar het toenmalige MNP zouden worden gestuurd (T5). Daarnaast kan worden opgemerkt dat de conclusie van het Alterra-rapport 2345 juist wel overeenkomt met de herhaaldelijk door het PBL gevraagde aanpassing in de conclusie van WOT rapport 94 (T7, T8). Tevens blijkt relevante literatuur die X in de beginfase van het onderzoek heeft ingebracht buiten beschouwing te zijn gelaten. Het betreft ondermeer het internationale handboek waarvan de staatssecretaris heeft geantwoord dat daarover een discussie gaande is (TK6). Daarnaast kan worden opgemerkt dat bewindspersonen naar aanleiding van kamervragen antwoorden dat verdroging voornamelijk wordt gebaseerd op de achteruitgang van vegetatie en in het rapport conclusies met betrekking tot verdroging worden getrokken op basis van grondwaterstandsmetingen.

In tegenstelling tot het bovenstaande standpunt (T5) heeft het rapport alleen betrekking op het beleidsterrein verdroging en wordt in het rapport niet ingegaan op beleidsgevoelige onderwerpen als wateroverlast, natschade voor de landbouw, uitspoeling van stoffen en effectiviteit van maatregelen in het kader van WB21 en KRW.

In het antwoord op de vraag van de Nationale ombudsman op welke wijze de integriteit van verzoeker als wetenschapper was gewaarborgd nadat verzoeker ontdekte dat de resultaten van het onderzoek moesten worden aangepast, geeft Wageningen UR aan dat dit geen onderwerp was van de melding onder de klokkenluidersregeling.

Integriteit is gedefinieerd als: de persoonlijke eigenschap, karaktereigenschap, van een individu die inhoudt dat de persoon eerlijk en oprecht is en niet omkoopbaar. De persoon beschikt over een intrinsieke betrouwbaarheid, zegt wat hij doet, en doet wat hij zegt, heeft geen Verborgene agenda en veinst geen emoties. Een persoon met deze eigenschappen wordt integer genoemd. Een integer persoon zal zijn doen niet laten beïnvloeden door oneigenlijke zaken. (bron Wikipedia).

Doordat X zich niet heeft laten beïnvloeden door oneigenlijke zaken heeft de Wageningen UR twee maal het initiatief genomen een verzoekschrift betreffende de ontbinding van zijn arbeidsovereenkomst naar de kantonrechter te sturen. Beide verzoekschriften zijn zodanig opgesteld dat de integriteit van verzoeker in twijfel is getrokken. Voor nadere informatie omtrent dit aspect verwijst X naar de desbetreffende stukken.

Tot slot meldde X, in reactie op de antwoorden van de Wageningen UR, met de beantwoording van de vraag benadrukt de Wageningen UR nogmaals dat op grond van artikel 5 lid 4 van de klokkenluidersregeling Wageningen UR de RvT gehouden is onverwijlt een onderzoek in te stellen. In artikel 3 lid 4 is aangegeven dat de RvB gehouden is direct een onderzoek in te stellen. Het is dan ook opmerkelijk dat de RvB naar eigen zeggen in tegenspraak met hetgeen waartoe ze gehouden zijn niet direct een onderzoek heeft ingesteld en de RvT in haar standpunt heeft aangegeven dat de RvB de klokkenluidersregeling correct heeft toegepast (T30, T31).

In de beantwoording is tevens aangegeven dat de mogelijke schending de RvT noopt tot zorgvuldig onderzoek. Het is dan ook opmerkelijk dat de RvT niet zozeer de melding maar de procedures rond de melding en de melder heeft laten onderzoeken zonder het beginsel van hoor en wederhoor toe te passen (T30, T31, T35).

Hetgeen in de beantwoording van de vragen is weergegeven rond het intrekken van de melding komt niet overeen met de brief van 28 april 2011, welke X derhalve voor de volledigheid heeft meegestuurd (T25):

Tot zover de bevindingen.

Tijdslijn¹:

①

27/02/2008	X start via WOT een pilotstudie naar grondwaterstanden voor het PBL.
06/02/2007	X levert conceptrapport
04/05/2007	WOT zet een vervolgonderzoek uit.
14/05/2007	WOT stelt tweede reviderende van het rapport van X voor
25/05/2007	Eerste review van het rapport van X
31/01/2008	Beoordeling tweede review
14/08/2008	PBL laat WOT weten niet met de conclusies van het rapport van X in te stemmen vanwege een gebrek aan onderbouwing
15/12/2008	Het vervolgonderzoek wordt gepubliceerd ("WOT 89")
04/06/2009	Derde review van het rapport van X
12/2009	X doet een melding op grond van de Klokkenluidersregeling
12/2009	Werkgever van X laat een nader onderzoek uitvoeren naar aanleiding van de melding X door commissie Y.
28/01/2010	Rapport commissie Y wordt uitgebracht aan Directeur ESC Wageningen UR
08/02/2010	Publicatie van het rapport van X ("WOT 94") op advies van commissie Y.
17/02/2010	Werkgroep "MIG" wordt ingesteld
21/04/2010	RvB Wageningen UR verzoekt Z een onderzoek te doen naar de toepasbaarheid van de klokkenluidersregeling op grond van de melding van X
27/05/2010	Onderzoek is afgerond en rapportage Z komt uit
14/03/2011	X doet een melding op grond van de klokkenluidersregeling bij de RvT en deze stelt 2 onderzoeken in. (Door Van Doorne en door Brughuys)
08/04/2011	Advocaat van werkgever X stuurt aangestekende brief en dient een verzoek ontbinding arbeidsovereenkomst in bij de kantonrechter
28/04/2011	X trekt de melding in
09/05/2011	Werkgever trekt het verzoek ontbinding arbeidsovereenkomst in.
12/05/2011	X doet een melding bij de Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid (de Commissie)
08/08/2011	Rapport "Van Doorne" en rapport Brughuys komen uit
28/09/2011	De Commissie komt met een conclusie en een advies aan de RvB Wageningen UR
13/10/2011	RvB Wageningen UR laten weten een aantal adviezen van de Commissie over te nemen.
29/10/2011	X schrijft de Nationale ombudsman een e-mailbericht met een beschrijving van zijn casus. Hij legt de Nationale ombudsman een aantal vragen voor

¹ Deze is ten behoeve van de leesbaarheid in het rapport opgenomen. Slechts de naar de mening van de Nationale ombudsman meest relevante gebeurtenissen staan hierin vermeld.

Voorgeschiedenis

2

In 2006 startte X - via een onderdeel van de Wageningen UR, de unit Wetenschappelijke Onderzoekstaken Natuur & Milieu (de "WOT") - een pilotstudie naar grondwaterstanden voor het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL). Naar aanleiding daarvan werd een rapport (WOT 94 genaamd) opgesteld. WOT-opdrachtgever PBL constateerde in concepten van het rapport een gebrek aan onderbouwing van een van de conclusies; een oordeel dat werd gedeeld door de WOT en dat mede aanleiding vormde voor de WOT om uit eigen beweging op 14 mei 2007 te besluiten naast een lopende interne review een externe reviewronde van het rapport van X in te stellen. Op 25 mei 2007 ontving de WOT de interne review, die het rapport positief beoordeelde. Onder tussen werd in juni 2007 naar hetzelfde onderwerp een vervolgstudie ingesteld.² Op het moment dat rapport WOT 94 werd herzien werd het rapport dat naar aanleiding van het vervolgonderzoek werd opgesteld in december 2008 (WOT 89) gepubliceerd.

3

4

5

6

7

De gang van zaken rond het afronden van een wetenschappelijk rapport, namelijk het sommeren van aanpassingen van een conclusie in het rapport nadat dit rapport in een derde reviewronde was goedgekeurd, was voor X naar eigen zeggen aanleiding om in december 2008 via zijn leidinggevende een beroep te doen op de klokkenluidersregeling Wageningen UR. In het rapport stelde X onder meer dat sprake was van verkeerd interpreteren van meetgegevens van grondwaterstanden waardoor hiervan afgeleide (statistische) modellen onjuiste misleidende gegevens opleverden. Dit zou volgens X niet alleen uit eigen studie maar ook uit internationaal gezaghebbende literatuur en eerdere publicaties blijken. Hij stelde dat het publiek bewust onjuist werd geïnformeerd door enerzijds aanpassingen te verlangen in een rapport dat was goedgekeurd door twee hoogleraren en dat was toegezegd aan de Tweede Kamer, en anderzijds het wel publiceren van een vervolgonderzoek waarin gebruik werd gemaakt van onjuiste misleidende meetgegevens (het rapport WOT 89). Het PBL had naar eigen zeggen geen overwegende bezwaren tegen de meettechnische conclusie over foutenanalyse bij filterbuismetingen in de periode 1985-2005, maar wel tegen de niet of nauwelijks met analyses ondersteunde algemene politiek-maatschappelijke conclusies over de huidige staat van verdroging van de natuur in Nederland als beleidsprobleem.

8

9

10

De werkgever van X gaf opdracht voor een nader onderzoek. Dit onderzoek werd uitgevoerd door de commissie Y. De Raad van Bestuur van de WUR liet X weten afwachten de melding op grond van de klokkenluidersregeling in behandeling te nemen, de resultaten van dit onderzoek af te willen wachten. Nadat het onderzoek was afgerond en de conclusies en aanbevelingen waren overgenomen, dacht de Raad van Bestuur dat voldoende aan de melding van X tegemoet was gekomen. Het rapport WOT 94 werd gepubliceerd, evenals de kritische reacties daarop.

11

² In reactie op het verslag van bevindingen meldde de Wageningen UR dat X werd gevraagd mee te doen in dit vervolgonderzoek maar dat hij dit weigerde.

De melding op grond van de klokkenluidersregeling werd als afgesloten beschouwd. X was het hiermee niet eens omdat hij van mening was dat niet zijn volledige melding was onderzocht. Hij verzocht de Raad van Bestuur zijn melding op grond van de klokkenluidersregeling alsnog in behandeling te nemen. De Raad van Bestuur besloot een nieuw onderzoek in te stellen met de opdracht de toepasbaarheid van de klokkenluidersmelding WUR op de melding van X nader te onderzoeken (onderzoek door prof. Z). Intussen had de werkgever van X besloten tot het instellen van een werkgroep ('de werkgroep MIG') die de opdracht kreeg om de controverse rond het meten van grondwaterstanden nader te onderzoeken.

12

Uit het onderzoek van prof. Z kwam onder meer naar voren dat de gang van zaken rond de snelle publicatie van WOT 89 niet correct was omdat hiermee op zijn minst de indruk

13

gewekt werd van een zekere vooringenomenheid van WOT en PBL. Geconstateerd werd verder dat de publieke organen niet onjuist geïnformeerd waren. Ook was geen sprake van bewust achterhouden van informatie. Ook werd er in het rapport van Z aangegeven dat X uitgebreid heeft gepubliceerd. De Raad van Bestuur nam deze conclusie over. X

14

kon zich hierin niet vinden en wendde zich tot de Raad van Toezicht. De Raad van Toezicht startte vervolgens 2 onderzoeken: één onderzoek waarin de procedurele kant van de melding werd onderzocht en één waarin naar de inhoudelijke kant van de melding werd gekeken. Inmiddels had de werkgever X ontslag aangezegd.

Het aanzeggen van het ontslag was voor X aanleiding de melding bij de Raad van Toezicht in te trekken en in mei 2011 de Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid te benaderen. Op dat moment had de werkgever van X het verzoek tot ontbinding van de arbeidsovereenkomst ingetrokken.

15

16

De Raad van Toezicht zag in de intrekking van de melding geen aanleiding de twee onderzoeken te staken en in juni 2011 brachten beide onderzoeksbureaus hun rapporten uit. De Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid deed in september 2011 uitspraak en adviseerde de Raad van Bestuur van de WUR onder meer X in zijn melding onvankelijk te verklaren; de melding inhoudelijk ongegrond te verklaren en te waarborgen dat de interne discussie over de meetmethoden voortvarend en breed zou worden gevoerd en op korte termijn met een standpunt zou worden afgerond. Op 7

17

18

oktober 2011 wendde X zich tot de Nationale ombudsman met een aantal vragen over het klokkenluiderstraject.

Per 1 maart 2012 werd de arbeidsovereenkomst van X ontbonden.

De door de Nationale ombudsman onderzochte gedraging

Volgens een klokkenluider ("X") is sprake van een onregelmatigheid omtrent een dreigende grove schending van regelgeving of beleidregels door Wageningen UR en/of het Planbureau voor de Leefomgeving. Naar aanleiding hiervan heeft hij een melding op grond van de klokkenluidersregeling Wageningen UR gedaan. X stelt dat zijn werkgever de klokkenluidersregeling heeft misbruikt.

19

De Nationale ombudsman stelde een onderzoek in naar de gedraging van de Wageningen UR en het Planbureau voor de Leefomgeving. De gedraging van het Planbureau voor de Leefomgeving valt onder de verantwoordelijkheid van de minister van Infrastructuur en Milieu.

Bevindingen

I. Inleiding

20

Vale van X, samenvat.

X stelde onder meer dat de onzorgvuldigheid in meten leidt tot de bevinding dat het grondwaterpeil lager wordt bepaald dan dat deze in werkelijkheid is. X duidt dit aan als "numerieke verdroging". Al rond 2003, zo vertelde X in het gesprek met twee medewerkers van de Nationale ombudsman, kwam hij tot de conclusie dat de grondwaterstandmetingen in het kader van een landelijk meetnet niet altijd op de juiste wijze werden geïnterpreteerd. Wegens te drukke werkzaamheden heeft hij dit toen niet aan de orde gesteld, dat kwam - naar eigen zeggen - pas later. Dat was op het moment dat hij erschier kwam dat zijn constatering zowel inhoudelijk, beleidsmatig als politiek gevoelig bleek te liggen.

- Inhoudelijk ligt het volgens X gevoelig aangezien de grondwaterstandmetingen vaak gebruikt worden om modellen te ijken en/of te toetsen. Het gebruik van modellen dwingt er toe de complexe werkelijkheid te vereenvoudigen teneinde deze vereenvoudigde concepten in de vorm van formules op te kunnen nemen in een model. De toenemende aandacht voor modellen in de afgelopen decennia had tot gevolg dat voor veel modelleers deze vereenvoudigde concepten een afspiegeling werd van de werkelijkheid. Volgens X is dit één van de redenen dat meetlocaties verkeerd zijn ingericht en de meetgegevens verkeerd worden geïnterpreteerd. Het gebruik van onjuiste misleidende meetinformatie voor het ijken van modellen heeft weer tot gevolg dat rekenresultaten de werkelijkheid niet correct weergeven, hetgeen de harkbaarheid niet ten goede komt ("numerieke verdroging"). Daarnaast gaf X aan dat indien het model als de werkelijkheid werd gezien en hier iets niet aan klopte, hier ook geen kennis aan kon worden ontleend. Hij legde het als volgt uit: "doordat we onze kennis vaak wel aan modellen ontleen en modellen vaak gebruiken als bewijs, is hiermee het fundament onder onze waterhuishoudkundige kennis verdwenen, hetgeen als een groot probleem kan worden ervaren." X stelde voorts dat sprake is van een schijnwereld waarbij een wisselwerking is ontstaan tussen het verkeerd interpreteren van metingen en het gebruik van statistische modellen. Hierdoor hebben we de laatste 20 à 30 jaar eigenlijk te maken met een wetenschappelijke dwaling.

- Beleidsmatig ligt het gevoelig omdat beslissingen op diverse beleidsterreinen direct of indirect worden gebaseerd op deze onjuiste meetgegevens en modellen. Als voorbeeld geldt dat de mate van verdroging in termen van een grondwaterstanddaling systematisch wordt overschat door het gebruik van modellen waarin de gelaagdheid van de bodem

onvoldoende is meegenomen. Daardoor worden de grondwaterstanden niet juist berekend. Dit zou bijvoorbeeld van invloed kunnen zijn op schadeberekeningen rond grondwateronttrekking.

- Politiek ligt het ook gevoelig. Er zijn in 2008, in 2011 en in 2012 Kamervragen gesteld over dit onderwerp. In 2008 is op schriftelijke Kamervragen onder meer geantwoord dat op grond van onderzoek niet de conclusie kon worden getrokken dat de omvang van de verdroging wordt overschat, maar onderfussen wordt wel veelvuldig gebruik gemaakt van controversieel verklaarde meetgegevens en daarop gebaseerde modellen. Volgens X zou de politiek volledig geïnformeerd moeten worden over alle ontwikkelingen op dit gebied, juist ook vanwege het 'antiverdrogingsbeleid'. Kennelijk belanden onderzoeken over dit onderwerp in een bureaulade. X gaf verder aan dat door de lobby van 'beleidsuitvoerders' (met kennelijk andere belangen) de politiek onvoldoende geïnformeerd wordt.

De aanleiding voor de klokkenluidersmelding.

21 X legde de Nationale ombudsman uit wat voor hem de aanleiding vormde een melding op grond van de klokkenluidersmelding te doen. In reactie op het Verslag van Bevindingen reageerden zowel de WUR als PBL op diverse feiten die in de visie van X staan vermeld. Ten behoeve van de leesbaarheid is ervoor gekozen de reacties van WUR en PBL op die punten in voetnoten te verwerken.

22 X bracht naar voren dat de WOT in 2006 een door hem ingediend onderzoeksproject had goedgekeurd. Het betrof een pilotstudie of vooronderzoek in opdracht van het Planbureau voor de Leefomgeving, een overheidsinstantie. De projectgroep zou onderzoek doen naar de wijze waarop grondwaterstanden worden gemeten met het oog op het in kaart brengen van die grondwaterstanden. De projectgroep leverde in februari 2007 een concept-rapport (WOT-rapport 94) dat in mei 2007 positief werd beoordeeld en vervolgens verschillende malen werd herzien vanwege de conclusies die in het rapport stonden. X stelde dat het rapport 94 in totaal drie beoordelingsrondes had gehad (zowel op verzoek van PBL als van de WOT)³. En terwijl WOT 94 nog ter discussie stond werd in 2007 door PBL het projectplan voor het in 2006 geplande vervolgonderzoek goedgekeurd. De WOT bracht dit vervolgonderzoek wederom onder bij Alterra⁴. Alterra stelde een nieuwe projectgroep samen. Dit vervolgonderzoek onderging slechts één

³ In reactie op het verslag van bevindingen meldde Wageningen UR in dit kader dat de eerste review aan in het projectplan geplande interne review betrof en dat de tweede review een externe review betrof met een negatieve beoordeling. Hierom werd een derde review noodzakelijk gevonden (met een advies tot forse redactionele aanpassingen).

Het PBL liet in reactie op het verslag van bevindingen over dit punt weten dat alle (volgens PBL twee en niet drie) de reviewrondes op initiatief van de WOT werden gedaan. Het PBL schreef hierover verder: "De directe aanleiding van het toevoegen van een tweede reviewer in de eerste ronde was een publieke discussie naar aanleiding van een artikel van [X] W.O. De WOT is verantwoordelijk voor het reviewproces. De reviewer vóór aanvullen van kasakker en informeerden het goedkeuringproces door WOT. Dat de tweede ronde weer andere problemen (...) aan het licht bracht dan de eerste, doet niets af aan het feit dat het commentaar van de tweede reviewer in de eerste ronde op een niet voldoende onderbouwde conclusie bleef gebaseerd en niet verwerkt werd. Aan dit commentaar wilde (C.N.O.) namelijk niet tegemoet komen. PBL heeft daar geen argumenten van hen voor ontvangen via de WOT. PBL had overigens zelf dit betrouwbaarheidsprobleem met een conclusie al eerder geconstateerd en gemeld aan de WOT."

⁴ De organisatie Wageningen UR, bijlage 1

beoordelingsronde en werd alleen beoordeeld door PBL, de opdrachtgever⁵. Dit, alsmede het feit dat X gesommeerd werd om, nadat zijn rapport in een derde beoordelingsronde was goedgekeurd door twee hoogleraren, conclusies aan te passen maakte het naar de mening van X duidelijk dat er sprake was van "wetenschap op bestelling"⁶.

26 Het rapport dat werd opgesteld naar aanleiding van dit (vervolg)onderzoek, werd in december 2008 gepubliceerd (WOT-rapport 89). Het WOT-rapport 94 van X was toen nog steeds niet gepubliceerd, dat werd op dat moment voor de tweede maal beoordeeld. In de loop van de jaren verschenen diverse artikelen over numerieke verdroging. Een persbericht van Alterra, onderdeel van de Wageningen UR, leidde onder meer tot Kamervragen (maart 2008). Het PBL wilde het rapport WOT 94 echter niet zonder enkele aanpassingen in een conclusie publiceren, ook niet nadat het door twee hoogleraren was goedgekeurd⁷. Het betrof een conclusie die in een eerder stadium door het PBL was aangedragen. Na goedkeuring van het rapport WOT 94 liet WOT naar aanleiding van een brief van het PBL aan X weten dat een conclusie in zijn rapport moest worden aangepast. In navolging hiervan droegen WOT en de wetenschappelijk manager van Wageningen UR X op de conclusies aan te passen. Mede doordat het rapport in 2007 en 2008 aan de Tweede Kamer was toegezegd, weigerde X dat. Hij vond dat een grens was overschreden. Volgens hem wilde zijn werkgever in navolging van het PBL wilens en wetens onjuiste informatie naar buiten brengen. Het vormde voor hem aanleiding om op 18 november 2008 een melding te doen in het kader van de klokkenluidersregeling. Het ging hem daarbij naar eigen zeggen niet alleen om het schrappen in een conclusie van een wetenschappelijk rapport maar ook om het uitbrengen van de resultaten van een vervolgonderzoek dat volgens hem gedeeltelijk was gebaseerd op onjuiste informatie. Hij uitte bezwaren tegen de wijze waarop de opdrachtgever (het PBL) trachtte de inhoud van het rapport te beïnvloeden.

27
28 Het PBL merkte op dat het kwaliteitseven stelt in de PBL Leliraad voor Omgaan met Onzekerheden, net als de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening even stelt aan betrouwbaarheid. Het was volgens het PBL dan ook volstrekt legitiem dat het PBL de WOT aansprak op kwaliteit. PBL had het rapport naar eigen zeggen ondanks een kwaliteitsprobleem geaccepteerd, met de kwalificatie dat de naam van PBL niet vermeld

29 ⁵ Het PBL merkte in reactie op het verslag van bevindingen over dit punt onder meer op dat dit vervolgonderzoek werd begeleid door een brede externe klankbordgroep en slechts één review had ondergaan, (door een senior statisticus van PBL die niet was betrokken bij de WOT-aanstuuring). Het rapport werd positief beoordeeld door de WOT.

30 ⁶ In reactie op het verslag van bevindingen liet het PBL over deze opmerking van X weten dat een dergelijke aantijging onderbouwd moet worden met bewijsmateriaal over de betragen die PBL zou hebben, anders dan kwaliteitsborging en dat die er niet zijn. PBL stelde dat de beschuldiging van X loze en beschadigend is.

31 ⁷ Het PBL merkte op dat de twee reviewrondes plaatsvond in 2006 en dat PBL, al in de brief van 14 augustus 2006 had aangedrongen op spoedige publicatie. Het door PBL en tweede reviewer aangegeven kwaliteitsprobleem had niet tot aanpassingen geleid die het probleem wegnamen. Daarom werd door PBL de volgende tekstaanpassing voorgesteld: "Het PBL wilde – zoals formeel per brief gemeld in augustus 2006 – dat de WOT het rapport 94 snel zou publiceren, dweil met enkele aanpassingen (voorsluitoptie) dweil zonder aanpassingen (maar dan zonder vermelding van PBL). WOT en PBL constateerden dat het rapport nadat het door verschillende hoogleraren en deskundigen was gereviseerd, teistelijk in 2006, en naar aanleiding daarvan meermalen was aangepast, nog steeds niet was aangepast op het punt van een omvoldende onderbouwde conclusie."

werd in het WOT-rapport. Het PBL hechtte daaraan om duidelijk te maken dat het een niet voldoende onderbouwde conclusie niet kon goedkeuren of accepteren. Het PBL stelde voorts dat de WOT het negatieve kwaliteitsoordeel over een niet voldoende onderbouwde conclusie, deelde. De wijze waarop de WOT hiernaar binnen de WUR omging speelde zich verder buiten het gezichtsveld van PBL af.

De klokkenluidersprocedure

Inmiddels had X zich ziek gemeld. De voorzitter van de Raad van Bestuur werd bij brief van 7 december 2009 door de direct leidinggevende van X op de hoogte gesteld van de melding van X. Op 16 december stelde de voorzitter van de Raad van Bestuur voor de behandeling van zijn beroep op de klokkenluidersregeling op te schorten tot de rapportage van de commissie Y was afgerond⁸. Uit de stukken bleek dat de directie ESG⁹ pas op 22 december 2009 opdracht gaf aan de commissie Y om onderzoek te doen naar het verschil van inzicht.¹⁰ X schreef hierover dat de Raad van Bestuur goedkeuring gaf aan het door de directie van ESG in te stellen onderzoek. De veronderstelling dat de Raad van Bestuur haar onderzoek naar de melding in eerste instantie had opgeschort omdat de directie ESG zelf reeds een onderzoek had ingesteld was volgens X niet juist omdat het onderzoek pas was gestart nadat de Raad van Bestuur toestemming had gegeven voor onderzoek.

Hiernaar was de Raad van Bestuur volgens X afgeweken van hetgeen de klokkenluidersregeling voorschreef. X vroeg zich daarbij af of dit wel past binnen de klokkenluidersregeling.

Onderzoek door commissie Y (op initiatief van ESG)

De commissie onderzocht niet of het beroep van X op de klokkenluidersregeling terecht was.

Op 28 januari 2010 concludeerde¹¹ de commissie Y onder meer dat:

- de WOT niet om aanpassing van concept-rapport 94 had mogen vragen;

⁸ In reactie op het verslag van bevindingen meldde Wageningen UR hierover dat de opschorting van het onderzoek door de Raad van Bestuur plaatsvond met goedkeuring van X.

⁹ Zie organogram Wageningen UR, bijlage 1

¹⁰ In reactie op het verslag van bevindingen meldde de Wageningen UR over dit punt het volgende op: "De situatie is dat de directie ESG naar aanleiding van contact over de klokkenluidersmelding, aan de Raad van Bestuur aangeeft zelf reeds een onderzoek te hebben ingesteld. De Raad van Bestuur heeft vervolgens aan X voorgesteld om dit onderzoek af te wachten waarbij de Raad van Bestuur heeft toegezegd dat het onderzoek binnen 6 weken zou worden afgerond. De Raad van Bestuur was gebieden dat X wel kon instemmen met deze verwachting (onderzoek door Y) echter ook dat X bezwaar maakte tegen de vertraging t.a.v. de behandeling van zijn bezwaar. Dat was reden voor de Raad van Bestuur om een termijn te stellen waarbinnen het onderzoek afgerond moest zijn. Een en ander is vermeld in de brief van 16 december 2009 aan X."

¹¹ In reactie op het verslag van bevindingen schreef het PBL: "(...) PBL is het niet eens met de eerste twee weergegeven conclusies (...). Het is voor ons onbegrijpelijk dat de commissie geen eigen beoordeling heeft gemaakt van het deel van de conclusies waar PBL en WOT bezwaar tegen maakten. De commissie had onze inzichten algemeen niet anders kunnen doen dan constateren dat deze niet voldoende onderbouwd was in het rapport, maar heeft dat niet gedaan – ook ondanks de commissie niet dat er naar de mening van zowel PBL als WOT sprake was van een kwaliteitsprobleem. Verder zijn veel nuttige methodische aanbevelingen berust in de vervolgstudie, waardoor het robuuste deel van de kennis van rapport 94 in rapport 95 is gebruikt. Tenslotte heeft de commissie zich geen rekenschap gegeven van de contractuele verplichtingen die voortvloeien uit de samenwerkingsovereenkomst tussen PBL en WUR en de aansluiting die door PBL is betracht bij de gewaardeerde acceptatie van het rapport op 14 augustus 2008."

- zolang rapport 88 wel en rapport 94 niet was gepubliceerd de overheid onjuist werd geïnformeerd;
- rapport 94 zo spoedig mogelijk alsnog moest worden gepubliceerd, hetgeen vervolgens ook gebeurde.

39

Ook werd geconstateerd dat zowel het vooronderzoek als het vervolgonderzoek correct waren uitgezet. De WOT was als opdrachtgever immers vrij zijn opdrachtnemers uit te kiezen. Verder vond men dat de organisatie van de beoordelingsprocedure nog verder kon worden verbeterd.

Met betrekking tot de wijzigingen van de conclusies schreef de commissie:

"De commissie heeft niet zelf inhoudelijk beoordeeld of de conclusies wel of niet door het onderhavige onderzoek worden onderbouwd. Het rapport heeft drie beoordelingsrondes doorlopen, waarbij in totaal vijf beoordelaars betrokken waren. Twee van de drie rondes, dat wil zeggen, drie van de vijf beoordelaars, kwamen tot de conclusie dat het rapport wetenschappelijk verantwoord was en gepubliceerd kon worden. Naar de mening van de commissie is de vraag of de conclusie van (X; N.o.) valide is, daarmee een punt van wetenschappelijke discussie geworden. Dit is echter geen reden de wetenschappelijke kwaliteit van het rapport in twijfel te trekken. De zienswijze van WOT dat (X; N.o.) conclusies formuleert die niet door zijn onderzoek gestaafd worden, moet de commissie daarmee van de hand wijzen. Over de deelvragen oordeelt de commissie als volgt:

1. De WOT had niet het recht een wijziging van de conclusies te verlangen, aangezien deze de strekking van de inhoud veranderde.

2. Hoewel de wetenschappelijk manager (X; N.o.) lange tijd heeft gesteund heeft hij zich in de laatste fase op het standpunt gesteld dat de gevraagde wijzigingen slechts technisch van aard waren. De commissie onderschrijft dit standpunt niet.

3. De verlangde wijziging strekt verder dan een technische aanpassing.

(...)

De commissie vindt het moeilijk om zich op basis van deze casus een algemeen oordeel te vormen over de verdeling van verantwoordelijkheden. Enkele zaken springen echter duidelijk in het oog:

- Het Planbureau voor de Leefomgeving heeft op 14 augustus 2008 een brief gestuurd aan de WOT Natuur & Milieu met daarin de zinsnede: "althoewel het project conform het projectplan is uitgevoerd, kunnen wij niet instemmen met de conclusies". Een dergelijke inmenging is in strijd met de Wageningse gedragscode wetenschapsbeoefening, die stelt dat de opdrachtgever geen enkele invloed heeft op de onderzoeksresultaten. (...)

- De WOT had zijn eigen procedure moeten naleven en het rapport op grond van het positieve advies van (...) en na verwerking van zijn commentaar zonder verdere restricties moeten publiceren.

- Doordat het vooronderzoek van (X; N.o.) niet gepubliceerd is en het vervolgonderzoek van (...) wel, wordt de wetenschappelijke discussie over de geldigheid van (X;N.o.) conclusies getrusteerd.

40

- Voor zover de commissie heeft kunnen nagaan, is er binnen Alterra geen duidelijk omschreven kwaliteitsborging voor publicaties. (...)

Hoewel in deze casus veel mis is gegaan, heeft de commissie geen aanwijzingen dat er structureel iets mis is in de wetenschapsbeoefening bij Alterra, noch in de taakopvatting van leiding en medewerkers.(...)"

41 X was echter van oordeel dat het - in zijn ogen misleidende - rapport 89 moest worden ingetrokken. Zo lang dit niet gebeurde was zijn melding (in het kader van de klokkenluidersregeling) van kracht. Volgens hem deed het nadien publiceren van het rapport 94 niet aan de onjuiste informatievoorziening af.

42 In reactie op het rapport van X had ESG inmiddels een opiniestuk in een vakblad gepubliceerd met een legenartikel van andersdenkende wetenschappers. In dit artikel werd de inhoud van rapport 94 in twiifel getrokken. X had een publicatieverbod¹². Dat vloede voort uit zijn 'verplichte' deelname aan de werkgroep MIG. Voor hem reeste naar eigen zeggen dus niets anders dan het volgen van het interne klokkenluiderstraject.

Naar aanleiding van de bevindingen van het onderzoek van de commissie Y besloot de directie ESG een werkgroep in te stellen met als voornaamste doel mogelijke systematische meetfouten in de grondwaterstanden te kwantificeren en de relevante ervan voor beleid en uitvoering te beoordelen. Tevens werd beoogd de verhoudingen tussen de aanhangers van de visie van X en die van zijn wetenschappelijke tegenstanders te verbeteren.

Werkgroep MIG (onderzoek Z)

43 Naar aanleiding van de melding werd de werkgroep MIG (Meten en Interpreteren van Grondwaterstanden) half maart 2010 ingesteld. Daarbij werd afgesproken dat geen van de werkgroepleden zonder toestemming van de leiding zelfstandig publicaties naar buiten zou brengen (dit om het onderzoek van de werkgroep en de onderlinge verhoudingen niet verder te belasten). Na twee bijeenkomsten verliet X de werkgroep. Hij was het niet eens met de restricties met betrekking tot de communicatie en publicaties van grondwaterstanden. Volgens X was de werkwijze van de werkgroep er op gericht om de discussie omtrent het onderwerp intern te houden, terwijl de WUR zelf wel eenzijdig een opiniestuk publiceerde (en de directie van ESG eerder had toegezegd dat X hierop zou mogen reageren). Met name daarom wilde X niet langer deelnemen aan de werkgroep; hij weigerde dit besluit te heroverwegen en kreeg een officiële waarschuwing. X beschuldigde de Raad van Bestuur¹³ van censuur (hij wilde publiceren maar dat werd hem geweigerd).

X schreef hierover: "aangezien de werkgroep tot stand is gekomen naar aanleiding van de melding kan hierdoor worden aangegeven dat hiermee ook de melder als gevolg van

44 ¹² In reactie op het verslag van bevindingen invidde de Wageningen UR dat dit ook gold voor de andere MIG-werkgroepleden.

45 ¹³ In reactie op het verslag van bevindingen invidde de Wageningen UR dat hiermee waarschijnlijk de 'vertrumdieding' werd bedoeld in plaats van de Raad van Bestuur.

46

de melding wordt benadeeld, hetgeen in strijd is met artikel 13 lid 2 van de Klokkenluidersregeling Wageningen UR." (Zie Achtergrond onder 1.) X verzocht de Raad van Bestuur in april 2010 zijn eerdere melding op grond van de klokkenluidersregeling op te pakken (ook omdat hij van mening was dat het onderzoek van de commissie Y niet op zijn volledige melding was gericht). Hierop besloot de Raad van Bestuur emeritus hoogleraar Z een onderzoek te laten installeren naar de vraag of X terecht een misstand had gemeld als bedoeld in de klokkenluidersregeling. Z had eerder in het proces een rol gespeeld onder meer als externe reviewer van het rapport van X.

Wat betreft de bezwaren van X ten aanzien van zijn leidinggevende en werkgroep was de Raad van Bestuur van mening dat deze bezwaren niet binnen de klokkenluidersregeling konden worden behandeld omdat dit ging over persoonlijke klachten betreffende aangelegenheden in verband met arbeid (art. 2 van de Klokkenluidersregeling). Zie Achtergrond onder 1.

47

In mei 2010 rapporteerde Z onder meer:

Dat X de afgelopen zeven jaar herhaaldelijk en met recht aandacht had gevraagd voor de zijns inziens onjuiste metingen en interpretaties van grondwaterstanden in zandgronden. En dat hij hierover, aldus Z, uitgebreid publiceerde (onder andere in het tijdschrift H2O en in het WOT rapport 94). Hierbij werd wel opgemerkt dat deze laatste publicatie pas na de dwingende aanbeveling van commissie Y plaatsvond. Volgens Z was daarmee informatie 'niet achtergehouden of vernietigd'. Het was beschikbaar.

48

Verder schreef Z hierover:

"Dat er in zijn beleving weinig mee gedaan is, is voor (X; N.o.) met recht belangrijk, maar vloeit voort uit het wetenschappelijk discours binnen het ESG Centrum voor Water en Klimaat. (...) De politieke gevoeligheid van de door (X; N.o.) geleverde informatie blijkt het uitgebreide reviewproces van zijn rapport dat tot vertraging van zijn publicatie heeft geleid. Wel valt de gang van zaken rond de anello publicatie van het WOT 89, zoals geschetst, niet goed te praten omdat daarbij op zijn minst de indruk wordt gewekt van een zekere vooringenomenheid van WOT en PBL.

(...) Zijn overtuiging dat zijn inzichten systematisch door GWK (Centrum Water en Kwaliteit; N.o.) en de directie ESG zijn 'achtergehouden, vernietigd of gemanipuleerd' en dat daarmee 'publieke organen onjuist zijn geïnformeerd', wordt naar mijn mening onvoldoende door de feiten ondersteund."

Verder meldde Z onder meer dat het te betreuren was dat X zich uit het MIG-onderzoek had teruggetrokken. En hij concludeerde dat de klokkenluidersregeling "juridisch gezien" niet van toepassing was op de melding van X.

49

Op 8 juni 2010 stuurde de Raad van Bestuur een afschrift van het advies aan X. De Raad van Bestuur concludeerde dat het 'conform de regeling een onderzoek heeft ingesteld en gemotiveerd toepasselijkheid heeft afgewezen'. De Raad van Bestuur liet X weten dat als hij het niet eens was met het standpunt van de Raad van Bestuur hij zich tot de Raad van Toezicht moest wenden. De Raad van Bestuur liet verder weten dat het de

50

klokkenuidersprocedure als afgesloten beschouwde. Omdat X van mening was dat Z een inhoudelijke beoordeling had moeten maken en zich niet alleen op de procedurele gang van zaken had moeten richten, legde hij zijn melding op 14 maart 2011 voor aan de Raad van Toezicht. Hij beklagde zich over de wijze waarop de Raad van Bestuur zijn eerdere klokkenuidersmelding had afgehandeld en over het feit dat het onjuist informeren van de overheid onverminderd doorging. De Raad van Toezicht liet weten dat er vanuit wetenschappelijk oogpunt onderzoek was gedaan door de commissie Y, door de directie van Altora ingesteld, en vervolgens door Z, in opdracht van de Raad van Bestuur en dat de Raad van Toezicht daarom geen aanleiding zag voor het laten verrichten van verder onderzoek naar de inhoudelijke wetenschappelijke inzichten van de melding. Te meer omdat de melding inhoudelijk niet was gewijzigd ten opzichte van de eerdere melding van X bij de Raad van Bestuur. De Raad van Toezicht wenst daarom onderzoek te doen vanuit haar toezichthoudende taak op de organisatie van de Wageningen UR, waarbij het organisatiebelang centraal diende te staan. Daarbij zou het personele belang van X in acht worden genomen.

51

De Raad van Toezicht van de WUR startte hierop twee onderzoeken:

1. een onderzoek ten aanzien van de juridische kant van de melding.
2. een onderzoek ten aanzien van de procedurele en inhoudelijke kant.

52

Op 28 april 2011 liet X weten dat hij geen heil zag in voortzetting van de interne WUR-klokkenuidersprocedure en dat hij zijn melding van 14 maart 2011 introk. Hij zou een melding doen bij de bevoegde externe klokkenuidersinstantie. Desondanks liet de Raad van Toezicht de melding van 14 maart 2011 onderzoeken. De Raad van Bestuur zag in de melding bij de Raad van Toezicht aanleiding het inmiddels ingediende ontbindingaverzoek in te trekken. Als reden werd aangegeven: om de schijn te vermijden dat er op enigerlei wijze een relatie zou bestaan tussen de melding en het ontbindingaverzoek. Dit in afwachting van het naar aanleiding van de melding door de Raad van Toezicht in te nemen inhoudelijk standpunt.

Ad. 1. Het Juridisch rapport ('rapportage Van Doorne') dat in juni 2011 verscheen, bevatte de volgende conclusies:

- a. De klokkenuidersregeling schrijft voor dat de ontvangst van een melding aan de melder moet worden bevestigd, dat direct een onderzoek moet worden ingesteld en dat binnen 8 weken een standpunt moet worden ingenomen. Dit alles is gevolgd, zij het met een termijnoverschrijding van 4 dagen. Vervolgens kwam de vraag aan de orde of de toepassing ook in de geest van de Klokkenuidersregeling was en of dit zorgvuldig was gebeurd;
- b. In de periode tot aan het instellen van de onderzoeken had de Raad van Bestuur de Klokkenuidersregeling volgens de onderzoekers correct toegepast. Er was een ontvangstbevestiging gestuurd en X werd op de hoogte gehouden van de procedure;
- c. De onderzoekers konden niet beoordelen of de Raad van Bestuur zorgvuldig had gehandeld door Z te benoemen, gezien zijn eerdere betrokkenheid bij een review van het WOT rapport 94. De Klokkenuidersregeling stelt op dit punt geen nadere eisen stelt. Er was geen verplichting een (onafhankelijke) deskundige te benoemen

om het onderzoek uit te voeren. Op sommige punten was de indruk dat het rapport wat snel tot conclusies kwam en dat Z niet zelf een uitgebreid onderzoek had gedaan en zich vooral baseerde op het rapport van de commissie Y.

- d. De Raad van Bestuur maakte zijn standpunt een aantal dagen te laat bekend aan X. Er had een bericht van vertraging uitgestuurd kunnen worden, maar het achterwege blijven daarvan leidde niet tot een noemenswaardige onzorgvuldigheid. Verder had de Raad van Bestuur aangegeven dat de klokkenluidersregeling niet van toepassing werd gezocht. Dit was juridisch niet juist, aldus de onderzoekers. De regeling was - gelet op het onderwerp van de melding - van toepassing en de Raad van Bestuur had op basis van de uitkomsten van het door hem gevraagde onderzoek door Z het standpunt ingenomen dat er geen sprake was van onregelmatigheden.

53

Aangegeven werd dat niet goed beoordeeld kon worden of de Raad van Bestuur voldoende zorgvuldig had gehandeld door Z te benoemen. De conclusie dat het onderzoek van Z beperkt was en dat er op sommige punten 'wat snel tot conclusies' werd gekomen, werd door Van Doorne onderschreven. Dit gold eveneens voor de conclusie dat de regeling, gelet op het onderwerp, wel van toepassing was. Het standpunt dat er geen sprake zou zijn geweest van onregelmatigheden werd door Van Doorne niet onderzocht. X meldde hierover in reactie op het verslag van bevindingen dat ook in dit onderzoek de eigenlijke melding wederom niet werd onderzocht.

54

Ad. 2. De conclusies van het inhoudelijk rapport ("rapportage Brughuis") waren:

- a. de organisatie had de vanaf eind 2009 geconstateerde noodzakelijke verbeteringen opgepakt. Dit betrof zowel de aspecten uit de rapportage Y, de rapportage Z als de brief van de voorzitter van de Raad van Bestuur aan X d.d. 8 juni 2010. Dit betrof ook de monitoring hierop door de Raad van Bestuur;
- b. Door betrokken leidinggevenden, vooral vanuit de leiding van Centrum Water en Kwaliteit en Centrum Bodem en door de HRM functionaris werd in deze periode veel tijd en energie in het proces gestopt, zowel wat betreft het verbeteren van de onderlinge verhoudingen, het verbeteren van de kwaliteitssysteem op de hier relevante elementen en het verder komen met het onderzoek op het betreffende terrein;
- c. Wel werd duidelijk dat in de jaren daarvoor, ondanks alle inzet en goede bedoelingen van betrokken leidinggevenden de organisatie op beschreven faalpunten niet goed functioneerde en dat daardoor relationele schade ontstond binnen het betrokken team wetenschappers;
- d. Vanuit het onderzoek ontstond het beeld dat niet beweerd kon worden dat door de melding in het kader van de klokkenluidersregeling X werd benadeeld gedurende het proces dat zich in 2010 en begin 2011 heeft afgespeeld. Integendeel, de organisatie had naar het oordeel van de onderzoeker, alle mogelijke inspanningen gedaan om hem weer mee op het spoor van de organisatie te krijgen.

55

56

De Raad van Toezicht liet bij brief van 14 juni 2011 gemotiveerd aan X weten dat er naar zijn mening geen sprake was geweest van onregelmatigheden in de betekenis van de Klokkenluidersregeling WUR.

De (externe) Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid (de Commissie)

Op 12 mei 2011 had X een vermoeden van onregelmatigheid omtrent een (dreiging van) bewust onjuist informeren van publieke organen en/of een (dreigende) verspilling van overheidsgeid bij de commissie gedaan. Wageningen UR heeft zich met haar "Klokkenluidersregeling Wageningen UR" aangesloten bij de Klokkenluidersregeling van de VNG. De conclusie en advies van de Commissie kwamen uit in september 2011.

De commissie kwam tot de volgende conclusies:

- a. de melder had juridisch en procedureel op juiste wijze een beroep gedaan op de Klokkenluidersregeling Wageningen UR;
- b. de Raad van Bestuur en de Raad van Toezicht hadden de melding zorgvuldig onderzocht, behoudens termijnoverschrijding;

- c. de melder vroeg terecht aandacht voor dreiging van onregelmatigheden en werd hierin in het gelijk gesteld door het rapport Y en de conclusies van Z.

In de conclusie omtrent de feiten had de commissie opgemerkt dat er aanvankelijk sprake was van een onregelmatigheid door WOT 94 niet en WOT 89 wel te publiceren. In navolging van het rapport Z werd de volgorde van publiceren niet juist bevonden omdat daarbij op zijn minst de indruk werd gewekt van een zekere vooringenomenheid.

Na publicatie van het rapport WOT 94 en verschillende publicaties van X in het tijdschrift H2O, waren – aldus de commissie – opdrachtgever en publieke organen op de hoogte van het verschil in wetenschappelijke inzichten in meetmethodes. Volgens de commissie was er geen sprake meer van het onjuist informeren van publieke organen, noch van een dreiging van bewust achterhouden, vernietigen of manipuleren van feiten.

- d. De instelling van de werkgroep MIG werd door de commissie als een redelijk adequate reactie van de Raad van Bestuur beschouwd. Dit onder voorwaarden dat de publicatiemogelijkheden van de leden van de werkgroep gelijk waren;

- e. De commissie achtte het van belang dat de werkgroep snel tot een eindstandpunt kwam. Anders bestond het gevaar dat het beleid zou worden gestooid of bleef gestooid op verkeerde aannames wat betreft de meetgegevens.

- f. Een direct verband tussen de melding en het indienen van een ontstagingaanvraag werd niet vastgesteld, hoewel aanvankelijk wel de schijn was gewekt.

Hierover schreef de commissie:

"Op grond van de gang van zaken constateert de Commissie dat aanvankelijk de schijn kan zijn gewekt dat er een directe relatie bestaat tussen het indienen van ontstagingaanvraag en de melding. Het intrekken van het ontbindingsverzoek is volgens de Raad van Bestuur ingegeven om juist iedere schijn te vermijden dat er enige relatie zou bestaan tussen de melding en het ontbindingsverzoek. Nu het ontbindingsverzoek door de Raad van Bestuur is ingetrokken en Melder zelf om ontbinding heeft verzocht, kan volgens de Commissie niet gesproken worden van een onregelmatigheid. Wel acht de

Commissie het betreurenswaardig dat aanvankelijk die schijn van een relatie melding en ontslag wel is gewekt."

Het advies van de Commissie aan de Raad van Bestuur luidde dan ook:

- a. de melder in zijn melding ontrankelijk te verklaren;
- b. de melding ongegrond te verklaren omdat er geen sprake was van onregelmatigheden;
- c. te waarborgen dat de interne discussie over meetmethoden voortvloeiend en breed werd gevoerd en op korte termijn met een standpunt werd afgerond;
- d. te waarborgen dat de melder gelijke toegang had te mogen publiceren als de overige deelnemers van de werkgroep MIG;
- e. te waarborgen dat melder op geen enkele wijze in zijn positie werd benadeeld ten gevolge van zijn melding;
- f. met melder het gesprek aan te gaan om "een uiterste poging te doen hem bij de discussie te blijven betrekken aangezien hij een belangrijk wetenschappelijk en ook maatschappelijk probleem heeft aangekaart hetwelk politiek gevoelige implicaties heeft en de nodige zorgvuldigheid van aanpak vereist".

Door te concluderen dat de werkgroep MIG als een 'redelijk adequate reactie' kan worden beschouwd om de dreiging van onjuiste informatie en bewust achterhouden van informatie weg te nemen, gaf de commissie volgens X aan dat er nog steeds sprake was van dreiging van onjuiste informatie en bewust achterhouden van informatie. Tenslotte stelde X dat de commissie in tegenstelling tot de aankondiging, niet het directe verband tussen de melding en het indienen van de ontstagningsaanvraag onderzocht, maar alleen uitspraken had gedaan over een direct verband met de tweede melding aan de Raad van Toezicht.

Met betrekking tot het advies van de commissie om de melding ongegrond te verklaren, schreef X onder meer dat dit wel enige nuancering behoeft omdat de commissie er namelijk voor had gekozen een dreigende grove schending van regelgeving of beleidsregels niet nader te onderzoeken. Tenslotte stelde X dat de commissie - door de WUR te adviseren met hem in gesprek te gaan - trachtte hem medeverantwoordelijk te maken. Hij schreef: "ook de commissie is immers van mening dat er van een mogelijke misstand of onregelmatigheid over verspilling van overheidsgeeld sprake kan zijn als de werkgroep niet voortvarend te werk gaat (omdat anders het gevaar bestaat dat het beleid gestoeld wordt of blijft op verkeerde aannames wat betreft de meetgegevens). Daarnaast heeft Wageningen UR door het indienen van een verzoekschrift tot ontbinding van de arbeidsovereenkomst te kennen gegeven dat Wageningen UR het plaatsen van de melder buiten de organisatie preferent boven het intern oplossen van de problematiek. Aangezien het intrekken van het ontbindingsverzoek, naar eigen zeggen, louter en alleen is ingegeven om de schijn van een verband tussen het ontbindingsverzoek en de melding te vermijden wordt aan de keuze van Wageningen UR om de melder buiten de organisatie te plaatsen en derhalve een interne oplossing onmogelijk te maken, niets afgedaan."

De voorzitter van de Raad van Bestuur liet X bij brief van 12 oktober 2011 onder meer weten dat de Raad van Bestuur de adviezen 1 en 2 van de commissie zou overnemen (wat betekende dat hij ontvankelijk was in zijn beroep op de klokkenluidersregeling maar dat zijn melding ongegrond was nu niet was gebleken van onregelmatigheden in de zin van art 1 lid 1 sub d Klokkenluidersregeling Wageningen UR). (Zie Achtergrond onder 1.) Met betrekking tot het standpunt van de commissie dat de directie ESG op korte termijn een heldere strategie zou moeten formuleren ten aanzien van de beschreven problematiek, werd door de Raad van Bestuur onderschreven. Het proces bleef men 'monitoren'. Verder schreef de voorzitter van de Raad van Bestuur dat de commissie had geconcludeerd dat er geen verband bestond tussen de melding en het ontbindingsverzoek; X werd dan ook niet benadeeld ten gevolge van zijn melding. Het ontbindingsverzoek betrof de houding van X en zijn gedrag jegens collega's en werkgever, aldus de voorzitter. Het advies om met X in gesprek te gaan, hield de Raad van Bestuur in beslag.

Verzoekschrift Nationale ombudsman

Op 7 oktober 2011 schreef een klokkenluider ("X") een e-mailbericht aan de Nationale ombudsman waarin hij hem onder meer een aantal vragen over de klokkenluidersregeling Wageningen UR voorlegde. Naar aanleiding van deze e-mail vond er op 24 oktober 2011 een intakegesprek op het bureau van de Nationale ombudsman plaats waarin X zijn melding mondeling toelichtte.

Uitnodiging hoorzitting

Naar aanleiding van onder meer hetgeen in het intakegesprek aan de orde was geweest, besloot de Nationale ombudsman in het kader van een (verkennend) onderzoek een hoorzitting te organiseren. Bij brief van 23 november 2011 nodigde hij de Wageningen UR, de Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid en X uit een hoorzitting op het Bureau van de Nationale ombudsman bij te wonen. Daarbij vroeg de Nationale ombudsman de Wageningen UR prudent met de arbeidsrechtelijke positie van X om te gaan. Naar aanleiding van deze uitnodiging meldde de Wageningen UR op 25 november 2011 de bevoegdheid van de Nationale ombudsman in deze zaak te betwisten.

Op 29 november 2011 verzocht de werkgever van X de kantonrechter de arbeidsovereenkomst te ontbinden. Bij het verzoek werd onder meer de brief van 23 november 2011 van de Nationale ombudsman waarin een onderzoek werd aangekondigd, als bijlage meegezonden. De arbeidsovereenkomst werd met ingang van 1 maart 2012 ontbonden waarbij aan X een vergoeding - op basis van een neutrale kantonrechtformule - werd toegekend¹⁴.

Op 7 februari 2012 schreef de Wageningen UR een brief naar de Nationale ombudsman met de mededeling dat uit de uitspraak van de kantonrechter zou blijken dat er geen sprake was van een ontalegweens als gevolg van het klokkluiden. De advocaat van X

¹⁴ Het oordeel van de kantonrechter, gedateerd 31 januari 2012 is samengevat weergegeven in Achtergrond onder 2.

ontving een afschrift van deze brief. Toen X de Wageningen UR vroeg deze stellingname nader te motiveren, weigerde de Wageningen UR dit.

Bevoegdheid Nationale ombudsman

Volgens de Wageningen UR was de Nationale ombudsman niet bevoegd de klacht van X in behandeling te nemen omdat deze niet de handelswijze van een bestuursorgaan betrof. Immers, X was in dienst bij de Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek (DLO) waarvan in rechte was vastgesteld dat dit geen bestuursorgaan is in de zin van artikel 1:1 Awb (zie Achtergrond onder 3.)¹⁵. De Nationale ombudsman stelde zich wel bevoegd te achten omdat er naar zijn oordeel sprake is van het uitvoeren van een publiekrechtelijke taak door DLO (zie Achtergrond onder 4.).

Na enige discussie over en weer liet de Wageningen UR eind januari 2012 weten ("onder protest hiertoe gehouden te zijn") bereid te zijn medewerking te verlenen aan het onderzoek en aanwezig te zullen zijn bij de hoorzitting.

De hoorzitting van 16 februari 2012

Op 16 februari 2012 vond op het Bureau van de Nationale ombudsman een hoorzitting plaats. De hoorzitting was bedoeld als eerste verkenning van de zaak. Hierbij waren de werkgever van X, secretaris van de Raad van Bestuur en Raad van Toezicht van de Wageningen UR, de raadsman van de werkgever, De Commissie Gemeentelijke Overheid, X en twee vertrouwenspersonen aanwezig. Van de hoorzitting werd een verslag gemaakt, wat vervolgens in concept naar de betrokkenen werd gezonden. Het vastgestelde geanonimiseerde verslag is integraal opgenomen in Achtergrond onder 5.

Kamervragen

Op 29 mei 2012 zonden de Kamerleden Koppejan en Hofackers, beiden CDA, Kamervragen over dit onderwerp in¹⁶ die op 5 september 2012 door de staatssecretaris van Economische zaken, Landbouw en Innovatie, mede namens de staatssecretarissen van Infrastructuur en Milieu en van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, werden beantwoord.

II. Onderzoek door de Nationale ombudsman

Mede naar aanleiding van hetgeen tijdens de hoorzitting aan de orde was gekomen besloot de Nationale ombudsman in mei 2012 het onderzoek toe te spitsen op twee concrete punten, te weten:

1. in hoeverre kan worden gesproken van, zoals X stelt, een onregelmatigheid omtrent een dreigende grove schending van regelgeving of beleidsregels door

¹⁵ In rechte op het verslag van bevindingen meldde de Wageningen UR ten aanzien van de bevoegdheid van de Nationale ombudsman dat de door hen aangedragen tegenargumenten nauwelijks in het verslag zijn genoemd. Deze staan in Achtergrond onder 4 vermeld.

¹⁶ Zie TK 30625-171

Wageningen UR en/of het PBL en daarbij meer in het bijzonder: is er sprake van 'wetenschap op bestelling' zoals door X aangegeven;

2. Is de Wageningen UR behoorlijk omgegaan met de melding op grond van de klokkenluidersregeling?

Bij brief van 31 mei 2012 legde de substituut-ombudsman zowel de Wageningen UR als het Planbureau voor de Leefomgeving de twee hiervoor vermeldde specifieke punten als algemene onderzoeks vragen voor. Ook werden beide instanties verzocht een aantal aanvullende vragen te beantwoorden. Aangegeven werd dat de inhoudelijke melding mogelijk onderzocht zou worden.¹⁷

Ten behoeve van de leesbaarheid van het rapport wordt vanaf dit punt een onderscheid gemaakt tussen de algemene onderzoeksvragen, kortweg aangeduid als:

- II A Wetenschap op bestelling
- II B De klokkenluidersmelding

II A. Wetenschap op bestelling

Reactie PBL

Het PBL reageerde bij brief van 27 juni 2012 op de brief van de substituut-ombudsman. PBL gaf eerst een algemene reactie en uitleg over de wijze waarop de pilot en het vervolgproject werden gestart. Het stelde onder meer dat verdroging een van de vele onderwerpen is waarover door DLO voor het PBL in het kader van de WOT de laatste jaren onderzoek werd verricht. PBL stelde voorts dat verdroging eind jaren '80 sterker dan voorheen als probleem werd gezien vanuit een gevoel dat er 'iets mis was met de natie natuur' en dat hier toen een grootschalig onderzoek naar is ingesteld. Geconstateerd werd dat de grondwaterstanden in Nederland vanaf de jaren '50 structureel zijn gedaald.

Volgens het PBL hebben grondwaterstandmetingen hooguit indicatief en in een incidenteel geval een bijdrage geleverd aan de toekenning van de status 'verdroogd' en mede daardoor is, aldus het PBL, de mate van verdroging nooit afdoende gekwantificeerd kunnen worden. Het PBL stelde dat het grondwatertekort wel een maat is voor hoe sterk mogelijke maatregelen moeten zijn om de verdroging effectief te kunnen bestrijden. In 2005 werd DLO dan ook verzocht te onderzoeken of er op basis van metingen en statistieken een beeld kon worden geschetst van de actuele grondwatersituatie in natuurgebieden om deze te kunnen vergelijken met de gewenste grondwatersituatie. Dit pilotproject, waarvan X projectleider was, leverde in 2006 een

¹⁷ Hiervan werd later afgezien omdat in het in juli 2012 uitgebrachte Alarms-rapport 'Meten en interpreteren van grondwaterstanden' Analyse van methodieken en nauwkeurigheid, onder meer werd geconstateerd dat tot nu toe niet op een objectieve wijze kon worden vastgesteld 'of veranderingen in de grondwaterstandsdiepte in natuurgebieden met grondwaterafhankelijke natuur systematisch onjuist worden geschetst'. Er werd een vervolgonderzoek voorgesteld teneinde helderheid te verschaffen in de discussie rond 'numerieke verdroging'. De Nationale ombudsman zag hierin geen rol voor zichzelf weggelegd.

vergelijking tussen een aantal karteringsmethoden op, op basis waarvan aanbevelingen werden gedaan welke methode het meest geschikt is om grondwaterstandsveranderingen vast te stellen en hoe daar verder mee kan worden omgegaan. De concepten van het rapport van X (dat was gebaseerd op onderzoek uit 2006) bevatten de conclusie dat de verdroging van natuurgebieden veelal werd overschat. Hier tegen had PBL, naar eigen zeggen, zwaarwegende bezwaren omdat deze conclusie niet werd onderbouwd in het rapport. Volgens PBL kon uit de studie van X geen conclusie worden afgeleid over de mate van verdroging. Het PBL meldde voorts:

"Omdat de conclusie onveranderd bleef in de verschillende concepten die het PBL sinds 2006 had ontvangen van het rapport, heeft in augustus 2008 het hoofd WOT N&M medegedeeld dat het aan hem was om te besluiten over de wijze van publicatie (verwezen werd naar een brief van 14 augustus 2008; N.o zie Achtergrond onder 4.). Het PBL heeft zo acceptatie en goedkeuring aan het projectresultaat onthouden, omdat de beleidsinterpretatie niet onderbouwd was. Tevens heeft PBL aangegeven dat dit een zo spoedig mogelijke publicatie van het rapport niet meer in de weg mocht staan. Wanneer de auteurs het commentaar van het PBL niet over zouden nemen, dan kon het rapport gepubliceerd worden zonder vermelding dat het PBL opdrachtgever was geweest. Deze formele interventie leidde echter niet tot spoedige publicatie van het rapport. In de zomer van 2009 is op verzoek van de WOT N&M wederom een concept beoordeeld door het PBL en bleek de gewraakte formulering van de conclusie niet aangepast te zijn (...). Uiteindelijk is het rapport verschenen in januari 2010, als WOT rapport 94, zonder vermelding van het PBL als opdrachtgever. De conclusie bleek toen in de gepubliceerde versie genuanceerd te zijn tot "De mate van verdroging in termen van een grondwaterstanddaling wordt veelal systematisch overschat".

Ten tijde de publicatie van het rapport van X; N.o) vertraging oplep vanwege onenigheid over de conclusies, zijn de WOT N&M en het PBL, na afronding van de pilot in 2006, met de vervolgstudie gestart, zoals ook was gepland. Bij beleidsmakers bestond behoefte aan informatie over grondwaterstanden in natuurgebieden en het PBL zag het als zijn plicht om ondanks de aanwezigheid van onzekerheid de best beschikbare informatie te leveren, met vermelding van het feit dat er nog onzekerheden waren omtrent de vaststelling van de mate van verdroging."

Daarbij gaf PBL weer hoe de pilot en het vervolgproject waren verlopen. In de samenwerkingsovereenkomst tussen PBL en DLO en de daarbij behorende werkafspraken (zie Achtergrond onder 6. en onder 7.) was opgenomen dat PBL onder meer over de goedkeuring en acceptatie van een projectresultaat zou besluiten. Het rapport van X werd niet door PBL geaccepteerd omdat hierin beleidsrelevante conclusies werden getrokken die volgens PBL niet onderzocht en onderbouwd waren. Dit werd volgens PBL ook bevestigd door de tweede review en de reactie op een door X tussentijds gepubliceerd wetenschappelijk artikel. In afwijking van de afspraken stelde PBL, naar eigen zeggen, de eis dat in het WOT-rapport de vermelding van het PBL als opdrachtgever zou worden weggelaten. Het PBL betoogde dat op deze wijze de mogelijkheid werd geboden dat de WOT N&M het rapport naar buiten bracht.

In reactie op de algemene en aanvullende onderzoeksvragen van de substituut-ombudsmen liet het PBL voorts weten dat het tijdens de begeleidingfase van het onderzoek een wetenschappelijke discussie met X gevoerd had. En ondanks de ernstige bezwaren tegen een conclusie in het rapport bood PBL in augustus 2008 ruimte voor publicatie van het ongewijzigde rapport. Ook informeel werd volgens PBL aangedrongen op afronding en publicatie; nadere besluitvorming hieromtrent door DLO werd verder afgewacht. Het PBL stelde de regelgeving of beleidsregels niet te hebben geschonden en meende dat van 'wetenschap op bestelling' geen sprake kon zijn.

Op de vraag op welke wijze in het kader van WOT 94 het onderzoeksvoorstel werd gehonoreerd, antwoordde het PBL onder meer:

"Het project 'Pilot Actuele Grondwatersituatie VHR en EHS' was een van de onderzoeken die in 2006 door het PBL zijn uitgevoerd bij de WOT N&M. In de WOT-kaderbrief van 2005 werd aandacht gevraagd voor een aantal onderzoeksvragen op het gebied van verdroging, ofwel de achteruitgang van natuur door verandering in de grondwatersituatie. Dit om informatie op te kunnen leveren voor o.a. de Natuurbalans. Eén van de vragen richtte zich op het vergroten van kennis over de fysieke mate van verdroging in Nederlandse natuurgebieden. De precieze omvang van het probleem kon niet goed in beeld gebracht worden omdat nationale monitoring ontbrak. Door het ontbreken van meetnetten was evaluatie van de voortgang van beleid ten opzichte van gestelde beleidsdoelen niet mogelijk. Idee was om te onderzoeken in hoeverre bestaande metingen over de actuele grondwaterstand gebruikt zou kunnen worden om te bepalen in hoeverre de actuele grondwaterstand afwijkt van de gewenste grondwaterstand in natuurgebieden, gelet op de natuurdoelen. In het pilotproject werd beoogd een eerste stap te zetten door te kijken hoe de actuele grondwatersituatie in natuurgebieden in beeld gebracht kon worden.

(X; N.o.) werd door de WOT N&M voorgesteld als projectleider. Na gesprekken met de contactpersoon van het PBL, heeft (X; N.o.) de vraagstelling uitgewerkt in een projectvoorstel. In februari 2006 is het projectplan (...) goedgekeurd."

In antwoord op de vraag op welke wijze de uitvoering van het onderzoek werd begeleid liet het PBL de Nationale ombudsman onder meer weten dat na de goedkeuring van het projectplan een aantal malen de voortgang in het onderzoek werd besproken. De meeste begeleiding had plaatsgevonden in de fase van de rapportage, aldus PBL. Over de formulering van beleidsmatig relevante conclusies werd volgens PBL veelvuldig gediscussieerd, met name omdat in het rapport de term "verdroging" hierin op een andere wijze werd gebruikt dan in het beleid. In het projectplan was aangegeven wie het rapport zou reviewen. Later werd door de WOT, mede naar aanleiding van inhoudelijke opmerkingen van het PBL, op het concept-rapport, alsmede naar aanleiding van de discussie over een tussentijds uitgebracht webbericht, voorgesteld het rapport ook aan een tweede reviewer voor te leggen, zo schreef het PBL in zijn reactie. De eerste reviewer rapporteerde in mei 2007. De tweede reviewer in oktober 2007. Vervolgens zou zijn voorgesteld om samen met X te bekijken in hoeverre de opmerkingen uit de beide reviews in het rapport verwerkt waren. Twee nieuwe (externe) reviewers zouden nog een

laatste wetenschappelijke toets doen en in mei 2009 werd het eindconcept van het rapport opgeleverd. Het PBL was echter van mening dat de essentie van het commentaar van PBL niet verwerkt was.

Het PBL stelde voorts dat het vervolgonderzoek dat in 2007 startte ("WOT 89") van begin af aan begeleid werd door een brede externe klankbordgroep. Het projectresultaat werd vervolgens - conform de WOT-procedure - door een van de WOT-aansturing onafhankelijke senior statisticus van het PBL gereviseerd, zo liet het PBL de Nationale ombudsman weten. Hierbij hadden ook leden van de klankbordgroep op de resultaten en rapportage gereageerd.

De vraag van de substituu-ombudsman waarom gestart werd met een vervolgonderzoek (WOT 89) ondanks dat de resultaten van WOT 94 (nog) niet waren gepubliceerd beantwoordde het PBL als volgt:

"Voor het PBL was het van belang de onderzoeksvragen uit de WOT-kaderbrief 2006 beantwoord te krijgen en daarmee input te kunnen leveren voor de beantwoording van beleidsvragen uit de kaderbrief van het ministerie aan het PBL. Volgens de procedure van de WOT N&M (...) zou in begin 2007 gestart moeten worden met onderzoek dat hiervoor nodig was. Om tijdverlies te voorkomen en onderzoeksgelden optimaal aan te wenden, is op aandringen van de WOT N&M, gestreefd om voor 1 juli 2007 een projectplan voor het vervolg goedgekeurd te krijgen."

In reactie op de vraag waarom WOT 94 drie en WOT 89 één reviewronde had gehad, schreef het PBL dat normaliter één reviewronde voldoende is voor een WOT-rapport. In het licht van de discussie die was ontstaan over het concept-rapport van X is door de WOT besloten om de eerste reviewronde uit twee reviewers te laten bestaan, en later zelfs een tweede reviewronde, met weer twee reviewers, in te lassen...

"Waar voor WOT 94 aan het eind van het project aan reviewers is gevraagd om commentaar te leveren, is er voor WOT 89 bovendien behalve een eindreview ook van het begin af aan een klankbordgroep geweest."

Aldus het PBL.

De laatste vraag "op welke wijze is gewaarborgd dat de uitkomsten van een onderzoek worden gepubliceerd?" beantwoordde het PBL door te stellen dat het PBL gebruik had gemaakt van zijn recht - conform de samenwerkingsafspraken met WOT N&M - om de naam van het PBL niet aan het rapport te verbinden indien één van de conclusies niet werd bijgesteld om een kwaliteitsprobleem op te lossen. Het PBL had bovendien aan WOT nog ruimte geboden voor publicatie van het rapport maar dan zonder vermelding dat het PBL de opdrachtgever was. In februari 2010 is het rapport gepubliceerd zonder vermelding van PBL als opdrachtgever en met een nuancering van de gemaakte conclusie ten aanzien van verdroging.

Reactie van X op beantwoording vragen door PBL

69 Ook in deze alinea werd er ten behoeve van de leesbaarheid ervoor gekozen om de reactie van PBL op de reactie van X in voetnoten op te nemen, dit geldt eveneens voor de alinea betreffende de reactie van X op de beantwoording vragen door Wageningen UR.

70 X werd in de gelegenheid gesteld te reageren op hetgeen PBL naar voren had gebracht. In zijn e-mailbericht van 24 augustus 2012 aan de subsubstituut-ombudsman vroeg X zich onder meer af of het uitgeven van het rapport WOT 94 - zonder vermelding van PBL als opdrachtgever - strookte met de wetenschappelijke richtlijnen en codes¹⁸. Dit gold eveneens voor de stelling van PBL dat het de mogelijkheid had het resultaat niet te accepteren en kon eisen dat het rapport niet als WOT-publicatie werd gepubliceerd¹⁹. Uit de beantwoording van de vragen door PBL bleek volgens X dat het PBL als opdrachtgever een reviewrapport had ontvangen. Hij vroeg zich af of dit gebruikelijk is en of dit voldoet aan de gangbare wetenschappelijke standaarden en richtlijnen²⁰. X merkte op dat slechts het reviewrapport van de tweede reviewronde werd aangehaald en meegezonden en dat het leek dat PBL selectief was in het verstrekken van informatie aan de Nationale ombudsman. X schreef voorts dat het PBL in zijn reactie had verwezen naar een samenwerkingsovereenkomst. Volgens X was deze overeenkomst eind 2007 in werking getreden en dit kwam niet overeen met de looptijd van het project²¹. X stelde dan ook de vraag of er een samenwerkingsovereenkomst van kracht was ten tijde van het project en welke gevolgen de samenwerkingsovereenkomst had voor de overeenkomst en het statuut wettelijke dienstverlenende taken.

71 Op de door PBL meegezonden brief van 14 augustus 2008 (Achtergrond onder B.) reageerde X met betrekking tot het aantal aangegeven opties voor het afronden van een rapport dat de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW) in 2005 een rapport had uitgebracht met de titel "Wetenschap op bestelling". Hierin werd ingegaan op de omgang tussen wetenschappelijke onderzoekers en hun opdrachtgever. Volgens X werd in dit rapport onder meer voorgesteld dat onderzoekers en

72 ¹⁸ In reactie op het verslag van bevindingen merkte het PBL hierover op: "de financier (het Ministerie LNV) stond wel vernuft. Verder geeft het hier ons grotendeels een symbolische steun: het PBL accepteert vanwege omvattende onderbouwing van een van de conclusies niet en geeft dit op deze wijze weer. Publicatie door de WOT N&M impliceert natuurlijk vrijwel automatisch dat PBL opdrachtgever was van het congresmatige onderzoek. Mogelijk: PBL had ook minder content kunnen zijn en überhaupt geen publicatie in de WOT-rapportage kunnen accepteren (...) Dit had gekund omdat de WOT het negatieve kwaliteitsoordeel deelde (...) Onze voorkeur voor aanpassing strookt met het principe van betrouwbaarheid in de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsovereenkomst (waartoe expliciet wordt vermeld dat er geen speculatie in conclusies (quashen) waarop we opdrachtgevers in de wetenschap mogen aanspreken).

73 ¹⁹ Het PBL liet in reactie op het verslag van bevindingen hierover onder meer weten dat dit is vastgelegd in de samenwerkingsovereenkomst en niet strijdig is met de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsovereenkomst. De mogelijkheid van niet accepteren bestond omdat de WOT hetzelfde negatieve oordeel had over de kwaliteit van de onderbouwing van de gemaakte conclusie, aldus het PBL.

²⁰ Het PBL liet hierop weten dat reviewrapporten bij de WOT gewoon ingediend kunnen worden.

74 ²¹ In reactie op het verslag van bevindingen merkte het PBL op dat de samenwerkingsovereenkomst was ingegaan op 1 januari 2007, dus nog vóór het moment dat de review begonnen. De samenwerkingsovereenkomst werd getekend op 23 november 2007 en was geldig met terugwerkende kracht vanaf 1 januari 2007. Deze stelde de staande praktijk van werken in de daaraan voorgaande jaren formeel vast.

opdrachtgevers zich committeren aan een "Verklaring van wetenschappelijke onafhankelijkheid". X verwees naar de volgende passage in de Verklaring²²:

"In het contract wordt de wijze van publiceren overeengekomen. Publicatie in een wetenschappelijk tijdschrift vindt plaats in overleg met de opdrachtgever. De onderzoeker heeft echter het laatste woord over inhoud, auteurs, vorm en plaats van de wetenschappelijke publicatie²³."

X stelde daarom dat op basis van het bovenstaande geconcludeerd kan worden dat de eerste aangegeven optie in de brief van 14 augustus 2008, te weten dat het rapport alsnog moest worden aangepast op basis van het gegeven commentaar, niet mogelijk was omdat het PBL een conclusie in het rapport wilde wijzigen. Dit gold echter ook voor de tweede in de brief opgenomen optie, namelijk het niet vermelden van de opdrachtgever. In de hiervoor vermelde verklaring is hierover aldus X het volgende opgenomen:

"Externe financiers van uitgevoerde opdrachten en/of andere sponsors worden met name genoemd in publicaties en bij andere vormen van openbaarmaking."

X schreef voorts dat uit de beantwoording van de vragen van het PBL bleek dat het PBL het niet eens was met de conclusies en deze aangepast wilde hebben, ook na goedkeuring van het rapport door twee hoogleraren in de derde reviewronde²⁴. De commissie Y had - aldus X - over een dergelijke inmenging van een opdrachtgever reeds eerder aangegeven dat dit in strijd was met de Wageningse gedragscode wetenschapsbeoefening²⁵.

²² Wetenschap op bestelling, over de omgang tussen wetenschappelijk onderzoekers en hun opdrachtgever. RIANW-werkgroep opdrachtonderzoek, Amsterdam september 2008, pagina 40.

²³ In reactie op het verslag van bevindingen schreef het PBL: "(...) Ten eerste is de wijze van publiceren in de samenwerkingsovereenkomst vastgelegd, en die overeenkomst is gevolgd, met als kanttekening dat PBL meer ruimte aan de WOT gaf om het rapport ongewijzigd onder WOT-vlag uit te mogen brengen. Ten tweede heeft (X; N.o.) - overigens zonder overleg met de opdrachtgever PBL - in verschillende tijdschriften gepubliceerd over zijn onderzoek. Ten derde wijzen wij er nogmaals op dat in de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening (...) "speculaties naar aanleiding van de uitkomsten van wetenschappelijk onderzoek worden als zodanig herkenbaar in rapportages meegenomen. Conclusies op basis van de gepresenteerde resultaten behoren hier niet toe." Het is evident dat de sterk versimpelende maatschappelijk- politieke conclusie in de rapporten van (X; N.o.) speculatief is en niet is af te leiden uit de gepresenteerde resultaten. (...)"

²⁴ Het PBL merkte hierover in reactie op het verslag van bevindingen op dat PBL overwegend bezwaar had tegen één specifieke, sterk versimpelende conclusie (te weten dat de verdroging van natuurgebieden veelal wordt overtroffen). Deze conclusie was volgens het PBL speculatief en niet onderbouwd door onderzoek. Het PBL stelde dat de hoogleraren die in de tweede reviewronde waren betrokken, aanzienlijke wijzigingvoorstelen hadden. De ene hoogleraar heeft formeel uiteindelijk positief advies voor publicatie gegeven. De ander heeft in het midden gelaten of publicatie aan de orde zou kunnen zijn afhankelijk van hoe wijzigingvoorstellen zouden worden overgenomen. Naar de mening van het PBL werd in de discussie op het gepubliceerde artikel duidelijk dat er kritiek was op de wetenschappelijke onderbouwing van de versimpelende conclusie over verdroging van natuurgebieden. Het oordeel van de reviewers is aldus het PBL meegenomen in het kwaliteitsoordeel van PBL en WOT NAM, maar het zijn niet de reviewers die beslissen over de vraag of een rapport kwalitatief goed genoeg is om gepubliceerd te worden. Daarvoor is de WOT NAM verantwoordelijk.

²⁵ Over de commissie Y oordeelde het PBL dat deze niet zorgvuldig en volledig was geweest. De conclusie dat de reviewers het rapport wetenschappelijk hadden geaccepteerd is volgens het PBL onvolledig omdat een van de reviewers acceptatie in het midden had gelaten. Daarnaast werd, naar de mening van het PBL, hun motivatie (te weten dat er een meerderheid van reviewers het rapport had geaccepteerd) ondergraven. Volgens het PBL blijkt hieruit dat het ook onzorgvuldig was om op zijn kleine basis tot een zwaarwegend besluit te komen. In dit

80

X stelde dat het PBL in de beantwoording van de vragen wederom expliciet aangaf dat in het rapport de essentie van het commentaar van PBL niet verwerkt was. X merkte hierover op dat het wel een rapport betrof dat inmiddels in een derde reviewronde door twee hoogleraren was goedgekeurd. Volgens X leek het PBL hiernee aan te geven dat het voor het PBL alleen van belang was dat het eigen commentaar werd verwerkt in de rapportage en dat de wetenschappelijke kwaliteit hieraan kennelijk ondergeschikt was. X vroeg zich tevens af of het zelf reviewen van rapporten door de opdrachtgever overeenkwam met de wetenschappelijke richtlijnen en standaarden. Tenslotte merkte X op dat PBL kennelijk het recht had om goedkeuring en acceptatie van een rapport te onthouden zolang de formulering en conclusies niet voldeden. Hij vroeg zich af of dit in overeenstemming was met de wetenschappelijke richtlijnen en codes.

Reactie Wageningen UR

In reactie op de brief van de substituut-ombudsman van 31 mei 2012, liet de Wageningen UR het volgende weten op de vraag in hoeverre er gesproken kon worden van een onregelmatigheid omtrent een dreigende grove schending van regelgeving of beleidsregels door Wageningen UR en/of het PBL en daarbij meer in het bijzonder of er sprake was van 'wetenschap op bestelling':

"Er is naar onze mening geen sprake van een onregelmatigheid omtrent een dreigende grove schending van regelgeving of beleidsregels van Wageningen UR. Dit blijkt zowel uit het onderzoek zoals ingesteld door de Raad van Bestuur, de Raad van Toezicht als ook uit het onderzoek zoals ingesteld door de externe commissie klokkenluiders. Er is eveneens geen sprake van wetenschap op bestelling. In onderhavige casus is door onze opdrachtgever een opdracht verstrekt, deze maakte onderdeel uit van een programma waarin meerdere onderzoeksopdrachten zijn verstrekt. Verder wordt de wetenschappelijke inhoudelijke discussie nog steeds gevoerd, waaruit blijkt dat de wetenschappers over dit complexe onderwerp geen unaniem standpunt innemen. Deze discussie wordt transparant en ook voor de buitenwereld toegankelijk gevoerd."

Op de vraag op welke wijze de integriteit van verzoeker als wetenschapper werd gewaarborgd, liet de Wageningen UR onder meer weten dat uit de hoorzitting bij de Nationale ombudsman en uit de stukken uit het dossier bleek dat X nauw overleg had gevoerd met de deskundigen die de reviews hadden uitgevoerd alsmede met de opdrachtgever van het rapport. Ook bleek dat hij zich in vrijheid kon wenden tot de directie toen hij merkte dat hijzelf er niet meer uit kwam en vond dat hij als wetenschapper onheus werd behandeld. Van de kant van de werkgever van X was geen sprake geweest van enige verplichting om het onderzoeksresultaat aan te passen, benadrukte de Wageningen UR.

De substituut-ombudsman legde de Wageningen UR de stelling van X voor, te weten dat de Wageningen UR inbreuk zou maken op de Wageningse Gedragscode

licht blijkt volgens het PBL ook hoe onzorgvuldig het was dat de commissie niet zelf inhoudelijk beoordeelde of de conclusies wel of niet door het onderhavige onderzoek werd onderbouwd.

Wetenschapsbeoefening (waarin is gewaarborgd dat wetenschappers hun werk in academische vrijheid en onafhankelijkheid verrichten) en hiermee wilens en wetens publieke organen informeert. Zij vroeg de Wageningen UR te reageren op deze stellingname.

De Wageningen UR schreef onder meer dat de Wageningse Gedragscode Wetenschapsbeoefening gebaseerd is op de Gedragscode Wetenschapsbeoefening (Achtergrond onder 9.). Deze omvat volgens de Wageningen aanvaarde richtlijnen en best practices (en dus geen rechtens afdwingbare voorschriften op welke wijze wetenschappelijk onderzoek zou moeten worden verricht). De Wageningen UR schreef:

"In paragraaf V van de gedragscode die handelt over onafhankelijkheid, is het begrip academische vrijheid terug te vinden: "Wetenschapsbeoefenaars verrichten hun werk in academische vrijheid en in onafhankelijkheid. Voor zover beperkingen van die vrijheid onvermijdelijk zijn worden zij zichtbaar gemaakt."

In de uitwerking van de gedragslijn wordt onder meer vermeld: Als een wetenschapsbeoefenaar onderwijs of onderzoek in opdracht verricht, wordt hij in staat gesteld om, nadat de kaders zijn vastgesteld, de opdracht onafhankelijk van opdrachtgevers uit te kunnen voeren. De problemstelling is wetenschappelijk interessant, niet alleen met het oog op het specifieke belang van de opdrachtgever. De gebruikte methode is wetenschappelijk verantwoord. Op de onderzoeksresultaten heeft de opdrachtgever geen enkele invloed."

Duidelijk is dat de wetenschappers niet allen individueel in absolute academische vrijheid werkzaam zijn en dat dit ook niet door de gedragscode wordt verondersteld. (...) De opdrachtgever heeft invloed op het onderzoek dat verricht wordt binnen de contractresearchorganisatie Stichting DLO in die zin dat deze met diens onderzoeksvraag en onderzoeksbudget en mogelijk diens eigen inhoudelijke expertise kaders stelt waarbinnen de onderzoekers hun bewegingsvrijheid hebben.(...) Binnen het hier geschetste krachtenveld geldt dat het door Stichting DLO verrichte onderzoek aan de best practices neergelegd in de gedragscode dient te voldoen. Daarbij kan een individuele medewerker zich heel wat minder persoonlijk gekend en betrokken voelen over gemaakte keuzes of geformuleerde onderzoeksopdrachten terwijl toch door de organisatie aan de gedragscode wordt voldaan."

De Wageningen UR stelde dat zowel tijdens de klokkenluidersprocedures als daarvoor, uitvoerig onderzoek was verricht door meerdere deskundigen naar de vraag of publieke organen wel voldoende geïnformeerd waren over meeflouten. Volgens de Wageningen UR was de conclusie dat publieke organen niet opzettelijk foutief werden geïnformeerd door de werkgever van X. Wageningen UR stelde voorts:

"In het thans uitgebrachte rapport van de werkgroep MIG (het Aitens-rapport) wordt wederom duidelijk dat de problematiek die (X; N.o.) aan de orde heeft gesteld openbaar bekend is, in die zin dat voorheen ruimschoots is gepubliceerd over meeflouten of

fouten in statistiek bij het genereren van informatie over grondwaterstanden terwijl het MIG-rapport een uitgebreid overzicht hiervan verschaft.”

Reactie X op beantwoording door Wageningen UR

X gaf - in reactie op hetgeen de Wageningen UR beweerd had over het al dan niet opzettelijk foutief informeren van publieke organen - aan dat hierover reeds in de uitspraak van de kantonrechter werd aangegeven dat de overheid onjuist werd geïnformeerd in de periode dat WOT 89 was gepubliceerd en WOT 94 niet. Dit betrof een periode van meer dan een jaar²⁶.

X stelde voorts dat in tegenstelling tot hetgeen in de reactie van Wageningen UR werd aangegeven dat de wetenschappelijk manager van de Wageningen UR zich niet verzet had tegen de aanpassingen “maar deze aanpassingen in navolging van WOT N&M had opgedragen”. Ook gaf hij aan dat uit de overeenkomst tussen WOT-statuuut, het ministerie en de werkgever van X bleek dat WOT N&M en een onderzoek dat plaatsvond in het kader van een WOT, onder verantwoording van de Raad van Bestuur viel²⁷.

Hij stelde voorts dat in de door Wageningen UR opgesomde onderzoeken niet was onderzocht of sprake was van een onregelmatigheid omtrent een dreigende grove schending van regelgeving of beleidsregels. In het onderzoek wat door de Raad van Toezicht was ingesteld om de juridische kant van de melding te bekijken (“rapportage Van Doorne”) werd op dit punt nader ingegaan. In dit rapport werd geconcludeerd dat het zorgvuldiger was geweest indien de Raad van Bestuur een (dreigende) grove schending van regelgeving of beleidsregels had onderzocht. In het rapport stond verder aangegeven dat “gezien het feit dat de melder niet expliciet heeft aangegeven dat een beroep gedaan wordt op een (dreigende) grove schending van regelgeving of beleidsregels (het niet onbegrijpelijk werd geacht: N.o.) dat deze extra grond indertijd door de Raad van Bestuur niet is onderzocht.”

X had naar eigen zeggen echter meermalen aangegeven dat sprake kon zijn van “wetenschap op bestelling” en aangezien hij een (dreigende) grove schending van regelgeving of beleidsregels als middel zag om een (dreiging van) bewust onjuist informeren van publiek organen vanuit de wetenschap te realiseren, achtte hij schending van de regelgeving van secundair belang. In reactie op hetgeen de Wageningen UR had geschreven over wetenschap op bestelling, schreef X dat in rapportage Van Doorne het volgende was opgenomen:

²⁶ Het PBL schreef in reactie op het verslag van bevindingen op de stelling van X over het onjuist informeren het volgende:

“PBL onderschrijft de uitspraak van de WRU dat al jaren ruimtelijke bekend is dat er fouten kunnen ontstaan als men bijvoorbeeld geen rekening houdt met de filtercapite van verschillende grondwaterbuizen op één plek, zeker als de bodemopbouw heterogeen is. Het verbaast uitkomen van het rapport van (X: N.o.) heeft het beschikbaar komen van die kennis dus niet vertraagd. Wij zijn van mening dat de uitspraak van de kantonrechter over het onjuist geïnformeerd zijn van de overheid, zelf onjuist is en berust op het onjuist geïnformeerd zijn van de kantonrechter [...]”

²⁷ Het PBL meldde hierover dat in “Verantwoordelijkheden en bevoegdheden WOT-units Wageningen UR d.d. 6-7-2004” staat aangegeven dat het hoofd WOT inhoudelijk volledig onafhankelijk is. De Raad van Bestuur is bevoegd om aanwijzingen te geven, maar onthoudt zich van inhoudelijke aanwijzing of beïnvloeding. Het hoofd WOT is verantwoordelijk voor de kwaliteit van de resultaten van zijn WOT-unit.

"Dat er beloofd zou kunnen worden dat er beleidsregels zijn geschonden in deze kwestie, lijkt bijvoorbeeld te volgen uit de Wageningse Gedragscode Wetenschapsbeoefening die bepalingen bevat op het gebied van de onpartijdigheid, betrouwbaarheid en onafhankelijkheid van onderzoekers (...)"

Verder schreef X:

"Naar aanleiding van Kamervragen in 2008 is reeds aangegeven dat er sprake is van een discussie in vakkringen. In 2012 heeft de staatssecretaris expliciet geantwoord dat hij op de hoogte is van de wetenschappelijke discussie over een internationaal handboek in het vakblad *Stromingen*. In een recente reactie op een artikel (...) staat het volgende

Het dossier 'Numerieke verdringing' beschouwde ik tot voor kort als voorlopig gesloten, in afwachting van het onderzoek van Altma.

Ook hieruit blijkt dat, overigens in tegenstelling tot antwoorden op Kamervragen, de buitenwereld in de veronderstelling was dat er in afwachting van het onderzoek van Altma, geen transparante discussie plaatsvond.(...). Uit het voorgaande komt de vraag naar voren of het juist is te spreken van een wetenschappelijke discussie of dat een discussie tussen wetenschappers een correctere omschrijving van de situatie is?"

II B. De klokkenluidersmelding

De vraag van de substituut-ombudsmen of de Wageningen UR behoorlijk was omgegaan met de melding op de grond van de klokkenluidersregeling beantwoordde de Wageningen UR positief. Dit bleek volgens de Wageningen UR onder meer uit de ingestelde onderzoeken door de Raad van Bestuur, de Raad van Toezicht en de Commissie en de bij deze onderzoeken betrokken externe deskundigen en de bevindingen van deze onderzoeken.

In antwoord op de vraag op welke wijze de integriteit van X als wetenschapper werd gewaarborgd toen hij binnen de organisatie aan de orde wilde stellen dat zijn onderzoeksresultaten tegen zijn wil moesten worden aangepast, schreef de Wageningen UR dat dit betrekking had op een feltiencomplex dat geen onderwerp was van de melding van X onder de klokkenluidersmelding. Dit zou blijken uit de brief van X van 26 april 2010 aan de Raad van Bestuur. De twee punten die X hierin aan de orde stelde hadden geen betrekking meer op de gang van zaken voorafgaand aan de publicatie van zijn pilotstudie, welke was neergelegd in WOT rapport 94, aldus de Wageningen UR. Wageningen UR stelde dat de bezwaren van X – die gingen over het aanpassen van de latere publicatie WOT rapport 94 – al aan de orde kwamen in het onderzoek van de commissie Y. De aanbevelingen van dit rapport werden dan ook, zo schreef de Wageningen UR, door de werkgever van X overgenomen.

De laatste onderzoeksvraag van de substituut-ombudsmen was te weten waarom de Wageningen UR het onderzoek naar de melding van X op grond van de klokkenluidersmelding had voortgezet toen X de melding had ingetrokken. Volgens de

Wageningen UR was de Raad van Toezicht, op grond van de klokkenluidersregeling (zie Achtergrond onder 1.), gehouden om onverwijld een onderzoek in te stellen. Er bestaat geen bepaling in het reglement die voorziet in het verplicht beëindigen van de behandeling van een melding bij intrekking. De klokkenluidersmelding is, zo schreef de Wageningen UR, geen klachtenregeling. Het is een eigen type regeling met een melding als rechtsingang die beoogt het bestuur van een organisatie te dwingen te reageren op signalen over ernstige vermoedens van onregelmatigheden die door de organisatie worden gepleegd of aan de organisatie verwijtbaar zijn. Het gaat daarbij om zeer ernstige schendingen. Een melding bij de Raad van Toezicht impliceert dan ook dat een melder de behandeling van de melding door de Raad van Bestuur onbevredigend of onvoldoende heeft gevonden. Verder schreef de Wageningen UR:

"Twee aanleidingen derhalve voor een Raad van Toezicht om extra zorgvuldig om te gaan met hetgeen door de melding aan hem bekend is geworden: het vermoeden van onregelmatigheid verhalen enerzijds; en de wijze waarop de Raad van Bestuur de klokkenluidersprocedure uitvoert en omgaat met de persoon van de klokkenluider anderzijds. De bekendheid van de Raad van Toezicht met de mogelijke schending noopt de Raad uiteraard tot zorgvuldig onderzoek. De noodzaak hiervan is niet per definitie weggenomen door intrekking van de melding. (...) Reden van intrekken van de melding was niet het beëindigd zijn van de onregelmatigheid maar uitsluitend de arbeidsrechtelijke positie van (X; N.o.) en diens interpretatie van de klokkenluidersregeling."

Reactie X

88 X liet weten dat hij al voldoende was ingegaan op de vraag of de wijze waarop de Wageningen UR met de klokkenluidersregeling was omgegaan behoorlijk was. Zijn visie hierop had hij immers in zijn eerste e-mailbericht aan de Nationale ombudsman verwoord. Wel meldde X, in reactie op de antwoorden van de Wageningen UR, het opmerkelijk te vinden dat de Raad van Bestuur in tegenspraak met hetgeen waartoe zij gehouden zijn, niet direct een onderzoek heeft ingesteld bij zijn eerste melding (en de Raad van Toezicht in haar standpunt hierop had aangegeven dat de Raad van Bestuur de klokkenluidersregeling correct had toegepast).

III Reacties van betrokkenen op het verslag van bevindingen

Bij e-mailbericht van 12 november 2012 kondigde de Nationale ombudsman aan dat het verslag van bevindingen in de laatste week van november of in de eerste week van december naar alle betrokkenen werd gestuurd. In deze mail werd tevens uitgelegd dat slechts die feiten die de Nationale ombudsman van belang achtte voor zijn onderzoek werden opgenomen in het verslag van bevindingen. Ook werd aangegeven dat betrokkenen op het verslag van bevindingen konden reageren indien zij van mening waren dat er sprake was van een onjuiste weergave van feiten of gebeurtenissen, maar dat het uitdrukkelijk niet de bedoeling was om in reactie op het verslag van bevindingen opnieuw standpunten of meningen naar voren te brengen.

Op 27 november 2012 zond de substituut- ombudsman het verslag van bevindingen naar X, de Wageningen UR en het PBL. In het begeleidende schrijven liet zij aan betrokkenen weten dat zij in beginsel binnen een termijn van twee weken konden reageren op het verslag van bevindingen. Zowel X, de Wageningen UR en het PBL hebben gereageerd. Voorzover de reacties niet in de voorgaande tekst zijn ingevoerd, zijn ze te lezen in Bijlage 5.

Tot zover de (aangepaste) bevindingen.

De Nationale ombudsman,

mevrouw mr. A. Stehouwer
substituut-ombudsman

Reactie van de Wageningen UR op het Verslag van Bevindingen

Op 13 december 2012 werd de reactie van de Wageningen UR ontvangen. Ook hieruit werd slechts datgene opgenomen wat voor het oordeel van de Nationale ombudsman noodzakelijk was. De feitelijk onjuistheden of onduidelijkheden in het verslag werden in het rapport aangepast (of in een voetnoot weergegeven) met uitzondering van het verslag van de hoorzitting van 16 februari 2012 dat immers al was vastgesteld.

Hierover merkte de Wageningen UR het volgende op:

89

"(...) Bladzijde 30/31

Het betreft de laatste 2 alinea's van bladzijde 30 en de eerste bladzijde 31. Dit is het verslag van de hoorzitting. Dit punt blijft tot discussie leiden omdat X de situatie niet correct weergeeft. Daarom voor de duidelijkheid het volgende:

a. De volgorde van de gebeurtenissen staat in de brief van de leidinggevende van X aan de RvB opgesomd (zie 3^e alinea in de brief van 7 december 2009). Daaruit blijkt dat:

1. ESG-directie in zijn vergadering van 16 november besloten heeft een onderzoek in te stellen.

2. Dat de mail van X waarin hij dreigt per 1 december gebruik te gaan maken van de klokkenluidersregeling twee dagen daarna (18 november) is verzonden.

Tevens is nagegaan in de agenda van de directie dat op 19 november een gesprek heeft plaatsgevonden met het centrumhoofd. Toen is hem opgedragen verdere acties aan de directie over te laten.

b. De directie van ESG heeft zelf het onderzoek door (de commissie Y; NLo.) ingesteld. Daarvoor was geen toestemming nodig van de RvB.(...)

Bladzijde 32:

- In de tweede alinea is niet duidelijk wie de bron is van diverse zinnen. Daarmee is bijvoorbeeld niet duidelijk wie het advies gaf aan X de melding aan de Raad van Toezicht te omzeilen, 'geeft ook aan dat DLO niet bereid was' in de ogen van X? Verzoek is om duidelijk(er) aan te geven (bijvoorbeeld om X vet te drukken wie wat heeft gezegd)."

90

In het algemeen merkte de Wageningen UR in reactie op het verslag van bevindingen op dat hierin onvermeld staat dat X in de periode van 2003 tot 2008 15 publicaties verzorgde over de geschetsde problematiek.

91

Ook stelde de Wageningen UR dat het ontbindingsverzoek van X reeds was ingediend voordat bekend was bij de directie ESG dan wel de afdeling Human Resources dat er opnieuw een melding was gedaan op grond van de klokkenluidersregeling, dit keer bij de Raad van Toezicht. De melding bij de Raad van Toezicht vond plaats 10 maanden na de afronding van het onderzoek dat door de Raad van Bestuur was ingesteld. De melding bij

de Raad van Toezicht was vertrouwelijk maar werd wel met de Raad van Bestuur besproken. Pas toen bleek, aldus de Wageningen UR, dat het kort daarvoor geaccordeerde ontbindingsverzoek verkeerd kon worden uitgelegd. Dit was zo schreef de Wageningen UR, reden voor de Raad van Bestuur om het ontbindingsverzoek in te trekken om alle schijn te vermijden dat dit een relatie met de melding had.

Tenslotte merkte de Wageningen UR op dat de mededeling van X dat hij zijn melding van de Raad van Toezicht introk om te voorkomen dat hij in verband met zijn mogelijke ontslag geen beroep meer kon doen op de klokkenluidersregeling, expliciet werd ontkend (ook door de Raad van Toezicht in de brief van 4 mei 2011).

qr

Reactie van PBL op het Verslag van Bevindingen.

De reactie van het PBL werd op 19 december 2012 ontvangen. In een uitvoerige brief gaf het PBL aan wat de rol van het PBL in deze casus is geweest. In een bijlage werd puntsgewijs op het verslag van bevindingen gereageerd. De feitelijke onjuistheden en onduidelijkheden werden in het rapport gewijzigd. Ook werd een aantal reacties van PBL in voetnoten opgenomen.

93 In de brief liet het PBL onder meer weten dat er voor het PBL sprake was van een kwaliteitsprobleem met een WOT-rapport (WOT 94; N.o.) doordat daarin een van de conclusies niet was onderbouwd door de resultaten van het verrichte onderzoek. Die conclusie was volgens het PBL overigens ook niet te onderbouwen met het onderzoek. Het PBL stelde, op de zaak terugkijkend, dat het proces om met dit kwaliteitsprobleem om te gaan, bijzonder ongelukkig was verlopen. Het PBL vroeg zich dan ook af wat gedaan had kunnen worden om dit te voorkomen en uit de reconstructie is gebleken dat er sprake was van een tekortschietende informatievoorziening op diverse fronten. Dit leidde tot misverstanden, onweersproken onjuistheden en verkeerde beeldvorming. Volgens het PBL speelde onduidelijkheden over taak- en bevoegdheidsverdeling tussen verschillende instanties hierbij een rol. Het PBL schreef:

94 "Waar wij van zijn geschrokken is dat enkele jaren sprake is geweest van een onjuiste beeldvorming over de taak en rol van het PBL ten opzichte van de WUR en de WUR-unit Wetenschappelijk Onderzoekstaken Natuur en Milieu (WOT N&M), zonder dat wij hier voldoende van op de hoogte waren. Formeel gezien heeft het PBL op alle punten juist gehandeld. (...)

95 Wat wij ons aantrekken is dat wij, achternaf bezien, wellicht in onze externe communicatie (naar de onderzoeker, WUR en WOT N&M) wat kort en formeel geformuleerd hadden wat intern goed beredeneerd was, nl. waarom de kwaliteit van een conclusie van het onderzoek van (X; N.o.) voor ons niet acceptabel was: de betreffende conclusie was niet onderbouwd door het verrichte onderzoek. Reden dat wij ons niet eerder in de WUR-discussie over het rapport van (X; N.o.) hebben gemengd is dat wij aannamen – en op grond van formele arrangementen mochten aannemen – dat de discussie over de kwaliteit van de onderzoeksrapportage van (X; N.o.) een zaak was tussen hem en de WUR. Al met al betreuren wij de gang van zaken. Voor uw informatie meld ik dat deze casus binnen het PBL wordt aangegrepen om intern aandacht te vragen voor het belang van arrangementen voor kwaliteitsborging bij toeleverende instituten en de communicatie daarover."

Verder merkte het PBL op dat in het verslag van bevindingen onvoldoende duidelijk naar voren kwam dat het PBL geen directe partij was bij het conflict tussen (X; N.o.) en DLO (met name Alterra en de WOT N&M). Het PBL was wel belanghebbend, maar de WOT N&M was gedelegeerd opdrachtgever namens PBL en eindverantwoordelijk voor de kwaliteit van de WOT-rapporten, aldus het PBL. Dat het PBL geen directe partij was bij

het later ontstane conflict bleek volgens het PBL ook uit het gegeven dat het PBL niet eerder betrokken of gehoord was in de zaak tussen (X; N.o.) en DLO.

96 Het PBL stelde voorts dat uit het verslag van bevindingen blijkt dat bij partijen onduidelijkheid bestaat over hoe de relatie tussen PBL en DLO en in het bijzonder tussen PBL, WOT N&M en Alterra in elkaar steekt. Het ministerie van Economische Zaken is opdrachtgever aan DLO om wettelijke onderzoekstaken uit te voeren. Deze taken worden ten dienste gesteld aan het PBL om zijn wettelijke taken uit te oefenen. Deze taken zijn vastgelegd in de Natuurbeschermingswet. Het PBL heeft het mandaat van het ministerie om onderzoeksvragen aan DLO op te dragen. De wijze waarop is contractueel verankerd in een samenwerkingsovereenkomst. Deze vormt het juridisch toetsingskader voor de gedragingen van PBL en DLO in deze casus. Het PBL stelde dat noch de Alterra-klokkenluiderscommissie noch de kantonrechter de gedragingen hiervan had getoetst waardoor er onjuiste en op verkeerde gronden onderbouwde uitspraken werden gedaan over de rol van het PBL in deze casus, aldus het PBL.

Het PBL schreef dat het - conform de werkspraken behorende bij de samenwerkingsovereenkomst - als opdrachtgever optreedt en de WOT N&M als opdrachtnemer namens DLO. In de werkspraken is vastgelegd dat de uitkomsten van een onderzoek van WOT N&M in beginsel altijd worden gepubliceerd vanwege de openbaarheid van publiek onderzoek en de onafhankelijkheid. Indien het resultaat vanwege bijvoorbeeld het niet beantwoorden van de vraag of een tekortschietende kwaliteit niet wordt geaccepteerd door het PBL (en hierover overeenstemming is tussen PBL en WOT N&M) en WOT N&M wil toch publiceren, dan zal dat volgens de werkspraken niet als WOT-rapport of WOT-publicatie worden gedaan. De WOT N&M is primair verantwoordelijk voor het beoordelen van de kwaliteit van rapporten.

97 Het PBL bracht naar voren dat in overeenstemming met het commentaar van het PBL en van een van de reviewers de WOT N&M oordeelde dat er in het rapport van X sprake was van onvoldoende onderbouwing en daarmee van onvoldoende kwaliteit was van een conclusie in het rapport. Vanwege de overeenstemming die er bestond tussen PBL en de WOT N&M over dit kwaliteitsprobleem, had het PBL op basis van de samenwerkingsovereenkomst de mogelijkheid om de acceptatie van het rapport als WOT-rapport te weigeren, mer als consequentie dat de DLO dan nog wel de mogelijkheid zou hebben om het rapport openbaar te maken, maar dan niet als WOT-rapport. PBL koos echter een mildere oplossing, namelijk die van de gekwalificeerde acceptatie. Hiermee handelde het PBL naar eigen zeggen coulant, want het had ook kunnen vragen om een alternatieve aanpak van het genoemde WOT-geld.

Over het kwaliteitsprobleem merkte het PBL in de brief het volgende op:

"Het kwaliteitsprobleem in een bepaalde conclusie in het rapport van (X; N.o.) willen wij hier duiden in termen van de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening (...). Bij de oplevering van alle concepten van het rapport van (X; N.o.) hebben PBL en WOT N&M eenzelfde kwaliteitsprobleem geconstateerd, nl. een gebrek aan betrouwbaarheid van een van de conclusies, een conclusie over een onderwerp dat niet was onderzocht in het project (met de onderzoeksresultaten zelf hadden PBL en WOT N&M geen

98

problemen), met andere woorden een schending van principe II van de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening en van de PBL Leidraad voor Omgaan met Onzekerheden die PBL ook gebruikt bij de beoordeling van netwerkleveranties. Bij de uitwerking van het principe van betrouwbaarheid staat in de Gedragscode (...) namelijk: "Speculaties naar aanleiding van de uitkomsten van wetenschappelijk onderzoek worden als zodanig herkenbaar in rapportages opgenomen. Conclusies op basis van de gepresenteerde resultaten behoren hier niet toe." En in de PBL Leidraad voor Omgaan met Onzekerheden (...) staat dat er bij schriftelijke rapportages wordt gezorgd voor een "afgewogen en consistente weergave van resultaten in de diverse onderdelen van de rapportage en voor traceerbaarheid en adequate onderbouwing van het gepresenteerde materiaal."

Wat telkenmale als conclusie werd gepresenteerd in de concepten van (X; N.o.) was – en is – niet af te leiden uit de gepresenteerde resultaten van het onderzoek. Er is immers geen onderzoek naar gedaan.

Alle reviewers van het rapport hadden onze inziens kunnen opmerken dat er sprake was van een sprong tussen het verrichte onderzoek en de speculatieve conclusie. Dat niet iedere reviewer dit heeft gedaan, doet niets af aan het negatieve oordeel van PBL en WOT N&M over de betrouwbaarheid van de betreffende conclusie. (...)

Het PBL liet verder weten dat het voor hen zeker geen probleem was dat er een legitieme wetenschappelijke discussie bestaat over verschillende aspecten van verdroging. Dat was destijds ook de reden voor PBL om onderzoek via de WOT N&M te doen starten. Dat dit onderzoek mogelijk zou leiden tot nieuwe uitkomsten was daarbij voorzien, aldus het PBL. Wat het PBL wel als relevant probleem zag was dat uit het onderzoek in het pilotproject van (X; N.o.) niet viel af te leiden dat de verdroging van natuurgebieden veelal overschat wordt. Het PBL nam die kwaliteitsprobleem naar eigen zeggen uiterst serieus.

Het PBL schreef voorts:

99

"Het Planbureau heeft immers de verantwoordelijkheid om – ook bij het onderzoek dat wordt uitgevoerd via de WOT N&M – het beleid deugdelijk te informeren en de beschikbare wetenschappelijke kennis te weten en te selecteren op kwaliteit en relevantie voor beleid; dat is wat wij verstaan onder het doen van een 'assessment' (de kwaliteitsnormen hiervoor zijn goeddeels opgenomen in de PBL Leidraad voor Omgaan met Onzekerheden; voor het werk van PBL zelf zijn deze kwaliteitsnormen van toepassing in plaats van de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening, die niet geldt voor het PBL). Met de uitspraak en de beleidsaanbeveling van de betreffende conclusie van (X; N.o.) trad het rapport op het terrein van PBL. Het is de wettelijke taak van PBL om hierover uitspraken te doen en de WOT N&M en haar rapporten heeft hierin een ondersteunende taak."

Bij brief van 14 augustus 2008 liet het PBL de WOT N&M weten aanpassing van het rapport om het kwaliteitsprobleem op te lossen als voorkeursoptie te beschouwen vanuit geen enkel ander belang dan het belang dat PBL hecht aan kwaliteitsborging in wetenschap-voor-beleid. Of en hoe het geconstateerde kwaliteitsprobleem zou worden

100

opgelost is voor wat PBL betref altijd een zaak geweest tussen de WOT als gedelegeerd opdrachtgever en Alterra als opdrachtnemer.

Het PBL verwachtte naar eigen zeggen dat er binnen de WUR (ook naar X) helder gecommuniceerd zou worden dat wat PBL betref het ongewijzigde rapport kon worden gepubliceerd (ook al had dit niet de voorkeur van het PBL).

Verder stelde het PBL:

101

"Overigens zijn wij van mening dat de Alterra-klokkenluiderscommissie (commissie Y; N.o.) in januari 2010 (waarvan wij de rapportage na ons verzoek aan Alterra van 7 december 2012 voor het eerst integraal onder ogen kregen) ten onrechte in haar rapportage heeft gesteld dat de overheid onjuist werd geïnformeerd in het voorafgaande jaar waarin WOT 89 al wel was gepubliceerd en – vanwege de DLO- interne discussie over hoe om te gaan met een kwaliteitsprobleem – WOT 94 nog niet. Voor het rapport WOT 89 is immers gebruik gemaakt van methodische aanbevelingen van het voorafgaande pilotproject, dat leidde tot WOT 94 (...). De Alterra-klokkenluiderscommissie heeft niet zelf inhoudelijk beoordeeld of de betreffende conclusie waarbij het kwaliteitsprobleem speelde, wel of niet door het onderzoek werd onderbouwd. Wij zien de stelling van de klokkenluiderscommissie (...) als onzorgvuldig, zowel in zijn algemeenheid als in het bijzonder jegens het PBL. Dat is te meer schadelijk, aangezien ook de kantonrechter de stellingname van deze commissie ongewijzigd (en naar wij aannemen ongetoetst) heeft overgenomen. Het is voor ons verder onbegrijpelijk dat de klokkenluiderscommissie de samenwerkingsovereenkomst PBL-DLO niet heeft geraadpleegd, de gekwalificeerde acceptatie van het rapport in de brief van PBL van 14 augustus 2008 niet heeft onderkend, niet heeft ingezien dat PBL in zijn recht stond om de WOT N&M c.q. Alterra aan te spreken op kwaliteitsborging, niet heeft benadrukt dat de WOT N&M een eigenstandige rol had in de communicatie met (X; N.o.) (na de gekwalificeerde acceptatie door PBL heeft geen communicatie tussen PBL en (X; N.o.) plaatsgevonden) en niet heeft gemeld dat de WOT N&M zelf het kwaliteitsprobleem onderkende."

102

Tenslotte merkte het PBL op dat recentelijk uit de publicatie van de Alterra-werkgroep Meten in interpreteren van Grondwaterstanden (MIG) bleek dat de onvoldoende onderbouwde conclusie uit de concepten van WOT 94 nog steeds als speculatie moet worden aangemerkt. Dit is, aldus het PBL, in lijn met het eerdere oordeel van de WOT N&M dat het rapport van (X; N.o.), ook in de uiteindelijk gepubliceerde vorm, niet voldeed aan cruciale kwaliteitscriteria.

Reactie op het verslag van Bevindingen (tweede versie) van 10 januari 2013

In de begeleidende brief bij het aangepaste verslag van bevindingen is aangegeven dat het aangepaste verslag van bevindingen de feiten en omstandigheden weergeeft die naar het oordeel van de Nationale ombudsman van belang zijn voor zijn onderzoek. In het aangepaste verslag van bevindingen blijken een groot aantal relevante aspecten die tot uiting komen in de beschikbare stukken niet naar voren te komen. Daarnaast kan worden opgemerkt dat de Nationale ombudsman er voor gekozen heeft de reactie op het eerste concept van het verslag van bevindingen van het PBL en Wageningen UR in de vorm van voetnoten op te nemen. Klaarblijkelijk worden deze reacties door de Nationale ombudsman van belang geacht voor zijn onderzoek terwijl een nadere onderbouwing van deze reacties vaak ontbreekt en in veel gevallen deze reacties niet overeenkomen met hetgeen uit de bij de Nationale ombudsman beschikbare stukken blijkt.

Het verslag van bevindingen is grotendeels gebaseerd op stukken die in het kader van onderzoeken naar aanleiding van de melding tot stand zijn gekomen. Onderscheid tussen onderzoeken die met of zonder hoor en wederhoor toe te passen is hierbij niet gemaakt. Daarnaast kan worden geconstateerd dat de Nationale ombudsman eigenlijk zelf geen onderzoek heeft uitgevoerd. Er heeft in de beginfase alleen een regiezitting plaatsgevonden.

De melding rond het onjuist informeren van publieke organen en het bewust achterhouden van informatie is nog steeds actueel. Dit blijkt uit het recent gepubliceerde Alterra-rapport 2345 door de werkgroep MIG dat als bijlage bij de beantwoording van kamervragen naar de Tweede Kamer is gestuurd. Dit rapport heeft een aantal aspecten die strijdig zijn met de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening. Een ander actueel punt is het achterhouden van een rapport met de titel: 'Verdieping bodemkaart Nederland'. Dit rapport is al enkele jaren in conceptvorm gereed. Het betreft een rapport waarin de problematiek rond het modelleren van grondwaterstanden zo goed mogelijk wordt opgelost. Wageningen UR blijkt echter niet bereid de reviews naar de auteurs te sturen waardoor het rapport niet kan worden afgerond, waardoor informatie wordt achtergehouden.

¹ In de tijdlijn zijn een aantal relevante gebeurtenissen alsmede een verwijzing naar bijlagen niet opgenomen. De bijlagen zijn aangegeven in de onderstaande tijdlijn. Indien het een gebeurtenis betreft die niet in het tweede verslag van bevindingen is opgenomen is er een * toegevoegd.

Tijdlijn:

Datum	Gebeurtenis	Bijlage
27/02/2006	X start via WOT een pilotstudie naar grondwaterstanden voor het PBL.	
29/03/2007	WOT vraagt Wageningen UR om een standpunt	T1*
06/02/2007	X levert conceptrapport	
06/04/2007	Alterra WUR publiceert e-nieuwsbericht	T2*
10/04/2007	Algemeen Overleg Tweede Kamer	TK1*
11/04/2007	B neemt contact op met oorspronkelijk 4 ^e auteur WOT94	T3*
11/04/2007	B neemt contact op met X	T4*
04/05/2007	WOT zet een vervolgonderzoek uit	
11/05/2007	Eerste review van het rapport van X.	
12/05/2007	WOT besluit tot een tweede review van het rapport van X	*
03/07/2007	Wageningen UR stuurt Standpunt Verdroging naar WOT	T5*
31/01/2008	Beoordeling tweede review	

11/03/2008	Persbericht	T6*
14/03/2008	Tweedekamervragen	TK2*
14/08/2008	PBL laat WOT weten niet met de conclusies van het rapport van X in te stemmen	T7
11/09/2008	PBL publiceert de Natuurbalans 2008	*
15/12/2008	Het vervolgonderzoek wordt gepubliceerd ("WOT 89")	
04/06/2009	Derde review van het rapport van X	
28/07/2009	PBL laat WOT wederom weten niet met de conclusies van het rapport van X in te stemmen	T8*
26/10/2009	Mailwisseling met het ministerie n.a.v. WOT94	TM1*
12/11/2009	Er vindt een gesprek plaats waarin WUR X opdraagt het rapport aan te passen	*
18/11/2009 07/12/2009	Direct leidinggevende van X doet een melding op grond van de Klokkenluidersregeling	T9
11/12/2009	Werkgever van X laat een nader onderzoek uitvoeren naar aanleiding van de melding X door onderzoekers Y.	
28/01/2010	Rapport Y komt uit	T10
09/02/2010	Publicatie van het rapport van X ("WOT 94") op advies van onderzoekers Y.	
13/02/2010	X verzoekt RvB de klokkenluiderprocedure weer in werking te stellen	T11*
17/02/2010	Werkgroep "MIG" wordt ingesteld	
09/04/2010	X verzoekt RvB nogmaals de klokkenluiderprocedure weer in werking te stellen	T12*
21/04/2010	RvB Wageningen UR verzoekt Z een onderzoek te doen naar de toepasbaarheid van de klokkenluidersregeling op grond van de melding van X	T13
26/04/2010	X stuurt brief aan RvB, n.a.v. Brief RvB	T14*
27/05/2010	Onderzoek is afgerond en rapportage Z komt uit	T15
08/06/2010	RvB stuurt brief aan X n.a.v. rapportage Z	T16*
25/06/2010	X stuurt brief aan RvB aangezien de onregelmatigheid niet is weggenomen	T17/T17a*
15/07/2010	RvB stuurt brief aan X	T18*
14/03/2011	X doet een melding op grond van de klokkenluidersregeling bij de RvT en deze stelt 2 onderzoeken in.	T19-T22
08/04/2011	Advocaat werkgever stuurt aangetekende brief en dient een ontbindingsverzoek in bij de kantonrechter	T23-T24
28/04/2011	X trekt de melding in	T25-T27
09/05/2011	Werkgever trekt ontbindingsverzoek in	T28
12/05/2011	X doet een melding bij de Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid (de Commissie)	T29
08/06/2011	Rapport "Van Doorne" en rapport Brughuys komen uit	
14/06/2011	RvT stuurt brief aan X met een standpunt, reactie van X	T30-T31*
04/07/2011	Tweedekamervragen	TK3*
29/09/2011	De Commissie komt met een conclusie en een advies aan de RvB Wageningen UR, bevindingen van X	T32-T33
13/10/2011	RvB Wageningen UR laten weten een aantal adviezen van de Commissie over te nemen.	T34
18/10/2011	X stuurt brief aan tweedekamerleden	TK4*
29/10/2011	X schrijft de Nationale ombudsman een e-mailbericht met een beschrijving van zijn casus. Hij legt de Nationale ombudsman een aantal vragen voor	T35

25/11/2011	Brief van Staatssecretaris	TK5*
01/12/2011	Werkgever dient wederom een verzoekschrift in bij de kantonrechter	*
15/12/2011	Lijst van tweedekamervragen	TK6*
31/01/2012	Gerechtelijke uitspraak	T36-T37*
07/02/2012	Briefwisseling n.a.v. stellingname WUR over ontslaggrond	T38-T43*
29/05/2012	tweedekamervragen	TK7*

* Gebeurtenissen die volgens de Nationale ombudsman minder relevant zijn

2 In de loop der tijd zijn er door Alterra onderdeel van Wageningen UR verschillende artikelen en nieuwsberichten over het meten, interpreteren en modelleren van grondwaterstanden in relatie tot ondermeer verdroging gepubliceerd. Naar aanleiding van artikelen over onjuistheden in grondwaterstandsgegevens heeft de WOT, teneinde voorbereid te zijn op een eventueel maatschappelijk debat op 29 maart 2007, een nader standpunt aan de Wageningen UR gevraagd (T1). Wetenschappelijk managers van de Wageningen UR onderschrijven de analyse en de conclusies van X e.a. Tevens schrijven de wetenschappelijk managers: De bevindingen van X e.a. kunnen grote gevolgen hebben voor beleidsgevoelige onderwerpen als verdroging, wateroverlast, natschade voor de landbouw, uitspoeling van stoffen en effectiviteit van maatregelen in het kader van WB21 en KRW. De beleidsgevoeligheid van de conclusies lijkt de oorzaak te zijn van de commotie rondom de beide artikelen (T5). Deze beleidsgevoeligheid is tevens de aanleiding om voordat de eerste review was afgerond en het gevraagde standpunt beschikbaar was een externe reviewronde van het rapport van X e.a. in te stellen. Over deze tweede reviewronde zijn onderling afspraken gemaakt die niet worden nagekomen door WOT. Dit heeft tot gevolg dat de externe reviewronde uiteindelijk plaats vindt door twee statistici van een ander instituut, die veelvuldig gebruik maken van tijdreeksanalyse. Kenmerkend voor tijdreeksanalyse is dat de meetgegevens in hoge mate bepalend zijn voor de conclusies die uiteindelijk worden getrokken. Hierdoor is het voor statistici uitermate gevoelig indien zou blijken dat zij langdurig gebruik hebben gemaakt van onjuiste misleidende meetgegevens. Uit het standpunt van Wageningen UR uit 2007 blijkt dat de wetenschappelijk managers van Wageningen UR de desbetreffende conclusie van X e.a. onderschrijven hetgeen in tegenspraak is met de door het PBL vermeende gebrek aan onderbouwing van één van de conclusies. Het een en ander bleek ook samen te vallen met het moment dat de Tweede Kamer zich zou uitspreken over het advies van de Taskforce Verdroging (T3,T4, T7) en leidde al in 2007 tot tweedekamervragen (TK1). Ook in de jaren daarna zijn verschillende malen kamervragen gesteld (TK2 t/m TK7). De kamervragen resulteerden ondermeer in de toezegging van de toenmalige minister het WOT-rapport 94 naar de Tweede Kamer te zullen sturen (TK1, TK2). Het ministerie is van de situatie op de hoogte maar voelt er weinig voor het door de minister aan de Tweede Kamer toegezegde rapport naar de Tweede Kamer te sturen (TM1). Het door de minister toegezegde rapport is nooit naar de Tweede Kamer gestuurd.

3 In september 2008 waren conclusies uit dit rapport (WOT 89) reeds door het PBL gepubliceerd in de Natuurbalans 2008.

4 Het rapport was goedgekeurd door twee hoogleraren

5 Zijn leidinggevende voorziet de melding van een voorstel voor een onderzoek in opdracht van de directie.

6 Opleverden staat in de verleden tijd en zou opleveren moeten zijn.

7 Volgens X zou volgens X e.a. moeten zijn aangezien het betrekking heeft op een verwijzing naar de inhoud van een rapport dat niet alleen door X is geschreven. Op andere plekken in het document wordt veelvuldig verwezen naar het rapport van X terwijl er drie auteurs van het rapport zijn.

8 De periode 1985-2005 heeft betrekking op WOT-rapport 89 terwijl het overige deel lijkt te gaan over WOT-rapport 94. Daarnaast kan worden aangegeven dat de genoemde bezwaren in tegenspraak zijn met het eerdergenoemde standpunt van Wageningen UR. Tevens is wel van belang dat het PBL wel getallen gebaseerd op deze filterbuismetingen in de periode 1985-2005 in de Natuurbalans 2008 heeft opgenomen.

9 In plaats van de melding conform de klokkeluidersregeling Wageningen UR ter hand te nemen geeft de Raad van Bestuur van de WUR de werkgever van X toestemming om een nader onderzoek in te stellen.

10 De commissie Y komt tot de conclusie dat X terecht betoogt dat een publiek orgaan onvolledig – en daardoor onjuist – geïnformeerd wordt indien WOT-rapport 94 niet wordt gepubliceerd. Dit geldt te meer daar het vervolgonderzoek (WOT-rapport 89) inmiddels wel gepubliceerd is (T10). De resultaten van dit vervolgonderzoek (WOT 89) waren echter al voordat deze was gepubliceerd door het PBL in de Natuurbalans 2008 opgenomen. Het onderzoek van Y bleek echter betrekking te hebben op een beperkt deel van de melding. Nadat het onderzoek was afgerond en de conclusies en aanbevelingen waren overgenomen heeft de Wageningen UR niet alleen besloten het rapport (WOT 94) uit te brengen maar ook besloten tegenreacties te publiceren. Aangezien niet de volledige melding was onderzocht heeft X de Raad van Bestuur verzocht zijn melding op grond van de klokkenluidersregeling alsnog in behandeling te nemen (T11). Dit heeft de Raad van Bestuur in eerste instantie niet gedaan. Na een herhaald verzoek (T12, T13, T14) werd een nieuw onderzoek ingesteld met de opdracht de toepasbaarheid van de klokkenluidersmelding WUR op de melding van X nader te onderzoeken (onderzoek door prof. Z).

11 De auteurs van WOT-rapport 94 hebben niet deelgenomen aan het vervolgonderzoek omdat zij van mening waren dat er helderheid moet zijn over de juistheid van meetgegevens alvorens deze te gebruiken als basisgegevens in een vervolgstudie, hetgeen door prof Z begrijpelijk is gevonden.

12 In deze werkgroep werden tevens afspraken gemaakt over publiceren, waardoor reageren op de eerdergenoemde tegenreacties niet was toegestaan. Terwijl naar aanleiding van tweedekamervragen meerdere malen was geantwoord dat de discussie in vakkringen over het onderwerp door bewindspersonen met belangstelling zou worden gevolgd (TK2, TK3).

13 In tegenstelling tot het onderzoek van Y constateert Z dat de publieke organen niet onjuist geïnformeerd waren. Ook zou er geen sprake van bewust achterhouden van informatie zijn (T15). Deze conclusies van Z zijn echter niet gebaseerd op een onderzoek naar de inhoud van de melding. De rechter komt dan ook tot de conclusie dat de overheid onjuist is geïnformeerd en dat er niet gereageerd mocht worden op artikelen, waardoor bewust informatie is achtergehouden.

14 De Raad van Bestuur nam deze conclusie over (T16). X kon zich hierin niet vinden en gaf dit aan aan de Raad van Bestuur (T17, T17a, T18) en wendde zich later tot de Raad van Toezicht (T19). De Raad van Toezicht startte vervolgens 2 onderzoeken: één onderzoek waarin de juridische kant van de melding werd onderzocht en één waarin naar de wijze waarop de aanbevelingen van de eerdere onderzoeken in het kader van de melding waren

opgepakt (T20 t/m T22). In de tussentijd werd X door het College van Bestuur ontslag aangezegd (T23, T24).

15 Het aanzeggen van het ontslag was voor X aanleiding om de melding bij de Raad van Toezicht op 28 april 2011 in te trekken (T25 t/m T27) en op 12 mei 2011 de Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid (CKGO) te benaderen (T29). In de tussentijd trekt de werkgever op 9 mei 2011 het ontbindingsverzoek in (T28).

16 De Raad van Toezicht zag in de intrekking van de melding geen aanleiding de twee onderzoeken te staken en in juni 2011 brachten beide onderzoeksbureaus zonder hoor en wederhoor toe te passen hun rapporten uit. Vervolgens neemt de Raad van Toezicht een standpunt in (T30) waarop X op verzoek van de CKGO reageert (T31).

17 De Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid deed in september 2011 uitspraak en adviseerde de Raad van Bestuur van de WUR X in zijn melding ontvankelijk te verklaren; de melding inhoudelijk ongegrond te verklaren nu uiteindelijk niet gebleken is van nu bestaande onregelmatigheden en te waarborgen dat de interne discussie over de meetmethoden voortvarend en breed zou worden gevoerd en op korte termijn met een standpunt zou worden afgerond. Aangezien anders het gevaar bestaat dat het beleid gestoeld wordt of blijft op verkeerde aannames wat betreft de meetgegevens. Tevens geeft de CKGO aan dat X een belangrijk wetenschappelijk en ook maatschappelijk probleem heeft aangekaart hetwelk politiek gevoelige implicaties heeft en de nodige zorgvuldigheid van aanpak vereist (T32, T33). Het advies van de CKGO was voor X aanleiding een brief naar tweedekamerleden van de kamercommissies EL&I en I&M te sturen (TK4).

18 Op 7 oktober 2011 wendde X zich tot de Nationale ombudsman met een aantal vragen over het klokkenluiderstraject (T35). Dit gaf aanleiding voor de Nationale ombudsman om een onderzoek in te stellen. De brief waarin de Nationale ombudsman zijn onderzoek aan de Wageningen UR kenbaar maakte is vervolgens opgenomen in een tweede ontbindingsverzoek. Bij beschikking van 31 januari 2012 werd de arbeidsovereenkomst van X ontbonden (T36, T37). In de gerechtelijke uitspraak is ondermeer aangegeven dat de overheid onjuist werd geïnformeerd, er een klokkenluidersprocedure nodig was om een wetenschappelijk rapport gepubliceerd te krijgen en dat niet gereageerd mocht worden op een artikel.

19 De beschrijving van de onderzochte gedraging komt niet overeen met de onderzoeksvragen welke op de onderstaande wijze is geformuleerd:

Mede naar aanleiding van hetgeen tijdens de hoorzitting aan de orde is gekomen heeft de Nationale ombudsman besloten een eerder vastgestelde en voorlopige onderzoeksopdracht te weten: "verzoeker vraagt de Nationale ombudsman de wijze te onderzoeken waarop de Wageningen UR en de Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid de klokkenluidersregeling naar aanleiding van zijn melding hebben toegepast, alsmede de melding zelf", toe te spitsen op de volgende –algemeen gestelde - punten, te weten:

3. In hoeverre kan er worden gesproken van, zoals verzoeker stelt, een onregelmatigheid omtrent een dreigende grove schending van regelgeving of beleidsregels door Wageningen UR en/of het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) en daarbij meer in het bijzonder: is er sprake van 'wetenschap op bestelling' zoals door verzoeker is aangegeven;
4. Is de Wageningen UR behoorlijk omgegaan met de melding op grond van de klokkenluidersregeling?

20 In de beschrijving van mijn visie komen een aantal onjuistheden voor en ontbreken zeer relevante onderdelen. Ik zou u dan ook willen verzoeken het reeds door mij naar aanleiding van het eerste verslag van bevindingen aangeleverde stuk integraal over te nemen:

Visie van X.

X stelde onder meer dat de onzorgvuldigheid in meten leidt tot de bevinding dat het grondwaterpeil veelal lager wordt bepaald dan dat deze in werkelijkheid is. X duidt dit aan als "numerieke verdroging". Al rond 2003, zo vertelde X in het gesprek met twee medewerkers van de Nationale ombudsman, constateerde hij dat verschillende meetmethoden tot verschillende resultaten leide. Wegens tijdgebrek is dit toen niet nader onderzocht. Uit nader onderzoek is later gebleken dat de grondwaterstandmetingen in het kader van een landelijk meetnet niet altijd op de juiste wijze worden geïnterpreteerd. Toen bleek dat verschillende onderzoeksmethoden tot deze conclusie leiden heeft hij dit aan de orde gesteld. De conclusie dat we te maken hebben met onjuiste misleidende gegevens, welke overeenkomt met een internationaal handboek, bleek zowel inhoudelijk, beleidsmatig als politiek gevoelig te liggen (T35).

- *Inhoudelijk* ligt het volgens X gevoelig aangezien de grondwaterstandsmetingen vaak gebruikt worden om modellen te ijken en/of te toetsen. Het gebruik van modellen dwingt ertoe de complexe werkelijkheid te vereenvoudigen teneinde deze vereenvoudigde concepten in de vorm van formules op te kunnen nemen in een model. De toenemende aandacht voor modellen in de afgelopen decennia had tot gevolg dat voor veel modelleers deze vereenvoudigde concepten een afspiegeling werden van de werkelijkheid (simulacrum). Volgens X is dit één van de redenen dat meetlocaties verkeerd zijn ingericht en de meetgegevens verkeerd worden geïnterpreteerd. Het gebruik van onjuiste misleidende meetinformatie voor het ijken van modellen heeft weer tot gevolg dat rekenresultaten de werkelijkheid niet correct weergeven, hetgeen de herkenbaarheid niet ten goede komt ("numerieke verdroging"). Daarnaast geeft X aan dat indien het model als de werkelijkheid wordt gezien en hier iets niet aan klopt, hier ook geen kennis meer aan kan worden ontleend. Doordat we onze kennis vaak wel aan modellen ontleen en modellen vaak gebruiken als bewijs is hiermee het fundament achter onze waterhuishoudkundige kennis verdwenen, hetgeen als een groot probleem kan worden ervaren. X stelde dat sprake is van een schijnwerkelijkheid waarbij een wisselwerking is ontstaan tussen het verkeerd interpreteren van metingen en het gebruik van (statistische) modellen. Hierdoor hebben we in Nederland de laatste 20 à 30 jaar eigenlijk te maken met een wetenschappelijke dwaling.
- *Beleidsmatig* ligt het gevoelig aangezien het verkeerd meten, interpreteren en modelleren van de grondwaterstand verregaande consequenties heeft en dat verschillende beleidsterreinen direct of indirect worden gebaseerd op deze onjuiste misleidende meetgegevens en modellen. Ook uit een Noord-Amerikaans handboek blijkt dat op basis van een onderzoek naar grondwatergegevens van duizenden peilbuizen is geconstateerd dat meer dan 65% van de peilbuizen, die sinds het eind van de jaren zeventig van de vorige eeuw in Noord-Amerika zijn geplaatst, één of meer problemen hebben en derhalve niet correct zijn geplaatst voor de meetdoelstelling. Dit heeft tot gevolg dat voor veel van deze peilbuizen grondwaterstandsgegevens, doorlatendheidsgegevens of waterkwaliteitsgegevens zijn afgeleid die niet representatief zijn voor het doel waarvoor ze zijn geplaatst. De consequentie hiervan is:
 - 1) onjuiste en misleidende grondwaterstands- of stijghoogtekaarten en de hiermee samenhangende stromingsrichting en gradiënten;
 - 2) onjuiste en misleidende stroomsnelheidsberekeningen;
 - 3) onjuiste en misleidende grondwaterkwaliteitsgegevens.

Een voorbeeld van een direct gevolg voor het beleid is dat de mate van verdroging in termen van een grondwaterstandsaling veelal systematisch wordt overschat. De meer indirecte gevolgen hebben betrekking op het gebruik van modellen waarin de gelaagdheid in de bodem onvoldoende is meegenomen waardoor ondermeer grondwaterstanden, de interactie tussen gebieden en de grondwaterstroming niet juist worden berekend. Dit is weer van invloed op het doorrekenen van maatregelen voor verschillende beleidsterreinen zoals het verdrogingsbeleid, mestbeleid, bestrijdingsmiddelenbeleid en de zoetwatervoorziening. Daarnaast kan worden opgemerkt dat water van belang is als productiefactor in de landbouw. Aangezien de grondwaterstand medebepalend is voor de beschikbaarheid van water voor de plant is een onjuiste inschatting van de grondwaterstand ook van invloed op bijvoorbeeld schadeberekeningen rond grondwateronttrekkingen waardoor individuen kunnen worden benadeeld.

- *Politiek* ligt het ook gevoelig. Er zijn in 2007 (TK1), in 2008 (TK2), in 2011 (TK3) en in 2012 (TK5, TK6, TK7) Kamervragen gesteld over dit onderwerp. In 2008 is op schriftelijke Kamervragen onder meer geantwoord dat op grond van onderzoek niet de conclusie kon worden getrokken dat de omvang van de verdroging wordt overschat. Terwijl Commissie Y tot de conclusie komt dat indien WOT-rapport 94 niet zou worden gepubliceerd dit tot gevolg zou hebben dat een publiek orgaan onvolledig – en daardoor onjuist – geïnformeerd zou worden en in WOT94 geconcludeerd is dat de mate van verdroging in termen van een grondwaterstandsaling veelal systematisch wordt overschat. Daarnaast wordt ondertussen wel veelvuldig gebruik gemaakt van controversieel verklaarde meetgegevens en daarop gebaseerde modellen. Tevens wordt geantwoord dat er ook een verschil van mening is over mogelijk verkeerde interpretaties van meetgegevens en dat de minister deze discussie in vakkringen met belangstelling zal volgen. Later dat jaar staat in de natuurbalans 2008 het volgende: *Ondanks de onzekerheden bevestigt de nieuwe nulmeting dat de verdroging het lastig maakt om de doelen van het natuurbeleid te bereiken. Zeker 55% tot 70% van de oppervlakte grondwaterafhankelijke natuur in Nederland is te droog. Dit blijkt uit een recent overzicht van metingen van de grondwaterstand in natuurgebieden. Uit deze metingen blijkt ook dat de knelpunten fors zijn: de grondwaterstand ligt gemiddeld 45 tot 60 cm lager dan gewenst voor de beoogde natuurdoeltypen.* Deze resultaten zijn deels gebaseerd op de ter discussie staande metingen en statistische modellen.

Op Wikipedia is ondermeer het volgende over censuur aangegeven: *Censuur is het gebruiken van de macht van de staat, een bepaalde groepering, of van bepaalde individuen, om informatie achter te houden of de expressie aan banden te leggen. Over het algemeen heerst de opvatting, dat censuur voor "criminalisering" zorgt, van bepaalde acties, of van de (al dan niet suggestieve) communicatie van zulke acties. In moderne zin bestaat censuur uit elke poging om informatie, gezichtspunten of methoden van uitdrukking zoals kunst of schuttingtaal te verbannen. Het doel van censuur is om de status quo te handhaven, om de ontwikkeling van een maatschappij, of een afwijkende mening van een individu of een groep mensen, te onderdrukken. Censuur kan worden onderscheiden in preventieve censuur, waarbij niet zonder toestemming vooraf gepubliceerd mag worden, en repressieve censuur, waarbij na publicatie een verbod of andere maatregelen tegen de publicatie worden getroffen.*

Indien binnen een wetenschappelijke organisatie getracht wordt op verzoek van opdrachtgevers te censureren kan in navolging van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) gesproken worden van wetenschap op bestelling. Daarnaast blijkt uit het voorgaande dat het een inperking van de vrijheid van meningsuiting betreft, teneinde de status quo te kunnen handhaven om de ontwikkeling van de maatschappij te

onderdrukken, terwijl vrijheid van meningsuiting een absolute voorwaarde voor een democratische samenleving is.

De genoemde preventieve censuur is tot op zekere hoogte in het kader van het ingezette klokkenluiderstraject onderzocht. Het onderzoek van een commissie heeft dan ook tot gevolg gehad dat het desbetreffende rapport (WOT94) werd gepubliceerd. Dit is echter niet de enige beslissing die de directie van de Environmental Sciences Group (ESG) onderdeel van Wageningen UR nam. Naast het uitbrengen van het desbetreffende rapport (WOT94) werd besloten om toestemming te geven voor de publicatie van artikelen waarin een kritisch standpunt werd ingenomen jegens het standpunt zoals gepubliceerd in WOT94, waar vervolgens niet op gereageerd mocht worden (T36, T37). Hierdoor is naast preventieve censuur ook repressieve censuur een belangrijke rol gaan spelen. Dit aspect speelde ook rond het instellen van een werkgroep rond het meten en interpreteren van grondwaterstanden (MIG). Deze repressieve censuur is echter in de onderzoeken die in het kader van het klokkenluiderstraject hebben plaatsgevonden niet onderzocht.

Het voorgaande maakt ook duidelijk dat het instellen van de werkgroep MIG en het ontslag van de melder ook vormen van repressieve censuur zijn. Daarnaast kan worden aangegeven dat de vereniging van universiteiten (VSNU) en de KNAW recentelijk de Code Wetenschapsbeoefening hebben aangescherpt. Deze aanscherping is als volgt verwoord: *Deze code verplicht de wetenschapsbeoefenaar niet alleen tot naleving, maar verplicht hem ook al het mogelijke te doen om de naleving ervan in zijn academische omgeving te bevorderen en te handhaven.* Uit onderzoek van de Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid (CKGO) is gebleken *dat het een belangrijk wetenschappelijk en ook maatschappelijk probleem betreft hetwelk politiek gevoelige implicaties heeft en de nodige zorgvuldigheid van aanpak vereist.* Daarnaast heeft deze commissie aangegeven dat *het gevaar bestaat dat het beleid gestoeld wordt of blijft op verkeerde aannames wat betreft de meetgegevens (T32, T33).* In de gerechtelijke uitspraak betreffende de ontbinding van de arbeidsovereenkomst van X is ondermeer aangegeven dat de overheid onjuist werd geïnformeerd, er een klokkenluidersprocedure nodig was om een wetenschappelijk rapport, dat in het kader van wettelijke dienstverlenende taken gemaakt is, gepubliceerd te krijgen en dat niet gereageerd mocht worden op een artikel (T36, T37). Dit heeft tot gevolg dat juist de eerdergenoemde door de VSNU en KNAW doorgevoerde aanscherping van de Code Wetenschapsbeoefening, waardoor van wetenschappers wordt verwacht dat ze al het mogelijke doen om de naleving van de code in zijn of haar academische omgeving te bevorderen en te handhaven, in de praktijk kan leiden tot ontslag. Daarnaast kan worden opgemerkt dat hiermee ook een signaal binnen een organisatie wordt afgegeven die tot gevolg kan hebben dat het melden van inbreuken op de wetenschappelijke integriteitscode alleen maar minder gemakkelijk zullen worden gedaan, hetgeen in strijd is met eerdergenoemde aanscherping van de Code Wetenschapsbeoefening. Hierdoor reikt de repressieve vorm van censuur verder dan de persoon in kwestie.

Numerieke verdroging heeft gevolgen voor een groot aantal aspecten. De positieve boodschap is dat we weer kunnen gaan meten en modelleren wat agrariërs en terreinbeheerders in het veld ervaren door weer op de juiste wijze te gaan meten en modelleren. Dit komt de herkenbaarheid en daarmee het draagvlak voor maatregelen ten goede. Deze positieve boodschap is echter gezien de gevoeligheden binnen het antiverdrogingsbeleid en de gevoeligheden rond een wetenschappelijke dwaling door beleidsuitvoerders en collega-hydrologen omgedraaid naar een onwelkome boodschap. Dit heeft tot gevolg dat gebruik gemaakt wordt van bekende gebruikelijke doofpotstrategieën waarbij richtlijnen, gedragscodes en regelingen niet worden nageleefd. Door het niet naleven van richtlijnen en gedragscodes wordt ondermeer een inbreuk gepleegd op (wetenschappelijke) integriteit en worden publieke organen onjuist geïnformeerd.

De gang van zaken rond het afronden van een wetenschappelijk rapport (WOt-rapport 94) dat was toegezegd aan de Tweede Kamer, maar nooit naar de tweede kamer is gestuurd, is hier een kenmerkend voorbeeld van. Het desbetreffende rapport heeft in tegenstelling tot hetgeen gebruikelijk is in plaats van één, drie beoordelingsrondes ondergaan. Nadat het desbetreffende rapport was goedgekeurd door twee hoogleraren is X door Wageningen-UR gesommeerd een conclusie in het rapport aan te passen. In de tussentijd heeft Wageningen-UR, ondanks het feit dat door de minister is geantwoord dat deskundigen nog van mening zouden verschillen over de betrouwbaarheid van grondwaterstandmetingen en hun interpretaties, in opdracht van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) een vervolgonderzoek uitgevoerd dat ondermeer gebaseerd is op deze metingen waarvan de kwaliteit niet bekend is. Dit vervolg onderzoek is beoordeeld door de opdrachtgever zelf en heeft resultaten opgeleverd die voordat deze gerapporteerd waren in een wetenschappelijk rapport (WOt-rapport 89) al in de natuurbalans 2008 zijn opgenomen. De onjuiste informatievoorziening die hiermee heeft plaatsgevonden is het gevolg van de wens vanuit de opdrachtgever die op een bepaalde manier geïnformeerd wilde worden, waardoor we eigenlijk te maken hebben met wetenschap op bestelling. Om wetenschap op bestelling mogelijk te maken is zowel een vragende als een faciliterende partij noodzakelijk. Wetenschap op bestelling zou immers niet kunnen bestaan zonder één van beide. In deze situatie hebben we te maken met een inbreuk op de wetenschappelijke integriteit die tot gevolg heeft dat publieke organen, al dan niet gewenst, onjuist zijn geïnformeerd.

De problematiek rond numerieke verdroging is zo veel mogelijk gebracht vanuit voortschrijdend inzicht. De ontstane discussie heeft echter tot gevolg gehad dat duidelijk is geworden dat de waterdeskundigen zijn gaan afwijken van de kennis rond het correct meten en interpreteren van grondwaterstanden die halverwege de vorige eeuw beschikbaar was. Hierdoor is ook naar voren gekomen dat het gebruik van onjuiste misleidende informatie, indien gebruik was gemaakt van de kennis in de oude literatuur, vermijdbaar was geweest. Uit de handelswijze van de afgelopen jaren kan echter worden geconcludeerd dat naast vermijdbaarheid ook verwijtbaarheid een belangrijke rol is gaan spelen. Dit heeft echter tot gevolg dat bijdraaien alleen maar moeilijker is geworden.

Uiteindelijk trekken zowel landbouw als natuur aan het kortste eind. De natuur is immers niet gebaat bij beleid dat met minder draagvlak minder snel en gemakkelijk kan worden uitgevoerd. De landbouw heeft veelal te maken met een overschatting van bufferzones, te rigoureuze maatregelen en onjuiste schaderegelingen.

21 Het verslag van bevindingen heeft betrekking op een overzicht van de feiten. Het gebruik van ongecontroleerde reacties van WUR en PBL in de vorm van voetnoten komt wellicht de leesbaarheid ten goede maar geeft een onevenwichtig beeld en komt de helderheid niet ten goede.

22 In 2006 keurde de WOT een onderzoeksproject goed dat X had ingediend. Het betrof een pilotstudie of vooronderzoek in opdracht van het Planbureau voor de Leefomgeving, een overheidsinstantie. De projectgroep zou onderzoek doen naar karteringsmethoden om te kunnen bepalen welke karteringsmethode het meest geschikt is om gebruikmakend van alle beschikbare informatie de ondiepe grondwaterstand zo actueel mogelijk landsdekkend in kaart te kunnen brengen, om uiteindelijk de mate van verdroging in de verdroogde natuurgebieden te kunnen bepalen (T8). De projectgroep trachte hierbij tevens rekening te houden met recente inzichten over de wijze waarop grondwaterstanden worden gemeten met het oog op het in kaart brengen van die grondwaterstanden. Naar aanleiding van deze inzichten zijn er in de loop der tijd door Alterra onderdeel van Wageningen UR verschillende

artikelen en nieuwsberichten over het meten, interpreteren en modelleren van grondwaterstanden in relatie tot ondermeer verdroging gepubliceerd (T2, T6). Naar aanleiding van artikelen over onjuistheden in grondwaterstandsgegevens heeft de WOT, teneinde voorbereid te zijn op een eventueel maatschappelijk debat, een nader standpunt aan de Wageningen UR gevraagd (T1). Wetenschappelijk managers van de Wageningen UR onderschrijven de analyse en de conclusies van X e.a. Tevens schrijven de wetenschappelijk managers: "De bevindingen van X e.a. kunnen grote gevolgen hebben voor beleidsgevoelige onderwerpen als verdroging, wateroverlast, natschade voor de landbouw, uitspoeling van stoffen en effectiviteit van maatregelen in het kader van WB21 en KRW. De beleidsgevoeligheid van de conclusies lijkt de oorzaak te zijn van de commotie rondom de beide artikelen." (T5). Het een en ander bleek ook samen te vallen met het moment dat de Tweede Kamer zich zou uitspreken over het advies van de Taskforce Verdroging (T8) en leidde op 10 april 2007 tot tweedekamervragen (TM1). Naar aanleiding van dit overleg heeft een medewerker van het PBL ("B") die een bijdrage geleverd had aan de voorbereiding van het overleg en het overleg ook bijgewoond had het Management Team van het PBL (toendertijd MNP) ingelicht (T4). In een mail over deze terugkoppeling schrijft B ondermeer *Het overleg kenmerkte zich door een combinatie van een lastig communiceerbaar onderwerp (verdroging), een minister die nog niet goed in haar dossier zit en 4 nieuwe leden van de TK met eveneens beperkte dossierkennis, maar wel met een grote drang tot scoren. De TK wil zich bemoeien met afspraken die in het kader van het ILG tussen Rijk en de provincies zijn gemaakt..... In het overleg werd de publicatie van X e.a. door de TK-leden gekoppeld aan het advies van de Taskforce, waarin eveneens wordt gerefereerd aan peilbuiswaarnemingen. Gevolg was dat men het niet meer snapte. De minister heeft toegezegd de publicatie van Alterra plus een reactie daarop van LNV op korte termijn naar TK (korte termijn is niet nader geduid) te zullen sturen. Het lijkt me logisch dat LNV de koninklijke weg volgt en jullie om een nader standpunt zal vragen. En dat er daarna wellicht nog een discussie onder deskundigen zal plaats vinden voordat er een reactie naar de TK wordt gestuurd. So be prepared!*

Op deze dag (11 april 2007) neem B tevens telefonisch contact op met de oorspronkelijk vierde auteur van WOT 94. Van dit telefoongesprek maakt B een samenvatting van het gesprek (T3). Hieruit komt naar voren dat het telefoongesprek met name betrekking heeft op het door de WOT gevraagde standpunt. In deze samenvatting van het gesprek schrijft B ondermeer: *Wij (MNP c.q. WOT) moeten nog formeel instemmen met het rapport. Bovenstaande nuancering zal in elk geval zijn doorwerking moeten hebben in het rapport. Als we dan nog op grond van (wetenschappelijke) argumenten van mening zijn dat er een onterechte koppeling tussen een op zich correcte meetmethode en een beleidsveld wordt gelegd, kunnen we in het uiterste geval onze goedkeuring aan het rapport onthouden. Ik verwacht dat we dan wel de poppen aan het dansen hebben. T zal met dit signaal nogmaals een poging doen het standpunt van Alterra in beweging te krijgen.*

Ook in de jaren daarna zijn verschillende malen kamervragen gesteld. De kamervragen resulteerden ondermeer in de toezegging van de toenmalige minister het WOT-rapport 94 naar de Tweede Kamer te zullen sturen. Dit heeft echter nooit plaatsgevonden.

23 De projectgroep leverde in februari 2007 een concept-rapport (WOTrapport 94) dat in mei 2007 positief werd beoordeeld en vervolgens gezien de beleidsgevoeligheid van de uitkomsten verschillende malen werd beoordeeld. In totaal heeft het rapport 94 drie beoordelingsrondes gehad (zowel op verzoek van PBL (T7) als van de WOT). Terwijl er discussie was over de kwaliteit en bruikbaarheid van meetgegevens werd in 2007 door PBL aan Alterra opdracht gegeven voor een vervolgonderzoek. Alterra stelde een nieuwe projectgroep samen onder leiding van de oorspronkelijk vierde auteur van de pilotstudie (WOT 94). De overige onderzoekers hebben gezien de discussie over de kwaliteit en

bruikbaarheid van de meetgegevens niet aan dit onderzoek deelgenomen. Zij waren van mening dat er eerst helderheid dient te zijn over de kwaliteit en bruikbaarheid van de te gebruiken basisgegevens alvorens deze gebruikt kunnen worden in een vervolgonderzoek. Dit vervolgonderzoek onderging slechts één beoordelingsronde, werd alleen beoordeeld door de opdrachtgever (PBL) en leverde voordat het onderzoek was gepubliceerd getallen die door het PBL zijn opgenomen in de Natuurbalans 2008. Het voorgaande in combinatie met de opdracht om, nadat WOT-rapport 94 in een derde beoordelingsronde was goedgekeurd door twee hoogleraren, conclusies aan te passen maakte het duidelijk dat er hier volgens X sprake was van "wetenschap op bestelling". Terwijl het een rapport betreft (WOT 94) dat reeds in 2007 door de toenmalige minister was toegezegd aan de Tweede Kamer (TK1).

24 Over deze tweede reviewronde is zijn onderling afspraken gemaakt die niet worden nagekomen. Dit heeft tot gevolg dat de externe reviewronde uiteindelijk plaatsvindt door twee statistici van een ander instituut, die veelvuldig gebruik maken van tijdreeksanalyse. Kenmerkend voor tijdreeksanalyse is dat de meetgegevens in hoge mate bepalend zijn voor de conclusies die uiteindelijk worden getrokken. Hierdoor is het voor statistici uitermate gevoelig indien zou blijken dat zij langdurig gebruik hebben gemaakt van onjuiste misleidende meetgegevens. Het is dan ook de vraag of de tweede reviewronde conform de wetenschappelijke richtlijnen en gedragscodes is uitgevoerd.

De achterliggende reden voor de genoemde forse redactionele aanpassingen naar aanleiding van de derde reviewronde kan ondermeer gevonden worden uit de volgende delen uit het reviewrapport van prof Z:

1 De studie van grondwaterstanden is voor Alterra en haar voorgangers (Stiboka en Staring Centrum) door de jaren heen een van de belangrijkste studieobjecten geweest. De literatuurlijst in het concept rapport geeft dit goed aan. Maar dit heeft wel bepaalde konsekventies. Zo lijkt het me logisch dat jullie op basis hiervan de regie voeren over dit onderwerp en dat komt onvoldoende tot uiting in het concept rapport. De toon is te aarzelend en er wordt teveel om de hete pap heengedraaid. Het feit dat er kennelijk vele manieren zijn ontstaan in de tijd om de GVG uit te rekenen (blz.38 e.v.) geeft aan dat het wellicht in het verleden enigszins ontbroken heeft aan genoemde regie..... Stiboka-Staring Centrum-Alterra hebben de afgelopen jaren veel aandacht geschonken aan de dynamiek van de grondwaterstand en zijn de autoriteit op dit gebied in Nederland (zie punt 1). Nu lezen we dat (bijvoorbeeld) : (1) 80% van de waterstandsbuizen geen goede waterstandsmeting mogelijk maken; (2) er vele manieren zijn om de GVG te berekenen en dat leidt tot onduidelijkheden voor het veld, en (3) er, internationaal gezien, baanbrekend Gt onderzoek is gedaan bij Alterra rond het jaar 2000, maar de Gd methodiek, die daar is ontwikkeld, wordt in dit concept rapport snel afgeserveerd als het gaat om de Gt kartering voor natuurgebieden. Ik kan me voorstellen dat op basis hiervan vragen opkomen rond de onderzoeksplanning. En hoe heeft het kunnen gebeuren dat zoveel buizen niet bruikbaar zijn? Zijn adviezen van Staring Centrum/Alterra in de wind geslagen? Kortom, het lijkt me verstandig om een aantal conclusies wat minder vrijblijvend te beschouwen en de eigen verantwoordelijkheid niet uit het oog te verliezen. Noblesse oblige.

25 Het is opmerkelijk dat het PBL spreekt over twee reviewrondes en WUR het over drie reviewrondes heeft. Dit komt de helderheid dan ook niet ten goede.

Het PBL geeft expliciet aan dat de *directe aanleiding van het toevoegen van een tweede reviewer in de eerste ronde een publieke discussie naar aanleiding van een artikel van X e.a. was*. Het betreft overigens de tweede reviewronde. Deze artikelen zijn ook aanleiding geweest om in 2007 het standpunt rond verdroging aan de wetenschappelijk managers van de WUR te vragen. Uit dit standpunt en uit de derde review door twee hoogleraren blijkt dat in tegenstelling tot hetgeen het PBL aangeeft de conclusie voldoende onderbouwd was. Het

voorgaande maakt ook duidelijk dat mijn aanvullingen naar aanleiding van het eerste verslag van bevindingen zeer relevant zijn.

26 Verwijzing naar het in 2007 door WOT gevraagde standpunt rond verdroging van de WUR (T5).

27 Het ging hem daarbij zoals aangegeven in de melding niet alleen om het schrappen in een conclusie van een wetenschappelijk rapport maar ook om het uitbrengen van de resultaten van een vervolgonderzoek dat uitgaande van WOT 94 en internationale literatuur gedeeltelijk was gebaseerd op onjuiste misleidende informatie (T9). Hij uitte bezwaren tegen de wijze waarop de opdrachtgever (het PBL) trachtte de inhoud van het rapport te beïnvloeden. Voor de motieven hiervoor wordt verwezen naar de brief van het PBL die ten grondslag lag aan de opdracht om een conclusie aan te passen (T8). Het ministerie is van de situatie op de hoogte maar voelt er weinig voor het door de minister aan de Tweede Kamer toegezegde rapport naar de Tweede Kamer te sturen (TM1).

28 Nadat een wetenschappelijk rapport in de derde ronde van een reviewproces is goedgekeurd door twee hoogleraren is de kwaliteit van het wetenschappelijke rapport gewaarborgd. Het betreft derhalve geen onvoldoende onderbouwde conclusie. Het negatieve kwaliteitsoordeel is dan ook niet gebaseerd op wetenschappelijke gronden, hetgeen ondermeer duidelijk is gemaakt in de Memo van juli 2009. Daarnaast geeft het PBL als opdrachtgever aan dat het binnen de wetenschap geoorloofd zou zijn om als opdrachtgever de rol van reviewer in te nemen, hetgeen niet overeenkomt met de wetenschappelijke gedragscodes en richtlijnen.

29 In plaats van te toetsen of het reviewen van een wetenschappelijke rapport door de opdrachtgever strookt met de wetenschappelijke richtlijnen en gedragscodes wordt alleen een voetnoot opgenomen.

30 In plaats van het opnemen van de door mij aangeleverde stukken met bewijsmateriaal over de handelswijze en belangen van het PBL waaruit ondermeer meer de achterliggende reden van het PBL tot uiting komt, wordt deze voetnoot opgenomen. Hieruit komt ook het belang van het opnemen van de relevante stukken naar voren. Daarnaast komt de vraag naar voren wat de intentie is van het niet opnemen van deze relevante stukken.

31 Naast de brief van augustus 2008 heeft het PBL in juli 2009 een Memo naar de WOT gestuurd. In beide documenten wordt op aanpassingen van een conclusie aangedrongen. De in de documenten genoemde opties zouden moeten worden getoetst aan de wetenschappelijke gedragscodes en richtlijnen. Daarnaast geeft het PBL hier zelf aan dat het rapport was gereviewd door verschillende hoogleraren maar nog steeds niet was aangepast op het punt van een onvoldoende onderbouwde conclusie. Het betreft dan ook een conclusie die volgens de hoogleraren en de wetenschappelijk managers van Wageningen UR wel afdoende was onderbouwd.

32 Inmiddels had X zich als gevolg van stressgerelateerde klachten ziek gemeld, waarbij het de indruk van de bedrijfsarts is dat er voor een belangrijk deel werkgerelateerde factoren aanwezig zijn, die zich toespitsen op inhoudelijk verschillende inzichten (zie brieven bedrijfsarts).

33 In deze brief voorzag de direct leidinggevende van X de melding van een voorstel voor een onderzoek in opdracht van de directie van ESG (T9).

34 De commissie heeft niet onderzocht of het beroep van X op de klokkenluidersregeling terecht is. Wel is de commissie van mening dat hij terecht betoogt dat een publiek orgaan onvolledig – en daardoor onjuist – geïnformeerd wordt indien zijn rapport niet wordt gepubliceerd. Dit geldt te meer daar het rapport van het vervolgonderzoek inmiddels wel gepubliceerd is. Hieronder wordt verder ingegaan op de deelvragen die aan de commissie gesteld zijn.

35

- De WOT had niet het recht een wijziging van de conclusies te verlangen, aangezien deze de strekking van de inhoud veranderde ;
- Hoewel de wetenschappelijk manager van CWK X lange tijd heeft gesteund, heeft hij zich in de laatste fase op het standpunt gesteld dat de gevraagde wijzigingen slechts technisch van aard waren. De commissie onderschrijft dit standpunt niet.
- De verlangde wijziging strekt verder dan een technische aanpassing.
- Het Planbureau voor de Leefomgeving heeft op 14 augustus 2008 een brief gestuurd aan de WOT Natuur & Milieu met daarin de zinsnede: “Alhoewel het project conform het projectplan is uitgevoerd kunnen wij niet instemmen met de conclusies”. Een dergelijke inmenging is in strijd met de Wageningse gedragscode wetenschapsbeoefening, die stelt dat de opdrachtgever geen enkele invloed heeft op de onderzoeksresultaten.
- In het projectplan was opgenomen dat een collega zou optreden als interne beoordelaar, waarmee het eindproduct kwaliteitsniveau B zou krijgen. De WOT had zijn eigen procedure moeten naleven en het rapport op grond van het positieve advies van de collega en na verwerking van zijn commentaar zonder verdere restricties moeten publiceren.
- Doordat het vooronderzoek van X c.s. niet gepubliceerd is en het vervolgonderzoek wel, wordt de wetenschappelijke discussie over de geldigheid van X zijn conclusies gefrustreerd.
- rapport 94 zo spoedig mogelijk alsnog moest worden gepubliceerd.

36 Naar aanleiding van de brief van de Raad van Bestuur waarin ondermeer opschorting van het onderzoek werd voorgesteld heeft X de volgende mail gestuurd:

Eind vorig jaar heeft u mij een brief gestuurd met als onderwerp: beroep op de klokkenluidersregeling. Op basis van de brief moet ik echter constateren dat de melding niet correct is overgenomen. In de brief is aangegeven dat naar mijn mening de voorgestelde wijzigingen in een rapport ertoe leiden dat de opdrachtgever en bij de verdere openbaarmaking ook het publiek bewust onjuist wordt geïnformeerd. Het niet uitbrengen van de pilotstudie als Wot-rapport is echter de aanleiding voor de melding. Het censureren van of schrappen in conclusies heeft niet zozeer tot gevolg dat onjuist wordt geïnformeerd maar veelal tot gevolg dat onvolledig wordt geïnformeerd. Hierdoor ontstaat de vraag of onvolledig informeren overeenkomt met het onjuist informeren. De melding heeft dan ook voornamelijk betrekking op het wel uitbrengen en uitvoeren van een vervolgonderzoek, terwijl o.a. uit de pilotstudie naar voren is gekomen dat we met betrekking tot grondwaterstandsinformatie te maken kunnen hebben met onjuiste misleidende gegevens. Terwijl de pilotstudie nog steeds niet is uitgebracht heeft het WOt de vervolgstudie bij de toenmalige vierde auteur van de pilotstudie uitgezet. De overige auteurs van de pilotstudie hebben niet aan het vervolgonderzoek deelgenomen aangezien er een discussie is over de kwaliteit en bruikbaarheid van meetgegevens. Indien je niet weet wat je meet kun je de meetgegevens immers niet gebruiken en hier geen statistiek mee bedrijven. Ook de internationale literatuur is hier helder over. In de internationale literatuur wordt aangegeven dat het gebruik van verkeerd geplaatste peilbuizen leidt tot onjuiste misleidende informatie. Daarnaast kan worden opgemerkt dat de vervolgstudie is gereviewed door de opdrachtgever. De pilotstudie die nog steeds niet is uitgebracht heeft inmiddels een derde reviewronde ondergaan. Op 25

september 2009 heb ik bij de directie aangegeven dat ik me aan het oriënteren was op de mogelijkheden betreffende de klokkenluidersregeling. Vervolgens is de vraag rond het uitbrengen van de pilotstudie bij de centrumleiding terechtgekomen. Uiteindelijk is mij gesommeerd een conclusie aan te passen en gedeeltelijk te schrappen. Dit is voor mij de aanleiding geweest om een beroep te doen op de klokkenluidersregeling. Het is opmerkelijk dat de melding niet correct is overgenomen en deze vermengd is met het aankondigen van een onderzoek dat is ingesteld door de directie. Het maakt kennelijk uit via welke weg een melding in het kader van de klokkeluidersregeling wordt ingediend. Op zich heb ik geen bezwaar tegen het onderzoek dat is ingezet door de directie. Aangezien ik de onderzoeksvraag van de directie niet ken kan ik niet aangeven of deze onderzoeksvraag de melding dekt. Ik heb wel begrepen dat het een veel bredere onderzoeksvraag betreft.

37 Uit de stukken blijkt dat de door de Wageningen UR geschetste situatie niet juist is. Het opnemen van dergelijke voetnoten in plaats van deze te verifiëren met de beschikbare stukken zal de helderheid dan ook waarschijnlijk niet ten goede komen.

38 Het betreft een in een derde reviewronde door twee hoogleraren goedgekeurd wetenschappelijk rapport dat in het kader van wettelijke ondersteunende taken tot stand is gekomen. De aanhoudende bezwaren van het PBL en WOT tegen conclusies en het aangeven dat er sprake zou zijn van een kwaliteitsprobleem kunnen dan ook niet op zuiver wetenschappelijke gronden zijn gebaseerd. De achterliggende reden voor de aanhoudende bezwaren zijn verwoord in de Memo van 28 juli 2009:

Parallel aan dat traject publiceren [REDACTED] et al. in maart 2008 een artikel "Oorzaak en gevolg van numerieke verdroging" en gaf Alterra een persbericht uit: *"Uit onderzoek van Alterra blijkt dat de grondwaterstand in Nederland soms flink verkeerd wordt ingeschat. Maatregelen om verdroging tegen te gaan kunnen dan minder noodzakelijk, minder effectief of te duur zijn. De oorzaak hiervan is een verschil tussen de gemeten grondwaterstanden en de werkelijke grondwaterstanden"*. Een en ander viel ongeveer samen met de discussie in de Tweede Kamer over de aanwijzing van de zg. TOP-gebieden

(natuurgebieden waar de verdroging met prioriteit zal worden aangepakt). De tegenstrijdigheid tussen enerzijds de boodschap dat verdroging wordt overschat en anderzijds de noodzaak om verdroging met prioriteit aan te pakken, gaf de leden van de Tweede Kamer aanleiding de minister van LNV vragen te stellen over nut en noodzaak van de verdrogingsbestrijding. Ter info, in de Natuur- en Milieubalansen omschrijven wij verdroging bij voortduring als een groot en hardnekkig milieuprobleem met aanzienlijke consequenties voor de biodiversiteit in ons land.

Uit de bovengeschetste gang van zaken kan ik niet anders concluderen, dan dat [REDACTED] et al. willens en wetens de publiciteit hebben gezocht, ondanks dat er stevige bedenkingen van PBL waren tegen een deel van de conclusies en dat er afspraken waren gemaakt hoe daar mee om te gaan. Daardoor is ten onrechte verwarring en twijfel ontstaan bij beleidsmakers en politici op een moment, dat de Tweede Kamer zich zou uitspreken over het advies van de Taskforce Verdroging. Dat heeft het draagvlak voor de (hernieuwde) aanpak van de verdroging geen goed gedaan. Beleidsmatig staat het PBL hier neutraal in, maar de helderheid en feitelijkheid van de politieke discussie is hiermee niet gediend en dat raakt de missie van het PBL.

De genoemde samenwerkingsovereenkomst is na het desbetreffende onderzoek tot stand gekomen. Daarnaast zou deze samenwerkingsovereenkomst moeten worden getoetst aan de vigerende wetenschappelijke gedragscodes en richtlijnen. De overeenkomst die wel tijdens het project van kracht was is de in het kader van de verzelfstandiging van DLO tot stand gekomen WDT-Statuut tussen DLO en het ministerie. Hierin staat ondermeer:

Dat LNV gelet op de verzelfstandiging van DLO en ter waarborging van de onafhankelijkheid, betrouwbaarheid en transparantie van de uitvoering van die WD-taken speciale eisen aan de uitvoering van die taken wil verbinden,

DLO verplicht zich de WDT-programma's op basis van vastgestelde werkplannen, naar de letter en geest van het WDT-Statuut en naar beste vermogen uit te voeren en daarover verantwoording af te leggen.

DLO zal LNV direct informeren wanneer de uitvoering van (één van) de WD-taken niet meer voldoet aan de voorwaarden van het WDT-Statuut, alsmede over de maatregelen die DLO heeft genomen om het geconstateerde gebrek zo spoedig mogelijk op te heffen.

6.3. DLO neemt op de kortst mogelijk termijn maatregelen om te voorzien in onvolkomenheden bij de naleving van dit WDT-Statuut.

39 Verder vond men dat de organisatie van de beoordelingsprocedure nog verder kon worden verbeterd. Naar aanleiding van de conclusies van het rapport van de commissie Y heeft de directie van ESG besloten WOT 94 te publiceren. Tegelijk met deze beslissing heeft de directie van ESG besloten tegenreacties te publiceren (T36, T37).

40 In het projectplan was opgenomen dat (...) zou optreden als interne beoordelaar, waarmee het eindproduct kwaliteitsniveau B zou krijgen. De WOT had zijn eigen procedure moeten naleven en het rapport op grond van het positieve advies van (...) en na verwerking van zijn commentaar zonder verdere restricties moeten publiceren.

41 Toevoegen van de volgende bevinding van de commissie Y:

Aangezien het auteursrecht van de geschriften die uit het onderzoek voortvloeien, bij de werkgever

ligt, is Alterra gerechtigd de publicatie van een artikel op te schorten en zelfs te verbieden. Daarbij moet wel de kanttekening worden gemaakt dat dit bij de universiteit anders

ligt en dat de praktijk bij DLO sterk neigt naar de universitaire gang van zaken. Omdat DLO en

Wageningen Universiteit vergaand geïntegreerd zijn, verdient het aanbeveling ook in formele zin meer uniformiteit tussen beide organisatieonderdelen na te streven.

42 X was echter van oordeel dat commissie Y niet de volledige melding had onderzocht. De melding had naast het niet uitbrengen van WOT 94 ook betrekking op het wel uitbrengen en uitvoeren van een vervolgonderzoek (WOT 89), terwijl ondermeer uit de pilotstudie naar voren is gekomen dat we met betrekking tot grondwaterstandsinformatie te maken kunnen hebben met onjuiste misleidende gegevens. Zo lang de volledige melding niet in samenhang was onderzocht was zijn melding (in het kader van de klokkenluidersregeling) van kracht (T11). Volgens hem deed het nadien publiceren van het rapport 94 niet aan de onjuiste informatievoorziening af. Commissie Y was immers van mening dat een publiek orgaan onvolledig – en daardoor onjuist – geïnformeerd wordt indien zijn rapport niet wordt gepubliceerd en dat dit te meer geldt daar het rapport van het vervolgonderzoek inmiddels wel gepubliceerd is. Terwijl resultaten uit het vervolgonderzoek (WOT 89) door het PBL reeds voordat WOT 89 was gepubliceerd waren opgenomen in de Natuurbalans 2008. Daarnaast had ESG welliswaar besloten WOT 94 te publiceren maar tegelijkertijd besloten een opiniestuk in een vakblad en een tegenartikel van andersdenkende wetenschappers te publiceren. In deze artikelen werd de inhoud van rapport 94 in twijfel getrokken. X kreeg vervolgens een publicatieverbod (zie hieronder "Werkgroep MIG"). Dat vloeide voort uit zijn 'verplichte' deelname aan de werkgroep MIG (T23, T24). Voor hem restte naar eigen zeggen dus niets anders dan het volgen van het interne klokkenluiderstraject. Relevant hierbij is ook dat naar aanleiding van tweedekamervragen in april 2008 geantwoord is dat *op grond van het onderzoek niet de conclusie kan worden getrokken dat de omvang van verdroging is overschat* (TK2). Terwijl Y tot de conclusie kwam dat indien WOT94 niet zou worden gepubliceerd dit tot gevolg zou hebben dat een publiek orgaan onvolledig – en daardoor onjuist – geïnformeerd zou worden. In WOT 94 is geconcludeerd dat de mate van verdroging in termen van een grondwaterstands daling veelal systematisch wordt overschat, hetgeen niet overeenkomt met het antwoord van de minister.

43 Volgens X was de werkwijze van de werkgroep er op gericht om de discussie omtrent het onderwerp intern te houden, terwijl de WUR zelf wel eenzijdig een opiniestuk en een tegenreactie van collega's publiceerde en de directie van ESG eerder had toegezegd dat hij hierop zou mogen reageren (T36, T37). Terwijl de Minister in de antwoorden op tweedekamervragen aangegeven de discussie in vakkringen met belangstelling te zullen volgen (TK2). Met name daarom wilde X niet langer deelnemen aan de werkgroep, temeer het opiniestuk het uitgangspunt vormde voor de werkgroep MIG; In eerste instantie weigerde hij dit besluit te heroverwegen en kreeg een officiële waarschuwing. Vervolgens zijn er kernpunten overeengekomen die toetreding tot de werkgroep weer mogelijk maakte, hetgeen heeft plaatsgevonden (T23, T24). X beschuldigde de directie van ESG van censuur (hij wilde publiceren maar dat werd hem geweigerd).

44 De rechter geeft hierover het volgende aan:

Binnen MIG gold, zo is onweersproken, de afspraak dat over onderwerpen die (eerst) daarin zouden worden besproken, niet extern werd gecommuniceerd. DLO had echter vóór de oprichting van MIG al toestemming gegeven voor de publicatie door enkele latere leden van MIG van de zijdens DLO als producties 22 en 23 overgelegde artikelen. Daarin wordt een kritisch standpunt ingenomen jegens het standpunt zoals [werknemer] dat mede betreft. De kantonrechter acht wel aannemelijk dat ná de oprichting van MIG voor alle leden gelijke publicatievoorschriften bestonden, doch die voorschriften strekten zich klaarblijkelijk niet uit tot vóór de oprichting van MIG reeds aangemelde/ingediende publicaties. De genoemde artikelen zijn na de oprichting van MIG gepubliceerd en [werknemer] mocht daarop, zo is onweersproken, van DLO niet reageren op grond van voornoemde binnen MIG geldende afspraak terwijl [werknemer] te kennen heeft gegeven zich absoluut niet te kunnen vinden in de inhoud van het artikel. [werknemer] voert zelfs aan dat hem door DLO is toegezegd dat hij zou mogen reageren welke toezegging nimmer gestand is gedaan, hetgeen niet gemotiveerd is weersproken door DLO. Hoe dat ook zij, de kantonrechter acht de gang van

zaken op zijn minst uitermate onhandig. Het maakt dat [werknemer], ondanks herhaald verzoek, niet heeft willen terugkeren in MIG. Dat is een omstandigheid die voor rekening en risico komt van DLO.

45 Naar aanleiding van het eerste verslag van bevindingen heb ik aangegeven dat het de directie van ESG betreft.

46 X verzocht de Raad van Bestuur, nadat deze geen gehoor had gegeven aan zijn eerdere verzoek (T11), in april 2010 (T12) zijn eerdere melding op grond van de klokkenluidersregeling op te pakken omdat hij van mening was dat het onderzoek van de commissie Y niet op zijn volledige melding was gericht (T11). Hierop besloot de Raad van Bestuur emeritus hoogleraar Z een onderzoek te laten instellen naar de vraag of X terecht een misstand had gemeld als bedoeld in de klokkenluidersregeling (T13, T14). Z had eerder in het proces een rol gespeeld onder meer als externe reviewer van het rapport van X en als dagvoorzitter van een interne discussiebijeenkomst rond numerieke verdroging.

47 Het onderzoek van Z betrof de volgende onderzoeksvragen (T15):

1. Uit studie door onder andere ondergetekende, maar ook uit internationale gezaghebbende literatuur en publicaties van ondermeer de rechtsvoorganger van Alterra blijkt dat er sprake is van verkeerd interpreteren van meetgegevens, waardoor (statistische) modellen onjuiste en misleidende gegevens opleveren. Ondanks dat dit bekend was, werd door Alterra het resultaat van vervolgonderzoek gepubliceerd, waarin deze beschikbare kennis niet afdoende werd betrokken. Hierdoor is de situatie ontstaan dat tot op heden publieke organen bewust onjuist zijn geïnformeerd.
2. Ook de door de directie van ESG voorgestelde en de te publiceren oplossingsstrategie wordt gekenmerkt door het niet gebruik maken van bestaande kennis zoals in het voorgaande punt wordt beschreven. Hierdoor wordt er bewust informatie achtergehouden en wordt de discussie rond het onderwerp gemanipuleerd en worden publieke organen nog steeds niet goed geïnformeerd. Verder kost de te publiceren onderzoeksopzet onnodig veel tijd waardoor naast de verspilling van geld, de onnodige negatieve maatschappelijke gevolgen onverantwoord lang blijven voortduren.

48 Er ontbreken een aantal relevante passages uit het rapport van Z

- *X en anderen hebben met ondiepe metingen aangetoond dat grondwaterstandsmetingen in 3m diepe buizen in sommige anisotrope zandgronden een te diepe waterstand aangaven, die leidde tot onjuiste ("te droge") Gt schattingen: uit ondiepe waarnemingen bleek dat de gronden natter waren dan werd geschat.. In deze gevallen was de landbouw dus minder schadelijk voor de natuur dan op basis van de traditionele (diepe) metingen tot dusver was aangenomen. Een politiek geladen uitkomst. Genoemde anisotropie heeft betrekking op een deel van de zandgronden. Hoeveel is niet bekend maar het wordt geschat op meer dan 50% (zie WOT 94). Deze waarnemingen worden door alle hydrologen erkend. Alleen is nog de vraag hoe uitgebreid deze problemen voorkomen en juist op dit punt verschillen de meningen sterk.*
- *Maar intussen gebeurde iets anders. WOt rapport 89, dat ook betrekking had op grondwaterstanden in natuurgebieden, en dat in feite een vervolgonderzoek was op het onderzoek van X e.a., werd al in december 2008 gepubliceerd en ik ben het eens met de conclusie van de interne ESG onderzoekscommissie Y dat dit een onjuiste beleidsbeslissing is geweest. In rapport 89 zijn grondwaterstandsgegevens gebruikt die door X als onjuist zijn gekarakteriseerd. Hij weigerde dan ook om aan dit rapport mee te werken. Door rapport 89 wel uit te brengen en rapport 94 vooralsnog niet werd sterk de indruk gewekt dat de inhoud van WOt 89 beter aansloot op wat werd gewend door WOt en PBL, een in wetenschappelijke zin niet acceptabele indruk, die ook in het rapport Y terecht aan de kaak is gesteld.*

- Een tweede probleem in de aanloop naar de publikatie van WOt94 was de brief van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL), de opdrachtgever, van 14 augustus 2008: "alhoewel het project conform het projectplan is uitgevoerd kunnen wij niet instemmen met de conclusies". Opnieuw ben ik het eens met Y dat de opdrachtgever zich niet in deze zin mag bemoeien met de inhoud van een onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek.
- Met deze constatering is echter de vraag in hoeverre "publieke organen juist dan wel onjuist zijn geïnformeerd", niet beantwoord. Geconstateerd moet worden dat de signalen vanuit Alterra en ESG op het punt van het onderhavige dossier in hoge mate verwarrend en tegenstrijdig zijn geweest voor de buitenwereld. Dat bleek ook uit een artikel in het Agrarisch Dagblad van 11 maart 2008, zoals geciteerd door Y in hun rapport, dat leidde tot kamervragen over implicaties van verkeerd gemeten grondwaterstanden voor het natuurbeleid. Minister Verburg antwoordde op 8 april 2008 o.a. dat: "deskundigen nog van mening verschillen over de betrouwbaarheid van grondwaterstandsmetingen en hun interpretaties". De deskundigen verschillen in april 2010 dus nog steeds van mening en dit mag dienen als voorbeeld van ontoereikend onderzoeksbeleid. Op het punt van het onderzoek naar de dynamiek van de grondwaterstand heeft het de afgelopen jaren op onthutsende wijze ontbroken aan visie en leiderschap, waardoor een onderzoeksstrategie ontbrak en verschillende, tegenstrijdige signalen (waaronder die van X) werden gegeven vanuit Alterra en ESG. Hier is dus naar mijn mening niet primair sprake van het "bewust misleiden van publieke organen" maar van pure bestuurlijke onmacht om het onderzoek te structureren en als eenheid naar buiten te treden, leidend tot algehele verwarring. Ook al hadden ze het gewild, het onderzoeksmanagement was niet bij machte om publieke organen te misleiden. Van een dergelijke intentie is me overigens ook niets gebleken.
- Er is nu dringend behoefte aan een algemene onderzoeksstrategie rond het thema natuur en water dat recht doet aan alle complexiteiten van het systeem, inclusief die welke door X zijn signaleerd. De maatschappelijke en wetenschappelijke geloofwaardigheid van Alterra op het punt van het grondwaterdossier staat op het spel en dat is een bijzonder ernstige constatering.

49 Op 25 juni 2010 stuurt X een brief aan de Raad van Bestuur aangezien de onregelmatigheid niet is weggenomen (T17, T17a).

50 Een nadere uitleg van de melding heeft X als volgt in de brief aan de Raad van Toezicht geschreven: Ondanks dat bekend was dat zoals eerder aangegeven kamervragen rond het onderwerp waren gesteld heeft Wageningen UR getracht, nadat een WOt-rapport (nr. 94) was goedgekeurd door twee hoogleraren, een conclusie aan te passen en te schrappen in dat WOt-rapport (94). Naast het aanpassen van een conclusie heeft Wageningen UR, ondanks het feit dat door de minister is geantwoord dat deskundigen nog van mening zouden verschillen over de betrouwbaarheid van grondwaterstandsmetingen en hun interpretaties, in opdracht van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) een vervolgonderzoek uitgevoerd dat ondermeer gebaseerd is op deze ter discussie staande metingen. Dit vervolg onderzoek heeft resultaten opgeleverd die voordat deze gerapporteerd waren in WOt-rapport89 in de natuurbalans 2008 zijn opgenomen. De onjuiste informatievoorziening die middels WOt-rapport89 en de natuurbalans 2008 heeft plaatsgevonden is echter nog steeds niet weggenomen. Een ander aspect wat hierbij een rol speelt is het feit dat het PBL bepaalde uitkomsten wilde ontvangen, waardoor we te maken kunnen hebben met wetenschap op bestelling. In deze situatie kunnen we te maken hebben met een inbreuk op de wetenschappelijke integriteit die ook tot gevolg heeft dat publieke organen al dan niet gewenst onjuist worden geïnformeerd. Daarom zou ik u willen verzoeken bij deze melding tevens de klachtenregeling wetenschappelijke integriteit te betrekken en uw standpunt tevens in het licht van deze regeling te zien.

51 De onderzoeken in opdracht van de Raad van Toezicht van de WUR hebben zonder hoor en wederhoor toe te passen plaatsgevonden.

52 De advocaat van de werkgever stuurt op 24 maart 2011 een aangetekende brief (T23, T24) en vervolgens op 8 april 2011 een ontbindingsverzoek naar de kantonrechter. In de aangetekende brief komen ondermeer een publicatieverbod en het verwijt dat X het maatschappelijk belang belangrijker acht dan het bedrijfsbelang prominent naar voren. Voor X is met het aanzeggen van het ontslag duidelijk geworden dat Wageningen UR het scheiden van wegen prefereerde boven het daadwerkelijk oplossen van de problematiek. Dit is dan ook voor X de aanleiding om op 28 april 2011 de melding bij de Raad van Toezicht in te trekken teneinde het externe meldingstraject niet te doorkruisen. (T25 t/m T27). Hij zou een melding doen bij de bevoegde externe klokkenluidersinstantie. Desondanks liet de Raad van Toezicht de melding van 14 maart 2011 onderzoeken. De Raad van Bestuur zag in de melding bij de Raad van Toezicht aanleiding het inmiddels ingediende ontbindingsverzoek op 9 mei 2011 in te trekken (28). Uit de stukken blijkt echter dat de concernjurist van de Raad van Bestuur op 28 maart in naam van de voorzitter van de Raad van Toezicht een brief heeft gestuurd naar de Raad van Bestuur om deze op de hoogte te brengen van de melding (T20). Hieruit blijkt dat de klokkenluidersmelding aan de Raad van Toezicht ten tijde van de indiening van het ontbindingsverzoek reeds bekend behoorde te zijn bij de Raad van Bestuur. Temeer deze brief van 28 maart 2011 is behandeld door dezelfde concernjurist die de Klokkenluidersmelding aan de Raad van Toezicht heeft behandeld.

53 Op verzoek van de Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid heeft X een reactie op de rapportage van Van Doorne geschreven. In deze reactie staan de volgende conclusies:

Op basis van het voorgaande kan worden aangegeven dat in tegenstelling tot hetgeen Van Doorne aangeeft de Raad van Bestuur van Wageningen UR niet direct een onderzoek heeft ingesteld en derhalve de termijnoverschrijding van 4 dagen in werkelijkheid veel groter is.

In de periode tot aan het instellen van het onderzoek heeft de voorzitter van de Raad van Bestuur goedkeuring gegeven aan een onderzoek in opdracht van de Directie van ESG. Dit onderzoek van de commissie Y is pas na goedkeuring van de voorzitter van de Raad van Bestuur van start gegaan. Hierdoor komt de vraag naar voren of het niet eigenlijk een door de Raad van Bestuur gedelegeerd onderzoek betreft dat dientengevolge onder de werkingssfeer van de klokkenluidersregeling behoorde te vallen.

De Raad van Bestuur heeft de melding niet direct opgepakt nadat de melder had aangegeven de melding weer in werking te stellen. Ook na nadere motivering op verzoek van de Raad van Bestuur wordt het meldingstraject niet hervat. Voor het oppakken van de melding blijkt een brief noodzakelijk die ruim twee maanden later wordt verstuurd.

Op basis van de bovenstaande punten kan worden aangegeven dat de mening van Van Doorne dat de klokkenluidersregeling tot aan het instellen van het onderzoek correct is opgepakt niet plausibel is.

54 werd door Van Doorne onderschreven moet zijn wordt door X onderschreven

55 Op verzoek van de Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid heeft X een reactie op de rapportage Brughuys geschreven. In deze reactie is ondermeer het volgende aangegeven:

Middels een brief van 28 april 2011 heeft X aan de Raad van Toezicht kenbaar gemaakt dat het dossier dat de Raad van Toezicht beschikbaar had wellicht niet volledig was. Daarnaast kan worden aangegeven dat er in het kader van het onderzoek van Brughuys geen hoor en wederhoor heeft plaatsgevonden. Hierdoor komt de vraag naar voren of de beschreven feiten en omstandigheden volledig en juist zijn. Op basis van het overzicht van de

geraadpleegde documenten kan worden aangegeven dat een groot aantal relevante documenten niet zijn geraadpleegd. Daarnaast kan worden aangegeven dat het opmerkelijk is dat de geïnterviewde medewerkers van Wageningen UR allen een leidinggevende positie hebben.

56 Op verzoek van de Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid heeft X een reactie op het standpunt van de Raad van Toezicht geschreven (T31). In deze reactie is ondermeer het volgende aangegeven:

Op 14 juni 2011 heeft de Raad van Toezicht een standpunt inzake melding klokkenluidersregeling toegezonden. Het betreft een melding van een onregelmatigheid die teneinde een externe melding niet te doorkruisen was ingetrokken. Alhoewel over het eventuele intrekken van een melding in de klokkenluidersregeling niets is opgenomen is de Raad van Toezicht van mening dat een melding van een onregelmatigheid niet kan worden ingetrokken door andere omstandigheden dan dat de onregelmatigheid zich niet langer zou voordoen. Met deze insteek heeft de Raad van Toezicht getracht het doorzetten van het onderzoek en het formuleren van een standpunt te legitimeren. De Raad van Toezicht heeft hiermee echter gemeend tot een standpunt te kunnen komen zonder het volledige dossier er bij te betrekken en zonder hoor en wederhoor toe te passen.

57 Hier zijn zelfs kamervragen over gesteld, zodat gesteld kan worden dat de minister en de Tweede Kamer op de hoogte zijn van de verschillen van inzicht in de wijze van meten. Derhalve is er volgens de Commissie geen sprake meer van het onjuist informeren van publieke organen, noch van een dreiging van het bewust achterhouden, vernietigen of manipuleren van deze feiten.

58 d. Het instellen van de werkgroep MIG, waarmee ook X oorspronkelijk heeft ingestemd, is onder voorwaarden geen onredelijke oplossing, om dreiging van onjuiste informatie en bewust achterhouden van informatie weg te nemen. Als voorwaarden geldt wel dat ieder een gelijke mogelijkheid houdt tot inbreng (bv. van literatuur) en gelijke mogelijkheid heeft tot publiceren binnen afgesproken regels. Immers de Commissie vindt belangrijk dat op gelijke wijze door iedereen gepubliceerd kan worden, zodat voor de buitenwereld merkbaar is dat de discussie nog gaande is en dat nog niet beslist is.

De instelling van de werkgroep MIG werd daarom door de commissie als een redelijk adequate reactie van de Raad van Bestuur beschouwd. Dit onder voorwaarden dat de publicatiemogelijkheden van de leden van de werkgroep gelijk waren;

59 e. Van een mogelijke misstand of onregelmatigheid over verspilling van overheidsgeld kan volgens de Commissie sprake zijn als de werkgroep niet voortvarend te werk gaat en niet op korte termijn met

een standpunt naar buiten komt. Anders bestaat het gevaar dat het beleid gestoeld wordt of blijft op

verkeerde aannames wat betreft de meetgegevens. Daarom acht de commissie het van belang dat de werkgroep snel tot een eindstandpunt kwam.

60 X heeft in een reactie op het advies van de commissie hierover het volgende geschreven: *De Commissie heeft in het oriënterende gesprek met de melder aangegeven dat de Commissie ongevraagd ondermeer onderzoek wenste te doen naar de vraag of de ontslagaanzegging een relatie met de melding heeft (art. 13 lid 2 KI.Reg.Wag.U.R.) (zie gespreksverslag). In het advies constateert de Commissie dat op grond van de gang van zaken aanvankelijk de schijn kan zijn gewekt dat er een directe relatie bestaat tussen indienen van ontslagaanvraag en de melding. Hiermee heeft de Commissie haar onderzoek, in tegenstelling tot haar eerdere aankondiging, beperkt tot de directe relatie tussen het indienen van de ontslagaanvraag en de 2^e melding aan de Raad van Toezicht. De schijn van*

de relatie tussen de 2^e melding aan de Raad van Toezicht en de ontslagaanvraag is door de Raad van Bestuur zelf veroorzaakt. De Raad van Bestuur was ten tijde van het indienen van het ontbindingverzoek door de Raad van Toezicht op de hoogte gebracht van de 2^e melding aan de Raad van Toezicht. Desondanks heeft de Raad van Bestuur het ontbindingsverzoek naar de Kantonrechter gestuurd. Vervolgens is de Raad van Bestuur hierop teruggekomen en heeft de Raad van Bestuur, naar eigen zeggen om de schijn te vermijden dat er een relatie zou zijn tussen de melding en het ontbindingsverzoek, het ontbindingsverzoek ingetrokken.

Bij de relatie tussen het ontbindingsverzoek en de melding speelde de 2^e melding aan de Raad van Toezicht in eerste instantie maar een beperkte rol. In beginsel kan men er van uitgaan dat alleen het feit dat het ontslagtraject is gaan lopen terwijl er een meldingstraject liep tot gevolg heeft gehad dat beide trajecten tegelijk liepen, en dit de relatie was tussen de 2^e melding aan de Raad van Toezicht en de ontslagaanvraag. Het feit dat de Raad van Bestuur eerder op de hoogte kon zijn van de 2^e melding aan de Raad van Toezicht, aangezien de secretaris van de Raad van Bestuur en de Raad van Toezicht dezelfde persoon is, wordt hierbij buiten beschouwing gelaten. Vervolgens heeft de Raad van Toezicht ongevraagd gemeend een standpunt omtrend de benadeling van de positie van de melder in te moeten nemen. Hierdoor heeft de Raad van Toezicht de relatie tussen de ontslagaanvraag en de 2^e melding aan de Raad van Toezicht expliciet gemaakt.

Waar het bij de relatie tussen de ontslagaanvraag en de melding hoofdzakelijk om gaat is de relatie tussen de 1^e melding aan de Raad van Bestuur en de ontslagaanvraag. Naast een relatie tussen de melding en de ontslagaanvraag op inhoudelijke gronden, geeft alleen al het feit dat een onderzoek dat in het kader van een klokkenluidersmelding is uitgevoerd en is gebruikt in het verzoekschrift, al een directe relatie aan. Dit is echter in tegenstelling tot de aankondiging niet onderzocht, waardoor de vraag naar voren komt wat de beweegredenen van de Commissie zijn geweest om deze constatering op te nemen. Temeer de Commissie aangeeft dat er niet gesproken kan worden van een onregelmatigheid omdat melder zelf om ontbinding heeft verzocht. De melder heeft echter zelf nooit om een ontbinding gevraagd. Daarnaast kan worden opgemerkt dat het intrekken van het ontbindingsverzoek door Wageningen UR naar eigen zeggen alleen maar ingegeven is om de schijn te vermijden dat er enige relatie zou bestaan tussen de melding en het ontbindingsverzoek. Hiermee heeft Wageningen UR aangegeven dat de intentie voor het ontslaan van de melder nog steeds aanwezig is en heeft Wageningen UR hiermee de weg om de problematiek intern op te lossen zelf afgesneden.

De reden voor het eventueel zelf indienen van de ontslagaanvraag is dan ook gelegen in het feit dat er tussen Wageningen UR en de melder een onoverbrugbaar verschil van inzicht bestaat ten aanzien van de wijze waarop door Wageningen UR met wetenschappelijke onderzoeksgegevens wordt omgegaan. De melder is van mening dat Wageningen UR de gedragscode Wetenschapsbeoefening, waarin is gewaarborgd dat wetenschapsbeoefenaars hun werk verrichten in academische vrijheid en onafhankelijkheid, volstrekt negeert en daarmee willens en wetens publieke organen onjuist informeert. Aangezien melder hier niet langer medeverantwoordelijk voor kan zijn kan de melder hier niet langer deel van uitmaken.

61 Dit advies komt niet overeen met het advies van de commissie. In plaats van: *er geen sprake was van hoort er nu uiteindelijk niet gebleken is van nu bestaande te staan*

62 Een aantal relevante reacties van X ontbreken in het verslag van bevindingen:

Door te concluderen dat de Raad van Bestuur en de Raad van Toezicht de melding zorgvuldig hebben onderzocht stemt de Commissie ondermeer in met het feit dat de Raad

van Toezicht haar onderzoek heeft voortgezet terwijl de melding was ingetrokken en geeft de Commissie goedkeuring aan het feit dat de onderzoeken in opdracht van de Raad van Toezicht zijn uitgevoerd zonder hoor en wederhoor toe te passen.

De Commissie geeft aan dat er aanvankelijk sprake was van een onregelmatigheid door niet publiceren van Wot 94 en het wel publiceren van Wot 89. Hiermee geeft de Commissie aan dat met het alleen uitbrengen van Wot 89 sprake was van onjuiste informatievoorziening. Wat de Commissie niet aangeeft is dat de onjuiste onderzoeksresultaten in Wot 89 in de Natuurbalans 2008 zijn terechtgekomen.

De Commissie is van mening dat gesteld kan worden dat de minister en de Tweede Kamer op de hoogte zijn van de verschillen van inzicht in de wijze van meten. Derhalve is er volgens de Commissie geen sprake meer van het onjuist informeren van publieke organen, noch van een dreiging van het bewust achterhouden, vernietigen of manipuleren van deze feiten. Met deze conclusie wordt aangegeven dat het juist is om te spreken over een verschil van inzicht binnen de exacte wetenschap. De minister en de tweede kamer kunnen welliswaar op de hoogte zijn van de verschillen van inzicht, maar het is de vraag of, gezien de conclusie van Z en de internationale literatuur, het juist is dat er een verschil van inzicht is. Daarnaast is het de vraag of het, indien er op juiste gronden een verschil van inzicht in de wijze van meten en modelleren zou zijn, gerechtvaardigd is om door te gaan met het gebruik van controversiële meetgegevens en modellen om daarop beleid en schaderegelingen te baseren. Met deze conclusie geeft de Commissie aan dat de verantwoording voor het gebruik van de ter discussie staande gegevens en modellen en de eventuele nadelige gevolgen hiervan voor de maatschappij als geheel en individuen in het bijzonder, kan worden neergelegd bij de de minister en de Tweede Kamer. Zij zijn immers op de hoogte van een al dan niet terechte discussie rond de kwaliteit en de hiermee samenhangende gebruikswaarde van meetgegevens en modellen. Dit is dan ook de reden voor X geweest om een brief naar de tweedekamerleden van de vaste kamercommissies van EL&I en I&M te sturen (TK4).

Het is opmerkelijk dat de Commissie concludeert dat de werkgroep MIG onder voorwaarden geen onredelijke oplossing is om dreiging van onjuiste informatie en bewust achterhouden van informatie weg te nemen. In de voorgaande conclusie heeft de Commissie namelijk geconcludeerd dat er volgens de Commissie geen sprake meer is van het onjuist informeren van publieke organen, noch van een dreiging van het bewust achterhouden, vernietigen of manipuleren van deze feiten. Het vervolgens concluderen dat de werkgroep MIG geen onredelijke oplossing is om een dreiging van onjuiste informatie en bewust achterhouden van informatie weg te nemen is hiermee in tegenspraak, tenzij de Commissie eigenlijk van mening is dat de onjuiste informatievoorziening in werkelijkheid nog niet is opgelost.

Naar de mening van X is het terecht dat de Commissie aangeeft dat er van een mogelijke misstand of onregelmatigheid over verspilling van overheidsgeld sprake kan zijn indien de werkgroep MIG niet voortvarend te werk gaat en niet op korte termijn met een standpunt naar buiten komt, omdat anders het gevaar bestaat dat het beleid gestoeld wordt of blijft op verkeerde aannames wat betreft de meetgegevens.

Verder schreef X ondermeer het volgende: "...het feit dat er tussen Wageningen UR en de melder een onoverbrugbaar verschil van inzicht bestaat ten aanzien van de wijze waarop door Wageningen UR met wetenschappelijke onderzoeksgegevens wordt omgegaan. De melder is van mening dat Wageningen UR de gedragscode Wetenschapsbeoefening, waarin is gewaarborgd dat wetenschapsbeoefenaars hun werk verrichten in academische vrijheid en onafhankelijkheid, volstrekt negeert en daarmee willens en wetens publieke organen onjuist informeert. Aangezien melder hier niet langer medeverantwoordelijk voor kan zijn kan de melder hier niet langer deel van uitmaken."

Daarnaast is, gezien het feit dat de commissie concludeert dat de werkgroep als een redelijk adequate reactie kan worden beschouwd om dreiging van onjuiste informatie en bewust achterhouden van informatie weg te nemen, de Commissie niet overtuigend in het advies om de melding ongegrond te verklaren. De Commissie heeft met deze conclusie immers aangegeven dat er nog steeds sprake is van dreiging van onjuiste informatie en bewust achterhouden van informatie. De genoemde aspecten hebben tot gevolg dat het advies de melding ongegrond te verklaren niet plausibel is.

Het is opmerkelijk dat de Commissie Wageningen UR adviseert om op korte termijn met een standpunt te komen. Wageningen UR heeft namelijk verschillende keren een standpunt rond het meten, modelleren en interpreteren van grondwaterstandsgegevens ingenomen. In april 2007 heeft Wageningen UR een elektronisch nieuwsbericht gemaakt (T2). In juli 2007 heeft Wageningen UR op verzoek van WOT een standpunt ingenomen (T5). In maart 2008 heeft Wageningen UR een persbericht verzonden (T6). In juni 2010 publiceert Wageningen UR een opiniestuk in het vakblad H2O. Dit laatste opiniestuk blijkt echter niet overeen te komen met de eerder gepubliceerde standpunten.

63 In het rapport van bevindingen is niet de volledige tekst weergegeven

Door te adviseren met melder het gesprek aan te gaan om een uiterste poging te doen hem bij de discussie te blijven betrekken aangezien hij een belangrijk wetenschappelijke en ook maatschappelijk probleem heeft aangekaart hetwelk politiek gevoelige implicaties heeft, tracht de Commissie de melder medeverantwoordelijk te maken. Ook de Commissie is immers van mening dat er van een mogelijke misstand of onregelmatigheid over verspilling van overheidsgeld sprake kan zijn als de werkgroep niet voortvarend te werk gaat omdat anders het gevaar bestaat dat het beleid gestoeld wordt of blijft op verkeerde aannames wat betreft de meetgegevens. Daarnaast heeft Wageningen UR door het indienen van een verzoekschrift tot ontbinding van de arbeidsovereenkomst te kennen gegeven dat Wageningen UR het plaatsen van de melder buiten de organisatie prefereert boven het intern oplossen van de problematiek. Aangezien het intrekken van het ontbindingsverzoek, naar eigen zeggen, louter en alleen is ingegeven om de schijn van een verband tussen het ontbindingsverzoek en de melding te vermijden wordt aan de keuze van Wageningen UR om de melder buiten de organisatie te plaatsen, en derhalve een interne oplossing onmogelijk te maken, niets afgedaan.

64 Het betreft een vergoeding naast het recht op bovenwettelijke WW

65 In de eerste versie van het verslag van bevindingen was de volgende zin opgenomen: *Wageningen UR liet dan ook weten in principe niet bereid te zijn naar een hoorzitting te komen.* Hetgeen ook uit de stukken blijkt.

66 De publiekrechtelijke taak is gelet op de verzelfstandiging van DLO vastgelegd in een overeenkomst WDT-Statuut tussen DLO en het ministerie. Hierin staat ondermeer:

... dat LNV gelet op de verzelfstandiging van DLO en ter waarborging van de onafhankelijkheid, betrouwbaarheid en transparantie van de uitvoering van die WD-taken speciale eisen aan de uitvoering van die taken wil verbinden,

DLO verplicht zich de WDT-programma's op basis van vastgestelde werkplannen, naar de letter en geest van het WDT-Statuut en naar beste vermogen uit te voeren en daarover verantwoording af te leggen.

DLO zal LNV direct informeren wanneer de uitvoering van (één van) de WD-taken niet meer voldoet aan de voorwaarden van het WDT-Statuut, alsmede over de maatregelen die DLO heeft genomen om het geconstateerde gebrek zo spoedig mogelijk op te heffen.

6.3. DLO neemt op de kortst mogelijk termijn maatregelen om te voorzien in onvolkomenheden bij de naleving van dit WDT-Statuut.

Daarnaast kan worden opgemerkt dat uit de "Corporate governance structuur Wageningen UR" blijkt dat de bezoldiging van de Raad van Toezicht van DLO wordt vastgesteld door de minister. Hetgeen uit de onderstaande passage blijkt:

Bezoldiging

De minister stelt de vergoeding aan de leden van de raad van toezicht vast voor Wageningen Universiteit en stichting DLO. De hoogte van de vergoeding aan de raad van toezicht van de stichting Van Hall Larenstein wordt vastgesteld door het college van bestuur van de stichting nadat de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit is gehoord over het voorstel van het college van bestuur.

Uit het voorgaande komt de vraag naar voren in hoeverre het gebruikelijk is dat de minister de bezoldiging van toezichthouders van een privaatrechtelijke onderneming vaststelt.

67 Onder het kopje kamervragen zijn een groot aantal relevante aspecten niet opgenomen:

Op 10 april 2007 worden tijdens een algemeen overleg van de vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit vragen over dit onderwerp gesteld en zegt de Minister toe WOT 94 naar de kamer te zullen sturen (TK1). Naar aanleiding van dit overleg stuurt een medewerker "B" van het PBL (toendertijd MNP) aan X het volgende e-mailbericht (T4):

Gisteren was er Algemeen overleg tussen de minister van LNV Verburg en de vaste kamercommissie van LNV over het advies van de taskforce verdroging. Onderstaand ter kennisname een terugmelding van mijn kant aan het MT-MNP.

Verdroging; algemeen overleg TK met minister van LNV Op 10 april vond een AO plaats van de Vaste kamercommissie voor LNV met de minister van LNV; aanleiding was het advies van de Taskforce Verdroging en de reactie daarop van LNV aan de TK. B heeft een bijdrage geleverd aan de voorbereiding van het overleg en het overleg ook bijgewoond. Het overleg kenmerkte zich door een combinatie van een lastig communiceerbaar onderwerp (verdroging), een minister die nog niet goed in haar dossier zit en 4 nieuwe leden van de TK met eveneens beperkte dossierkennis, maar wel met een grote drang tot scoren. De TK wil zich bemoeien met afspraken die in het kader van het ILG tussen Rijk en de provincies zijn gemaakt. De discussie ging dan ook vooral over details (aantal gebieden op de zg TOP-lijst, relatie met oude 40% doelstelling, wel/geen aankoop nodig, interne buffering van de effecten in natuurgebieden) en over beschikbaar budget versus ambitie (vooral haalbaar en betaalbaar). Ook werd er gewezen op een recente publicatie van Alterra (X et al.), waarin gesteld wordt dat verdroging wordt overschat. De minister heeft toegezegd de publicatie aan de TK te zullen toezenden, vergezeld van een toelichting waarom de bevindingen van Alterra ten onrechte binnen de beleidscontext van verdroging worden geplaatst. De betreffende publicatie is al langer onderwerp van discussie tussen MNP en Alterra.

In het overleg werd jouw publicatie door de TK-leden gekoppeld aan het advies van de Taskforce, waarin eveneens wordt gerefereerd aan peilbuiswaarnemingen. Gevolg was dat men het niet meer snapte. De minister heeft toegezegd de publicatie van Alterra plus een reactie daarop van LNV op korte termijn naar TK (korte termijn is niet nader gedefinieerd) te zullen sturen. Het lijkt me logisch dat LNV de koninklijke weg volgt en jullie om een nader standpunt zal vragen. En dat er daarna wellicht nog een discussie onder deskundigen zal plaats vinden voordat er een reactie naar de TK wordt gestuurd. So be prepared!

Mede daarom zou ik graag zien, dat we e.e.a. onderling af stemmen om te voorkomen, dat er 2 (1 van Alterra en 1 van MNP) verschillende zienswijzen gaan ontstaan, die we later op een of andere manier weer aan elkaar moeten praten. Daarom stuur ik je bijgaand een ruwe versie van de opmerkingen en discussiepunten van Collega bij jouw artikel 'Verdroging veelal systematisch onderschat' met het verzoek daar op te reageren. Zonodig kunnen we er a.s. dinsdag over praten.

Op dezelfde dag (11 april 2007) neem B tevens telefonisch contact op met de oorspronkelijk vierde auteur van WOT 94 ("T"). Van dit telefoongesprek maakt B een samenvatting van het gesprek (T3). Hieruit komt naar voren dat het telefoongesprek met name betrekking heeft op het door de WOT gevraagde standpunt. In deze samenvatting van het gesprek schrijft B ondermeer: *Wij (MNP c.q. WOT) moet nog formeel instemmen met het rapport. Bovenstaande nuancering zal in elk geval zijn doorwerking moeten hebben in het rapport. Als we dan nog op grond van (wetenschappelijke) argumenten van mening zijn dat er een onterechte koppeling tussen een op zich correcte meetmethode en een beleidsveld wordt gelegd, kunnen we in het uiterste geval onze goedkeuring aan het rapport onthouden. Ik verwacht dat we dan wel de poppen aan het dansen hebben. T zal met dit signaal nogmaals een poging doen het standpunt van Alterra in beweging te krijgen.*

Op 18 maart 2008 werden er naar aanleiding van een persbericht van Alterra en een hiervan afgeleid nieuwsbericht in Agrarisch Dagblad schriftelijke kamervragen over het onderwerp gesteld (TK2). Op 4 juli 2011 worden naar aanleiding van een artikel met de titel 'Valse voorspelling van verdroging in een numeriek model' Kamervragen rond het onderwerp gesteld (TK3). Vervolgens zijn in 2012 meerdere malen kamervragen gesteld (TK4 t/m TK7).

68 Op 8 oktober 2012 heeft de Nationale ombudsman X een reactie op het Alterra-rapport "Meten en interpreteren van grondwaterstanden, analyse van methodieken en nauwkeurigheid", Alterra-rapport 2345, gevraagd. Dit rapport is als bijlage bij de beantwoording op de Kamervragen gevoegd (TK7). In de door de Nationale ombudsman gevraagde reactie heeft X het volgende aangegeven: *Het betreft een wetenschappelijk rapport, waarvan verwacht mag worden dat deze tot stand is gekomen conform de geldende wetenschappelijke gedragscodes en richtlijnen en gebaseerd is op onderbouwde wetenschappelijke feiten en hiervan afgeleide wetenschappelijke kennis die op de juiste wijze tot stand zijn gekomen. Aangezien het onderzoek van de Nationale ombudsman zich toespitst op een onregelmatigheid omtrent een dreigende grove schending van regelgeving of beleidsregels wordt hoofdzakelijk vanuit dit oogpunt nader gekeken naar Alterra-rapport 2345. Vooralsnog worden een aantal discrepanties in de beschikbare stukken aangegeven:*

- *Alterra-rapport 2345 is, terwijl dit niet expliciet door de Tweede Kamer is gevraagd, als bijlage naar de Tweede Kamer gestuurd. WOT-rapport 94 is voor het eerst in 2007 toegezegd aan de Tweede Kamer maar blijkt nooit naar de tweede kamer te zijn gestuurd.*
- *De conclusie Alterra-rapport 2345: 'Tot nu toe is dus niet op een objectieve wijze vastgesteld of veranderingen in de grondwaterstandsdiepte in natuurgebieden met grondwaterafhankelijke natuur systematisch onjuist worden geschat.' Komt overeen met de wens van de opdrachtgever (PBL) die dit meerdere malen middels brieven kenbaar heeft gemaakt (T7, T8).*

- Na circa 2,5 jaar heeft de werkgroep MIG haar onderzoeksrapport gepubliceerd. Er blijkt echter een discrepantie tussen de conclusies in het onderzoeksrapport en het standpunt dat Wageningen UR indertijd (2007) naar aanleiding van vragen van WOT Natuur & Milieu hebben ingenomen (T5).
- Verschillende bewindspersonen hebben naar aanleiding van kamervragen geantwoord dat verdroging voornamelijk wordt gebaseerd op de achteruitgang van vegetatie terwijl in Alterra-rapport 2345 conclusies met betrekking tot verdroging worden getrokken op basis van grondwaterstandsmetingen (TK2, TK3, TK5, TK6, TK7).
- In het voorwoord van Alterra-rapport 2345 is aangegeven dat een deel van het werk gefinancierd is vanuit kennisbasis 'Duurzame ontwikkeling van de groenblauwe ruimte'. Het betreft financiering die afkomstig is van het ministerie van EL&I. In de beschikking van de kantonrechter is aangegeven dat de werkgroep, aangeduid als MIG, wordt gefinancierd door de WUR (T36, T37).
- Uit de beantwoording van staatssecretaris Bleker op 20 februari 2012 van een vraag van de vaste commissie voor Economische Zaken, Landbouw en Innovatie blijkt dat er een wetenschappelijke discussie is over een internationaal handboek (TK6). In Alterra-rapport 2345 is niet verwezen naar dit internationale handboek terwijl Alterra-rapport 2345 wel als bijlage bij de beantwoording op Kamervragen later dat jaar is gevoegd (TK7).
- In Alterra-rapport 2345 wordt vervolgonderzoek voorgesteld waarmee een wetenschappelijk gefundeerd, objectief antwoord moet kunnen worden gegeven op de vraag of grondwaterstanden zijn gedaald in gebieden met grondwaterafhankelijke natuur. Aangezien bij de totstandkoming van verdroging als erkend beleidsthema gebruik is gemaakt van grondwaterstandsinformatie komt op basis van Alterra-rapport 2345 de vraag naar voren of verdroging als beleidsthema wel op de juiste wetenschappelijk gefundeerde, objectieve werkwijze tot stand is gekomen en of de getallen in de Natuurbalans 2008 op de juiste wetenschappelijk gefundeerde, objectieve werkwijze tot stand zijn gekomen en of deze correct zijn.
- De titel van Alterra-rapport 2345 is: Meten en interpreteren van grondwaterstanden; Analyse van methodieken en nauwkeurigheid. Aangezien gemeten grondwaterstanden de basis vormen voor veel modellen, beleidsterreinen, hydrologische maatregelen en schadeberekeningen mag verwacht worden dat hier nader op wordt ingegaan (TK3). De commissie klokkenluiders gemeentelijke overheid heeft aangegeven dat van een mogelijke misstand of onregelmatigheid over verspilling van overheidsgeld sprake kan zijn als de werkgroep niet voortvarend te werk gaat en niet op korte termijn met een standpunt naar buiten komt. Anders bestaat het gevaar dat het beleid gestoeld wordt of blijft op verkeerde aannames wat betreft de meetgegevens (T32, T33). In het standpunt van de Wageningen UR (2007) Staat ondermeer het volgende: De bevindingen van X e.a. kunnen grote gevolgen hebben voor beleidsgevoelige onderwerpen als verdroging, wateroverlast, natschade voor de landbouw, uitspoeling van stoffen en effectiviteit van maatregelen in het kader van WB21 en KRW. De beleidsgevoeligheid van de conclusies lijkt de oorzaak te zijn van de commotie rondom de beide artikelen (T5). Hieruit blijkt dat de Wageningen UR zich er van bewust is dat de problematiek rond het meten, interpreteren en modelleren van de grondwaterstand verstrekende gevolgen kan hebben. Het is dan ook opmerkelijk dat niet op andere beleidsterreinen wordt ingegaan en het is de vraag of het gerechtvaardigd is dat in Alterra-rapport 2345 eigenlijk alleen wordt ingegaan op het beleidsterrein verdroging.
- In 2010 heeft de Wageningen UR in het vakblad H2O een opiniestuk gepubliceerd. Hierop mocht van de Wageningen UR niet worden gereageerd, hetgeen ook uit de gerechtelijke uitspraak betreffende de ontbinding van de arbeidsovereenkomst van X blijkt (T36, T37). Indien dit opiniestuk wordt vergeleken met Alterra-rapport 2345 blijkt dat er opvallend veel overeenkomsten zijn en komt de vraag naar voren of met Alterra-rapport 2345 eigenlijk wel stappen vooruit zijn gezet. Een opmerkelijk verschil tussen beide publicaties is dat de in het opiniestuk aangekondigde veldmetingen niet hebben plaatsgevonden, waardoor Alterra-rapport 2345 niet op aanvullende meetinformatie is

gebaseerd. Uit het voorgaande komt uitgaande van hetgeen de Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid heeft aangegeven: Van een mogelijke misstand of onregelmatigheid over verspilling van overheidsgeld kan volgens de Commissie sprake zijn als de werkgroep niet voortvarend te werk gaat en niet op korte termijn met een standpunt naar buiten komt. Anders bestaat het gevaar dat het beleid gestoeld wordt of blijft op verkeerde aannames wat betreft de meetgegevens (T32), en het standpunt van de wetenschappelijk managers van de Wageningen UR uit 2007 (T5), wederom de vraag naar voren of het gerechtvaardigd is geweest een werkgroep circa 2 ½ jaar aan Alterra-rapport 2345 te laten werken. Daarnaast dient te worden opgemerkt dat in afwachting van de afronding van Alterra-rapport 2345 de Wageningen UR de communicatie rond het onderwerp heeft beperkt.

- In Alterra-rapport 2345 is niet verwezen naar de meest relevante literatuur. Het betreft ondermeer literatuur die afkomstig is van een werkgroeplid die in het verleden op basis van grondwaterstandsmetingen een artikel heeft geschreven met de titel '100 jaar verdroging in kaart' en het handboek waar volgens de staatssecretaris discussie over is (TK6). Daarnaast kan worden opgemerkt dat in het rapport vaak wordt verwezen naar recentere literatuur terwijl bepaalde aspecten al beschreven staan in literatuur die ongeveer halverwege de vorige eeuw al is gepubliceerd. Het aspect rond hydrostatisch evenwicht is hier een kenmerkend voorbeeld van. In het Alterra-rapport 2345 wordt (bij figuur 3.5) verwezen naar literatuur uit 2002, terwijl in WOT-rapport 94 (bij figuur 3.3) verwezen wordt naar literatuur uit 1940.

- In Alterra-rapport 2345 staat ondermeer het volgende: De ruimtelijke en temporele representatie van de grondwaterstand of grondwaterstandskarakteristiek in een gebied staat of valt met de juistheid van de gebruikte basisinformatie, dus de gemeten grondwaterstand. Het is dan ook opmerkelijk dat enerzijds het tijdsaspect bij het meten van de grondwaterstand onderbelicht blijft in Alterra-rapport 2345 en anderzijds de temporele en ruimtelijke representatie van grondwaterkarakteristieken aan de hand van onderzoeken die niet gecontroleerd zijn op de juistheid van de gebruikte basisinformatie/waarnemingen wordt beschreven. Hierbij kan tevens worden opgemerkt dat men in Alterra-rapport 2345 tot de conclusie komt dat we niet precies weten wat we meten en niet weten hoe fouten doorwerken in het eindresultaat. Het is dan ook opmerkelijk dat deze bevindingen in navolging van de wens van het PBL wel worden doorvertaald naar de conclusie dat niet kan worden vastgesteld dat veranderingen in de grondwaterstandsdiepte in natuurgebieden met grondwaterafhankelijke natuur systematisch onjuist wordt geschat, en niet in navolging van de internationale literatuur de conclusie wordt getrokken dat we te maken hebben met onjuiste misleidende basisinformatie waardoor de verdroging in termen van een grondwaterstands daling alsmede de genoemde getallen in de Natuurbalans 2008 niet op een objectieve wijze zijn vastgesteld.

- De onderzoeksopzet kan in hoge mate bepalend zijn voor conclusies. In de verklaring van wetenschappelijke onafhankelijkheid (notitie KNAW: Wetenschap op bestelling) is opgenomen dat de opzet van het onderzoek niet wordt toegespitst in de richting van eventueel door de opdrachtgever gewenste uitkomsten. Door in Alterra-rapport 2345 geen gebruik te maken van ruimtelijke en temporele aspecten van het meten van de grondwaterstand en de doorvertaling naar grondwaterstandskarakteristieken in de definitie van systematische fout is de mogelijkheid gecreëerd om tot de conclusie te komen dat grondwaterstandsdiepten systematisch onjuist worden geschat. Deze conclusie komt overeen met de wens die het PBL meerdere malen te kennen heeft gegeven (T7, T8).

- Alterra-rapport 2345 heeft een sterke statistische insteek waardoor een aantal aspecten onderbelicht blijven, hetgeen van invloed is op conclusies. Uit het voorgaande blijkt echter ook dat Alterra-rapport 2345 relevant is voor de onderzoeksvraag van de Nationale ombudsman aangezien naar aanleiding van Alterra-rapport 2345 wederom meerdere aspecten rond de schending van wetenschappelijke gedragscodes en richtlijnen met betrekking tot wetenschappelijke integriteit naar voren komen. Dit soort aspecten spelen ook

rond het publiceren van WOT-rapport 89 en 94 een belangrijke rol. Daarnaast kan worden vastgesteld dat vanuit de Wageningen UR wetenschappelijke rapporten worden gepubliceerd die tegengestelde conclusies bevatten.

69 In plaats van het controleren van de juistheid van de reacties van het PBL en de Wageningen UR zijn de reacties als voetnoten in het verslag van bevindingen opgenomen. Hierdoor ontstaan naast een onevenwichtig beeld van de ontstane situatie onjuistheden in het verslag van bevindingen.

70 Rond het onderwerp verdroging geeft X ondermeer het volgende aan. Vanaf 1990 is verdroging een erkend thema binnen het milieubeleid. Om de omvang van het probleem in kaart te brengen is eind jaren 80 ondermeer gebruik gemaakt van hydrologische informatie. Het hydrologische deel van het verdrogingsonderzoek is gericht geweest op de veranderingen in grondwaterstanden en –stijghoogten. Hierbij is gebruik gemaakt van peilbuisinformatie en is ondermeer de volgende constatering gedaan (T5, [REDACTED] et al., 1989): “Het is opvallend dat de daling van de stijghoogte van de diepere filters in het watervoerend pakket vaak groter is dan de daling van de ondiepe grondwaterstand. Dit is een aanwijzing voor regionaal voorkomende verdroging, waarbij het watervoerend pakket een belangrijke rol vervult bij de regionale doorwerking van stijghoogtedalingen.”

Uit het voorgaande kan worden geconcludeerd dat bij de totstandkoming van verdroging als erkend beleidsthema gebruik is gemaakt van grondwaterstandsinformatie afkomstig van peilbuizen. Daarnaast kan worden aangegeven dat reeds voordat verdroging erkend was als beleidsthema geconstateerd is dat de daling van diepere filters in het watervoerend pakket vaak groter is dan de daling van de ondiepe grondwaterstand.

Een advies van de Commissie Integraal Waterbeheer (CIW) heeft er ondermeer toe geleid, dat LNV medio 2005 een bestuurlijke taskforce verdroging heeft ingesteld met als doel werkbare oplossingen te zoeken om de verdroging aan te pakken. Deze taskforce komt ondermeer tot de volgende conclusie: “Het ontbreekt aan een goed en objectief systeem van meten en weten. Dit belemmert het ontstaan van een duidelijk beeld van aard en omvang van de verdroging en de voortgang van het herstel. Dit draagt bij aan het ontbreken van een 'sense of urgency' en het ontbreken van draagvlak voor maatregelen.”

Op 10 april 2007 vindt er in de Tweede Kamer een algemeen overleg plaats (TK1). Naar aanleiding van dit overleg stuurt een medewerker “B” van het PBL (toendertijd MNP) aan X een emailbericht (T4).

Eerder die dag heeft medewerker G van het PBL telefonisch contact met de oorspronkelijk 4^e auteur van WOT 94 (“T”). Van dit telefoongesprek stuurt B een samenvatting waarin een poging wordt gedaan het standpunt van Alterra in beweging te krijgen (T3). Het betreft het standpunt dat op 29 maart 2007 door WOT aan de Wageningen UR is gevraagd en op 3 juli is toegezonden (T5).

In dit standpunt is ondermeer het volgende aangegeven:

1. *Er is geen inhoudelijke discussie over de fysische mechanismen die de geconstateerde verschillen in de gemeten grondwaterstanden kunnen veroorzaken. Met de op dit moment beschikbare gegevens leidt dat, in een eerste analyse, tot de conclusies van X e.a.*

2. *..... Het is dan ook niet vreemd om de met verschillende methoden geconstateerde dalingen in grondwaterstanden te koppelen aan verdroging. De titel van de bijdrage in H2O/21 "Verdroging veelal systematisch overschat" is door MNP (thans PBL) aangedragen.*

Het woord "systematisch" heeft betrekking op een fout die daar waar die optreedt ertoe leidt dat de verdroging wordt overschat. Het woord veelal is een nuancering hierop als gevolg van de voorkomende ruimtelijke verschillen.

3. *De bevindingen van X e.a. kunnen grote consequenties voor de inzetbaarheid van modellen en bestanden hebben bij de uitvoering van de WO-taken. Bij vraag 1 en 2 is al aangegeven dat er sprake is van grote ruimtelijke variabiliteit en dat betere onderbouwing nodig is. Kwantificeren van de consequenties voor de door MNP (thans PBL) ingezette modellen en bestanden vraagt eveneens nader onderzoek.*

De bevindingen van X e.a. kunnen grote gevolgen hebben voor beleidsgevoelige onderwerpen als verdroging, wateroverlast, natschade voor de landbouw, uitspoeling van stoffen en effectiviteit van maatregelen in het kader van WB21 en KRW. De beleidsgevoeligheid van de conclusies lijkt de oorzaak te zijn van de commotie rondom de beide artikelen. Om die reden hebben de auteurs juist gepleit voor aanvullend onderzoek om hun resultaten en conclusies te verbeteren en gevolgen voor beleid beter te kunnen inschatten. De eerstvolgende stap daarin is het nauwkeuriger kwantificeren van de grootte en van de ruimtelijke verbreiding van verschillen tussen grondwaterstanden gemeten in diepe peilbuizen en andere soorten van grondwaterstandsgegevens.

Op 23 mei 2007 schrijft de teamleider van X aan WOT: "Gegeven deze review en de eerdere reactie van T vraag ik me af of het nodig is nog een extra review te laten uitvoeren. De onderbouwing van dit rapport staat niet ter discussie. Naar mijn idee kan dit rapport dan ook op korte termijn worden afgerond en uitgebracht zodat het uitgangspunt voor de vervolgstudie helder is, de offerte kan worden uitgewerkt en het project op tijd kan starten."

Samenvattend komt het er op neer dat met het verschijnen van de Natuurbalans 2008 en WOT rapport 89 de conclusie, dat de verdroging in termen van een grondwaterstands daling veelal systematisch wordt overschat, onderschreven is. Uit WOT rapport 89 wordt immers nogmaals duidelijk dat het gebruik van verschillende gegevensbronnen een fors verschil in de mate van verdroging laten zien. Daarnaast wordt nogmaals duidelijk dat deze verschillen systematisch zijn. Indien naar de getallen wordt gekeken blijkt dat de bestuurlijke verdroging voor alleen de grondwaterafhankelijke natuur beduidend hoger uitkomt dan de historische verdroging voor zowel landbouw als natuur, hetgeen niet plausibel is.

In de beantwoording van de vragen door PBL is aangegeven dat er bij beleidsmakers de behoefte bestond aan informatie over grondwaterstanden in natuurgebieden en dat het PBL het ondanks de onzekerheden als zijn plicht zag de best beschikbare informatie te leveren. De discussie ging echter juist over de kwaliteit en bruikbaarheid van de meetgegevens, zoals ook blijkt uit het antwoord op tweedekamervragen (TK2). Zolang over de kwaliteit en bruikbaarheid van deze basisgegevens geen helderheid bestaat is conform de internationale literatuur nog steeds de kans aanwezig dat gebruik wordt gemaakt van onjuiste misleidende gegevens.

71 Daarnaast heeft X het volgende aangegeven: *Indien het PBL niet de beschikking heeft over de andere reviewrapporten komt de vraag naar voren waarom het PBL wel de beschikking heeft over het reviewrapport van het KIWA en niet de beschikking heeft over de andere reviewrapporten?"*

72 Het PBL geeft aan dat het PBL een rapport niet accepteert vanwege onvoldoende onderbouwing van een van de conclusies. Het betreft een rapport dat in een derde reviewronde goedgekeurd is door twee hoogleraren. Het betreft dan ook geen conclusie die gebaseerd zou zijn op speculaties, hetgeen het PBL suggereerd. Desondanks heeft het PBL

in strijd met de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening aangegeven dat er een conclusie moest worden aangepast en is het PBL niet bereid het conform de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening tot stand gekomen rapport te accepteren.

73 In plaats van te onderzoeken of de samenwerkingsovereenkomst in strijd is met de overeenkomst en het statuut wettelijke dienstverlenende taken, en wetenschappelijke gedragscodes en richtlijnen wordt een reactie van het PBL waarin wordt aangegeven dat de samenwerkingsovereenkomst niet strijdig zou zijn met de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening in het verslag van bevindingen opgenomen.

74 Ten tijde van het project en de eerste review bestond de desbetreffende samenwerkingsovereenkomst nog niet. Daarnaast zou de entuele strijdigheid tussen de overeenkomst en het statuut wettelijke dienstverlenende taken, en wetenschappelijke gedragscodes en richtlijnen moeten worden onderzocht.

75 X stelde ook dat de derde optie, namelijk het rapport wordt niet gepubliceerd wellicht de enige optie die mogelijk was, alhoewel ook hierover in de 'Verklaring van wetenschappelijke onafhankelijkheid' iets is opgenomen: Wetenschappelijke onderzoekresultaten worden gepubliceerd ongeacht of ze gunstig of ongunstig zijn voor de opdrachtgever.

76 X schreef voorts dat uit de beantwoording van de vragen van het PBL bleek dat het PBL het niet eens was met de conclusies en deze aangepast wilde hebben, ook na goedkeuring van het rapport door twee hoogleraren in de derde reviewronde, hetgeen blijkt uit de memo van 28 juli 2009 (T8). De commissie Y had - aldus X - over een dergelijke inmenging van een opdrachtgever reeds eerder aangegeven dat dit in strijd was met de Wageningse gedragscode wetenschapsbeoefening (T10). X schreef daarom: Met andere woorden een dergelijke herhaalde inmenging is een klassiek voorbeeld van wetenschap op bestelling.

77 De publicaties in tijdschriften zijn grotendeels gebaseerd op eerder onderzoek. Daarnaast blijkt uit de stukken dat het PBL op de hoogte was van publicaties in tijdschriften en in de conceptfase van publicaties opmerkingen hebben aangeleverd. De titel van één van de publicaties: "Verdroging veelal systematisch overschat" is dan ook aangedragen door het PBL (toen nog MNP). WOT en MNP hebben naar aanleiding van commotie rond publicaties een standpunt aan de wetenschappelijk managers van Wageningen UR gevraagd. De wetenschappelijk managers van Wageningen UR hebben de gewraakte conclusie al in 2007 onderschreven. Daarnaast blijkt uit de uitgebreide review van het rapport dat twee hoogleraren de gewraakte conclusie in een derde reviewronde in 2009 wederom hebben onderschreven. Van speculatie naar aanleiding van uitkomsten in het desbetreffende rapport kan dan ook niet worden gesproken. Het is dan ook evident dat de beleidsgevoeligheid van de conclusies de oorzaak is van de commotie rondom de conclusie. Dit komt ook tot uiting in de reactie vanuit het PBL op een overleg in de Tweede Kamer in 2007, het standpunt rond verdroging van Wageningen UR in 2007 en de memo van het PBL naar aanleiding van het door twee hoogleraren goedgekeurde WOT-rapport. Daarnaast is van belang dat het PBL in de tussentijd een vervolgonderzoek heeft uit laten voeren waarin gebruik is gemaakt van onjuiste misleidende gegevens, waarvan de minister ook had aangegeven dat die gegevens ter discussie stonden. De resultaten van dit vervolgonderzoek heeft het PBL voordat deze waren gepubliceerd reeds opgenomen in de Natuurbalans 2008.

78 Het PBL gaat nader in op de reviewronde door twee hoogleraren en spreekt daarbij over een tweede reviewronde. Aangezien de eerdere reviewrondes niet zijn uitgevoerd door hoogleraren heeft deze opmerking betrekking op de derde reviewronde hetgeen enige verwarring kan veroorzaken. In tegenstelling tot hetgeen wordt aangegeven door het PBL blijkt uit de stukken dat het rapport (94) nadat het rapport was aangepast op basis van hun

opmerkingen nogmaals aan beide hoogleraren is voorgelegd. Vervolgens hebben beide hoogleraren expliciet goedkeuring verleend voor het publiceren van het rapport. Met de opmerking dat het oordeel van de reviewers is meegewogen bij het kwaliteitsoordeel van PBL en WOT N&M, geeft het PBL aan dat PBL en WOT N&M een conform wetenschappelijke richtlijnen tot stand gekomen rapport een negatief kwaliteitsoordeel kan geven. Dit wordt ook aangegeven door de opmerking dat het niet de reviewers zijn die beslissen over de vraag of een rapport kwalitatief goed genoeg is om gepubliceerd te worden maar dat WOT N&M hier verantwoordelijk voor is. Hiermee geeft het PBL aan dat de WOT N&M boven de materiedeskundige reviewers staat. Hierdoor kan naast de vraag in hoeverre dit overeenkomt met de geldende wetenschappelijke richtlijnen en gedragscodes in meer algemene zin de vraag worden gesteld wat de waarde is van wetenschappelijk onderzoek in het kader van wettelijke dienstverlenende taken indien WOT N&M rapporten in tegenspraak met de hoogleraren die het rapport hebben gereviewed als kwalitatief onvoldoende voor publicatie kunnen beschouwen.

79 Zoals onder **78** aangegeven hebben, in tegenstelling tot hetgeen het PBL aangeeft, beide hoogleraren het rapport expliciet goedgekeurd. Het oordeel van het PBL over commissie Y is dan ook niet juist. Daarnaast kan worden opgemerkt dat de dergelijke opmerkingen niet door de stukken worden onderbouwd. Hierdoor komt de vraag naar voren of het gerechtvaardigd is dergelijke opmerkingen zonder dat deze nader kunnen worden onderbouwd in een verslag van bevindingen op te nemen.

80 Tenslotte merkte X op dat PBL kennelijk het recht had om goedkeuring en acceptatie van een rapport te onthouden zolang de formulering en conclusies niet voldeden aan de wens van het PBL als opdrachtgever. Hij vroeg zich af of dit in overeenstemming was met de wetenschappelijke richtlijnen en codes zoals ondermeer door de KNAW gepubliceerde notitie met de titel 'Wetenschap op bestelling'.

81 X gaf - in reactie op hetgeen de Wageningen UR beweerd had over de inbreuken op de Wageningse gedragscode Wetenschapsbeoefening (waarin is gewaarborgd dat wetenschappers hun werk in academische vrijheid en onafhankelijkheid verrichten) en hiermee willend en wetens publieke organen informeert - aan dat In tegenstelling tot hetgeen in het antwoord door de Wageningen UR is aangegeven blijkt uit ondermeer de gerechtelijke uitspraak (T36) dat *gelet op het oordeel van Y moet worden aangenomen dat de overheid onjuist werd geïnformeerd in de periode dat WOT89 was gepubliceerd en WOT94 niet*. Dit betrof een periode van meer dan een jaar.

82 Tevens geeft X aan dat naar aanleiding van het thans uitgebrachte rapport van de werkgroep MIG blijkt dat dergelijke inbreuken op de Wetenschappelijke gedragscode nog steeds actueel zijn. Kenmerkend voorbeeld hiervan is het selectief weergeven van beschikbare kennis. Een voorbeeld hiervan is het ontbreken van de beschikbare kennis uit een internationaal handboek terwijl de staatssecretaris heeft geantwoord dat hierover een wetenschappelijke discussie gaande is (TK6). Hierbij kan tevens worden opgemerkt dat dit een aspect betreft dat ook in de Wageningse Gedragscode Wetenschapsbeoefening is opgenomen. Daarnaast wordt in het desbetreffende rapport veelvuldig gebruik gemaakt van onderzoeksresultaten die verkregen zijn zonder de hieraan ten grondslag liggende meetgegevens op juistheid te controleren terwijl de staatssecretaris heeft aangegeven dat *elke gebiedsstudie begint met een screening naar de bruikbaarheid van de peilbuizen. Resultaten hiervan staan gewoonlijk in de betreffende rapportage van de studie (TK6)*. Hierdoor is het de vraag of de gebruikte statische methoden toepasbaar zijn op de verkregen data. Een aspect dat ook in de Wageningse Gedragscode Wetenschapsbeoefening is opgenomen. Een ander belangrijk aspect dat is opgenomen in de Wageningse Gedragscode Wetenschapsbeoefening is dat *de keuze van de methode en criteria uitsluitend is afgestemd*

op het doel van waarheidsvinding en niet op externe doelen als commercieel succes of politieke invloed. Gezien de inhoudelijke component die hierbij een rol speelt wordt verwezen naar een conceptartikel waaruit naar voren komt dat de gehanteerde statistische aanpak van het onderzoek in hoge mate bepalend is voor het onderzoeksresultaat. Dit heeft tot gevolg dat de conclusie in het MIG-rapport past bij de meermaals geuite wens van het PBL (T7, T8) en in tegenspraak is met het standpunt dat de Wageningen UR in 2007 heeft ingenomen (T5). In de Wageningse Gedragscode Wetenschapsbeoefening is ook opgenomen dat de opdrachtgever op de onderzoeksresultaten geen enkele invloed heeft. Het is dan ook opmerkelijk dat de genoemde conclusie uit het Alterra-rapport 2345 voldoet aan de door de opdrachtgever ten onrechte gewenste aanpassing in WOT94 die de opdrachtgever herhaaldelijk kenbaar heeft gemaakt. Een ander aspect dat in de Wageningse Gedragscode Wetenschapsbeoefening naar voren komt is dat schade, ontstaan door fouten of nalatigheid naar vermogen wordt hersteld en dat belangen van derden niet onnodig of disproportioneel worden geschaad. In het door de werkgroep MIG gepubliceerde Alterra-rapport 2345 is alleen aandacht besteed aan het beleidsterrein verdroging. Al dan niet systematische meetfouten zijn echter ook van invloed op tal van andere beleidsterreinen, het nemen van maatregelen en schadeonderzoek (T5, TK3). Deze aspecten zijn buiten beschouwing gelaten terwijl ondermeer uit het standpunt van de wetenschappelijk managers naar aanleiding van vragen van WOT N&M (T5) duidelijk is dat de Wageningen UR zich bewust is van deze mogelijke effecten. Dit blijkt ook uit het eerste verzoekschrift dat DLO onderdeel van Wageningen UR naar de kantonrechter heeft gestuurd. In dit verzoekschrift is hierover het volgende opgenomen: *Hij heeft DLO/ Alterra verzocht zijn bevindingen eenzijdig te mogen publiceren. DLO/ Alterra heeft dit verboden. Het betreft hier een uitermate gevoelig onderwerp dat zou kunnen leiden tot vele en hoge schadeclaims van agrariërs indien zou blijken dat het ministerie de compensatievergoedingen op verkeerde door DLO/Alterra aangeleverde gegevens omtrent numerieke verdroging zou hebben gebaseerd.* Daarnaast kan worden opgemerkt dat dit aspect ook in de niet aangehaalde gezaghebbende internationale literatuur duidelijk naar voren komt.

83 X stelde voorts dat in tegenstelling tot hetgeen in het antwoord door de Wageningen UR is aangegeven blijkt uit het verslag van de bespreking van 12 november 2009 en het onderzoek van Y (T10) dat door de wetenschappelijk manager aanpassingen in het rapport werden opgedragen die waren voorzien van een ultimatum, hetgeen ook blijkt uit het proces-verbaal van de rechtzitting. Hieruit blijkt ook dat, in tegenstelling tot hetgeen is aangegeven in het antwoord van de Wageningen UR, Stichting DLO in de vorm van een wetenschappelijk manager van Wageningen UR zich niet heeft verzet tegen aanpassingen maar deze aanpassingen in navolging van WOT N&M heeft opgedragen. Daarnaast kan worden aangegeven dat ondermeer uit de overeenkomst WDT-statuuut tussen het ministerie en de stichting DLO blijkt dat WOT N&M en onderzoek dat plaatsvindt in het kader van WDT-taken onder verantwoording van de RvB vallen.

84 Hij stelde voorts dat in de beantwoording van de vragen van de Nationale ombudsman wordt aangegeven dat naar de mening van Wageningen UR geen sprake van een onregelmatigheid omtrent een dreigende grove schending van regelgeving of beleidsregels van Wageningen UR zou zijn en dat dit zou blijken uit het onderzoek zoals ingesteld door de RvB, de RvT als ook uit het onderzoek ingesteld door de Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid (CKGO). Uit de genoemde onderzoeken blijkt echter dat een onregelmatigheid omtrent een dreigende grove schending van regelgeving of beleidsregels van Wageningen UR niet is onderzocht. Hierop is in de rapportage van Van Doorne die in opdracht van de RvT is gemaakt expliciet ingegaan (zie 3.17 en 3.18 rapportage Van Doorne). In mijn bevindingen naar aanleiding van het advies van de CKGO aan de RvB is hierover het volgende opgenomen (T33):

In de rapportage van Van Doorne is namelijk aangegeven dat zij van mening zijn dat het zorgvuldiger was geweest indien de Raad van Bestuur een (dreigende) grove schending van regelgeving of beleidsregels had onderzocht. Hierbij is verwezen naar de veelvuldige correspondentie waarin impliciet wordt opgemerkt dat er niet juist c.q. in strijd met beleidsregels is gehandeld. Gezien het feit dat de melder niet expliciet heeft aangegeven dat een beroep wordt gedaan op een (dreigende) grove schending van regelgeving of beleidsregels acht Van Doorne het niet onbegrijpelijk dat deze extra grond indertijd door de Raad van Bestuur niet is onderzocht. Zowel in de gesprekken met de Commissie als in schriftelijke stukken is deze grond van de melding expliciet aan de orde gekomen en is door de melder gevraagd ook deze grond van de melding te onderzoeken. Voor de reden dat deze grond van de melding niet eerder expliciet aan de orde is gekomen heeft de melder het volgende in een reactie die op verzoek van de Commissie is gemaakt opgenomen:

Het is van belang aan te geven dat er herhaaldelijk door de melder is aangegeven dat er bijvoorbeeld sprake kan zijn van wetenschap op bestelling. Aangezien de melder een (dreigende) grove schending van regelgeving of beleidsregels als middel ziet om een (dreiging van) bewust onjuist informeren van publieke organen vanuit de wetenschap te realiseren en de maatschappij hinder ondervindt van de onjuiste informatievoorziening acht de melder de schending van regelgeving of beleidsregels van secundair belang. Het schenden van regelgeving of beleidsregels als middel om onjuist te informeren geeft juist aan dat het om bewust onjuist informeren gaat. Daarnaast kan worden opgemerkt dat in de regeling ook is opgenomen dat de regeling niet bestemd is voor het uiten van kritiek op door de werkgever gemaakte beleidskeuzes. Hierdoor kan er een spanningsveld ontstaan indien alleen gekeken zou worden naar (dreigende) grove schending van regelgeving of beleidsregels.

85 Naast het onjuist informeren van de overheid zou er volgens het PBL sprake zijn van het onjuist informeren van de rechtelijke macht door Wageningen UR. Het betreft een rapport dat al in 2007 door de minister was toegezegd aan de Tweede Kamer. Het feit dat dit rapport pas na een derde reviewronde en een klokkenluidersmelding in 2010 wordt uitgebracht geeft aan dat de stellingname van het PBL dat de door de minister aan de Tweede Kamer toegezegde kennis niet vertraagd beschikbaar kwam niet plausibel is.

86 Klaarblijkelijk zijn er verschillende overeenkomsten/statuten tussen het ministerie en DLO, het PBL en DLO en zijn er richtlijnen voor WOT. Aangezien het om wettelijke dienstverlenende taken gaat lijkt het me goed om deze onderling te vergelijken en te toetsen aan wetenschappelijke gedragscodes en richtlijnen, teneinde herderheid te krijgen over de rechtvaardigheden, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de betrokken instanties.

87 Verder schreef X:

In de beantwoording van de vragen van de Nationale ombudsman wordt eveneens aangegeven dat naar de mening van Wageningen UR er geen sprake zou zijn van wetenschap op bestelling. Hierover is in de rapportage van Van Doorne het volgende opgenomen:

Dat er betoogd zou kunnen worden dat er beleidsregels zijn geschonden in deze kwestie, lijkt

bijvoorbeeld te volgen uit de Wageningse Gedragscode Wetenschapsbeoefening die bepalingen bevat op het gebied van de onpartijdigheid, betrouwbaarheid en onafhankelijkheid van onderzoekers. Het Rapport van Z meldt namelijk dat:

"Door rapport 89 wel uit te brengen en rapport 94 vooralsnog niet werd sterk de indruk gewekt dat de inhoud van WOT 89 beter aansloot op wat werd gewenst door Wot en PBL, een in wetenschappelijke zin niet acceptabele indruk"

"WOt rapport 89 (...) werd al in december 2008 gepubliceerd en ik ben het eens met de conclusie van de interne ESG onderzoekscommissie Y dat dit een onjuiste beleidsbeslissing is geweest"

"Een tweede probleem in de aanloop naar de publicatie Wot 94 was de brief van PBL, de opdrachtgever, van 14 augustus 2008: "alhoewel het project conform het projectplan is uitgevoerd kunnen wij niet instemmen met de conclusies" Opnieuw ben ik het met Y eens dat de opdrachtgever zich niet in deze zin mag bemoeien met de inhoud van onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek".

Daarnaast kan worden aangegeven dat de memo van het PBL van 28 juli 2009 (T8) die de aanleiding was om ten onrechte aanpassingen in een, door twee hoogleraren goedgekeurd, rapport te verlangen niet in de onderzoeken is meegenomen.

In de beantwoording van de vragen van de Nationale ombudsman wordt verder aangegeven dat de wetenschappelijke inhoudelijke discussie nog steeds wordt gevoerd, waaruit blijkt dat de wetenschappers over dit complexe onderwerp geen unaniem standpunt innemen en deze discussie transparant en ook toegankelijk voor de buitenwereld zou worden gevoerd.

Uit de gerechtelijke uitspraak blijkt echter dat niet gereageerd mocht worden op artikelen die Wageningen UR heeft uitgebracht (T36, T37). Hierover is het volgende in de beschikking opgenomen:

4.7. Eerst (hoewel kort) daarna is bij voornoemd bezwaar van [werknemer] tegen MIG gekomen dat [werknemer] naar zijn mening meer dan anderen in de werkgroep beknot werd in zijn mogelijkheden om te publiceren over het door MIG behandelde onderwerp. Binnen MIG gold, zo is onweersproken, de afspraak dat over onderwerpen die (eerst) daarin zouden worden besproken, niet extern werd gecommuniceerd. DLO had echter vóór de oprichting van MIG al toestemming gegeven voor de publicatie door enkele latere leden van MIG van de zijdens DLO als producties 22 en 23 overgelegde artikelen. Daarin wordt een kritisch standpunt ingenomen jegens het standpunt zoals [werknemer] dat mede betreft. De kantonrechter acht wel aannemelijk dat ná de oprichting van MIG voor alle leden gelijke publicatievoorschriften bestonden, doch die voorschriften strekten zich klaarblijkelijk niet uit tot vóór de oprichting van MIG reeds aangemelde/ingediende publicaties. De genoemde artikelen zijn na de oprichting van MIG gepubliceerd en [werknemer] mocht daarop, zo is onweersproken, van DLO niet reageren op grond van voornoemde binnen MIG geldende afspraak terwijl [werknemer] te kennen heeft gegeven zich absoluut niet te kunnen vinden in de inhoud van het artikel. [werknemer] voert zelfs aan dat hem door DLO is toegezegd dat hij zou mogen reageren welke toezegging nimmer gestand is gedaan, hetgeen niet gemotiveerd is weersproken door DLO. Hoe dat ook zij, de kantonrechter acht de gang van zaken op zijn minst uitermate onhandig. Het maakt dat [werknemer], ondanks herhaald verzoek, niet heeft willen terugkeren in MIG. Dat is een omstandigheid die voor rekening en risico komt van DLO.

"Naar aanleiding van Kamervragen in 2008 is reeds aangegeven dat er sprake is van een discussie in vakkringen (TK2). In 2012 heeft de staatssecretaris expliciet geantwoord dat hij op de hoogte is van de wetenschappelijke discussie over een internationaal handboek in het vakblad Stromingen (TK6). In een recente reactie op een artikel in het vakblad Stromingen staat echter het volgende *Het dossier 'Numerieke verdroging' beschouwde ik tot voor kort als voorlopig gesloten, in afwachting van het onderzoek van Alterra*. Ook hieruit blijkt dat, overigens in tegenstelling tot antwoorden op Kamervragen, de buitenwereld in de veronderstelling was dat er in afwachting van het onderzoek van Alterra, geen transparante discussie plaatsvond. Daarnaast kan worden aangegeven dat het opmerkelijk is dat naar het desbetreffende internationale handboek zowel in de reacties op numerieke verdroging in de vakbladen als in het recent gepubliceerde Alterra-rapport 2345 van de werkgroep MIG niet

wordt verwezen terwijl de staatssecretaris heeft geantwoord dat hierover een wetenschappelijke discussie gaande was (TK6). Uit het voorgaande komt de vraag naar voren of het juist is te spreken van een wetenschappelijke discussie of dat een discussie tussen wetenschappers een correctere omschrijving van de situatie is?"

88 Reactie X

X liet weten dat hij over de wijze waarop is omgegaan met de melding op grond van de klokkenluidersregeling in de stukken reeds was ingegaan. Dit was voor X immers ook de reden om middels e-mail (T35) een aantal vragen aan de Nationale ombudsman voor te leggen. Het betreft met name de opmerkingen bij het standpunt van de Raad van Toezicht en de opmerkingen naar aanleiding van het onderzoek van Van Doorne en Brughuijs. Vooralsnog lijkt het X met betrekking tot dit punt voldoende om hiernaar te verwijzen.

Daarnaast gaf X het volgende aan: Na circa 2,5 jaar heeft de werkgroep MIG haar onderzoeksrapport gepubliceerd. Er blijkt echter een discrepantie tussen de conclusies in het onderzoeksrapport en het standpunt dat de wetenschappelijk managers van Wageningen UR indertijd (2007) naar aanleiding van vragen van WOT Natuur & Milieu hebben ingenomen en dat ter kennisname naar het toenmalige MNP zouden worden gestuurd (T5). Daarnaast kan worden opgemerkt dat de conclusie van het Alterra-rapport 2345 juist wel overeenkomt met de herhaaldelijk door het PBL gevraagde aanpassing in de conclusie van WOT rapport 94 (T7, T8). Tevens blijkt relevante literatuur die X in de beginfase van het onderzoek heeft ingebracht buiten beschouwing te zijn gelaten. Het betreft ondermeer het internationale handboek waarvan de staatssecretaris heeft geantwoord dat daarover een discussie gaande is (TK6). Daarnaast kan worden opgemerkt dat bewindspersonen naar aanleiding van kamervragen antwoorden dat verdroging voornamelijk wordt gebaseerd op de achteruitgang van vegetatie en in het rapport conclusies met betrekking tot verdroging worden getrokken op basis van grondwaterstandsmetingen.

In tegenstelling tot het bovenstaande standpunt (T5) heeft het rapport alleen betrekking op het beleidsterrein verdroging en wordt in het rapport niet ingegaan op beleidsgevoelige onderwerpen als wateroverlast, natschade voor de landbouw, uitspoeling van stoffen en effectiviteit van maatregelen in het kader van WB21 en KRW.

In het antwoord op de vraag van de Nationale ombudsman op welke wijze de integriteit van verzoeker als wetenschapper was gewaarborgd nadat verzoeker ontdekte dat de resultaten van het onderzoek moesten worden aangepast, geeft Wageningen UR aan dat dit geen onderwerp was van de melding onder de klokkenluidersregeling.

Integriteit is gedefinieerd als: de persoonlijke eigenschap, karaktereigenschap, van een individu die inhoudt dat de persoon eerlijk en oprecht is en niet omkoopbaar. De persoon beschikt over een intrinsieke betrouwbaarheid, zegt wat hij doet, en doet wat hij zegt, heeft geen Verborgene agenda en veinst geen emoties. Een persoon met deze eigenschappen wordt integer genoemd. Een integer persoon zal zijn doen niet laten beïnvloeden door oneigenlijke zaken. (bron Wikipedia).

Doordat X zich niet heeft laten beïnvloeden door oneigenlijke zaken heeft de Wageningen UR twee maal het initiatief genomen een verzoekschrift betreffende de ontbinding van zijn arbeidsovereenkomst naar de kantonrechter te sturen. Beide verzoekschriften zijn zodanig opgesteld dat de integriteit van verzoeker in twijfel is getrokken. Voor nadere informatie omtrent dit aspect verwijst X naar de desbetreffende stukken.

Tot slot meldde X, in reactie op de antwoorden van de Wageningen UR, met de beantwoording van de vraag benadrukt de Wageningen UR nogmaals dat op grond van artikel 5 lid 4 van de klokkenluidersregeling Wageningen UR de RvT gehouden is onverwijlt een onderzoek in te stellen. In artikel 3 lid 4 is aangegeven dat de RvB gehouden is direct

een onderzoek in te stellen. Het is dan ook opmerkelijk dat de RvB naar eigen zeggen in tegenspraak met hetgeen waartoe ze gehouden zijn niet direct een onderzoek heeft ingesteld en de RvT in haar standpunt heeft aangegeven dat de RvB de klokkenluidersregeling correct heeft toegepast (T30, T31).

In de beantwoording is tevens aangegeven dat de mogelijke schending de RvT noopt tot zorgvuldig onderzoek. Het is dan ook opmerkelijk dat de RvT niet zozeer de melding maar de procedures rond de melding en de melder heeft laten onderzoeken zonder het beginsel van hoor en wederhoor toe te passen (T30, T31, T35).

Hetgeen in de beantwoording van de vragen is weergegeven rond het intrekken van de melding komt niet overeen met de brief van 28 april 2011 (T25).

Informatieoverzicht

Achtergrond 2

Voernoot 28 pagina 31: De opmerking dat er volgens het PBL en WOT N&M sprake was van een kwaliteitsprobleem, nl. Een niet voldoende onderbouwde conclusie is in strijd met het door WOT en PBL gevraagde standpunt rond verdroging uit 2007 en het feit dat het een in een derde reviewronde door twee hoogleraren goedgekeurd rapport betreft.

In de reactie van het PBL is aangegeven dat de gerechtelijke macht onjuist zou zijn geïnformeerd door Wageningen UR. Het betreft de conclusie van commissie Y bestaande uit twee hoogleraren. Zij concluderen dat de WOT Natuur & Milieu niet om aanpassing van WOT94 had mogen verzoeken, dat zolang WOT89 wel en WOT94 niet was gepubliceerd de overheid onjuist werd geïnformeerd alsmede dat WOT94 zo spoedig mogelijk diende te worden gepubliceerd. Het PBL heeft in de reactie op de eerste versie van het verslag van bevindingen aangegeven dat zowel het PBL als WOT N&M met de onderzoeksresultaten zelf geen problemen hadden. Het PBL en WOT N&M waren derhalve op de hoogte van de onjuiste misleidende meetgegevens. Toch is er een vervolgonderzoek uitgezet waarbij gebruik is gemaakt van deze ter discussie staande onjuiste misleidende meetgegevens, waarop de resultaten van het vervolgonderzoek (WOT 89) op zijn gebaseerd. Vervolgens heeft het PBL de resultaten die gebaseerd zijn op ter discussie staande onjuiste misleidende meetgegevens overgenomen in de Natuurbalans 2008. Daarnaast kan worden aangegeven dat de resultaten van het vervolgonderzoek de gewraakte conclusie onderschrijft. Met deze voetnoot tracht het PBL de handelswijze van het PBL goed te praten. Terwijl het PBL de Tweede Kamer door het overnemen van resultaten die gebaseerd zijn op ter discussie staande misleidende meetgegevens in de Natuurbalans 2008 onjuist heeft geïnformeerd. Hierbij kan tevens worden opgemerkt dat uit het verslag van de regiezitting blijkt dat het PBL druk heeft gezet op de uitkomsten van de werkgroep MIG, in die zin dat men zich afvraagt hoe het nu daadwerkelijk zit met de meetmethoden (Pagina 40).

Verslag van de regiezitting

Pagina 36: In het verslag is niet opgenomen dat de heer Brenninkmeijer voor de goede orde heeft aangegeven dat de heer [REDACTED] (de onderzoeksleider van het onderzoek van de Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid) een bekende is van de Nationale ombudsman aangezien zij vroeger op dezelfde vakgroep hebben gewerkt.

Voetnoot 29 Pagina 38: Het betreft een reactie die gebaseerd is op de brief van het PBL d.d. 14 augustus 2008. Er wordt geen melding gemaakt van de derde optie uit deze brief. Er wordt ook geen melding gemaakt van de memo d.d. 28 juli 2009 die ten grondslag lag aan de opdracht om ondermeer een conclusie in het rapport (94) te wijzigen. Daarnaast is in deze memo geadviseerd het reeds door twee hoogleraren goedgekeurde rapport onder voorbehoud goed te keuren:

Ik adviseer daarom het rapport onder voorbehoud goed te keuren. Dat voorbehoud moet m.i. twee aspecten omvatten, t.w.

1. Het verwijderen van tenminste de volgende passages:
 - Paragraaf 1 van hoofdstuk 2 weglaten;
 - Figuren 2.4 en 2.5 plus de daarnaar verwijzende tekst weglaten;
 - De tweede conclusie op blz 95 weglaten;
 - En verder dienen alle verwijzingen waar [REDACTED] et al. de vermeende meetfout koppelen aan het begrip verdroging c.q. een kwantificering daarvan, te worden weggelaten.
2. De opzet van een vervolgonderzoek, dat tot doel heeft de gerezen discussie op wetenschappelijke wijze te beslechten, zodanig dat er consensus wordt bereikt over de resultaten. Dat betekent dat het onderzoeksvoorstel dus voldoende ruimte voor andere instituten moet bieden om een inhoudelijke bijdrage te leveren.

Voetnoot 30 Pagina 40: Zie voetnoot 29

Voetnoot 31 Pagina 40: Zie voetnoot 29

Bijlage 5 Integrale reactie van X op het verslag van bevindingen: In de integrale reactie van X is het onderscheid tussen de eerste versie van het verslag van bevindingen en de reactie van X niet aanwezig. Hierdoor kan eigenlijk niet gesproken worden van de reactie van X op het verslag van bevindingen. De reactie van X zou dan ook herleidbaar moeten zijn door deze te onderscheiden van de tekst in de eerste versie van het verslag van bevindingen.

In de reactie van X is ter onderbouwing veelvuldig gebruik gemaakt van bijlagen die in de tweede versie van het verslag van bevindingen ontbreken. Deze dienen te worden opgenomen.

Bijlage 5 Reactie van de Wageningen UR op het verslag van bevindingen:

89 De brief van 7 december 2009 waarnaar gerefereerd wordt heeft betrekking op de brief waarin de leidinggevende conform de klokkenluidersregeling de voorzitter van de Raad van Bestuur op de hoogte stelt van de melding. Deze brief wordt voorzien van een voorstel voor een onderzoek in opdracht van de directie van ESG. In tegenstelling tot hetgeen de klokkenluidersregeling voorschrijft nl Naar aanleiding van de melding van een vermoeden van een onregelmatigheid stelt de Raad van Bestuur direct een onderzoek in (Artikel 3 lid 4) neemt de Raad van Bestuur het voorstel voor een onderzoek in opdracht van de directie over. Dit is dan ook de reden voor één van de vragen in de mail van X d.d. 7 oktober 2011 aan de Nationale ombudsman nl. *Mag een melding die, conform de regeling door de direct leidinggevende wordt ingediend bij de Raad van Bestuur, worden voorzien van een voorstel voor een onderzoek?*

In de bevindingen van X naar aanleiding van het advies van de Commissie Klokkenluiders Gemeentelijke Overheid staat het volgende:

De Commissie geeft aan dat uit het onderzoek van de Commissie ondermeer is vast komen te staan dat melder via zijn leidinggevende op 7 december 2009 een beroep heeft gedaan op de Klokkenluidersregeling Wageningen UR, omdat door de weigering van publicatie van het rapport, later genoemd WOT 94, hij een dreiging van bewust onjuist informeren en bewust achterhouden, manipuleren vreesde. Deze voorstelling van de situatie is niet juist. De melder heeft op 18 november 2009 aangekondigd dat indien het desbetreffende door

twee hoogleraren goedgekeurde wetenschappelijke rapport (wot 94) niet zou worden uitgebracht dit de aanleiding was voor een melding van een vermoeden van het onjuist informeren van publieke organen conform de Klokkenluidersregeling Wageningen UR die op 1 december 2009 in zou gaan. Conform de Klokkenluidersregeling Wageningen UR heeft zijn leidinggevende op 7 december de melding aan de Raad van Bestuur gedaan. Deze melding aan de Raad van Bestuur wordt voorzien van een voorstel voor een onderzoek uit te voeren in opdracht van ESG. Afgezien van de vraag of het juist is een melding in het kader van een klokkenluidersregeling te voorzien van een voorstel voor onderzoek, is hetgeen gesteld is in de brief van de leidinggevende omtrent het onderzoek feitelijk onjuist. Uit een mailwisseling met de directiesecretaris blijkt namelijk dat op 16 november 2009 niet besloten is om 2 onafhankelijke deskundigen een onderzoek te laten doen. Dit is pas op 18 november 2009 besloten en de namen van de 2 deskundigen waren pas tussen 23 en 26 november bekend.

Daarnaast blijkt uit deze mailwisseling dat de voorzitter van de Raad van Bestuur op vrijdag 11 december 2009 aan de directeur van ESG toestemming heeft gegeven voor het onderzoek van [REDACTED]. Hierdoor komt de vraag naar voren of het onderzoek van [REDACTED] niet eigenlijk een gedelegeerde opdracht van de Raad van Bestuur betreft. Het vaststellen van het feit dat de Raad van Bestuur besloot de resultaten van dit onderzoek af te wachten is dan ook erg beperkt.

90 Het getal 15 is afkomstig van de rapportage van Z. Dit getal is echter niet juist. Het verzoek is dan ook om dit getal nader te onderbouwen door bijvoorbeeld de publicaties te noemen. Belangrijker is echter dat het onderzoek van prof. Z betrekking had op de periode van voor de werkgroep MIG. Hij komt dan ook ondermeer tot de conclusie dat, *Op het punt van het onderzoek naar de dynamiek van de grondwaterstand heeft het de afgelopen jaren op onthutsende wijze ontbroken aan visie en leiderschap, waardoor een onderzoeksstrategie ontbrak en verschillende, tegenstrijdige signalen (waaronder die van X) werden gegeven vanuit Alterra en ESG. Hier is dus naar mijn mening niet primair sprake van het "bewust misleiden van publieke organen" maar van pure bestuurlijke onmacht om het onderzoek te structureren en als eenheid naar buiten te treden, leidend tot algehele verwarring.* Het onjuist informeren van publieke organen heeft dan ook betrekking op de periode dat vanuit Alterra, WOT en ESG juist wel een regie heeft plaatsgevonden.

91 Door in het onderzoek en het standpunt de arbeidsrechtelijke relatie van de melder te betrekken wordt de relatie tussen de melding en het aanzeggen van de ontbinding van de arbeidsovereenkomst van de melder expliciet gemaakt. Het standpunt dat de melder niet in zijn positie als gevolg van de melding in de zin van artikel 13.2 van de klokkenluidersregeling is benadeeld is dan ook niet plausibel. De Raad van Toezicht heeft middels een brief gedateerd 28 maart 2011 de leden van de Raad van Bestuur conform de regeling op de hoogte gesteld van het feit dat er een melding is gedaan. Hierbij is de naam van de melder expliciet genoemd. Het verzoekschrift tot ontbinding van de arbeidsovereenkomst van de melder is gedateerd 8 april 2011. Hieruit blijkt dat de melding bij de Raad van Bestuur bekend was voordat het verzoekschrift naar de rechtbank was gezonden. De volgende zin in de brief d.d. 9 mei 2011 van het College van Bestuur Stichting DLO: *Uw melding bij de Raad van Toezicht is pas aan ons meegedeeld nadat het verzoekschrift naar de rechtbank was gezonden.* is dan ook niet juist. Daarnaast kan worden aangegeven dat uit de ontvangstbevestiging van de Raad van Toezicht is gebleken dat de melding aan de Raad van Toezicht in behandeling is genomen door de persoon die ook de melding bij de Raad van Bestuur heeft behandeld. Hieruit blijkt dat de meldingstrajecten niet gescheiden worden gehouden en de Raad van Bestuur mogelijk nóg eerder op de hoogte was van de melding aan de Raad van Toezicht. Uit het voorgaande kan dan

ook worden geconcludeerd dat ondanks dat de Raad van Bestuur op de hoogte was gebracht van de melding aan de Raad van Toezicht, de Raad van Bestuur een verzoek tot ontbinding van de arbeidsovereenkomst van de melder heeft ingediend.

92 Deze brief heeft X op 19 mei ontvangen

93 Het betreft een in een derde reviewronde door twee hoogleraren goedgekeurd wetenschappelijk rapport dat al in 2007 door de minister was toegezegd aan de Tweede Kamer en in het kader van wettelijke ondersteunende taken tot stand is gekomen. Ook uit het door WOT en PBL gevraagde standpunt rond verdroging blijkt dat de conclusies door Wageningen UR werden onderschreven:

Er is geen inhoudelijke discussie over de fysische mechanismen die de geconstateerde verschillen in de gemeten grondwaterstanden kunnen veroorzaken. Met de op dit moment beschikbare gegevens leidt dat, in een eerste analyse, tot de conclusies van [REDACTED] (CWK), [REDACTED] (CWK) en [REDACTED] (CB). Omdat dit de resultaten zijn van een verkennende studie is daar door de auteurs in eerste instantie voorzichtig mee omgegaan, zo is altijd gecommuniceerd dat er grote verschillen in de ruimte bestaan. Op verzoek van MNP echter is uiteindelijk een landelijk gemiddelde waarde berekend om gevoel te krijgen over de orde van grootte van het verschil waar we over praten. Ondertussen is bekend dat het door [REDACTED] e.a. beschreven verschijnsel eerder ook in een studie van [REDACTED] (1989) is geconstateerd, [REDACTED] heeft er echter geen verklaring voor kunnen geven waardoor ook de implicaties onduidelijk zijn gebleven. Wij onderschrijven derhalve de analyse en de conclusies van [REDACTED] e.a.. Vanwege het verkennende karakter van de studie en mogelijk verstrekkende gevolgen is het noodzakelijk om de kwantificering van de (ruimtelijke differentiatie in) verschillen nader te onderbouwen.

De aanhoudende bezwaren van het PBL en WOT tegen conclusies en het aangeven dat er sprake zou zijn van een kwaliteitsprobleem kunnen dan ook niet op zuiver wetenschappelijke gronden zijn gebaseerd. De achterliggende reden voor de aanhoudende bezwaren zijn ondermeer verwoord in de Memo van 28 juli 2009:

Parallel aan dat traject publiceren [REDACTED] et al. in maart 2008 een artikel "Oorzaak en gevolg van numerieke verdroging" en gaf Alterra een persbericht uit: *"Uit onderzoek van Alterra blijkt dat de grondwaterstand in Nederland soms flink verkeerd wordt ingeschat. Maatregelen om verdroging tegen te gaan kunnen dan minder noodzakelijk, minder effectief of te duur zijn. De oorzaak hiervan is een verschil tussen de gemeten grondwaterstanden en de werkelijke grondwaterstanden".* Een en ander viel ongeveer samen met de discussie in de Tweede Kamer over de aanwijzing van de zg. TOP-gebieden

(natuurgebieden waar de verdroging met prioriteit zal worden aangepakt). De tegenstrijdigheid tussen enerzijds de boodschap dat verdroging wordt overschat en anderzijds de noodzaak om verdroging met prioriteit aan te pakken, gaf de leden van de Tweede Kamer aanleiding de minister van LNV vragen te stellen over nut en noodzaak van de verdrogingsbestrijding. Ter info, in de Natuur- en Milieubalansen omschrijven wij verdroging bij voortdurend als een groot en hardnekkig milieuprobleem met aanzienlijke consequenties voor de biodiversiteit in ons land.

Uit de bovengeschetste gang van zaken kan ik niet anders concluderen, dan dat [REDACTED] et al. willens en wetens de publiciteit hebben gezocht, ondanks dat er stevige bedenkingen van PBL waren tegen een deel van de conclusies en dat er afspraken waren gemaakt hoe daar mee om te gaan. Daardoor is ten onrechte verwarring en twijfel ontstaan bij beleidsmakers en politici op een moment, dat de Tweede Kamer zich zou uitspreken over het advies van de Taskforce Verdroging. Dat heeft het draagvlak voor de (hernieuwde) aanpak van de verdroging geen goed gedaan. Beleidsmatig staat het PBL hier neutraal in, maar de helderheid en feitelijkheid van de politieke discussie is hiermee niet gediend en dat raakt de missie van het PBL.

Het PBL stelt dan ook in de memo voor zowel onderbouwende delen van het rapport als een conclusie te verwijderen:

Ik adviseer daarom het rapport onder voorbehoud goed te keuren. Dat voorbehoud moet m.i. twee aspecten omvatten, t.w.

1. Het verwijderen van tenminste de volgende passages:
 - Paragraaf 1 van hoofdstuk 2 weglaten;
 - Figuren 2.4 en 2.5 plus de daarnaar verwijzende tekst weglaten;
 - De tweede conclusie op blz 95 weglaten;
 - En verder dienen alle verwijzingen waar [REDACTED] et al. de vermeende meetfout koppelen aan het begrip verdroging c.q. een kwantificering daarvan, te worden weggelaten.
2. De opzet van een vervolgonderzoek, dat tot doel heeft de gerezen discussie op wetenschappelijke wijze te beslechten, zodanig dat er consensus wordt bereikt over de resultaten. Dat betekent dat het onderzoeksvoorstel dus voldoende ruimte voor andere instituten moet bieden om een inhoudelijke bijdrage te leveren.

94 Het PBL geeft aan dat het PBL formeel gezien juist heeft gehandeld. Dit zou betekenen dat het als opdrachtgever in tegenstelling tot de Wageningse Gedragscode Wetenschapsbeoefening gerechtvaardigd is invloed te hebben op onderzoeksresultaten.

95 De genoemde discussie over de kwaliteit van de onderzoeksrapportage heeft ook plaatsgevonden. Dit is dan ook de reden dat er drie reviewrondes hebben plaatsgevonden. Daarnaast heeft WOT een standpunt rond verdroging aan Wageningen UR gevraagd.

96 Naast de samenwerkingsovereenkomst die na het desbetreffende onderzoek tot stand is gekomen is er in het kader van de verzelfstandiging van DLO een overeenkomst WDT-Statuut tussen DLO en het ministerie overeengekomen hierin staat ondermeer:

Dat LNV gelet op de verzelfstandiging van DLO en ter waarborging van de onafhankelijkheid, betrouwbaarheid en transparantie van de uitvoering van die WD-taken speciale eisen aan de uitvoering van die taken wil verbinden,

DLO verplicht zich de WDT-programma's op basis van vastgestelde werkplannen, naar de letter en geest van het WDT-Statuut en naar beste vermogen uit te voeren en daarover verantwoording af te leggen.

DLO zal LNV direct informeren wanneer de uitvoering van (één van) de WD-taken niet meer voldoet aan de voorwaarden van het WDT-Statuut, alsmede over de maatregelen die DLO heeft genomen om het geconstateerde gebrek zo spoedig mogelijk op te heffen.

6.3. DLO neemt op de kortst mogelijk termijn maatregelen om te voorzien in onvolkomenheden bij de naleving van dit WDT-Statuut.

Derhalve is het de vraag welke overeenkomst het juridische toetsingskader voor de gedragingen van PBL en DLO in deze casus vormt. Daarnaast kan de vraag worden gesteld in hoeverre de overeenkomst tussen PBL en DLO voldoet aan de overeenkomst WDT-Statuut tussen DLO en het ministerie en aan wetenschappelijke gedragscodes en richtlijnen.

97 Het PBL geeft aan dat in overeenstemming met het commentaar van PBL en een van de reviewers de WOT N&M oordeelde dat er in het rapport van X e.a. sprake was van onvoldoende onderbouwing en daarmee van onvoldoende kwaliteit. Deze review is niet conform de afspraken tot stand gekomen en uitgevoerd door statistici van het KIWA, een concurrerend instituut. Voor statistici vormen meetgegevens het uitgangspunt. Eventuele onjuistheden in meetgegevens is dan ook voor statistici uitermate belangrijk en kan derhalve gevoelig liggen. Het is dan ook de vraag in hoeverre de review die door het KIWA is uitgevoerd voldoet aan de gedragscode met betrekking tot onpartijdigheid. Los van het voorgaande heeft WOT gezien de discussie een derde reviewronde laten plaatsvinden. Hieruit kwam naar voren dat de conclusies voldoende waren onderbouwd en het rapport kwalitatief goed was en kon worden gepubliceerd. Hetgeen overigens in overeenstemming is met het standpunt uit 2007 van Wageningen UR.

98 De bewering van het PBL dat principe II van de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening geschonden zou zijn is in strijd met het door WOT en PBL gevraagde standpunt rond verdroging van Wageningen UR en in strijd met de bevindingen van de hoogleraren in de derde reviewronde. Het PBL heeft daarentegen zoals commissie Y heeft geconcludeerd principe V van de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening geschonden door invoed uit te oefenen op onderzoeksresultaten. De reden hiervoor heeft te maken met politieke belangen hetgeen ondermeer in de memo van het PBL d.d. 28 juli 2009 tot uiting komt. Hierdoor is ook principe IV (De keuze van methoden en criteria is uitsluitend afgestemd op het doel van waarheidsvinding en niet op externe doelen als commercieel succes of politieke invloed.) van de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening geschonden. Hierbij speelt ook het in opdracht van het PBL uitgevoerde vervolgonderzoek een belangrijke rol. Binnen dit onderzoek is gebruik gemaakt van de ter discussie staande onjuiste misleidende meetgegevens. Hierdoor heeft schending van principe II nl. De gebruikte statistische methoden zijn toepasbaar op de verkregen data, van de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening plaatsgevonden. De resultaten van dit vervolgonderzoek zijn echter voordat dit onderzoek was gepubliceerd door het PBL in de Natuurbalans 2008 opgenomen.

99 Het PBL geeft aan dat het Planbureau de verantwoordelijkheid heeft om het beleid deugdelijk te informeren en dat het de wettelijke taak van het PBL is om beleidsaanbevelingen te doen. Het is dan ook opmerkelijk dat het PBL zonder de kwaliteit van basisgegevens te kennen een vervolgonderzoek uitzet en de resultaten van dit onderzoek voordat het gepubliceerd is opneemt in de Natuurbalans.

100 Het eventuele kwaliteitsprobleem is door de WOT middels een derde reviewronde opgelost.

101 In WOT 89 is gebruik gemaakt van de ter discussie staande onjuiste misleidende meetgegevens en karteringsmethoden. Deze gegevens en methoden zijn niet op juistheid gecontroleerd. Derhalve is geen gebruik gemaakt van de aanbevelingen van het voorafgaande pilotproject, hetgeen ook niet tot uiting komt in WOT-rapport 89 aangezien ook niet verwezen is naar het voorafgaande pilotproject WOT 94.

102 Het PBL geeft aan dat uit het recent gepubliceerde rapport van de werkgroep MIG, Alterra-rapport 2345, blijkt dat de gewraakte conclusie onvoldoende onderbouwd zou zijn.

Dit rapport is recentelijk in tegenstelling tot het door de minister in 2007 toegezegde rapport (WOT94) naar de Tweede Kamer gestuurd. In de Memo van 28 juli 2009 heeft het PBL overigens al een voorstel gedaan voor een dergelijk vervolgonderzoek.

Onder punt **68** zijn rond Alterra-rapport 2345 reeds meerdere aspecten met betrekking tot de schending van wetenschappelijke gedragscodes en richtlijnen aangegeven. Wellicht is hiervan het onderstaande het meest relevant:

Alterra-rapport 2345 heeft een sterke statistische insteek waardoor een aantal aspecten onderbelicht blijven, hetgeen van invloed is op conclusies. De onderzoeksopzet kan namelijk in hoge mate bepalend zijn voor conclusies. In de verklaring van wetenschappelijke onafhankelijkheid (notitie KNAW: Wetenschap op bestelling) is opgenomen dat de opzet van het onderzoek niet wordt toegespitst in de richting van eventueel door de opdrachtgever gewenste uitkomsten. In de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening is onder IV Onpartijdigheid hierover het volgende opgenomen: *De keuze van methoden en criteria is uitsluitend afgestemd op het doel van waarheidsvinding en niet op externe doelen als commercieel succes of politieke invloed.* Door in Alterra-rapport 2345 geen gebruik te maken van ruimtelijke en temporele aspecten van het meten van de grondwaterstand en de doorvertaling naar grondwaterstandskarakteristieken in de definitie van systematische fout is de mogelijkheid gecreëerd om tot de conclusie te komen dat grondwaterstandsdiepten systematisch onjuist worden geschat. Deze conclusie komt overeen met de wens die het PBL meerdere malen te kennen heeft gegeven.

In Alterra-rapport 2345 staat ondermeer het volgende: De ruimtelijke en temporele representatie van de grondwaterstand of grondwaterstandskarakteristiek in een gebied staat of valt met de juistheid van de gebruikte basisinformatie, dus de gemeten grondwaterstand. Het is dan ook opmerkelijk dat enerzijds het tijdsaspect bij het meten van de grondwaterstand onderbelicht blijft in Alterra-rapport 2345 en anderzijds de temporele en ruimtelijke representatie van grondwaterkarakteristieken aan de hand van onderzoeken die niet gecontroleerd zijn op de juistheid van de gebruikte basisinformatie/waarnemingen wordt beschreven. Hierbij kan tevens worden opgemerkt dat men in Alterra-rapport 2345 tot de conclusie komt dat we niet precies weten wat we meten en niet weten hoe fouten doorwerken in het eindresultaat. Het is dan ook opmerkelijk dat deze bevindingen in navolging van de wens van het PBL wel worden doorvertaald naar de conclusie dat niet kan worden vastgesteld dat veranderingen in de grondwaterstandsdiepte in natuurgebieden met grondwaterafhankelijke natuur systematisch onjuist wordt geschat, en niet in navolging van de internationale literatuur de conclusie wordt getrokken dat we te maken hebben met onjuiste misleidende basisinformatie waardoor de verdroging in termen van een grondwaterstandsaling alsmede de genoemde getallen in de Natuurbalans 2008 niet op een objectieve wijze zijn vastgesteld.

Reactie van de Wageningen UR op het eerste verslag van bevindingen

Op 13 december 2012 werd de reactie van de Wageningen UR ontvangen. Ook hieruit werd slechts datgene opgenomen wat voor het oordeel van de Nationale ombudsman noodzakelijk was. De feitelijk onjuistheden of onduidelijkheden in het verslag werden in het rapport aangepast (of in een voetnoot weergegeven) met uitzondering van het verslag van de hoorzitting van 16 februari 2012 dat immers al was vastgesteld.

Hierover merkte de Wageningen UR het volgende op:

"(...) Bladzijde 30/31

Het betreft de laatste 2 alinea's van bladzijde 30 en de eerste bladzijde 31. Dit is het verslag van de hoorzitting. Dit punt blijft tot discussie leiden omdat X de situatie niet correct weergeeft. Daarom voor de duidelijkheid het volgende:

a. De volgorde van de gebeurtenissen staat in de brief van de leidinggevende van X aan de RvB opgesomd (zie 3^e alinea in de brief van 7 december 2009). Daaruit blijkt dat:

6. ESG-directie in zijn vergadering van 16 november besloten heeft een onderzoek in te stellen.

7. Dat de mail van X waarin hij dreigt per 1 december gebruik te gaan maken van de klokkenluidersregeling twee dagen daarna (18 november) is verzonden. Tevens is nagegaan in de agenda van de directie dat op 19 november een gesprek heeft plaatsgevonden met het centrumhoofd. Toen is hem opgedragen verdere acties aan de directie over te laten.

b. De directie van ESG heeft zelf het onderzoek door (de commissie Y; N.o.) ingesteld. Daarvoor was geen toestemming nodig van de RvB.(...)

Bladzijde 32:

- In de tweede alinea is niet duidelijk wie de bron is van diverse zinnen. Daarmee is bijvoorbeeld niet duidelijk wie het advies gaf aan X de melding aan de Raad van Toezicht te omzeilen, ' geeft ook aan dat DLO niet bereid was' in de ogen van X?

Verzoek is om duidelijker aan te geven (bijvoorbeeld om X vet te drukken wie wat heeft gezegd)."

In het algemeen merkte de Wageningen UR in reactie op het verslag van bevindingen op dat hierin onvermeld staat dat X in de periode van 2003 tot 2008 15 publicaties verzorgde over de geschetste problematiek.

Ook stelde de Wageningen UR dat het ontbindingsverzoek van X reeds was ingediend voordat bekend was bij de directie ESG dan wel de afdeling Human Resources dat er opnieuw een melding was gedaan op grond van de klokkenluidersregeling, dit keer bij de Raad van Toezicht. De melding bij de Raad van Toezicht vond plaats 10 maanden na de afronding van het onderzoek dat door de Raad van Bestuur was ingesteld. De melding bij de Raad van Toezicht was vertrouwelijk maar werd wel met de Raad van Bestuur besproken.

Pas toen bleek, aldus de Wageningen UR, dat het kort daarvoor geaccordeerde ontbindingsverzoek verkeerd kon worden uitgelegd. Dit was zo schreef de Wageningen UR, reden voor de Raad van Bestuur om het ontbindingsverzoek in te trekken om alle schijn te vermijden dat dit een relatie met de melding had.

Tenslotte merkte de Wageningen UR op dat de mededeling van X dat hij zijn melding van de Raad van Toezicht introk om te voorkomen dat hij in verband met zijn mogelijke ontslag geen beroep meer kon doen op de klokkenluidersregeling, expliciet werd ontkend (ook door de Raad van Toezicht in de brief van 4 mei 2011).

Reactie van PBL op het eerste verslag van bevindingen.

De reactie van het PBL werd op 19 december 2012 ontvangen. In een uitvoerige brief gaf het PBL aan wat de rol van het PBL in deze casus is geweest. In een bijlage werd puntsgewijs op het verslag van bevindingen gereageerd. De feitelijke onjuistheden en onduidelijkheden werden in het rapport gewijzigd. Ook werd een aantal reacties van PBL in voetnoten opgenomen.

In de brief liet het PBL onder meer weten dat er voor het PBL sprake was van een kwaliteitsprobleem met een WOT-rapport (WOT 94; N.o.) doordat daarin een van de conclusies niet was onderbouwd door de resultaten van het verrichte onderzoek. Die conclusie was volgens het PBL overigens ook niet te onderbouwen met het onderzoek. Het PBL stelde, op de zaak terugkijkend, dat het proces om met dit kwaliteitsprobleem om te gaan, bijzonder ongelukkig was verlopen. Het PBL vroeg zich dan ook af wat gedaan had kunnen worden om dit te voorkomen en uit de reconstructie is gebleken dat er sprake was van een tekortschietende informatievoorziening op diverse fronten. Dit leidde tot misverstanden, onweersproken onjuistheden en verkeerde beeldvorming. Volgens het PBL speelde onduidelijkheden over taak- en bevoegdheidsverdeling tussen verschillende instanties hierbij een rol. Het PBL schreef:

"Waar wij van zijn geschrokken is dat enkele jaren sprake is geweest van een onjuiste beeldvorming over de taak en rol van het PBL ten opzichte van de WUR en de WUR-unit Wettelijke Onderzoekstaken Natuur en Milieu (WOT N&M), zonder dat wij hier voldoende van op de hoogte waren. Formeel gezien heeft het PBL op alle punten juist gehandeld. (...)

Wat wij ons aantrekken is dat wij, achteraf gezien, wellicht in onze externe communicatie (naar de onderzoeker, WUR en WOT N&M) wat kort en formeel geformuleerd hadden wat intern goed beredeneerd was, nl. waarom de kwaliteit van een conclusie van het onderzoek van (X; N.o.) voor ons niet acceptabel was: de betreffende conclusie was niet onderbouwd door het verrichte onderzoek. Reden dat wij ons niet eerder in de WUR-discussie over het rapport van (X; N.o.) hebben gemengd is dat wij aannamen – en op grond van formele arrangementen mochten aannemen – dat de discussie over de kwaliteit van de onderzoeksrapportage van (X; N.o.) een zaak was tussen hem en de WUR. Al met al betreuren wij de gang van zaken. Voor uw informatie meld ik dat deze casus binnen het PBL wordt aangegrepen om intern aandacht te vragen voor het belang van arrangementen voor kwaliteitsborging bij toeleverende instituten en de communicatie daarover."

Verder merkte het PBL op dat in het verslag van bevindingen onvoldoende duidelijk naar voren kwam dat het PBL geen directe partij was bij het conflict tussen (X; N.o.) en DLO (met name Alterra en de WOT N&M). Het PBL was wel belanghebbend, maar de WOT N&M was gedelegeerd opdrachtgever namens PBL en eindverantwoordelijk voor de kwaliteit van de WOT-rapporten, aldus het PBL. Dat het PBL geen directe partij was bij het later ontstane conflict bleek volgens het PBL ook uit het gegeven dat het PBL niet eerder betrokken of gehoord was in de zaak tussen (X; N.o.) en DLO.

Het PBL stelde voorts dat uit het verslag van bevindingen blijkt dat bij partijen onduidelijkheid bestaat over hoe de relatie tussen PBL en DLO en in het bijzonder tussen PBL, WOT N&M en Alterra in elkaar steekt. Het ministerie van Economische Zaken is opdrachtgever aan DLO om wettelijke onderzoekstaken uit te voeren. Deze taken worden ten dienste gesteld aan het PBL om zijn wettelijke taken uit te oefenen. Deze taken zijn vastgelegd in de Natuurbeschermingswet. Het PBL heeft het mandaat van het ministerie om onderzoeksvragen aan DLO op te dragen. De wijze waarop is contractueel verankerd in een samenwerkingsovereenkomst. Deze vormt het juridisch toetsingskader voor de gedragingen

van PBL en DLO in deze casus. Het PBL stelde dat noch de Alterra-klokkenluiderscommissie noch de kantonrechter de gedragingen hieraan had getoetst waardoor er onjuiste en op verkeerde gronden onderbouwde uitspraken werden gedaan over de rol van het PBL in deze casus, aldus het PBL.

Het PBL schreef dat het - conform de werkafspraken behorende bij de samenwerkingsovereenkomst - als opdrachtgever optreedt en de WOT N&M als opdrachtnemer namens DLO. In de werkafspraken is vastgelegd dat de uitkomsten van een onderzoek van WOT N&M in beginsel altijd worden gepubliceerd vanwege de openbaarheid van publiek onderzoek en de onafhankelijkheid. Indien het resultaat vanwege bijvoorbeeld het niet beantwoorden van de vraag of een tekortschietende kwaliteit niet wordt geaccepteerd door het PBL (en hierover overeenstemming is tussen PBL en WOT N&M) en WOT N&M wil toch publiceren, dan zal dat volgens de werkafspraken niet als WOT-rapport of WOT-publicatie worden gedaan. De WOT N&M is primair verantwoordelijk voor het beoordelen van de kwaliteit van rapporten.

Het PBL bracht naar voren dat in overeenstemming met het commentaar van het PBL en van een van de reviewers de WOT N&M oordeelde dat er in het rapport van X sprake was van onvoldoende onderbouwing en daarmee van onvoldoende kwaliteit was van een conclusie in het rapport. Vanwege de overeenstemming die er bestond tussen PBL en de WOT N&M over dit kwaliteitsprobleem, had het PBL op basis van de samenwerkingsovereenkomst de mogelijkheid om de acceptatie van het rapport als WOT-rapport te weigeren, met als consequentie dat de DLO dan nog wel de mogelijkheid zou hebben om het rapport openbaar te maken, maar dan niet als WOT-rapport. PBL koos echter een mildere oplossing, namelijk die van de gekwalificeerde acceptatie. Hiermee handelde het PBL naar eigen zeggen coulant, want het had ook kunnen vragen om een alternatieve aanwending van het gemoeide WOT-geld.

Over het kwaliteitsprobleem merkte het PBL in de brief het volgende op:

"Het kwaliteitsprobleem in een bepaalde conclusie in het rapport van (X; N.o.) willen wij hier duiden in termen van de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening (...). Bij de oplevering van alle concepten van het rapport van (X; N.o.) hebben PBL en WOT N&M eenzelfde kwaliteitsprobleem geconstateerd, nl. een gebrek aan betrouwbaarheid van een van de conclusies, een conclusie over een onderwerp dat niet was onderzocht in het project (met de onderzoeksresultaten zelf hadden PBL en WOT N&M geen problemen), met andere woorden een schending van principe II van de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening en van de PBL Leidraad voor Omgaan met Onzekerheden die PBL ook gebruikt bij de beoordeling van netwerkleveranties. Bij de uitwerking van het principe van betrouwbaarheid staat in de Gedragscode (...) namelijk: "Speculaties naar aanleiding van de uitkomsten van wetenschappelijk onderzoek worden als zodanig herkenbaar in rapportages opgenomen. Conclusies op basis van de gepresenteerde resultaten behoren hier niet toe." En in de PBL Leidraad voor Omgaan met Onzekerheden (...) staat dat er bij schriftelijke rapportages wordt gezorgd voor een "afgewogen en consistente weergave van resultaten in de diverse onderdelen van de rapportage en voor traceerbaarheid en adequate onderbouwing van het gepresenteerde materiaal."

Wat telkenmale als conclusie werd gepresenteerd in de concepten van (X; N.o.) was – en is – niet af te leiden uit de gepresenteerde resultaten van het onderzoek. Er is immers geen onderzoek naar gedaan.

Alle reviewers van het rapport hadden onzes inziens kunnen opmerken dat er sprake was van een sprong tussen het verrichte onderzoek en de speculatieve conclusie. Dat niet iedere reviewer dit heeft gedaan, doet niets af aan het negatieve oordeel van PBL en WOT N&M over de betrouwbaarheid van de betreffende conclusie. (...)"

Het PBL liet verder weten dat het voor hen zeker geen probleem was dat er een legitieme wetenschappelijke discussie bestaat over verschillende aspecten van verdroging. Dat was destijds ook de reden voor PBL om onderzoek via de WOT N&M te doen starten. Dat dit onderzoek mogelijk zou leiden tot nieuwe uitkomsten was daarbij voorzien, aldus het PBL. Wat het PBL wel als relevant probleem zag was dat uit het onderzoek in het pilotproject van (X; N.o.) niet viel af te leiden dat de verdroging van natuurgebieden veelal overschat wordt. Het PBL nam die kwaliteitsprobleem naar eigen zeggen uiterst serieus.

Het PBL schreef voorts:

"Het Planbureau heeft immers de verantwoordelijkheid om – ook bij het onderzoek dat wordt uitgezet via de WOT N&M – het beleid deugdelijk te informeren en de beschikbare wetenschappelijke kennis te weten en te selecteren op kwaliteit en relevantie voor beleid; dat is wat wij verstaan onder het doen van een 'assessment' (de kwaliteitsnormen hiervoor zijn goeddeels opgenomen in de PBL Leidraad voor Omgaan met Onzekerheden; voor het werk van PBL zelf zijn deze kwaliteitsnormen van toepassing in plaats van de Nederlandse Gedragscode Wetenschapsbeoefening, die niet geldt voor het PBL). Met de uitspraak en de beleidsaanbeveling van de betreffende conclusie van (X; N.o.) trad het rapport op het terrein van PBL. Het is de wettelijke taak van PBL om hierover uitspraken te doen en de WOT N&M en haar rapporten heeft hierin een ondersteunende taak."

Bij brief van 14 augustus 2008 liet het PBL de WOT N&M weten aanpassing van het rapport om het kwaliteitsprobleem op te lossen als voorkeursoptie te beschouwen vanuit geen enkel ander belang dan het belang dat PBL hecht aan kwaliteitsborging in wetenschap-voor-beleid. Of en hoe het geconstateerde kwaliteitsprobleem zou worden opgelost is voor wat PBL betrof altijd een zaak geweest tussen de WOT als gedelegeerd opdrachtgever en Alterra als opdrachtnemer.

Het PBL verwachtte naar eigen zeggen dat er binnen de WUR (ook naar X) helder gecommuniceerd zou worden dat wat PBL betrof het ongewijzigde rapport kon worden gepubliceerd (ook al had dit niet de voorkeur van het PBL).

Verder stelde het PBL:

"Overigens zijn wij van mening dat de Alterra-klokkenluiderscommissie (commissie Y; N.o.) in januari 2010 (waarvan wij de rapportage na ons verzoek aan Alterra van 7 december 2012 voor het eerst integraal onder ogen kregen) ten onrechte in haar rapportage heeft gesteld dat de overheid onjuist werd geïnformeerd in het voorafgaande jaar waarin WOT 89 al wel was gepubliceerd en – vanwege de DLO- interne discussie over hoe om te gaan met een kwaliteitsprobleem – WOT 94 nog niet. Voor het rapport WOT 89 is immers gebruik gemaakt van methodische aanbevelingen van het voorafgaande pilotproject, dat leidde tot WOT 94 (...). De Alterra-klokkenluiderscommissie heeft niet zelf inhoudelijk beoordeeld of de betreffende conclusie waarbij het kwaliteitsprobleem speelde, wel of niet door het onderzoek werd onderbouwd. Wij zien de stelling van de klokkenluiderscommissie (...) als onzorgvuldig, zowel in zijn algemeenheid als in het bijzonder jegens het PBL. Dat is te meer schadelijk, aangezien ook de kantonrechter de stellingname van deze commissie ongewijzigd (en naar wij aannemen ongetoetst) heeft overgenomen. Het is voor ons verder onbegrijpelijk dat de klokkenluiderscommissie de samenwerkingsovereenkomst PBL-DLO niet heeft geraadpleegd, de gekwalificeerde acceptatie van het rapport in de brief van PBL van 14 augustus 2008 niet heeft onderkend, niet heeft ingezien dat PBL in zijn recht stond om de WOT N&M c.q. Alterra aan te spreken op kwaliteitsborging, niet heeft benadrukt dat de WOT N&M een eigenstandige rol had in de communicatie met (X; N.o.) (na de gekwalificeerde acceptatie door PBL heeft geen communicatie tussen PBL en (X; N.o.) plaatsgevonden) en niet heeft gemeld dat de WOT N&M zelf het kwaliteitsprobleem onderkende."

Tenslotte merkte het PBL op dat recentelijk uit de publicatie van de Alterra-werkgroep Meten in Interpretieren van Grondwaterstanden (MIG) bleek dat de onvoldoende onderbouwde conclusie uit de concepten van WOT 94 nog steeds als speculatie moet worden aangemerkt. Dit is, aldus het PBL, in lijn met het eerdere oordeel van de WOT N&M dat het rapport van (X; N.o.), ook in de uiteindelijk gepubliceerde vorm, niet voldeed aan cruciale kwaliteitscriteria.

Reacties van X, Wageningen UR en PBL op de tweede versie van het Verslag van Bevindingen.

De reacties van X, Wageningen UR en PBL op de tweede versie van het Verslag van Bevindingen is hierna integraal (geanonimiseerd) opgenomen.

datum inkomst

23 JAN 2013

437726

VVB 051

201110408

ATB

Postbus 9101 | 6700 HB Wageningen

Nationale Ombudsman

T.a.v. mevrouw [REDACTED]

Postbus 93122

2509 AC DEN HAAG

College van Bestuur

datum

22 januari 2013

onderwerp

Reactie op tweede versie
verslag van bevindingen

cas kenmerk

13/CvB0268/jg

postadres

Postbus 9101
6700 HB Wageningen

bezoekadres

Wageningen Campus
Gebouw 104
Droevendaalsesteeg 4
6708 PB Wageningen

internet

www.wageningenUR.nl

contactpersoon

telefoon

e-mail

Geachte mevrouw [REDACTED],

In reactie op het schrijven van [REDACTED] Stabbeur, Substituut-Ombudsman, d.d. 10 januari 2013 (nummer 2011.10408 048) waarbij zij de tweede versie van het verslag van bevindingen aanbiedt voor een reactie, treft u onderstaand onze reactie hierop aan.

Bladzijde 2:

- De reviewmomenten zijn niet volledig weergegeven. Een overzicht van de reviewmomenten:

	Aanvang	Rapport
Eerste interne review (van [REDACTED] tot [REDACTED])	februari 2007	11 mei-2007
Tweede externe review (tussen [REDACTED] en [REDACTED])	juli 2007	12 oktober 2007
Derde review (tussen [REDACTED] / [REDACTED] en [REDACTED])	23 december 2008	januari 2009

De eerste review was gepland in het projectvoorstel maar heeft langer geduurd wegens langdurige ziekte van de reviewer.

De beide reviewrapporten van [REDACTED] en [REDACTED] zijn resp. op 14 januari en 29 januari opgeleverd. Op 23 maart 2009 is een gereviseerde versie van het rapport aan hen toegezonden waarop ze accoord hebben gegeven op resp. 24 maart en 3 mei 2009.

- Het is van belang om in de tijdlijn toe te voegen dat de opdrachtgever PBL op basis van het concept rapport in 2007 heeft laten weten dat de kwaliteit van de conclusie van het onderzoek niet acceptabel was. Dit was voldoende aanleiding voor WOT om opdracht te geven tot een externe (tweede) review.
- De data en omschrijving uit 12/2009 zijn niet correct weergegeven:
 - o 16-11-2009: Directie Alterra besluit een nader onderzoek door commissie Y te laten uitvoeren naar aanleiding van een gesprek met X.
 - o 18-11-2009: X meldt bij zijn leidinggevende dat hij een beroep zal doen op de klokkenluidersregeling indien zijn rapport (WOT94) niet is gepubliceerd per 01-12-2009.
- Er ontbreken twee gebeurtenissen in 2009:
 - o 07-12-2009: Leidinggevende van X meldt bij de RvB van Wageningen UR dat X een beroep doet op de klokkenluidersregeling.
 - o 08-12-2009: Commissie Y start haar werkzaamheden.
- Bij 28-01-2010 staat 'Directeur ESC Wageningen UR', dit moet zijn 'Directie Alterra'. De directie Alterra was formeel opdrachtgever en hieraan is het rapport

DATUM
22 januari 2013

ONS KENMERK
13/CvB0268/jg

PAGINA
2 van 5

ook uitgebracht. Wij gebruiken (veelal intern) de benaming ESG (niet: ESC) voor de groep van units die onder de heer ~~Elzinga~~ ressorteert, Alterra is één van deze units.

- Bij 09-02-2010 staat dat het rapport is gepubliceerd op advies van commissie Y ~~(Brughuys)~~. Dat is niet volledig. Hieraan moet toegevoegd worden 'en in opdracht van de directie van Alterra'.
- Bij 08-06-2011 staat vermeld dat rapport 'Van Doorne' en rapport 'Brughuys' uitkomen. Het rapport 'Brughuys' is echter een dag eerder gedateerd namelijk 07-06-2011.
- De conclusie van de Commissie is in de tijdlijn gedateerd op 29-09-2011, dit moet echter zijn 26-09-2011.
- Het bericht van de RvB om de adviezen van de Commissie over te nemen is niet gedateerd op 13-10-2011 maar op 12-10-2011.
- De e-mail van X aan de Nationale ombudsman dateert u in de tijdlijn op 29-10-2011. De e-mail van X die u aan ons heeft toegezonden (bij uw brief van 23 november 2011, nummer 2011.10408 005) is echter gedateerd op 07-10-2011. Op bladzijde 4 noemt u de correcte maildatum 07-10-2011.

Bladzijde 3:

- Eerste alinea en tweede alinea. Vermeld wordt dat de eerste (interne) review het rapport positief beoordeelde. Dit geeft een onjuist beeld van de gang van zaken omdat de tweede en derde review wel worden vermeld, maar de conclusies hieruit niet. Deze conclusies waren zeer kort samengevat: een negatief oordeel vanuit de tweede externe review en een advies tot forse redactionele aanpassingen uit de derde review.
- Onjuist is uw vermelding in de tweede alinea 'het rapport in een derde reviewronde was goedgekeurd'. Pas nadat de door de reviewers voorgestelde aanpassingen waren aangebracht door X is het rapport door de reviewers goedgekeurd.
- Tweede alinea. 'het sommeren van aanpassingen van een conclusie in het rapport nadat dit rapport in een derde reviewronde was goedgekeurd' is onjuist. Zoals hiervoor aangegeven is de conclusie van de derde review hier niet correct weergegeven. Tevens is aan X niet gesommeerd om zijn conclusies aan te passen, maar is hem door PBL verzocht zijn conclusies te onderbouwen. Ook vanuit de WOT is niet gesommeerd tot aanpassing maar wel aangedrongen op een betere onderbouwing dan wel aanpassing van de conclusie.

Bladzijde 4:

- Tweede alinea. Hierin staan 2 zinnen 'X kon zich hierin niet vinden en wendde zich tot de Raad van Toezicht' en 'Inmiddels had de werkgever X ontslag aangezegd' die een verkeerd beeld geven omdat niet is vermeld dat 1) de melding bij de RvT 10 maanden later was en 2) in deze periode de arbeidsverhoudingen verder en ernstig verstoord raakten. Verder hechten wij er zeer aan om toe te voegen dat de werkgever de kantonrechter heeft verzocht de arbeidsovereenkomst te ontbinden o.b.v. de verstoorde arbeidsrelatie omdat wij met X over de condities geen overeenstemming konden bereiken en dat het beëindigen van de arbeidsrelatie geenszins verband had met de melding.
- Laatste alinea onder het kopje 'De door de Nationale ombudsman onderzochte gedragingen': de melding zoals die door X is gedaan op grond van de klokkenluidersregeling Wageningen UR is hier niet weergegeven. De eerste zin van deze alinea betreft waarschijnlijk de melding van X bij de Nationale ombudsman ('sprake van een onregelmatigheid omtrent een dreigende grove schending van regelgeving of beleidsregels door Wageningen UR en/of het Planbureau voor de Leefomgeving.'), maar de indruk wordt gewekt alsof dit de

melding bij Wageningen UR betref. Dat is niet correct aangezien deze melding heel anders luidde.

De melding zoals die door de RvB en RvT zijn ontvangen luidde (samengevat): *publieke organen zijn bewust onjuist geïnformeerd, de onjuiste informatievoorziening (WOT 89) is nog steeds niet weggenomen, de te publiceren onderzoeksopzet kost onnodig veel tijd en dit leidt tot verspilling van geld en hierdoor blijven onnodige negatieve maatschappelijke gevolgen onverantwoord voortduren.*

- Laatste zin: 'X stelt dat zijn werkgever de klokkenluidersregeling heeft misbruikt'. Ons is niet duidelijk waar X op doelt met deze uitspraak. Het wordt uit uw rapport van bevindingen ook niet duidelijk wat hiermee is bedoeld. Tevens kunnen wij in de stukken geen enkele onderbouwing vinden voor deze uitspraak. Aangezien deze uitspraak beschadigend is voor Stichting DLO verzoeken wij u dringend om deze uitspraak te (laten) onderbouwen dan wel melding te maken in uw rapport dat deze uitspraak niet is toegelicht, niet is onderbouwd en voor Stichting DLO onnodig beschadigend is.

DATUM
22 januari 2013

OAG AENMERK
13/CvB0268/jg

PAGINA
3 van 5

Bladzijde 6:

- Laatste alinea. Hierin staat 'Alterra stelde een nieuwe projectgroep samen.' Dat is niet correct en geeft een verkeerd beeld van de situatie. Immers ook X werd gevraagd om in dit vervolgonderzoek en daarmee in deze projectgroep te participeren. Echter X weigerde in dit project mee te doen.

Bladzijde 7:

- In de eerste alinea '.... dat X gesommeerd werd om' en in de tweede alinea '... droegen WOT en de wetenschappelijk manager van Wageningen UR X op de conclusies aan te passen.' is geen correct weergave, zoals ook aangegeven door ons bij bladzijde 3 het 3^e aandachtstreepje.
- Tweede alinea: de wetenschappelijk manager van Wageningen UR is een functie die niet bestaat. Dit moet de wetenschappelijk manager van het Centrum Water en Klimaat zijn.

Bladzijde 8:

- Onder het kopje 'Onderzoek door commissie Y' staat vermeld waar het onderzoek niet over ging. Verzoek om hier (tevens) te vermelden waar het onderzoek wel over ging dan wel deze zin te verwijderen aangezien het op deze wijze als verwijtend t.o.v. de scope van het onderzoek overkomt. Dit is naar onze mening niet correct aangezien de Alterra directie al een besluit had genomen tot een extern onderzoek door commissie Y, voordat de mail van X met de aankondiging van een melding was ontvangen.

Bladzijde 10

- Vierde alinea: '... had ESG inmiddels een opiniestuk in een vakblad gepubliceerd...'. Niet correct is de vermelding ESG, dit moet zijn 'collega's vanuit ESG'.
- Het woord publicatieverbod in deze alinea is niet correct. Er is afgesproken dat de leden van de werkgroep MIG niet eenzijdig de publiciteit zouden zoeken.
- Onder het kopje 'Werkgroep MIG' staat dat deze werkgroep half maart 2010 is ingesteld. In de Tijden (bladzijde 2) staat echter 17 februari 2010 als startdatum vermeld. Voor de goede orde: op 17 februari 2010 heeft de Alterra directie een overleg gehad met alle betrokkenen. Toen is besproken een werkgroep MIG in te stellen. De eerste vergadering van de MIG werkgroep was op 10 maart 2010.
- Eveneens onder dit kopje staat vermeld wat de reden van X was om uit de werkgroep MIG te stappen. Deze reden is niet correct weergegeven, maar is dat

volgens de waarneming van X de werkgroep zich bezig hield met zaken die volgens hem al bekend waren. Dat was althans de reden zoals die bij ons bekend is.

Onder het kopje 'Werkgroep MIG' staat de zin 'X beschuldigde de RvB van censuur (hij wilde publiceren maar dat werd hem geweigerd).' Dat is niet correct. In de brief van X aan de RvB (9 april 2010) heeft hij gemeld dat hij de instructies van de centrumleiding als censuur ervaart. Het laten staan van de zin 'X beschuldigde de Raad van Bestuur van censuur ...' is daarmee niet correct.

Bladzijde 11:

- In de 3^e alinea ontbreekt relevante informatie over de publicaties van X, namelijk dat hij in de periode 2003 – 2008 maar liefst 15 publicaties hierover uitbracht waarvan 8 in het gezaghebbende en veelgelezen H2O. Omdat diverse keren in uw rapport een publicatieverbod of censuur wordt genoemd, hechten wij er aan dat tenminste één keer in het rapport volledig en duidelijk wordt genoemd dat er wel degelijk is gepubliceerd door X en niet in zomaar een blad.

Bladzijde 12:

- In het midden staat de zin 'Op 28 april 2011 liet X weten dat hij geen heil zag in voortzetting van de interne WUR klokkenluidersprocedure en dat hij zijn melding van 14 maart 2011 introk.' Het stukje 'geen heil zag' is niet een correcte samenvatting van de overwegingen zoals X die kenbaar maakte aan de RvT in zijn brief van 28 april 2011. Een voorstel voor een betere weergave: *Op 28 april 2011 liet X weten dat hij zijn melding van 14 maart 2011 introk tenelnde het externe meldingstraject niet te doorkruisen dit in relatie tot het verzoek tot ontbinding van de arbeidsovereenkomst.*

Bladzijde 15:

- Laatste alinea. De zin 'Daarnaast heeft Wageningen UR door het indienen van een verzoekschrift tot ontbinding van de arbeidsovereenkomst te kennen gegeven dat Wageningen UR het plaatsen van de melder buiten de organisatie prefereert boven het intern oplossen van de problematiek.' Is wat ons betreft pertinent onjuist.
Wij hebben alles in het werk gesteld om de wetenschappelijke discussie over de grondwaterstanden te voeren waarin X herhaaldelijk is verzocht te participeren, maar dat heeft hij geweigerd.
Ook is dit niet een interne discussie maar een discussie die open en transparant voor de buitenwereld wordt gevoerd. Zo is er op 4 december 2012 een bijeenkomst geweest, n.a.v. het uitkomen van de MIG-rapport, voor externe belanghebbenden. Eerder zijn de uitkomsten ook besproken op het ministerie van EZ.

Met wederzijds goedvinden is getracht te onderhandelen over beëindiging van de arbeidsovereenkomst. Toen we daar niet samen uitkwamen waren wij genoodzaakt tot het indienen van een verzoek tot ontbinding van de arbeidsovereenkomst gezien de verstoorde arbeidsverhoudingen. Dit is in grotere mate van detail aan de kantonrechter toegelicht.

Bladzijde 16/17

- Laatste alinea (en zin op volgende bladzijde): Op 24 maart 2012 ontving DLO het verzoek van X tot een toelichting van deze stelling, niet van zijn advocaat zoals u schrijft.

Dat Wageningen UR weigerde om e.e.a. te motiveren is niet correct. Op dat moment was de arbeidsrelatie ontbonden en liep de procedure bij de Nationale ombudsman. Derhalve hebben wij in onze reactie aan X op 2 april 2012 verwezen naar deze procedure. Motivering voor ons was dat het over een weer

uitwisselen van stellingen en argumenten niet productief en eerder verwarrend was in dit toch al complexe dossier. De lijn van het onderzoek en de onderzoeksvragen worden bepaald door de Nationale ombudsman. Wij hebben de Nationale ombudsman dan ook over dit schrijven geïnformeerd en daarmee de gelegenheid geboden om dit aspect in zijn onderzoek te betrekken, wat tot op heden niet is gebeurd. Uiteraard is het geenszins onze bedoeling geweest om te weigeren informatie aan te leveren.

DATE
22 januari 2013

ONS KENNIS
13/CvB0268/jg

PAGINA
5 van 5

Bladzijde 41:

- Hetgeen X aangeeft in de 3^e alinea is niet correct. X heeft dit weliswaar gezegd maar wij hechten eraan (via een voetnoot) aan te geven dat de directie van Alterra in haar vergadering op 16 november besloot tot het instellen van een onderzoek en dat de mail van X inzake een melding conform de klokkenluidersregeling van 18 november dateert. Dit staat ook vermeld in de brief van 7 december van 2009 van de leidinggevende van X aan de RvB. Tot slot is de laatste zin van deze alinea niet correct (het is wel gezegd door X maar het is onjuist): de RvB heeft geen toestemming gegeven voor een onderzoek, dat hoefde ook niet omdat de directie van Alterra gerechtigd was om hiertoe zelf over te gaan.
Als voorgaande niet gecorrigeerd wordt dan wel onze zienswijze niet wordt vermeld, dan zal X dit in de toekomst als 'waarheid' aanmerken. Daarmee hebben wij slechte ervaringen en kunnen wij niet accoord gaan.

Algemeen:

- Er wordt in het verslag van bevindingen dan wel in de daarbij behorende bijlagen veelvuldig melding gemaakt van Wageningen UR of WUR. Wij hechten er aan nogmaals te benadrukken dat dit niet correct is en dat dit Stichting DLO moet zijn. Wageningen UR is het samenwerkingsverband tussen Wageningen University en Stichting DLO (vanaf november 2012 maakt Hogeschool VHL geen deel meer uit van dit samenwerkingsverband). Wageningen UR is geen juridische entiteit. [Redacted] was in dienst bij Stichting DLO, die derhalve formeel de werkgever was. De stichting bestaat uit diverse onderzoeksinstituten, waarbij [Redacted] werkzaam was voor het onderzoeksinstituut Alterra. Wij verzoeken u derhalve consequent Stichting DLO te gebruiken daar waar nu Wageningen UR of WUR wordt genoemd.
Daar waar u dit omslachtig vindt gezien de omvang van uw rapport kunt u ook volstaan met eenmalige maar wel duidelijke vermelding hiervan op bladzijde 1 of 2.

Met vriendelijke groet,

Voorzitter College van Bestuur
Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek

> Retouradres Postbus 303, 3720 AH, Bilthoven

De Nationale ombudsman
T.a.v. mw. [redacted]
Postbus 93122
2509 AC Den Haag

DE NATIONALE OMBUDSMAN	
Substituut-ombudsman JAN 2013	
732861	052 UUB
registratienummer	: 20110408
cluster	WLOU: ATB

Locatie Bilthoven
A. van Leeuwenhoeklaan 9
3721 MA Bilthoven
Postbus 303
3720 AH Bilthoven
www.pbl.nl

T 030 274 274 5
F 030 274 44 79

Contactpersoon

Uw referentie
2011.10408 047

Bijlagen:
1

Onze referentie
PBL201300012

Datum 22 januari 2013

Betreft Reactie PBL op verslag van bevindingen (tweede versie) naar aanleiding van een klacht over de WUR en PBL

Geachte mevrouw [redacted],

Hierbij ontvangt u, in antwoord op uw verzoek d.d. 10 januari 2013 (nummer 2011.10408 047), de reactie van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) op het aangepaste verslag van bevindingen naar aanleiding van een klacht van de heer [redacted] over de WUR en het PBL.

Bij beantwoording van deze brief graag onze referentie vermelden.

Wij zijn u erkentelijk dat het verslag van bevindingen op enkele belangrijke punten is gecorrigeerd en aangevuld. Toch blijven wij nog enige bezwaren houden tegen uw nieuwe versie van het verslag van bevindingen. De reactie die wij in deze brief geven, beoogt resterende misverstanden weg te nemen.

We voelen ons betrokken bij de gang van zaken en zijn ook vanuit inhoudelijk oogpunt belanghebbend. Zoals eerder aangegeven in onze brief d.d. 16 december 2012 beschouwen wij ons echter niet als directe partij bij het ontstane conflict, onder andere omdat er bij het PBL nooit een klacht is ingediend (ook niet door de WUR), wij bij geen van de voorgaande procedures betrokken zijn geweest en u het PBL ook pas in een later stadium in dit onderzoek heeft betrokken. Zo is het planbureau niet gehoord in een hoorzitting.

Conclusies horen te volgen uit het onderzoek in plaats van separaat te worden aangedragen door opdrachtgevers of opdrachtnemers. Zoals eerder aangegeven was er in deze casus naar de mening van het PBL geen sprake van 'wetenschap op bestelling' maar van 'levering van een onvoldoende onderbouwde conclusie'. Wij zijn ervan overtuigd dat het opnemen van een niet deugdelijk onderbouwde stelling geformuleerd als "De verdroging van natuurgebieden wordt veelal overschat" (in hoofdstuk 8, "Conclusies en aanbevelingen", van het eindconcept¹ van het rapport WOT 94) juist zou leiden tot het onjuist informeren van beleid, politiek en maatschappij. Nergens in het eindconcept werd deze conclusie voorzien van een kwalificatie die recht deed aan de grote onzekerheden die met de stelling

¹ Zie pagina 86 van het eindconcept d.d. 6 februari 2007. Dit eindconcept is bijgevoegd, omdat het zeer waarschijnlijk nog niet in uw bezit is en het document is dat de basis vormt van de hele casus. Dit is in essentie het stuk dat PBL op 14 augustus 2008 gekwalificeerd geaccepteerd heeft.

gepaard gaan, aan het wetenschappelijke debat op dit punt en aan de afwijkende wijze waarop het begrip 'verdroging' werd gebruikt ten opzichte van het beleid.

Datum
22 januari 2013

Achteraf gezien denken wij dat er geen sprake zou zijn geweest van een kwaliteitsprobleem indien de onderzoekers de conclusie zorgvuldiger hadden geformuleerd en onderbouwd, op een wijze passend bij het feitelijke onderzoek. Verder had de conclusie beter in de sfeer van de discussie (hoofdstuk 7) kunnen worden geplaatst, met melding van het bestaan van een wetenschappelijk debat over grondwaterstanden. In dat debat betrekken hydrologen verschillende posities ~~van de hand van de onderzoekers~~. De onderzoekers van WOT 94 hadden kunnen opmerken dat alleen nader onderzoek zou kunnen leiden tot meer betrouwbare uitspraken over de grondwaterstand in verdroogde natuurgebieden. Tot slot had het afwijkende gebruik door ~~de onderzoekers~~ et al. van het begrip 'verdroging' geadresseerd moeten worden in het eindconcept. In het beleid is de vaststelling van verdroging gebaseerd op het ontbreken of achteruitgaan van natuurwaarden en niet gekoppeld aan grondwaterstandsmetingen. Juist dat ontbreken van die koppeling vormde voor het PBL de reden om te laten onderzoeken of (bestaande) metingen meer een onderdeel zouden kunnen worden in de monitoring van verdroging; een tekort aan water is namelijk wel een belangrijke oorzaak van die achteruitgang van de natuurwaarden door verdroging.

Uw referentie
2011.10408 047

Bijlagen:
1

Onze referentie
PBL201300012

*Bij beantwoording van deze
brief graag onze referentie
vermelden.*

Deze reflectie achteraf hoeft wat ons betreft geen aanleiding te geven tot wijzigingen of toevoegingen in het verslag van bevindingen, maar kan mogelijk van nut zijn bij het vormen van uw eindoordeel.

Op één punt zien wij echter wel degelijk de noodzaak u expliciet te verzoeken nog een correctie aan te brengen. Dit betreft het schrappen van een in de laatste van u ontvangen versie toegevoegde zin ("Het betrof een conclusie die in een eerder stadium door het PBL was aangedragen", p. 7). Deze constatering is onjuist en wordt niet gestaafd met bewijzen. Als het PBL een conclusie had aangedragen en had aangedrongen op opname zonder dat er sprake was van voldoende onderbouwing in het onderzoek, dan zou er sprake zijn geweest van wetenschap op bestelling. Het PBL heeft dit echter pertinent niet gedaan, maar heeft wel aangegeven de gewraakte conclusie niet acceptabel te vinden, dit vanwege het gebrek aan onderbouwing. Om die reden was er in onze visie feitelijk dus geen sprake van wetenschap op bestelling, maar van levering van een WOT-rapport met een onvoldoende onderbouwde conclusie. Met de kennis van nu terugkijkend zijn wij wel van mening dat het PBL destijds na die constatering beter een inhoudelijke gesprek hierover had kunnen aangaan met de ~~WOT~~ in plaats van het te laten bij de constatering en het overlaten van de communicatie hierover, formeel correct, aan de WOT.

**Planbureau voor de
Leefomgeving**

Wij gaan ervan uit dat er geen ingrijpende wijzigingen in het verslag van bevindingen meer zullen plaatsvinden en zien uw eindoordeel gaarne tegemoet.

Datum
22 januari 2013

Uw referentie
2011.10408 047

Bijlagen:
1

Onze referentie
PBL201300012

Met vriendelijke groet,
mede namens de directie van het PBL,

*Bij beantwoording van deze
brief graag onze referentie
vermelden.*

Bijlage: Eindconcept WOT 94, 6 februari 2007